Содержание

Глава 1: Мінулае

Алекс крэпка трымаў яе за руку.

- Стой! Што я кажу табе, стой!

Яна намагалася вырвацца, але ж яго кісьць была моцнай, як клешчы.

- Алекс, што табе патрэбна? Здаецца мне, мы ўжо расставілі ўсе кропкі больш за год таму.

- Года яшчэ не прайшло, - Алекс крыва ўсьміхнуўся. – Год будзе летам. У чэрвене. Я яшчэ не зусім забыўся, - дадаў ён. Яго твар быў перакошаны ад эмоцый – боль, жаданьне, абурэньне, усё зьмяшалася, і не разьбярэш.

- Ты, наогул, разумееш, дзе мы, і што з намі? – яна з жалем глядзела на яго. – Ці, дакладней, што з табой?

- Разумею, - вымавіў ён. – Я памёр. Ад перадозу, як сказаў твой, гэты … Ён зморшчыўся.

- Муж, - падказала Летыцыя.

- Міхась, - кінуў Алекс.

- Муж, Алекс. Летыцыя жадала хутчэй сконьчыць гэтую непрыемную, і няўмесную размову. Яшчэ не хапала, каб нехта ўбачыў, і па навакольлі папаўзьлі плёткі. Канешне ж, ёй было яго шкада. Як заўсёды. Трэба ж так, і памерці праз уласнае глупства.

- А ты ведаеш, чаму я памёр? – раптам ціха запытаў ён. Яго рука працягвала сьціскваць яе запясьце, якое яна асьцярожна цягнула на сябе.

- Здагадваюся, - вымавіла яна.

- Напэўна, не. Нічога ты не здагадваешся. Я памёр праз цябе.

Хацеў быць з табой.

На Алекса было больна глядзець. Яго адрослыя чорныя валасы пасмамі зьвісалі з бакоў. Калі ён мыў іх у кадушцы з вадой, калі не – тое было невядома. Твар яшчэ захоўваў рысы мінулай бойкі – і той, апошняй, з жыцьця. І нядаўняй – зь некім з ваяроў, ці мясцовых. Усе маўчалі, бо ж – парушэньне дысцыпліны, а Міхась за гэта запытваў жорстка.

- Таму ты нічога ня ведаеш, і не здагадваешся, - працягнуў ён. – А пакольки я не пашкадаваў для цябе жыцьця, то і тут ты ад мяне нікуды ня дзенешся. Ты будзеш маёй. Як і раней. Я ўсё для гэтага зраблю.

- Ну, добра. Ты ўсё для гэтага зробіш. А што потым? – раптам запытала яна.

Ён не зразумеў, і змоўк, гледзячы на яе.

- Калі-небудзь у гэтым жыцьці, ці, дакладней, пасьля яго, ты можаш думаць не аб сабе, а аб іньшых? Аб блізкіх? – спакойна запытала яна.

- Перш за ўсё, я цябе не кахаю. Я люблю цябе, як чалавека. Як жывую пакутуючую душу. Але ж нашыя адносіны скончаны, Алекс. І скончаны даўно. Другое, я – замужам, я кахаю Міхася больш за жыццё, і ў нас ёсьць сын. І гэта, Алекс, дарэчы, і першае, і другое, і трэцяе. І многа якое яшчэ.

Яна спакойна глядзела на яго. Яе чорныя валасы былі заплецены ў доўгія косы, уложаныя вакол галавы каронай, грудзі, узьнятыя лазурным аксамітам, былі прыкрытыя карункавай касынкай. На шыі блішчэў залаты крыжык на ланцужку, усыпаны дыямантамі і ўпрыгожаны пярлінамі. І як ад яе пахла! Ружамі, лесам і морам, нейкім незнаёмым экзатычным квітненьнем, мёдам і тым, што ён бы назваў боскай ласкай, калі б ведаў такое слова. Але ж яму на вум прыйшлі толькі арабскія духмяныя рэчывы, і нешта яшчэ, невыказнае, балючае, што ён ня мог акрэсьліць. Тое, чаго ён прагне. Прагне, як шалёны. І гэтае штосьці было ў яе, схаванае ўнутры яе. Было ёю, - зразумеў ён. Яму хацелася ўткнуцца ёй тварам у грудзі, і

заплакаць. Нешта невядомае, нейкае новае пачуцьцё наваліся на яго, ірвало яму душу. Раптам ён зразумеў, што тут яна была сапраўдная. Поўная сабой, у сваім міры, такім, які ён ёсьць. Яна ніколі не была сучаснай, - падумалася яму. Мучылася ў рэчаіснасьці. Не знаходзіла сабе месца. І толькі калі яны апынуліся ў лесе, на курганах, калі гэты стары, які зусім не стары, а добра запарошыў яму вочы, прывёў іх у тую клятую хату, толькі тады яна зразумела, для чаго яна жыла. І што дагэтуль яна не жыла наогул.

Пры думцы аб Міхасе яго ізноў накрыла.

- А што, гэты твой, з лесу, - з пагардай вымавіў ён. – Хутаранін. Ён усьміхнуўся. – Ён што, лепш за мяне? У чым? Пачакай, здагадаюся.

- Ты ніколі не здагадаешся, Алекс, - ціха вымавіла яна. – У чым ён лепшы, і, наогул, хто ён.

- Гаспадар Адхлані, гэта я ўжо чуў. Ад яго. Алекс усьміхнуўся.

- Алекс, мы заўсёды былі зь ім. Шмат жыцьцяў. Мы наканаваны адно аднаму. Ён – гэта я сама. Гэта – мая душа. Тая яе частка, у якой жыве Бог.

- Твой Бог, - Алекс усьміхнуўся. – Нядрэнны ён у цябе. Гэта той, якому бабулькі ў царкве молюцца? Ты лічыш, яны так яго сабе ўяўляюць? Нешта я сумняваюся. Ён зарагатаў.

- Кожны яго ўяўляе сабе па-рознаму, - ціха вымавіла Летыцыя. – А ты як уяўляеш Бога, Алекс? Які ён у цябе? Твой Бог?

- Які? – Алекс задумаўся. – Ня ведаю. Паколькі адзіны, каго я бачыў тут у ролі Бога, гэта твой супруг, то хай гэта будзе ён. Аднак гэта нічога не мяняе. Пагадзі, ты што, манашкай заделалася? – ён узьняў бровы. – Нявеста, ці, пачакай – жонка Бога. Боская жонка. Гэта нешта новае.

- Алекс, Бог – рэальнасьць. Міхась – рэальнасьць. Ён ёсьць, мы – тут, і я кахаю яго. Ёй ужо пачала надакучваць гэтая зь ім размова.

- А я кахаю цябе. Раптам Алекс пачаў цяжка дыхаць. Яго рука яшчэ мацней сьціснула яе руку. Ён зрабіў крок, і прыцягнуў яе да сябе.

Ахапіў за талію. Яго вочы глядзелі прама ў яе вочы. Цёмныя, пякучыя на бледным твары.

Яна зразумела, што справа зайшла надта далёка, і вырвацца яна ад яго ня здолее. Ускрыкнула, але ж ён хутка закрыў ёй рот рукой.

- Нявеста Бога, - ціха вымавіў ён. Яго вусны крывіліся. – А што, праўда, што ў гэтыя часы жанчыны не насілі бялізны? І ў цябе пад юбкамі нічога няма? Праўда? Сама скажаш, ці праверыць? Яе вялікія вочы напугана глядзелі на яго, умаляючы, але ж гэта яшчэ больш распаляла яго. Ну, ён возьме яе сілай. І што? Ён усё роўна памёр, што яшчэ зь ім можа здарыцца? А потым … што будзе потым, ён ня думаў. Для яго існавала толькі тут і зараз. І яго жаданьне да яе, апаляючае, зводзячае з розуму. Ён убраў руку зь яе вуснаў, і закрыў яе крык губамі. Яна білася, намагаючыся вырвацца, але ж нічога не атрымоўвалася. Усё ж яна была тонкай слабой жанчынай, а ён – спрактыкаваным байцом, які за час знаходжаньня тут яшчэ больш разьвіў свае ўменьні.

- Крычы, крычы, ніхто не пачуе, - горача прашаптаў ён, упіваючыся ёй вуснамі ў шыю. Яе конь быў прывязаны збоч ад дарожцы, па якой яна ехала, калі ўбачыла яго. Неяк ён пераканаў яе сьпешыцца. Ужо і ня помніў, што схлусіў.

- Я цябе ўжо браў, хоць ты і казала, што не хацела. Хлусіла. І цяпер хочаш. Сучка, - ціха вымавіў ён. І лёгка, але ж адчувальна ўдарыў яе па твары.

Але ж раптам нешта здарылася. Спачатку ён не зразумеў, што. Нечая моцная рука ўзяла яго за плячо, і ён адчуў, што яго сустаў проста вынімаюць вон. Рука адразу страціла адчувальнасьць. А потым яго разьвярнулі, і адразу моцна ўдарылі ў ськівіцу. Ён рухнуў на калені, рукамі ў траву, і тут жа ўдар нагі адкінуў яго на сьпіну.

Міхась стаяў над ім, і цяжка дыхаў.

- Ты што, у пекла захацеў? – вымавіў ён, і ў яго голасе было нешта такое, што вымушала Алекса яму паверыць. – Глядзі, шчанюк. Блазан.

Адным кароткім рухам ён акрэсьліў паміж імі рысу, і на Алекса дыхнула полымем і серай. З расшчыліны пачуліся жудасныя, дзікія крыкі.

- Ты можаш апынуцца там прама зараз. Ня маючы шанцу на выкупленьне. Ва ўсякім разе, у бліжэйшыя некалькі тысячаў год. Бо ж грахі з такога ўпартага грэшніка вытапліваюцца разам з салам. Ды ў цябе і тапіць нечага. Акрамя грахоў. Вось іх – хапае. Ён жудасна ўсьміхнуўся. І толькі што ты ледзь не дадаў да іх яшчэ адзін – сьмяротны. Ня пажадай жаны бліскага твайго. Пра астатнія я ўжо не кажу. Ты ведаеш, што ты зараз ледзь не зрабіў страшное блюзьнерства? Ну, куды цябе. Ты ведаеш, хто яна?

- Нявеста Бога, - крыва ўсьміхнуўся Алекс разьбітымі губамі. – І нябёсная жонка. А я пажадаў яе, і хацеў узяць сілай. Царства нябёснае сілай бярэцца, - усьміхнуўся ён. – Чуеш, я нешта ведаю. А пасьля гэтага і пекла мне было б ня страшна. Ён рассьмяяўся.

- Дурань з дурняў, як заўсёды. Гнеў Міхася пачынаў сьціхаць. – Ты ня толькі ня ведаеш, што такое пекла. Ты не разумееш нават. Тут ты прыбліжаны да Пана. І да яе. А там ты будзеш ад усяго боскага так далёка, што пакуты твае будуць бязьмернымі. Ты ведаеш, ад чаго пакутуюць душы ў пекле? Думаеш, ад полымя? Якое там. Ён усьміхнуўся. – Ад адсутнасьці Бога! І гэтае – самая страшная з усіх пакутаў у сьвеце. У пекла трапляюць душы, якія асэнсавана, ці праз свае ўчынкі, адмаўляюцца ад Бога. І там Бога няма, сапраўды. І калі яны гэта адчуваюць – адсутнасьць Бога побач, яны проста вар'яцеюць ад жаху і болю. Няма той болі, якую можна было б параўнаць з той, якую душа адчувае ў пекле. Чуеш?

- А ты адкуль ведаеш? – усьміхнуўся Алекс. – Ты, наўродзе,

верыш? Верыш у Бога?

- Ведаю, - вымавіў Міхась. – Бо ж я там быў праз свае грахі. І вывела зь пекла мяне яна. З вашай дапамогай, - усьміхнуўся ён. – Памятаеш, выратавальнік? І толькі па-гэтаму я цябе тут трываю такога, які ты ёсьць. Бо ж ты мяне некалі спас.

- Нешта такое прыпамінаю, - вымавіў Алекс. – Сон такой я сьніў. Дурны.

- Ня ўсе сны дурныя, нават і ў дурняў, - Міхась узьняў брыво. – Сны – гэта працяг нашага жыцьця. Жыцьця нашых душаў. І ў снах нас таксама выпрабоўваюць. Ты ж тое выпрабаваньне прайшоў. Уставай. Чаго рассеўся?

Алекс, паморшчыўшыся, устаў.

Летыцыя, якая назірала за ўсім, стоячы крыху наводдаль, кінулася да Міхася, і прыціснулася да яго.

Яе калаціла, твар быў белым, але ж яна ня плакала.

Ён ахінуў яе рукой, і пяшчотна пацалаваў.

- Цэлая? – вымавіў, занепакоена аглядваючы яе. Яна кіўнула.

- Сядай са мной. Дома пагаворым. Ён дапамог ёй узьняцца на каня.

- Каня яе дамоў адвядзі, - кінуў Алексу. – Спадзяюся, што ты нікуды зь ім ня дзенешся. Калі паспрабуеш, то лічы, што накіраваўся ты прама ў пекла. Калі яшчэ не зразумеў, бо ж я не жартую.

Яны ехалі па лясной сьцяжынцы разам. Міхась выглядаў расхваляваным, яго грудзі ўзьнімаліся, твар пацямнеў.

- Вось шчанюк, - прамармытаў ён. – Хоць і памёр, а ўсё ж за старое.

- Да ты не вінаватая, - супакоіў ён яе. – Хто ж ведаў… Хаця, напэўна, я павінен быў здагадацца, што ён ад цябе так проста

не адступіцца.

- Гэта я вінаватая, што паехала адна, - ціха вымавіла яна. – Гэта ж нашая зямля, і я ня думала, што нешта тут мне можа пагражаць. Нікіфар дамовіўся не заходзіць сюды, і варты ж хапае.

- Ды вось апынулася дома бяда горш за Нікіфара, - злосна вымавіў ён. – А ты і праўда на сваёй зямлі нічога не павінна баяцца. Але ж цяпер каб адна нават ня думала ездзіць. З Маркам едзь, калі захочаш прагуляцца без мяне. А калі Марк заняты, то зь Іеранімам. А так – сядзі дома. Да жартую я, - вымавіў ён, кранаючы вуснамі яе валасы. – Я проста прашу. Ня езьдзі адна. Што ж такое, бласлявіў Бог прыгожай жонкай, цяпер вось спакою ня ведаю, - горка пажартаваў.

- А ты хочаш спакою? – нясьмела запытала яна яго.

- Не хачу, - адрэзаў ён. – І ня думай. Нікому цябе не аддам. Я ж цябе казаў. Яшчэ на кватэры ў цябе. Памятаеш?

- Казаў, - усьміхнулася яна. – Памятаю.

Гэта была іх другая сустрэча, калі яна прыйшла са шпацыру з Алегам, а ён сядзеў, і чакаў яе.

- Нікому цябе не аддам, любая мая. Каханая, - успомніла яна яго словы. Гэта было ўпершыню, калі ён прызнаўся ёй. Яна сядзела на канапе, ён стаяў перад ёй на каленях. Яна ня ведала, што яму сказаць, толькі глядзела на яго зьдзіўлена, узрушана, напалохана. Бо ён быў не падобны сам на сябе. Ён ахапіў яе сьцёгны рукамі, і крэпка трымаў яе, і яна млела ад дакрананьня яго рук, але ж усё гэта было так дзіўна для яе, і нечакана. Што гэты вялікі мужчына робіць у яе хаце, стоячы перад ёй на каленях? Чараўнік зь лясной закінутай хаціны? Яе Міхась? Яе настаўнік?

- Ты ж многага ня ведаеш, дзяўчынка мая. Сонейка маё. Прашу, не гані мяне, - раптам папрасіў ён. – Прабач мяне, такога, які я ёсьць. Але ж я моцна кахаю цябе, болей за жыццё, болей за

ўвесь сусьвет. Я знайшоў цябе не для таго, каб цябе адпусьціць, ці каб аддаць другому.

- Дык можа, мне нікуды ня ехаць? – ціха вымавіла яна.

- Едзь, маленькая мая. Я буду побач. Заўсёды буду побач з табою. Ён палажыў галаву ёй на сьцёгны, і заціх. Як бы ён хацеў паваліць яе на гэтую канапу, пакрыць усю пацалункамі, авалодаць ёй прама тут, прама зараз. Але ж час яшчэ не прыйшоў, - ведаў ён. Усё павінна адбывацца ў свой, наканаваны Богам час.

Глава 2: Жыццё

- Что ты ў ім знайшла? - гарачліва вымавіў Алекс. Яго цёмныя валасы спадалі яму на лоб, і ён адкінуў іх рукой. Позірк яго ўтаропіўся ў яе.

- Чаму ты сышла да яго? Ня разумею. Ён пацісьнуў плячыма. Ён жа старэйшы за цябе болей чым удвая.

- І што? - голас Летыцыі быў спакойным, быццам бы яна размаўляла зь дзіцём.

- Я знайшла ў ім яго душу, Алекс. Ён кахае мяне, а я - яго.

- Душу? А што яшчэ? Алекс крыва ўсьміхнуўся. - І як ён цябе кахае? Раскажы з падрабязнасьцямі. Яго вочы звузіліся, набыўшы драпежны выгляд.

- Моцна, - спакойна адказала Летыцыя. - Ён кахае мяне моцна. У адрозьненьне ад цябе, які мяне не кахаў зусім.

- Моцна? І наколькі? Алекс нярвова рассьмяяўся.

- І там, у хаце, калі мы яшчэ ... былі разам... ён цябе таксама моцна кахаў? І калі і дзе? І як? А можа, я магу пакахаць цябе мацней? Ён схапіў яе за руку, другой рукой разрываючы яе сукенку, агаляючы пяшчотнае белае цела. Яна ўскрыкнула, і ён прачнуўся.

Яе аголеныя грудзі ўсё яшчэ стаялі перад яго вачыма. Як і яго чэлес. Ужо які раз ён прачынаецца так, з бальной галавой пасьля сьненьняў аб ёй. І з балеўшай ад напружаньня плоцьцю.

Вакол - казарма. Ці - манастыр, не зразумела. Доўгі каменны пакой з арачнымі вузкімі вокнамі, халодны, як лядоўня. Як яго жыццё, - думаецца яму. Раптам ён разумее, сколькі ён у ім згубіў: сьвятла, цяплыні, дабрыні. І не пасьпеў, дакладней, думаў, што пасьпее: сталае жыцьцё, любая жонка, дзеці. Праца. Любімая справа. Нічога толкам не атрымалася. Жанчыны былі, і шмат. І на адну ноч, і на дзьве. Была яшчэ Інга, ды тая яму хутка надакучыла. Разышліся яны мірна, яшчэ ў Дубліне. Яна адразу знайшла сабе нейкага простага, на яго погляд, хлапца, двойню яму нарадзіла.

Ён жа працягваў жыць, як хацеў. Ці, дакладней, як прывык. Як звыкся. Дзень ляцеў за днём, ці, дакладней, ноч за ноччу. А потым - гоп! Перадоз. Дзіўна, як гэта здарылася? Наогул, рэчывы ён сам не ўжываў, так, гандляваў патроху. А тут нешта рашыў расслабіцца. І расслабіўся так, што апынуўся ў Адхлані. Ён нярвова рассьмяяўся сам сабе.

І вось тут ён зразумеў, што адзінае, што было ў яго жыцьці, гэта была яна. А болей у ім нічога значнага не было. Калі ён у першы раз пабачыў яе, то адразу вырашыў: гэтая прыгажуня будзе ягоная. Яна ж была зусім малая. Яшчэ ў школу хадзіла. Ён тады, шчыра кажучы, проста хацеў яе трахнуць. І спачатку ўсё атрымоўвалася як нельга лепей. Па звыкламу сцэнарыю сексу на адну, ці, большае, на некалькі начэй. А потым - гудбай, і - новая красуня. Але ж калі ён упершыню дакрануўся да яе, то зразумеў: гэта ўсё. Болей ночаў зь не зразумей кім у яго ня будзе. Нешта было ў ёй такое - пяшчотнае, наіўнае. Але ж і моцнае, як сталь. І, безумоўна, яна была прыгожай - нечалавечай, нават палохаючай прыгажосьцю. І гэта ёй яшчэ васемнаццаць год не было. А якая ж яна стане, калі расквітнее? - падумалася яму.

Яму раптам стала страшна. Калі яны ішлі разам, усе на іх аглядваліся, і часам ён жартаваў, што ў яе нос вымазаны, ці яшчэ што. Што самае цікавае, яна гэтага не заўважала. Ці, можа, думала, што гэта аглядваюцца на яго, бо ж яго шмат хто

ведаў, і - ня ў лепшым сэньсе.

Насамрэч, аглядваліся на яе. Аднак ён ёй пра гэта не казаў, баяўся, што яна зразумее сваю моц над ім, і над мужчынамі наогул, і сыйдзе ад яго. Што яе зьвядзе нехта больш пасьпяховы, сталы. Больш багаты. І тады ён стаў думаць, як зарабіць грошы - шмат грошаў. Каб утрымаць яе. Каб яна нікуды ня зьбегла. Ды, вось, зарабіў. Тады, калі гэтыя двое яе згвалцілі, нешта быццам бы паламалася ў ім, нешта памёрла. Памёрлі ўсе яго мары адным разам. І грошай не зарабіў толкам, і ўзяў грэх на душу. За апошняе, дарэчы, ён не шкадаваў. На сьвеце стала чысьцей бяз гэтых выкідкаў, і адназначна лепей. Цікава, а можа, ён сустрэне іх тут? - раптам пранеслася ў яго галаве думка.

Ён усьміхнуўся. Было б цікава, але ж, здаецца, такія трапляюць адразу ў пекла. Ён ужо крыху разумеў, як тут усё складзена. Усё устроена.

Усё ж, яго душа была крыху лепшай, раз яму далі другі шанец. Але ж пасьля таго, што ён тут пасьпеў зьдзейсьніць, напэўна, яму прыляціць нейкая кара. Якая? Раптам яму стала страшна. Напэўна, у першы раз у жыцьці.

Цяжкая рука лягла яму на плячо.

- Што сядзім? Аб чым думаем?

Марк прысеў побач на яго ложак.

- Мне тут сказалі цябе заняць. Каб ты не сумаваў, і не займаўся глупствамі. Зброі трэба начысьціць. Вунь, - ён махнуў галавой - цэлую гору накідалі.

- … Ты будзеш толькі маёй і ў гэтым, і ў іньшым сьвеце.

Часам ёй здавалася, што яна тае, як сьнег ці туман. Растае, губляючыся паміж гэтай і той рэчаіснасьцямі. І тады яна звала яго, і ён прыходзіў.

Прыходзіў, каб суцішыць яе, каб зьняць, забраць яе боль, яе адзіноту. Каб даць ёй веды, якія былі для яе такімі вялікімі, што, яна баялася, яна ня здолее іх несьці. Але ж у яе атрымоўвалася, бо ён дапамагаў ёй. Ужо потым яна зразумела – гэта ён нёс яе крыж. А яна ішла побач. Ён быў усім для яе, і сьвятлом, і ведамі, і каханьнем, якое прыйшло пазьней. Бо каб быць зь ім - яна нават не ўяўляла. Аднак ён ведаў усё - і што было, і што ёсьць, і што будзе. Бо ж ён быў яе Богам. І ў свой час ён узяў ня толькі яе душу, але ж і цела.

І зараз яго моцныя рукі крэпка трымалі яе.

- Цябе і на хвіліну адпусьціць адну нельга. Яго твар патануў у яе валасах, якія густа пахлі нябёсным, каралеўскім водарам.

- Якое масла праліла! – панаракаў ён. – Навошта? Табе ж Абель зрабіў. Ён усё ня мог адарвацца ад яе мяккай скуры, пах з валасоў прапітаў яе, напоўніў быццам бы вясновым залатым сьвятлом.

- Мне так хацелася, - ціха вымавіла яна. – Я буду помніць пра гэта ўсё жыццё. Ён глыбока ўздыхнуў, абдымаючы яе.

- Я – таксама.

Ён адарваўся ал яе, і сур’ёзна паглядзеў у яе твар.

- Ты разумееш, што ты – толькі мая? – строга вымавіў. Строга, як мог. Але ж для яго гэта было істотна, каб яна ведала.

- Я ні зь кім ня буду дзяліць цябе. І я не папярэджваю. Я табе кажу, каб ты ведала. Ніхто не кране цябе, акрамя мяне. Ты – уся мая. Цяпер ты – мая поўнасьцю. Цалкам.

- Так, я – твая, Госпадзі, - ціха прашаптала яна, хаваючы твар у

яго на грудзі.

- Гэтыя грудзі – мае, - вымавіў ён, цалуючы яе пяшчотную скуру. Гэтыя вусны. Гэтыя рукі, ногі і ўлоньне – усё гэта маё, і звонку, і знутры. Я ачысьціў цябе, асьвяціў. Ты – мой дзівосны храм, які будзе захоўвацца ў чысьціні для мяне.

- Я чакаю цябе ў маім храме, Госпадзі, - вымавіла яна, абдымаючы яго за шыю. – Увайдзі ў яго, і дай мне сваю плоць і кроў. Бо мая плоць прагне цябе, у табе адзіным – маё жыццё адвечнае.

- Ты гатова прыняць мяне як Бога ў сваё улоньне, дзева? – ціха вымавіў ён. Яго вусны кранулі яе шыю, і яна ўздрыгнула, і закрыла вочы.

- Гатова, мой каханы, - прашаптала яна. – Мой нябёсны муж.

Ён асьцярожна разшпіліў і зьняў яе сукенку, і яна засталася аголенай перад ім. Яе грудзі ўзьнімаліся, на ўлоньне падала месяцовае сьвятло. Яна закрыла вочы, і адкінула галаву. Яе шыя, доўгая, белая, бездапаможна выцягнулася. Ён апусьціўся па ёй вуснамі ніжэй, да яе саскоў, да жывату, і да цёмнага ценю пад ім.

- Хто падобны Богу майму? – прашаптала яна, выгінаючыся ў яго руках.

Калі ён увайшоў у яе, яна не адчула болі, а адчула сьвятло, якое залівала яе знутры.

Цэлы дзівосны сусьвет нараджаўся ў ёй, і гэты сусьвет падарыў ёй ён. Яе цела знутры сьвяцілася, і вылівала вонкі цудоўны нектар, які запаўняў сваім водарам усё вакол.

Яго рухі ў ёй дасягалі самага цэнтру яе душы, і разам зь цялеснай асалодай яе ахоплівалі хвалі духоўнага экстазу. Ніколі мужчына не валодаў ёю так, так глыбока і поўна, ўваходзячы ў яе душу, як у цела, рухаючыся ў ёй, і узьнімая да высотаў духу. Духа сьвятога, якому саступала месца яе цялесная, жывотная душа. Усю яе напаўняў Ён, нябёсны

Каханы, Голуб, Сын, Агнец, які быў уцелаўлёным экстазам, Боскасьцю, якая ня проста кранула яе сваім крылом – яна поўніла яе ўсю, і нікуды не сыходзіла. Яна стагнала пад ім, нібыта паміраючы, і прымала яго ўсё больш, і глыбей. І, нарэшце, усё яе цела стала ім. Тады ён авалодаў ёю, як ніхто і ніколі раней. Ён забраў і ўвабраў яе ўсю, каб ніколі не выходзіць зь яе, каб пераўтварыць яе на нябёсны, а не на зямны лад. З гэтага моманту, яна разумела, ён заўсёды будзе пребываць у ёй. Бо ж ён запоўніў яе, і нікому і нічому іньшаму ў ёй не было месца.

- Што зрабіў ты са мной, Госпадзі? – прашаптала яна, прыціскаючыся вуснамі да яго грудзей.

- Тое, што і з Марыяй, - ціха вымавіў ён, і яго вусны дакрануліся да яе вуснаў. – Цяпер ты разумееш, што гэта такое – быць поўнай Богам? Ад пачатку і да бясконцасьці часу?

- Так, - прашаптала яна. – Гэта такая асалода, якой я не адчувала ніколі. І яна нікуды не сыходзіць яна – заўсёды са мной, і яна дзівосная. Мяне быццам бы ўзьнялі на аблокі.

- Я ахрысьціў цябе Святлом і Цемрай, і Сьвятым Духам, і кроўю, і плоцьцю сваёй, - вымавіў ён, - каб ты стала адзіным са мною, увайшла ў мой нябёсны пакой, і засталася там назаўсёды, на нашым шлюбным ложку. Каханая мая. Любоў мая. Жыццё маё. Яго магутнае цёмнае цела ў месяцовым сьвятле выглядала пагрозным побач зь яе тонкай белай постацьцю. Яна лягла яму на грудзі, абняла яго, і закрыла вочы.

- А памятаеш, як ты быў маім настаўнікам? Як мы сшыткі разам чыталі? – прашаптала яна, усьміхаючыся.

- Я і зараз твой настаўнік. Толькі сшыткі зараз мы чытаем другія. Ён пацалаваў яе нахінаючыйся над ім тварык.

- І адчуваю, што зараз ўрок прыйдзецца паўтарыць.

Ён перавярнуў яе на сьпіну, і без прылюдзій увайшоў у яе. Яна ўскрыкнула, і закрыла вочы, сашчапіўшы ногі ў яго на сьпіне.

Ён асьцярожна рухаўся ў ёй, бо ж яго памеры былі для яе надта вялікімі, але ж, як і заўсёды, ня мог здолець стрымліваць сябе, працінаючы яе ўсё глыбей, пакуль яго чэлес не дакрануўся да самай глыбокай кропкі яе ўлоньня, дзе, ён ведаў, знаходзіліся патаемныя глыбіні яе асалоды, і піў і піў яе салодкія стогны, нахінаючыся над ёй, закрываючы вуснамі яе мяккі рот. Яна была самай прыгожай з усіх жанчынаў на сьвеце, самай гарачай, самай жаданнай. І самай цнатлівай, нявіннай, і бессаромнай адначасова. Яе нявіннасьць была бессаромнай, такой, што ў яго займала подых. Яна была нявіннай, як дзіця, цнатлівай, як дзева, і пажаднай і глыбокай, як марская бездань. Яна памірала пад ім, і нараджалася ізноў, і ён нараджаўся зь яе. Ён успомніў іх першы раз, як ён упершыню дакрануўся да яе цела, зьняў зь яе шаўковае чорнае плацье, якое проста само саслізнула на пол. І што ён адчуў тады. Весь мір памяняўся месцамі, закружыўся перад ім. Ён чакаў столькі год. Столькі бясконцых стагоддзяў з таго праклятага дню ў Ерузалеме, калі ён згвалціў яе амаль бяздыханнае цела. І цяпер яна прыйшла да яго ў новым целе, адноўленым і яшчэ больш прыгожым, квітнеючым, але ж і юным і нявінным адначасова. Ён кахаў яе, сваю вучаніцу, якую прывёў у сваю лясную хату, зь якой чытаў патаемныя сшыткі доўгімі вечарамі, якой расказваў казкі і гісторыі, садрагаючыся ад жаданьня і пяшчоты, ад прагі яе мяккага цела, яе дзявочых грудзей, яе ўсёй. Сядзеў за сталом, і яна ня бачыла, што робіцца зь ім унізе пад яго паверхней. Калі б яна дакранулася да яго, ён бы, напўэўна, памёр. Ці проста б узяў яе прама там, на стале на кухне. Ён уваходзіў у яе ўсё глыбей і хутчэй, уяўляючы, што яна ляжыць перад ім на тым стале сярод сшыткаў, якія раськіданыя пад яе сьпіной, закрытыя яе валасамі.

Калі ён скончыў, думаў, што ў яго зараз спыніцца сэрца.

- Ну вось і паўтарылі ўрок. Вось і вывучылі, - пажартаваў ён, нахінаючыся над ёю.

- Замацавалі, - усьміхнулася яна, і раптам пачырванела. Яна ўсё яшчэ саромелася яго. Як гэта было міла, да болю, да дрыжыкаў у грудзях. Яе дзявочая пяшчота, яе сарамлівасьць, прыродная нявіннасьць заводзілі яго, растаплівалі яго сэрца. – Як мне

пашанцавала – прашаптаў ён, - што я знайшоў цябе. Нікуды не адпушчу, і нікому не аддам, ты гэта ведай.

- Ведаю, - прашаптала яна. – І нікуды не сыду. Я – толькі твая, каханы.

- Ня сыйдзеш, бо я не дазволю, - вымавіў ён, крэпка адбдымаючы яе, проста ўціскваючы ў сваё вялікае цела. І так, у яго абдымках, яна і паснула.

Глава 3: Маркіз

- Ну, як справы, маркіз? Як праца прадвігаецца? - Міхась адкінуўся ў крэсьле і выцягнуў ногі. Перад ім на невялікім століку стаяў гарлач зь віном і два келіхі, адзін быў яго, а другой - маркіза, ды той яго нават не крануў.

- Калі вы маеце на ўвазе "Трактат аб душы", шаноўны Пан, то ён прадвігаецца. І, я б сказаў, шпарка. Мяне, шчыра кажучы, гэта нават захапляе.

- Гэта добра. Міхась раптам усьміхнуўся, нібы прыгадаў нешта.

- А што, ёсьць яшчэ якая-небудзь праца, маркіз? Іньшая, якая таксама цябе захапляе?

Міхась узьняў келіх зь віном, і паглядзеў на яго праз сьвятло.

- Цудоўнае! І колер такі глыбокі. Рубінавы. Колер крыві.

Твар маркіза на імгненьне зьмяніўся.

- Ёсьць яшчэ некалькі нататкаў, - спакойна (Міхась адзначыў - надта спакойна) вымавіў ён. - "Трактат аб Адхлані" і "Трактат аб Пекле".

- Ого! - Міхась узьняў брыво, і зацікаўлена глянуў на маркіза. - А што вы так, шаноўны, зацікавіліся тэмай пекла, пакараньня і выкупленьня?

- Бо ж душа ня можа існаваць па-за межамі гэтых парадыгм - грэх, пакуты, пакараньне і пераадоленьне граху, - вымавіў маркіз. - У іньшым чыне гэта быў бы бязьдзейны зародыш душы, а не душа. Душа жывая за кошт дыялектыкі - барацьбы ў ёй процілеглых сілаў. І тым і салодкі і прывабны грэх, што ён дазваляе душы ўзьняцца над ім.

- Па хліпкаму мастку ты крочыш, маркіз. Я б сказаў, па мастку над безданьню. Міхась пільна глянуў на яго, і на імгненьне ў

яго вачах блiснула полымя.

- Засьцерагайся гэтых няпэўных шляхоў, бо на iх пасьлiзнулася й ня мала душаў тых, хто лiчыў сябе сапраўды сьвятымi. Апусьцiлася ў бездань, каб ня ўзьняцца нiколi.

- Я не сьвяты, i не з пужлiвых, Спадар. Калi ж я i апынуся ў безданi, то ў поўным асэнсоўваньнi, чаму i як я туды трапiў. Прэтэнзiй на сьвятасьць у мяне няма. Маркiз, нарэшце, узяў келiх, i прыўзьняў яго.

- Адметны кагор, - нахiнаючы галаву, вымавiў ён.

- А ты сьмелы, маркiз. Ды наколькi сьмелы, настолькi ж i глупы, выбачай мяне за рэзкасьць, але ж я жыву ў глушы, i забыўся, як падбiраць словы.

Граху трэба баяцца. I не для граху створаны чалавек. Але ж гэта цябе яшчэ перадстаiць даведацца. Бо ж поўнасьцю трактат аб душы ты не напiсаў.

- Мне казалi, у вас дужа прыгожая жонка ... Месiр.

Маркiз усьмiхнуўся, i iзноў узьняў келiх.

- Адкуль ведаеш? - Мiхась запытальна глянуў на яго. У яго вачах зьявiлася нешта накшталт водблеску далёкага полымя. Але вось нябёснага, цi пякельнага, маркiз не зразумеў.

- Барон завiтаў да мяне на госьцi з супругай. Твар маркiза заставаўся спакойным.

- Цiкава. А як ён цябе знайшоў? Вы ж не былi прадстаўлены.

- Перасеклiся ў вандроўцы, - вымавiў маркiз.

- Што ж, бывае. Нават i ў Адхланi здараюцца супадзеньнi. Асаблiва калi на тое ёсьць Боская ласка. Мiхась працягваў глядзець прама маркiзу ў вочы.

- Ну дык што табе мая прыўкрасная жонка? Натхняе? Позiрк Мiхася раптам стаў цяжкiм, цёмным.

- Яна таленавіта піша. Позірк маркіза быў ясны і прамы.

- А гэта адкуль ведаеш? - Міхась працягваў глядзець на яго, не адводзячы погляду.

- Шаноўная Жана дала мне пачытаць яе рукапісы.

Маркіз з павагай нахіліў галаву.

- Пісьменьнік не павінен пісаць у стол. Так, Спадар?

- Безумоўна не. І больш за тое, яна піша з майго дазволу і пад маім кіраўніцтвам. Можна сказаць, што я вяду яе. Гэта - практыка яе душы, манера асэнсоўваньня. І выкупленьня. Supererogatoria opera. Яна хоча знайсьці Бога. Як і ты, маркіз. Ты ж таксама гэтага хочаш. Усе твае кнігі крычаць да Бога, аблічаючы грэшны сусьвет. Ты - сапраўдны біблейскі прарок.

- А вы - сапраўдны ліберцен і, выбачайце, антыхрыст. Маркіз горда ўськінуў галаву. - Вы не так далёка стаіце ад мяне. І больш таго, прызнаюся, вы мяне пераплюнулі, і абышлі. Куды мне. Я ўсяго толькі апісваў садамітаў. А вы наўяве рабілі такія рэчы, што нават заўзяты ліберцен гляне на вас з павагай.

Блюзьнерствы, оргіі, самыя непрыстойныя, паруганьне сьвятых прадметаў і месцаў, скажэньне сьвятых ісьцін ... мне працягваць?

Апаганьваньне сьветлых вобразаў. І ідэй.

- Хопіць, маркіз. Кожная душа - гэта люстэрка, якое перш за ўсё адлюстроўвае самое сябе, і лічыць гэта за сусьветную ісьціну. Там, дзе ты бачыш апаганьваньне, мае масца ўшанаваньне. Дзе ты бачыш грэх, насамрэч паўстае сьвятасьць. Праз тое табе і даручана тут пісаць трактат аб душы. Бо цела ты спасьціг уздоўж і поперак. А цяпер, калі ў цябе яшчэ ёсьць яе рукапіс - а ты, я ведаю, усё перапісаў, начамі ня спаў, перачытай яе так, каб убачыць там душу.

- Скажы, толькі праўду.

Маркіз памарудзіў.

- Калі яе білі плецьцю, ты адчуваў пажаднасьць? Калі мы ўжо кажам пра душу, загляні ў сваю. Ці не схаваны глыбока ў ёй той жа дракон, што схаваны ў мяне?

- Я адчуваў любоў, маркіз. Каханьне. І разам з гэтым адчуваньнем я жадаў яе. Бо я заўсёды жадаю яе. Таму, што кахаю яе больш за жыццё. У гэтым і ёсьць таямніца асьвенчаньня плоці - узьняцца над пажаднасьцю і спасьцігнуць Любоў.

- І што, вы ўзьняліся, шаноўны Пан? - скабрэзна запытаў маркіз.

- Ты забываеш, хто я, шаноўны. Я адтуль ніколі не сыходзіў. Я там, дзе ёсьць толькі любоў, Данасьен, - вымавіў Міхась, і паставіў келіх на стол.

- А вось табе любоў яшчэ толькі мае быць спасьцігнуць.

- Я ўжо спасьціг яе, дзякуй. Маркіз таксама паставіў кубак на край сталу. - Твая жонка - надта добры пісацель.

З гэтымі яго словамі Міхась рэзка ўстаў, і стол перавярнуўся і адляцеў у бок, быццам бы ад парыву магутнае буры.

Гарлач і келіхі разьляцеліся, імгненна заліўшы пол вакол. Паміж Міхасём і маркізам апынулася чырвоная лужа, у якой заблішчэлі адбіткі крывавага полымя.

- Памятай аб сваёй душы, маркіз, - марудна вымавіў Міхась, пераступаючы цераз крывавае мора і робячы крок да дэ Сада.

Маркіз таксама ўзьняўся, і спакойна стаў насупраць Міхася грудзі ў грудзі. Росту ён быў не малы, хоць і таньчэйшы і вузейшы ў плячах.

- Я прыйшоў сюды навучыцца каханьню, Спадар. Бог, ці нехта іньшы паслаў мне яго. І цяпер мой шлях - гэта мой крыж, які, я ўпэўнены, вывядзе мяне зь цемры да сьвятла.

- Навучыцца каханьню? Міхась раптам усьміхнуўся.

- Ты маеш рацыю, маркіз. Тады, я папярэджваю, ты спазнаеш

сапраўдны боль. І не такі, які ты апісваў у сваіх кніжках, а – жудасны. Катаваньне, якое здасца цябе і пеклам, і раем.

А потым ціха вымавіў:

- Ты сапраўды хочаш гэтага? Ты гатовы ўбачыць яе – жывую? Але ж я папярэджваю – зараз ты маеш спакой. А потым ты страціш яго, маркіз.

- Я гатовы, - вымавіў той, з выклікам гледзячы на Міхася.

- Здолееш?

- Здолею.

- Тады – пайшлі.

Міхась акрэсьліў вакол іх круг, і у маркіза раптам пацямнела ў вачах.

Яны апынуліся ў ціхім пакоі маёнтку – вялікім, сьветлым, белым.

Яна сядзела ў крэсьле, і на руках у яе спало дзіця. Цёмнавалосы хлопчык зь вялікімі вачыма пад тонкімі чорнымі бровамі – не дзіця, а херувім. Яго чырвоныя вусны ўвабралі яе сасок, маленькая ручка крэпка трымала грудзі. Яго валасы віліся хвалямі, закрываючы шыю. Яна нахінулася над ім, і яе доўгіх валасоў накрылі младзенца густым, чорным покрывам. Яе твар сьвяціўся ў ценю, як мармуровы, выпраменьваючы такое каханьне, што глядзець на яго было балюча. Яе простае зручнае ільняное белае плацьце сцякала з крэсла на пол, на сьпінке ляжаў тонкі і мяккі ваўняны шаль, расшыты срэбрам і золатам. Маладая манашка сядзела збоч ад яе, як тонкая чорная постаць ці прывід – малілася, перабіраючы чоткі.

Яе вузкія плечы і тонкія рукі, стройныя сьцёгны былі дзявочымі, але ж грудзі – добра акрэсьленымі, пругкімі, мяккімі, белымі, з галубаватымі пражылкамі і ружовымі саскамі. Яна нагадвала багіню, Ісіду ці Венеру, зь яе чорнымі бліскучымі валасамі і белай скурай. Жар усходу адчуваўся вакол яе, але ж ён быў

зьмягчоны подыхам поўначы, нібыта празрыстымі карункамі ільду на аконным шкле. Гарачыня, утаймаваная суцішнасьцю пачуццяў і ўзьнёсласьцю думак, жарсці, якія паснулі пад покрывам малітвы, полымя душы, накіраванае да адзінага вытоку – да Бога, які наяўна адчуваўся вакол. Кожны яе рух, яе подых быў самай гарачай малітвай з усіх, што калісьці гучэлі на сьвеце. Дзіця на яе руках было падобна на яго – яе адзіную Любоў, яе супруга і Пана. Яно пакойна ляжала на руках маці, трымаючы яе грудзі, але ж пройдзе час, і младзенец пераўтворыцца ў ладнага юнака, і гожага, дужага мужчыну. А яна застанецца такой жа прыгожай, узьнёслай і дзівоснай для яго, якой яна была ў гэты сьвяты момант. Яна заўсёды будзе стаяць перад яго вачыма такой – маладой, пяшчотнай, зь мяккімі поўнымі грудзямі, маці, ускарміўшая яго сваім малаком, любячая яго мацней за ўвесь сусьвет і сваю душу. Але ж – не мацней за Бога, якому яна бязропатна ахвяруе яго, калі прыйдзе час. Бо кажная маці павінна ахвяраваць сваё дзіця сусьвету, адарваць яго ад сваёй грудзі, якая з гэтага часу будзе няспынна крываточыць і балець, і кроў замест малака будзе яго ежай і пітвом. Бо так створаны гэты сусьвет – калі пяшчотнае малако маці пераўтвараецца ў гарачую Хрыстову кроў, якой душа працягвае прычашчацца да самага свайго адыходу ў бязьмежнасьць.

Ён выйшаў зь цёню, і зрабіў крок да яе.

Яна ўбачыла яго, і ўсьміхнулася. Яе твар быў прыгожым, як сон. Вялікія цёмна-шэрыя вочы пад доўгімі вейкамі бліснулі радасьцю, тонкія чорныя бровы нібыта аркі акрэсьлівалі іх таямнічую глыбіню, ружовыя мяккія вусны звалі запячатаць іх пацалункам. Яе скура была падобная пялёсткам ружы, сьвежым, кранутым бліскучай расой. Яе твар быў адначасова і дзіцячамілым, і нябёсна дасканалым, прыгожым настолькі, што для чалавека тое было не магчыма – і наіўным, і мудрым, і сьветлым. І ён вылучаў такое ціхае, узьнёслае каханьне, што яно гучэла вакол яе, быццам песьня. Усе малітвы і гімны адразу ўспаміналіся, гледзячы на яе. Няма было такой малітвы, якая магла б годна ўшанаваць гэтую нябёсную прыгажосьць. Яна была і маці, і нявестай, і жонкай, і каралевай, і пакутуючай ад цяжару сусьвету душой, і ўсё гэта зьзяла, выпраменьвалася праз

яе з такой чысьцінёй, што ад болю і асалоды спынялася сэрца.

- Дзе ты быў, каханы? Я так доўга чакала цябе, - ціха вымавіла яна.

Ён падыйшоў, і нахінуўся да яе, цалуючы. Яна адказала яму дакрананьнем сваіх мяккіх, пяшчотных вуснаў. Манашка падышла, і забрала паснуўшае дзіця, зь якім ціха ўдалілася.

Яны засталіся ў пакоі адны. Яе грудзі былі адкрытыя, і на яе сасках яшчэ выступалі белыя кроплі. Ён нахінуўся, і прыняў іх пацалункам. Апусьціўся перад ёй на калені, і яго губы асьцярожна ўзялі яе ружовы выступаючы сасок, прыціснуліся да амаль празрыстай, тонкай скуры, пад якой цякла яе кроў і білася сэрца.

Быццам бы дзіця раптам стала дарослым, сталым мужчынай, які стаяў на каленях перад сваёй нябёснай маці. Яго вялікая цёмная рука гладзіла яе пяшчотную скуру, белую, як сьнег, духмяную, пахнучую малаком.

А потым ён узьняўся, дакрануўся вуснамі да яе мяккіх губ, і вымавіў:

- Дарагая, у нас нечаканы госьць. Дазволь мне запрасіць яго ў пакой.

З гэтымі словамі ён працягнуў руку ў цемру ля вакну, і на акрэсьлены сьвятлом круг зь яе выйшаў Данасьен.

Летыцыя зь цікаўнасьцю глядзела на незнаёмца – высокі, сьветлавалосы, галубаглазы, ён нагадваў Апалона ці Марса – стройнага антычнага бога. Але ж бога, патрачанага часам. На яго твары праявіліся рысы ад носу да вуглоў пачуцьцёвых вуснаў, на ілбу. Шчокі былі запалымі. Даўгаваты рымскі нос, выразныя вочы, пранізьлівыя, вумныя. Твар інтэлектуала, падумалася ёй. Але ж у гэтым чалавеке кіпелі жарсьці, і, да таго ж, гэтыя вочы бачылі шмат. Шмат болю, які адбіўся на гэтым прыгожым антычным твары рэзкімі рысамі, нярвова крывіў вугалкі вуснаў, нібыта кляймом ці пячаткай абпаліў яго, навек пакіўшы сьлед.

Незнаёмец быў апрануты ў паньчохі, кароткія штаны да кален і доўгі сьветлы камзол, распахнуты, пад якім віднелася карункавая шаўковая кашуля. Усё было няновым, але ж вельмі дарагім, тонкай работы. На пальцах незнаёмца гарэлі, зіхацелі каштоўныя пярсьцёнкі, але ж ён паводзіў сябе так, быццам бы не заўважаў гэтага багацьця, настолькі ён звыкся зь ім, што яно перастала прыносіць яму нейкія эмоцыі ці задавальненьне.

- Вітай свайго чытацеля, каханая, - усьміхнуўся Міхась.

- Маркіз дэ Сад, шаноўная спадарыня. Спадарыня прыўкрасная, як дзень, і таямнічая, як ноч. І – так. Той самы дэ Сад, - вымавіў незнаёмец, нахіліўшыся.

Летыцыя глядзела на іх у замяшальніцтве, не заўважаючы, што яе прыўкрасныя грудзі адкрытыя ў выразе сукенкі.

А потым яна зьбянтэжана запытала Міхася:

- Каханы, а дзе ты яго ўзяў?

- Ты б павітала шаноўнага спадара-маркіза, сонейка. А тое ён ужо пачаў сумнявацца, што знаходзіцца тут у рэальным сваім целе. Думае, можа – ён стаў прывідам, духам, які мроіцца табе ў лунным сьвятле.

- Выбачайце, маркіз. Летыцыя. Мяне завуць Летыцыя.

Яна ўстала, і спакойна накінула на плечы шаль.

- Ня трэба турбавацца, - раптам хрыпла вымавіў маркіз, забыўшы ўвесь сьвецкі пратакол. Бо ж вы ў сябе дома, прыўкрасная спадарыня. І гэта я тут – няпрошаны госьць, які не знаходзіць сабе месца ад … ён спыніўся… захапленьня вашай незямной прыгажосьцю. Таму прашу, заставайцеся так, як ёсьць. Ня трэба шалю.

- Вы надта добры да мяне, маркіз, - спакойна вымавіла яна. – Я – зусім звычайная, і да таго ж прашу прабачыць, што выглядаю ня лепшым чынам, а па-дамашняму.

- Цікава, як бы вы выглядалі, калі б, па вашых словах, вы выглядалі б найлепш, - галантна вымавіў госьць. Тады, напэўна, вы б зьзялі, як сонца.

- Яна і так зьзяе, як нябёснае сьвяціла. Так што глядзі, не абпаліся. Давайце прысядзем, - вымавіў Міхась, і паказаў рукой у бок, дзе каля нізкіх мяккіх канапак стаяў доўгі столік на ўсходні манер.

- Каханая, загадай, каб прынеслі кофе, - вымавіў ён.

Летыцыя пазваніла ў званок, і хутка на століку з'явіліся танюткія філіжанкі і кафейнік, а таксама – фрукты і дэсерт.

Па загаду Міхася ў дадатак прынесьлі высокую бутэльку зь віном.

- Гішпанскае, - вымавіў ён. – Прашу.

Яны пачалі з кофе, які востра пах кардамонам і шафранам. Прыемны, тонкі пах лунаў вакол, зьліваючыся зь мядовым водарам фруктаў.

- А ў вас добра, - вымавіў Данасьен, аглядаючыся. – Нават па мерках такога нявыпраўнага сібарыта, як я.

- Вялікі дзякуй, - вымавіла Летыцыя. – Супруг запрасіў італьянскіх майстроў, і яны аднавілі маёнтак у рымскім стыле.

- Усё для яе, - усьміхнуўся Міхась. – Без яе тут былі проста руіны. Не хацелася мне нешта тут рабіць – было балюча. Усё нагадвала сямью, якую я, нажаль, рана страціў. Маю любую маці, якая была як дзьве кроплі вады падобная на маю каханую. Так што яна для мяне – усё. Уся мая сям'я і маё жыццё.

- Дакранальная гісторыя. Данасьен усьміхнуўся. – Такім чынам, да сваіх фантазій вы дадалі яшчэ і інцэст.

Летыцыя пачырванела, і прыкрыла вусны рукой. Міхась злосна глянуў на яго.

- Маркіз, я табе і так дазволіў і дазваляю шмат.

- Вы – сапраўдны enfant terrible. Летыцыя міла ўсьміхнулася.

- Сапраўды, з таго моманту, як я ўбачыў вашы прыўкрасныя грудзі, якімі вы так міла кармілі сваё прыгожае дзіця, я адчуваю сябе такім жа enfant. Раптам я ўспомніў, што бязьлітасна адлучоны ад мацярынскіх грудзей вось ужо больш чым … дужа шмат год.

Я хацеў бы ляжаць ля вашых грудзей, і адчуваць на сваіх вуснах смак вашага дзівоснага малака і чароўных саскоў.

- Каханая, маркіз ня можа па-іньшаму, таму прымі гэта як даннасьць. Міхась стаміўся змагацца з квяцістай прозай маркіза і даўно махнуў на яго рукой.

- Нічога, мне вельмі прыемна чуць такія прыгожыя кампліменты, - вымавіла Летыцыя.

- Я магу і яшчэ лепш. І нават магу даказаць шчырасьць сваіх словаў справай, - вымавіў той.

- Данасьен, маё цярпеньне не жалезнае. Міхась пагрозна глянуў на маркіза. Ты тут як чытач, і зараз маеш шанец паразмаўляць з аўтарам.

- О, гэта асобная размова, - вымавіў маркіз. І, я ўпэўнены, не на адзін вечар.

- Я прыемна ўражана, што вы зьвярнулі ўвагу на маю сьціплую прозу, маркіз, - вымавіла Летыцыя. Яе доўгія вейкі над цёмнымі вазёрамі вачэй ўздрыгнулі, нібыта галінкі дрэва над вадой, якія ўскалыхнуў пяшчотны подых ветру. Маркіз уздрыгнуў разам зь імі. Раптам яму памроілася, быццам бы яны дакрануліся да яго шчакі. Гэта было нейкае наважэньне, чараўніцтва, якое ён ня мог пераадолець, ды і, нарэшце, не жадаў.

- Цікава, - падумалася яму. - Я яшчэ магу нешта адчуваць на гэтым сьвеце, акрамя болю і прыкрасьці. Напэўна, справа ў яе маладосьці і сьвежасьці, якія выклікаюць уражаньне душы нявіннай, не кранутай тленам.

- Я ня проста зьвярнуў увагу, дарагая панна. Вымушаны

прызнацца, я правёў над вашымі творамі мноства бяссонных ночаў, захоплены вашымі дзівоснымі прыгодамі.

Але ж, прабачце мне маю дзёрзкасьць, ці я магу запытаць: усё, што адбывалася там з вамі, мела месца на самой справе? Ці ў пэўных рэчах гэта аўтарскі вымысел, найбольш квітнеючы, чым самая рэальная з рэальнасьцяў?

- Адбывалася на самой справе, шаноўны маркіз. Летыцыя нахіліла галаву.

Усё, што апісана, мела месца менавіта так, як апісана.

Маркіз на імгненьне замоўк, нібыта прыгадваючы нешта.

- Што ж, тады вы ня толькі безумоўна таленавіты аўтар, куды лепшы за мяне ...

З гэтымі яго словам Летыцыя, пратэстуючы, ўськінулася, але ж ён рухам рукі спыніў яе.

- Дык вось, акрамя гэтага, вы яшчэ і сапраўды сьвятая. І я не жартую, - вымавіў ён. Яго вочы пільна і сур'ёзна глядзелі на яе.

- Ваш супруг - чалавек даволі шырокіх, я б сказаў, вольных поглядаў, і зь вялікай фантазіяй. І таму яму дужа пашанцавала мець такую адданую жонку.

- Поглядаў вузкіх, і абмежаваных, Данасьен. А зусім не такіх шырокіх, як табе хацелася б. Але ж з жонкай пашанцавала, у гэтым ты, безумоўна, правы.

Міхась сядзеў, апёршыся рукой аб край сталу, вольна выцягнуўшыся на доўгай атаманцы. Яго позірк вывучаў маркіза зь цікавасьцю, быццам бы перад яго вачыма адбывалася нейкае складанае дзейства, нейкі дзівосны эксперымент.

- Хацеў бы я мець такую спадарожніцу ў сваім гаротным жыцьці, - вымавіў маркіз. Якая была б гатова раздзяліць са мной цяжар маіх фантазій. І суцішыць гарачыню жарсьцяў, але ж не заліўшы іх халоднай вадою ханжаскае маралі, а спатоліўшы і насыціўшы ў поўнай меры. І тады б я, напэўна, змог бы атрымаць спакой.

- Вы крыху ня так усе разумееце, маркіз, - ціха, спачувальна вымавіла Летыцыя.

- Напэўна, мой супруг зможа вам растлумачыць значна лепш, чым я.

- Змагу, прычым ахвотна. Міхась на імненьне задумаўся.

- Што ж, матэрыялу надта багата, - нарэшце вымавіў ён. Я ня ведаю, што найбольш зацікавіла шаноўнага маркіза, таму буду казаць агулам пра ўсё адразу.

Сьвет, наогул, устроены так, што ў ім існуе два полюсы, між якімі ён расьцягнуты, ці, каб алегорыя была больш нагляднай, укрыжаваны. Гэта плоць і душа, ноч і дзень, цемра і сьвятло, глыбіня і вышыня, і гэтак далей. І, нарэшце, дабро і зло. Расьцягнуты на крыжы сусьвету, чалавек укрыжаваны паміж плоцьцю і душою, паміж нізкім і высокім, жыццём і сьмерцю, дабром і злом, міласэрнасьцю і бязьлітаснасьцю, і любоўю і яе адсутнасьцю. Усё гэта - дыяметральна процілеглыя пункты. Як мы бачым, і на адным, і на другім баку знаходзяцца сродныя группы паняцьцяў, нечым аб'яднаныя паміж сабой, і супраціўныя адно аднаму.

Плоць, сьмерць, цемра, бязьлітаснасьць супрацьлеглыя душы, жыцьцю, дню, сьвятлу, міласьці. Усё гэта ёсьць у нашым жыцьці. Нехта абірае адну старану, нехта - другую.

Але ж чаму мы абіраем ту, ці іньшую старану? Я б сказаў, што ўсё залежыць ад узроўню ведаў, якія мы маем.

Бок плоці чалавек абірае тады, калі ён ня ведае нічога пра душу. Той, хто ськіраваны так, што ня можа ўбачыць нябёсы, будзе ўпэўнены, што на сьвеце ёсьць толькі адна зямля. Ці можна вінаваціць чарвяка ў тым, што ён ня ведае неба і яго вышыні? За тое, што ён не арол? Як арлу растлумачыць чарвяку, што над зямлёю, у якой ён утульна схаваўся, ёсьць яшчэ нешта, што для арла зьяўляецца домам, у той час як для чарвяка ён наогул не існуе?

Той, хто ведае толькі цела, заўсёды абярэ бок цела, Данасьен.

Бо ён ня мае вопыту веданьня душы. Яна спіць у ім, некранутая, цнатлівая, як сьпячая дзева. Толькі той, хто авалодаў сваёй душой, спазнаў яе і абудзіў, можа ўбачыць і другі бок жыцьця, ўзьняцца на ўзровень, вышэйшы за плоць. За зямлю, прах ці гліну, зь якой быў створаны чалавек, ці, дакладней, у якую быў злоўлены, заключаны, нібыта ў вязьніцу, нябёсны Адам.

- Спазнаць сваю душу, авалодаць ёю, заключыць зь ёй нябёсны шлюб і ўзьняцца ўгару праз веды. Так усё гэта пра гэта? - маркіз усьміхнуўся.

- Менавіта. Безумоўна, усе мы пачынаем зь цела. Але ж як чарвяку ўзьняцца ў гару?

- Калі яго ўзьніме арол, - прапанаваў маркіз, зацікаўлены гульнёй алегорый.

- Мабыць і так. Але ж ці зможа чарвяк такім чынам навучыцца лятаць сам? Як толькі арол адкрые дзюбу, ён паляціць уніз, і лёс яго будзе значна горшым, чым калі б ён ніколі не ўзьнімаўся.

- Дык як жа ўсё ж такі чарвяку пазнаць нябёсы? Пераўтварыўшыся ў арла? Але ж гэта зусім супрацьпрыродна. Маркіз з увагай глядзеў на суразмоўцу. - Я мяркую, што тое, што ідзе супраць прыроды, у гэтым сьвеце ня можа адбыцца наогул.

- Існуе адзіны спосаб таго, як чарвяк можа пераўтварыца ў арла ў гэтым сьвеце. Ён павінен загінуць. Стаць для арла ежай.

У пакоі ўсталявалася мёртвая цішыня.

Ніхто з тых, хто слухаў, не рашаўся працягнуць думку.

- І калі плоць чарвяка пераўтворыцца ў цела арла, тады, безумоўна, ён зможа ўзьняцца над зямлёю. Але ж такім чынам чарвяк памрэ. Якая яму карысьць ад таго, што яго зьесьць арол і напітае сваё больш высокае і дасканалае цела? Бо ж гэта ўвасабляе поўную адсутнасьць літасьці. І ў такім чыне чарвяк мае поўнае права аб'явіць нябёсы злом, праклясьці іх, і

забараніць нават думаць аб іх сваім супляменьнікам і нашчадкам.

Як быць? Адзінае, што магло б вырataваць чарвяка, гэта цуд. І цуд супраціў законаў прыроды можа быць яўлены толькі Богам.

Толькі цудам Бог можа пераўтварыць чарвяка ў арла дакрананьнем сваёй рукі, якая ёсьць Боская ласка. Калі рука Бога кранае чалавека, яго духоўныя вочы адкрываюцца, і ён спасьцігае нябёсы, і можа да іх узьняцца. Бо ён ведае Айца, і праз гэта набывае адпаведную моц прыцягненьня, якая ўзьнімае яго над плоцьцю.

Аднойчы Бог явіў нам усім цуд, паслаўшы да нас таго, хто загінуў на крыжы і ўваскрос супраціў усіх законаў прыроды дзеля таго, каб мы ведалі аб другім, іньшым сьвеце і перасталі б быць суцэльна плоцкімі чарвямі. Каб мы імкнуліся ўгару, і ведалі, что гэта магчыма, і духоўны сьвет ня меньш рэальны за фізічны. У гэтым і заключаецца добрая вестка, ці Дабравяшчаньне. Бо без яго жыццё нашае б ня мела кошту больш, чым жыццё чарвяка.

Адмаўленьне ж духоўнага боку жыцьця і існаваньне суцэльна па законам плоці таксама магчыма. Але ж гэта будзе ўжо жыццё твары зямной, чэрвя, а не чалавека.

А мы ўсё ж такі людзі, маркіз, як бы нехта і не жадаў адмовіць нам у гэтым. І нябёсы ёсьць, хаця вы іх яшчэ ня ведаеце, і ўсё яшчэ сьніце сны плоці і аб плоці. Але ж гэта хутка пройдзе.

- Усё гэта зразумела, і аргументы гэтыя старыя і часта ўжываемыя ў сьвеце, каб накіраваць паству ў патрэбны для ўладаў бок. Але як я магу даведацца, што мне ня хлусяць, нябёсы ёсьць, жыць па законах плоці дрэнна, і на зямлі мы павінны адмаўляцца ад таго, куды клічуць нас нашыя схільнасьці, дзеля эфемеры?

- Даведацца? Ніяк, маркіз, чарвяк не можа даведацца аб нябёсах, ці чалавек плоцкі - аб душы. Ён можа толькі паверыць. Абгрунтаваць гэтае чалавечым розумам не магчыма. А каб чалавек мог паверыць, Бог праз сваю літасьць яўляе яму цуды.

Таму вы тут, і павінны пісаць "Трактат аб душы", шаноўны спадар. Бо ж вам была яўлена такая боская літасьць. Усё ж, пагадзіцеся, тое, што мы размаўляем з вамі пасьля вашае сьмерці, калі, па ўсіх меркаваньнях плоці, вы даўно павінны былі б пераўтварыцца ў прах - што гэта, як ня самы сапраўдны цуд і міласэрнасьць Усявышняга?

- А што да рытуалаў, якія вы праводзілі … Месір, - на імгненьне спыніўшыся, вымавіў Данасьен. – Якім чынам яны датычацца да ўзьнясеньня плоці? У чым іх высокі сэнс?

- Перш за ўсё, маркіз, у тым, што гэта рытуалы. Яны павінны выконвацца строга так, як патрэбна для праяўленьня пэўных фенаменаў у гэтай рэчаіснасьці. Ня ўсё можна і трэба рабіць праз цуда. Цуды – дужа моцны інструмент, і іх можа яўляць толькі Бог, калі ён хоча прадэманстраваць сваю прысутнасьць у сьвеце. Калі казаць прасьцей, запас цудаў, які можа вытрымаць гэты сусьвет, абмежаваны. Калі іх колькасьць пераважыць магчымую, сусьвет проста спыніць існаваньне, і зьвернецца да Бога. Але ж тады б ён павінен быў трапіць назад, у плерому, такім нядасканалым, які ён ёсьць. Бо ўсё ж, цуд не адмяняе абавязку ўласнае працы. Найбольшым цудам для гэтага сусьвету было тое, што Бог праз цуд сатварыў самое сябе, і такім чынам увайшоў у гэты нядасканалы сусьвет так, каб ён мог вытрымаць моц яго прамое прысутнасьці. Які яшчэ цуд вам усім патрэбны? Бог загінуў на крыжы дзеля вас. Астатняе ўжо дэталі, і вашая ўласная праца, якая павінна прывесьці вас назад, да яго. Узьняць тых, хто працягвае думаць, што яны ня больш, чым чэрві, якія варушацца ў праху.

Многае ж таго, што адбывалася, мела месца з такімі асьпектамі рэчаіснасьці, ход куды сьмяротнаму забаронены накрэпка. Лічы, што гэта нешта накшталт штурманскай рубкі, ці руля, які накіроўвае пэўныя падзеі. Існуе многа сіл у сістэме жосткай іерархіі, якія кіруюць гэтым сусьветам – і цёмных, і сьветлых – з боскае ласкі. Калі ты памятаеш, то і Пан, і яго маці спускаліся ў самое пекла, і выводзілі адтуль душы. Але ўсё ж, пекла існуе, і душы там вымушаны пакутваць. Нейкім чынам Пан яго не зруйнаваў, а пакінуў. Перш за ўсё, яно патрэбна як месца вычышчэньня, выпальваньня найбольш цяжкіх заганаў і

разьмягчэньня найболь зацьвярдзелых душаў, пакрытых моцнай каростай граху. Лічы, што гэта плавільная печ. Нехта выкупае свае грахі, атрымоўваючы пекла на зямлі. Нехта працягвае гэта ў Адхлані. А іньшыя ж не абцяжараны настолькі, каб ім наогул была патрэбная такая працэдура.

Акрамя таго, душа і цела павінны прайсьці праз пэўныя выпрабаваньні, каб атрымаць права выкупать іньшых. І якія гэта выпрабаваньні, і як іх будзе праходзіць душа, ведае толькі Бог.

Напрыклад, маркіз, вы надта ж любіце плець. Як я зразумеў, гэта вас заводзіць, і ня слаба. Але ж які высокі сэнс у тым, каб біць кагосьці плецьцю, і … выпрабоўваць нейкім іньшым чынам? Кожны рух плоці павінны адгукацца рухам душы, маркіз. І гэтыя рухі павінны ўзьнімаць яе да сьвятла. Наступны раз, калі вас пачне адольваць пажаднасьць, ці іньшыя прыніжаючыя душу думкі, проста паспрабуйце выкарыстаць гэты цудоўны інструмент па яго прамому назначэньню. Я сам так рабіў шмат разоў, і, паверце, гэта дужа карысна. Усе сьцены маёй кельлі былі забрызганы крывёю. Яна і зараз ёсьць там, магу адвесьці вас туды, каб вы ўбачылі ўсё уласнымі вачыма.

І яшчэ, ніколі ў гэтым жыцьці я не ўдарыў жанчыну. Ні плецьцю, ні неяк па-іньшаму. Ёсьць пэўныя сілы, якія маюць права на выпрабаваньні такога чыну, і яны суцэльна пазбаўлены жаданьняў плоці. Яны, калі можна сказаць, чыстыя ў гэтых адносінах. Нявінныя настолькі, наколькі нявіннай можа быць сама плець. Я ж магу біць толькі сябе, і прыносіць сябе ў ахвяру столькі, сколькі гэта патрэбна. Кожная душа, калі жадае, праходзіць праз пэўныя ахвяры і пакараньні, так жа, як праз іх прайшоў і Сын Божы, і сьвятыя пакутнікі. Карацей, порка павінна выклікаць духоўны, а не фізічны экстаз, і тады яна ідзе на карысьць і плоці, і душы. Міхась усьміхнуўся.

- Толькі ня дужа ўсердствуй, Данасьен. Бо ж ты не такі сьвяты і чысты для гэтага. Можаш, незнарок, і саступіць.

- Я ўсё зразумеў, Месір. Маркіз нахіліў галаву. – У мяне будзе багата матэрыялу для думак, і пераасэнсоўваньня. Дарэчы, у мяне ёсьць рукапіс, які я працягну вывучаць. Але ж, перад тым, як разьвітацца, я б хацеў папрасіць вас аб адной апошняй

міласьці, якая, я ўпэўнены, дапаможа мне на маім шляху ўгару да Пана Бога.

- Што такое? – Міхась зь цікавасьцю глянуў на яго.

- Нічога асаблівага. Ці можна, каб ваша прыўкраная панна зьняла свой шаль? Мне гэта патрэбна для натхненьня. Для працы.

- Ну, калі для натхненьня, то панна можа зрабіць табе такую ласку, я мяркую, - вымавіў Міхась. Адным рухам яго рукі шаль з плечаў Летыцыі апынуўся побач зь ёй на падлозе. Міхась нахінуўся, і асьцярожна ўзьняў тонкую тканіну.

- Глядзі, маркіз. Ты ж хацеў убачыць грудзі, якія кармілі Бога, - вымавіў ён.

Праз тонкую ільняную тканіну цела Летыцыі зьзяла, нібыта сьвяцячаеся знутры. Яе твар быў прыўзьняты, і яна глядзела некуды ў бок, быццам бы задумалася аб нечым. Між яе грудзямі ля сэрца палахаў нябёсны агонь, што выпраменьваў залатыя, вострыя промні, якія праціналі сэрца кожнага, хто іх бачыў. Яе грудзі былі поўнымі і пругкімі, з праступаючымі праз тканіну саскамі, гатовымі брызнуць малаком на таго, хто да іх дакранецца. Яна выглядала велічнай каралевай і нявіннай цнатлівай дзевай, сарамлівай і сьціплай, быццам бы не належачай гэтаму сусьвету.

- Хто можа піць з гэтых грудзей? – падумалася маркізу.

- Толькі Бог, Данасьен. Толькі Бог, - пачуў ён спакойны, задуменны Міхасёў голас.

- Калі ты ўвайдзеш у нябёсны палац, ты сустрэнеш яе там. Але ж для гэтага ты павінен быць чыстым. Наколькі ты чысты, каб здолець дакрануцца да яе? Каб яе чысьціня не спаліла цябе?

Глава 4: Здзейсьнілася

- Якая ты прыгожая! Так, што глядзець на цябе больна.

Ён ня мог стрымацца. Яна сапраўды выглядала дзівосна – больш, чым ён мог выцярпець, каб прамаўчаць.

Яна сядзела перад ім у крэсьле – дзяўчынка-выдатніца, прымерна склаўшы рукі на каленях. Апранутая ў карункавы чорны гарсет, нізкі, які шчыльна аблягаў яе тонкае цела, прыціскаючы маленькія грудзі, з сабранымі кароткімі рукавамі, зашнураваны сьпераду, і белую атласную юбку, пышную, як кветка, цёмныя хвалі валасоў адкінуты за сьпіну, сьветлы тварык у іх чорнай, бліскучай раме зьзяе, скура празрыстая, зіхаціць ў промнях заходзячага сонца. Вусны мяккія, ружовыя, крыху вільготныя, на фарфоравых шчоках – цень румянца, як прамень усходу, кранаючы ранішні сьнег. На нагах – чорныя шаўковыя панчохі, побач на бакавой сьпінке ляжыць маленькі аксамітны жакецік.

- Дзякуй! – усьміхаецца яна. – Ты такі добры.

Ад яе пахне ружай – вільготнай, прахалоднай, як сьнег. Пахне чысьцінёй.

- Куды хадзіла? Гуляла? – працягвае запытваць ён, расьцягваючы момант любаваньня ёю ў цішыні залатых промняў.

- Так, хадзіла ў кафэ зь сяброўкай. У ёй быў дзень нараджэньня, раней, і яна запрасіла. Мы крыху пасядзелі. Паелі торцік. Чай пілі.

- І толькі? – ён усьміхнуўся. – Ня хлусіш?

- Ад цябе нічога ня скрыеш, - усьміхнулася і яна. – Шампанскае пілі, трошкі.

- Вось гэта ўжо больш падобна на праўду, маленькая. Ніколі не

хлусі мне, бо я ж і так усё ведаю, - ён прыжмурыў вочы: яе прыгажосьць сапраўды сьляпіла яго, нібы сонца.

- Хочаш кофе? – прапанавала яна. – І можа, што яшчэ? Паесьці?

- Кофе зрабі, але ж пра астатняе не турбуйся, - вымавіў ён.

- Я хутка. Яна прайшла на кухню, загудзела машына, і праз хвіліну яна зьявілася зь дзьвума пахучымі філіжанкамі на чорным гліняным падносіку, і паставіла іх на столік, падкаціўшы да яго.

- Сядай побач, - запрасіў ён, крыху пасоўваючыся. І адчуў, як раптам захаланула, грукнула яго сэрца. Раптам промні захаду ўспыхнулі ярка, незвычайна прыгожа асьвятліўшы і яе, і філіжанкі, і каву, і яго руку, усё ж вакол нібыта схавалася на імгненьне ў цемры. У ярчэйшым моманце асэнсоўваньня ён запомніць гэты вечар на ўсё жыццё. Бог дакрануўся да іх, зразумеў ён. І раптам усё стала магчымым. Нявымерная радасьць запоўніла яго душу.

Яна села побач, і таксама ўзяла чашку. Здавалася, яна не здагадвалася, не адчувала, што робіцца ўнутры яго, як пераварочваецца ўвесь яго сьвет.

- Што табе расказаць, вучаніца? – усьміхнуўся ён.

- Раскажы мне пра лес, - папрасіла яна.

- Што ты хочаш ведаць пра лес? – запытаў ён. Яе пах і цеплыня акружалі яго, ахутвалі.

- Усё. Яна глядзела на яго вялікімі вачыма, ружовыя вусны прыадкрытыя, шчочкі палаюць.

- Лес … лес гэта такое месца, куды маленькім дзяўчынкам хадзіць адным ня трэба. Ён усьміхнуўся. Бо ж у лесе ёсьць шмат чаго, і многае з таго, што там ёсьць, даволі небясьпечнае.

- Я не хажу адна ў лес. І не зьбіраюся, - запэўніла яна яго.

- Але ж гэта месца і дзівоснае, і гаючае адначасова, - задуменна

вымавіў ён. – Уяві сабе, што ты стаіш на зялёнай паляне, прагаліне, пакрытай мяккай травой. Над тваёй галавой шумяць хвоі – сьпяваюць сваю векавечную песьню. Хвоі таўстыя, высокія. Вакол моцна пахне іголкамі, сухім, нагрэтым дрэвам. І чым далей, тым цямнейшым, гусьцейшым робіцца лес. Тым больш ён вабіць і прыцягвае, і тым дзівосьнее ў ім становяцца гукі. Нейкія цені раз-пораз мільгацяць паміж дрэваў. І вось ты ідзеш па дарозе, і бачыш старую хаціну. Ваконцы ў ёй прыемна сьвецяцца, заклікаючы. З трубы над дахам ідзе тонкі белюткі дым. А ты стамілася, і хочаш есьці і спаць. І вось ты грукаеш у дзьверы – цяжкія, разныя, з меднай ручкай. І цябе адчыняю я.

- І што далей? – прашаптала яна. – Я ўжо там. Там, у лесе. На ганку тваёй хаты. А ў траве зіхацяць сьвятлякі, - раптам вымавіла яна, і ўсьміхнулася.

Яе вочы сталі летуценнымі, мяккі позірк затуманіўся.

Ён паставіў чашку на столік. Адсунуў яго ад канапы. І павярнуўся да яе, пільна углядваючыся ў яе задуменны тварык.

- Хадзі сюды, - раптам вымавіў ён. Яна ўзьнялася, і стала перад ім. Ён узяў яе за руку – тонкую, прахалодную.

- Сядай мне на калені. Ён асьцярожна прыцягнуў яе да сябе. Яна падпарадкавалася, і ціха села, неяк ня ўпэўнена, быццам ня ведаючы, што рабіць.

- Я хачу расказаць табе нешта. Хачу сказаць табе, што мы сустракаліся раней. Ты ня памятаеш, бо гэта было даўно, і тады ты жыла ня тут.

- А дзе? – запытала яна.

- На ўсходзе, - ціха вымавіў ён. У Ерузалеме.

- І я даўно кахаю цябе. Я шукаў цябе многа год. Хачу, каб ты ведала. Бо больш не магу маўчаць. Быць з табой побач і трываць – гэта мука. Яго вочы запрашальна глядзелі на яе. Яна павярнулася да яго, і ён убачыў яе вочы. Яны ўглядваліся ў яго твар, і ў іх стаялі сьлёзы. Ён ахапіў яе за талію.

- Калі ты ня хочаш … калі табе не прыемна… я нічога не зраблю. Не бойся, я нічога благога не зраблю з табой. Ён ня ведаў, што казаць, але ж яго рукі не адпускалі яе, самкнуўшыся вакол стальным колам. Ён ня мог яе адпусьціць, як і тады. І ён жахаўся таго, што зараз можа адбыцца. Яна ж яму давярае, яна прыгласіла яго, дазволіла прыходзіць да сябе! Яго сэрца грукала, нібыта шалёнае. Напэўна, яе сьцягно адчувае, як паўстаў яго чэлес. Божа мой, што ён робіць! Але ж ён ужо ня мог валодаць сабой. Адзінае, што ён мог – не варушыцца. Каб не спугнуць яе, не зламаць гэтую пяшчотную кветку, не прыціснуць маленькую птушку, якая даверліва села яму ў руку.

- Прашу цябе, - раптам вымавіў ён. – Прашу, адкажы. Скажы мне што-небудзь. Я цябе не непрыемны? Ты не баішся мяне? Летыцыя… яго голас дрыгнуў.

Нарэшце, яна прыйшла ў сябе. Доўга, яму здалося – вечнасьць, хоць і прайшло імгненьне, глядзела яму ў твар. Ён глядзеў на яе – сталы мужчына, з вусамі і барадой, чорнымі доўгімі валасамі, вялікі і смуглы, з вачамі, пранізьлівымі і пагрознымі, але ж зараз – любячымі, мяккімі і нейкімі бездапаможнымі. Яго вусны прыадкрыліся, быццам бы ён хацеў нешта вымавіць, і ня мог. - Якія прыгожыя вусны, - падумалася ёй. – Якія прыгожыя вочы! Ён нагадваў Бога з іконы, раптам зразумела яна. Цёмнага, строгага Хрыста. Ці, напэўна, так выглядае Бог-Айцец, раптам прыйшло ёй на вум. Бо ж Ісус малады і сьветлы, а гэты твар – адвечны, цёмны, пугаючы і прыцягваючы, і прыгожы, неверагодна прыгожы, якім прыгожым можа быць толькі Бог.

Яна наяўна адчула, якія ў яго шырокія плечы, якія моцныя рукі. Яна б ніколі ня здолела вырвацца з такіх рук. Ніхто б ня здолеў. І ёй, шчыра кажучы, не хацелася. Замест гэтага ёй хацелася прыціснуцца да яго, ахапіць, і, чамусьці, заплакаць. Заплакаць ад свайго новага, цяжкога, палохаючага, ахопліваючага яе пачуцьця.

- Ты мне дужа прыемны, - прашаптала яна нарэшце. – Бо я кахаю цябе, Міхась. Кахаю цябе больш за жыццё. І я баюся гэтага. Я нікога яшчэ не кахала так. Ты – першы. Гэта настаяшчае, я ведаю.

Ён уздрыгнуў, і ахапіў яе рукамі. Плаціну зьнесла, і магутная хваля абрынулася на бераг, нішчачы ўсё вакол.

Яе заплаканы твар, бліскучы ад нейкай духмянай залатой пыльцы апынуўся перад ім, яе вусны – насупраць яго вуснаў. Ён прыпаў да іх, і яна адказала, уздрыгваючы. Яе рукі ахапілі яго шыю.

- Толькі не так, як тады, - маланкай пранеслася ў яго думка. Ён адчуваў, што ізноў губляе розум, што проста возьме яе зараз прама тут, на канапе, ці на палу, на дыване. Што ўшчэнт разарве яе атлас і карункі, бо яе цела звало яго, зводзіла яго з розуму. Але ж замест гэтага ён асьцярожна пацягнуў шнурок яе гарсету, і зьняў яго з плечаў. Яна сядзела на яго руках, аголеная да пояса, зусім маленькая, тонкая, як дзіця. Ён асьцярожна дакрануўся вуснамі да яе саскоў, і яна адкінулася ў яго руках. Ён цалаваў яе маленькія грудкі, доўга, марудна, вывучаючы кожную маленькую часьцінку яе цела, шэпчучы:

- Мая нябёсная, мая каханая. Мая Богам данная, жонка мая перад Богам і людзьмі. Ты заўсёды будзеш са мною, нікуды не адпушчу, і нікому не аддам. Бо я ведаю будучае. Ведаю тое, што ты ня ведаеш. Наш лёс навекі зьвязаны, ты мая, мая назаўсёды. Кветачка мая, праменьчык мой, душа мая…

Ніхто і ніколі не называў яе так. Яго вусны, яго словы, яго голас калыхалі, песьцілі яе.

Яна не супраціўлялася, калі ён узьняў яе на рукі і аднёс на ложак, пакрыты мяккім атласным пакрывалам, калі апусьціўся побач. Яго рукі трымалі яе крэпка, як жалезныя, але ж краналі так пяшчотна, быццам былі рукамі анёла. Яе грудзі наліліся і балелі, ніз жывата пульсаваў ад жаданьня, і калі яго рука апынулася ў яе ўлоньні, яна ўскрыкнула, як ад болі. Ён асьцярожна дакрануўся да ўвахода ў яе, яго чэлес сустрэў яе патаемнае месца, вільготнае, цякучае. Яна жадала яго, моцна яго жадала. Але ж якая яна была маленькая, якое ў яе там усё было вузкае, такое, што ён баяўся пачаць, не ўяўляючы, як яго магутныя сьцёгны раздзьвінуць яе тонкія ногі, як ён увойдзе ў яе ўлоньне. На імгненьне ён спыніўся.

- Ты праўда хочаш гэтага? – прашаптаў ён. – Я буду асьцярожным, абяцаю. Ня бойся. Ты баішся?

Яна качнула галавой. – Не, - прагучаў яе слабы, перарывісты ад жаданьня голас. – Я не баюся … цябе. Я хачу цябе. Увайдзі ў мяне, прашу, каханы мой. Ён асьцярожна раздзьвінуў рукой уваход у яе ўлоньне – вузкі, вільготны, ружовы, як пялёсткі нераскрыўшайся кветкі, і яго чэлес дакрануўся да яе плоці. Больш трымацца ён ня мог, націснуў, ўвайшоў, і праз імгненьне спыніўся. Яна адкінулася пад ім, уздрыгнуўшы ад болю. А потым яе ногі самкнуліся на яго сьцёгнах.

У яе ніколі не было мужчыны такога памеру, і спачатку яна спугалася. Але ж яна жадала яго, жадала, каб ён прычыніў ёй гэтую боль, каб ён увайшоў у яе поўнасьцю, і, калі ён жадае, проста разарваў бы яе. Яна аддалася яму ўся, і ён узяў яе ўсю. Яго чэлес увайшоў глыбока ў яе, да самага дну, ёй здавалася, што яна, напэўна, памрэ, але ж разам з болем яна раптам адчула такую моцную асалоду, якой ніколі ня ведала раней. Ён проста разрываў яе, рухаючыся на ёй, але не перастаючы казаць ёй словы каханьня і пяшчоты, многія зь якіх яна не разумела…

- Якая ты вузенькая, дзяўчынка мая, нябёсы мае, царская брама, алтар мой, плоць мая і кроў, жыццё маё, уваход у рай, вузкая даліна паміж гораў, дарога асалоды, прымі мяне, прабач мяне, дай мне ўвайсьці ў цябе далёка, хачу цябе ўсю, поўнасьцю…

Яго плоць пракладвала сябе шлях усё далей і далей, і ён рухаўся ўсё хутчэй, і яна адказвала яму, пакрытая кроплямі поту, амаль страціўшы розум ад яго рухаў, словаў, дыханьня, яго цяжкога магутнага цела над ёю, яго жарсьці і яго каханьня, яго ўлады над яе целам і душой.

- Каханы мой, вазьмі мяне, - яна шаптала і стагнала, амаль крычэла, заходзячыся пад ім ад жарсьці, якая накрывала яе, як нешта вялікае, вечнае, магутнае, што яна ніколі яшчэ не адчувала. Ёй здавалася, што кожны яго рух можа быць апошнім, што яна ня вытрымае яго націску, яго каханьня, яго вялікай плоці ў ёй, і той асалоды, што гэтая плоць ёй давала. Яго рухі рабіліся ўсё хутчэй і хутчэй, ён дыхаў цяжка, і ўжо нічога не казаў, а проста рычэў. Раптам з апошнім глыбокім рухам ён

спыніўся, і замёр. Яго жывот сатрасала сутарга, мышцы падцягнуліся, і яго вочы зьзялі, як зоркі.

- У нас будзе дзіця, - раптам вымавіў ён ціха, нахінууўся, і пацалаваў яе.

Надышла раніца, але ж ён усё яшчэ трымаў яе ў абдымках. Яе галоўка ляжала на яго плячы, яна ціха дыхала ў сьне, ахапіўшы яго, як дзіця, рукою. Яе дыханьне саграваала яго сэрца, гаіла душу.

Яе чорныя валасы раськідаліся па падушцы, вочы былі закрыты, вейкі ўздрыгвалі, і яна ўсьміхалася. Ён асьцярожна, каб не абудзіць яе, пацалаваў яе вочы – і адно, і другое.

Ён усё яшчэ ня верыў сам сабе. Ён глядзеў на свае рукі, на сваё вялікае, моцнае цела, і ўспамінаў, як гэтыя рукі, якія трымалі меч, быццам бы пушынку, якія маглі разрубіць напапалам чалавека, краналі яе сьвятую для яго плоць, як гэтае цела, вялікае і цёмнае, дакраналася да яе тонкага і пяшчотнага, не баючыся зламаць ці зьнявечыць яго, як яе вусны цалавалі яго, як яе рукі гладзілі яго і абдымалі. Адное было быць побач зь ёй, размаўляць зь ёй, удыхаць адно зь ёй паветра, але ж зусім другое было зьліцца зь ёй поўнасьцю, увайсьці ў яе, пазнаваць яе цела губамі, рукамі і плоцьцю, працінаючы яе да самых глыбіняў. Яму здавалася, што ён, грэшнік, толькі што пабываў у сьвятая сьвятых і дакрануўся там да самаго Бога. Яна назвала яго Богам! – ён усьміхнуўся. Гэтае дзіця было сьвятым, яна, безумоўна, увойдзе ў нябёсныя палацы, дзе прыгатавана па праву належачае ёй месца. Ён жа гатовы быў быць ля яе як яе адвечны абаронца, варта і цень, як той, хто пакланяецца ёй, як Каралеве нябёсаў. Ён ня ведаў, кім ён быў, але ж зь ёй ён быў усім. Калі яна жадае, каб ён быў Богам, ён будзе Богам у гэтым сусьвеце, Богам для яе, тым, каго яна так шукала. Нешта яшчэ спала ў яго душы. Нешта павінна абудзіцца. Зь ёй ён адчуваў гэтую боскасьць у сабе, моц, дастатковую, каб пераадолець усе перашкоды. І гэтай моцай была яна. Нейкім дзіўным промыслам яны апынуліся разам, нехта зьяднаў іх, і гэты нехта цяпер павядзе іх да сьвятла, падумаў ён.

Ён, аднак, разумеў, што авалодаўшы ёю, парушыў усе законы і

правілы гэтага сусьвету, перашагнуў праз усе забабоны ўсіх багоў, якія панавалі ў ім, зьмяшаўшы, раськідаўшы парадак жыцця і сьмерці, якому падпарадкоўваліся ўсе з жывучых і памерлых. Ён аб’явіў сябе вышэйшым за сьмерць, і правазьвесьціў жыццё адвечнае, у якім пакутуючая душа можа знайсьці сваё страчанае каханьне, пераступіўшы праз прастору і час. Безумоўна, за гэта яго пакараюць. Але ж ён не баяўся гэтай кары. Бо Бог, Хрыстос, Айцец і Дух Сьвяты былі разам зь ім, і на яго баку, таму што ён змагаўся за сваё каханьне, і сваю і яе душу, а што даражэйшае, чым каханьне, можа быць для Бога ў гэтым сьвеце?

І вось прайшоў час, і цяпер ён разам зь ёю, разам – і назаўсёды. І яна была права, чыстая душа, якая ўбачыла ў ім Бога. Бо ж Богам ён і быў. Богам, які часова забыў сам сябе, апусьціўшыся ў гэты сусьвет, каб ізноў быць расьпятым на яго крыжы, зь якога яго ўзьняла яна.

Глава 5: Бог

- Я ведаю, хто ты! – прашаптала яна, прыціскаючыся да яго, углядаючыся ў яго твар. - Ты – Бог.

Быццам гром сярод яснага неба, прагучэлі гэтыя ціхія словы, і ўсё вакол заціхла. Змоўклі птушыныя сьпевы і шапаценьне дрэваў, і нават аблокі спынілі свой бег, прыслухоўваючыся. Спынілася, замёрла нават сьвятло, і яго промні застылі. Вакол наступіла Нішто, і свьятло яго было цямнейшым за цемру, і ярчэйшым за самы сьветлы дзень.

Быццам бы многія тысячы грамоў прагучэлі ў яго вушах – а можа, гэта быў проста стук яго вялікага сэрца, якое няспынна гнала па венах яго гарачую кроў, кроў чалавека, які толькі што асэнсаваў сваю сапраўдную сутнасьць.

- Так, любая мая, - ціха вымавіў ён. – Я – Бог. Я ведаю. І для цябе ў гэтым сьвеце я гатовы быць і Богам, і каханым, і мужам, і ўсім, кім ты пажадаеш. Таму што мая сьвятыня тут – гэта ты. Ты – мой храм. Мая нябёсная жонка. Мой анёлак. Маё любае дзіця. Ведаеш, якая праблема, ці можна так сказаць, ёсьць у Бога?

Бог ня можа любіць сам сябе.

Толькі праз любоў да іньшых Бог адчувае сябе жывым. Інакш жа яго пакуты становяцца несуразьмернымі нават і самому пеклу. Ня маючы, каго кахаць, Бог пакутуе так, як не пакутваў ніводны з грэшнікаў. Ніводны са сьмяротных. І нават сьмерць ня можа пазбавіць яго ад гэтай болі. Бо ж сьмерці для яго няма. Таму Бог сатварыў гэты сусьвет, і зь вялікае любві паслаў у яго свайго сына, якому дазволіў загінуць у ім дзеля яе. Вышэйшае, што правазьцесьціў Хрыстос, была любоў. Гэта – той гром, што сатрасае нябёсы, і няспынна гучыць вакол. І нават калі мы яго не чуем, ён стучыцца да нас. Стучыцца громка і ўладна, бо праз Любоў да нас стучыцца рука Бога. Яна кранае нас моцна, і бязьлітасна. І поўнасьцю пераўтварае нас у самое сябе – у суцэльную Любоў да сусьвету. Чым можа душа аддзякваць Богу? – Толькі Любоўю. Чым можа Бог аддзякваць Душы? –

зьвярнуць ёй гэтую Любоў прыўмножанай у незьлічона разоў.

Таму я кахаю цябе так, як ты нават і ня можаш уявіць. Бо ж сэрца маё бязьмежна. Калі б ты адчула гэтае каханьне, яно б спаліла цябе, але ж мне дастаткова і той малой, трапятной іскры, што я зараз трымаю ў сваёй далоні, маёй трапяткой птушкі, якая адзіная – Сьвяты Дух для мяне.

Шэкіна.

Ён пяшчотна пацалаваў яе.

- Мая Юдыфь. Мая Руфь. Мая Ева.

- Чаму Ева ўзяла яблыка? – прашаптала яна. Яе вогненныя вочы ўглядваліся ў яго твар.

- Таму што гэта загадаў ёй я, - вымавіў ён, і сьвет вакол яе пачаў меркнуць. Замест яго нараджалася нейкае новае сьвятло, сапраўднае, якое было адвечна. Новы сьвет паўставаў вакол, і яна ведала, і памятавала яго.

- Гэта – Рай, - прашаптала яна. – Мы з табой у Раі, Госпадзі. Але ж як гэта можа быць, што Рай заўсёды быў тут, а мы пра гэта ня ведалі.

- Таму што мы ня мелі гэтых ведаў. А зараз яны ў нас ёсьць, - ціха вымавіў ён, кранаючы вуснамі яе галаву.

Яна глядзела на яго, і разумела ўсё. Яго твар быў цёмным і смуглым, чорныя валасы і барада струменіліся па плячах і грудзі. Прыгажосьць яго была такой, што ў яе займала подых. Гэта быў Цар, і яна ляжала зь ім на царскім ложку ў яго сьвятая сьвятых.

- Шэкіна, - прашаптала яна. … Шэкіна… Хто гэта, каханы?

- Гэта – ты. І ты ня ведаеш самое сябе па той жа прычыне, што Бог ня можа любіць самога сябе.

Але ж ты – суцэльныя веды, якія ты ўдыхаеш у таго, хто побач. Той, хто дакрануўся да цябе, ведае ўсё.

Я – Саламон, а ты – Суламітка, я – Айцец, а ты – Сьвяты Дух, я – Хрыстос, а ты – мая Царква, мая адвечная нявеста, і мая маці таксама ты, бо ты – тая, што аб'ядналася з Айцом, асьвечаная Духам Сьвятым.

Ты ня ведаеш, што ты значыш для мяне, каханая.

Яго вусны былі так блізка, родныя, любыя, самыя прыгожыя для яе.

- Як я жадаю вуснаў тваіх, - прашаптала яна, і ён нахіліўся, і пацалаваў яе. Горача, доўга. Яго дыханьне было духмяным, і салодкім, як мёд. Яна піла зь яго вуснаў, і не магла напіцца. Піла жыццё адвечнае, зразумела яна. Яна адчувала дакрананьне яго вусоў і барады, і разумела, што да яе дакранаецца сусьвет, кожная яго часьціна, кожная зьвязда і планета, і ўсе міры вакол. Зорнае сьвятло лілося зь яго вачэй у яе душу.

- Айцец, ты заўсёды быў тут? – прагучэў у яго вушах яго ўласны голас.

- Так, Сын. Я заўсёды быў у табе, бо ж я – гэта Ты. Няма ніякіх экранаў і ніякіх перапонаў. Ёсьць толькі Я, суцэльны і кахаючы, вакол. Каханьне адчыніла Браму да мяне ў тваім сэрцы, і ты прайшоў у апошні з пакояў, у сьвятая сьвятых, і выйшаў праз яго да Мяне. Няма ні цемры, ні сьвятла, ні верха, ні ніза, нічога, акрамя мяне. Хто ведае мяне, не памрэ, а будзе жыць адвечна. І нават калі душа ў пекле спазнае Мяне, пекла для яе стане Раем. Але ж спазнаць мяне ня проста, бо тое, што найбольш проста, тое найбольш складана. Мы глядзім вакол і далёка, але ж ня бачым самое сябе. Сваё уласнае сэрца.

- Чаму ж ты так жорстка выпрабоўваеш нас, Госпадзі? – прастагнаў ён.

- Таму, што Люблю вас, - прагучэла ў адказ. – І хачу вас абудзіць, каб вы ўбачылі мяне, і спазналі.

Усё гэта праляцела ў ім за імгненьне, пакуль яго вусны прыціскаліся да яе пяшчотных, мяккіх губ. Шэкіна, ці Дух Сьвяты, увайшла ў яго праз іх, і стала яго дыханьнем.

- Увайдзі у мяне, Госпадзі, - прашаптала яна. Горача, з жарсьцю. – Я хачу адчуць цябе ў сабе. Хачу прыняць тваю плоць, і напоўніцца тваёю прысутнасьцю. Аб’яднайся са мной так поўна, як ты можаш. Зьлейся са мной у адзінае. Маё цела прагне цябе, і найбольш прагне цябе мая душа.

Яго вялікія рукі беражна ахінулі яе. Яго сьцёгны прыціснуліся да яе сьцёгнаў, і жывот дакрануўся да яе ўлоньня. Яго плоць, напружаная, апынулася паміж імі, і яна адчувала яе гарачыню сваёй пяшчотнай тонкай скурай. Ён нахінуўся над ёй, і яна апынулася пад ім. Асьцярожна ён апусьціўся на яе. Яго рука дакранулася да яе ўлоньня, мокрага, вільготнага, цякучага сьлязамі яе жаданьня. Яго чэлес пульсаваў, нібыта гатовы ўзарвацца. Кантраст паміж яе тонкім белым целам і яго цёмнымі рукамі, грудзямі і жыватом заводзіў яго, па яго мышцах прабягалі маланкі. Яна была меньш яго на галаву, і таньчэйшай больш чым удвая, яе цела, тонкае, белае, пяшчотнае, і духмянае, як лілея, раськінулася пад ім, выгінаючыся яму насустрач. Ён нахінуўся, і крануў вуснамі яе грудкі – пругкія, з ружовымі саскамі, набухлымі ад жаданьня. І адразу ўвайшоў у яе цела. Яе ўлоньне шчыльна ахапіла яго, і сусьвет вакол зьнік. Застаўся толькі Бог, і яго Сьвяты Дух, Шэкіна, зь якой ён аб’яднаўся пры начале сусьвету.

Яна глядзела на яго, у яго любы твар, і яго чорныя вочы зьзялі, напаўняючы яе сьвятлом. Ён быў Давідам, Саламонам, Авраамам, і ўсімі, і ўсім наогул. Адвечнасьць уваходзіла ў яе праз яго, яго цёмнае цела было плоцьцю пустыні, першабытнай, магутнай, нараджаючай пракаў і сьвятых.

- Бог, - шаптала яна. – Ты – Бог мой, Бог Айцоў маіх, адзіны і непарушны, вежа высокая, упрыгожаная іх шчытамі, той, хто належыць мне па праву майму, бо я – Царыца Шэбская, і Сара, і Руфь, і Марыя, і ўсе маці мае, што аддаваліся Айцу, як і зараз я аддаюся цябе. Яго прыгажосьць была такой, што яе сэрца не магло вытрымаць, сьлёзы радасьці і болю цяклі зь яе вачэй, пакуль яго плоць праціняла яе, і яго дыханьне было дыханьнем Сусьвету, нараджаючагася, паўстаючага вакол зь яе водаў.

І калі яна адчула яго апошні глыбокі рух, калі яго подых пераўтварыўся ў нябёсны гром, калышучы яе, яна моцна

ахапіла яго, і прыняла ў сябе вільгаць, якая палілася ў яе зь нябёсаў, каб увільгатніць яе, і зрабіць плоднай і нараджаючай.

Сонца ўзышло, і птушкі запелі, і дрэвы зашумелі. Жыццё пайшло так, як яно ішло. Толькі радасьці і каханьня ў ім стала значна больш, чым было раней, хоць ім і здавалася, што болей і немагчыма.

Яны ляжалі ў абдымках, пераўтварыўшыся ў адзіны аб’яднаны сусьвет, зьлітыя сваім каханьнем, Душа ў абдымках Бога, дзіця ў абдымках Айца, нявеста ў пяшчотных руках нябёснага каханага.

Ён шчыльна прыціснуў яе, трымаючы.

- Дзяўчынка мая, - вымавіў ён ціха. – Як я цябе кахаю. Маленькая мая. Ён схаваў твар у яе на грудзях. – Як я жыў без цябе. Яе рукі пяшчотна гладзілі яго валасы, якія разьмяталіся па яе плячах. – Нарадзі мне дзіця, - раптам вымавіў ён. Ён асьцярожна дакрануўся вуснамі да яе ўлоньня, і ізноў узьняўся да яе грудзей.

Яна ахапіла яго рукамі, адчуваючы, як яго вусны сьціскваюць яе сасок, і пацалавала яго.

- Няма нічога больш цудоўнага, чым дакрананьне вуснаў тваіх, - прашаптала яна. – Яе зносіла ціхае пачуццё каханьня і замілаваньня.

- Грудкі твае белыя, як сьнег, трапяткія як галубкі, салодкія, як само жыццё, - горача прашаптаў ён, убіраючы вуснамі яе скуру. Адчуваю, што хутка я цябе не адпушчу, і ізноў перавярнуў яе на сьпіну.

- Цікава, якія б мы былі, калі б жылі ў рэчаіснасьці? – вымавіла яна, прыціскаючыся да яго. Ён ляжаў, ахапіўшы яе рукой, другую палажыўшы за галаву.

- Такія ж, як і тут, сонейка. Нічога б не зьмянілася.

- Ты б езьдзіў на вялікай чорнай машыне, - усьміхнулася яна. -

А чым бы ты займаўся? Што б рабіў? Яна зь цікаваўнасьцю глянула на яго.

- Гандлям бы, напэўна. Як і тут.

- А чым? Сьпецыі? Упрыгожваньні? Кнігі? – яна не адставала. Яе вусны кранулі яго шчаку, вуха, шыю.

- Можна, - пагадзіўся ён. – Але ж чаямі, сьпецыямі і парфюмай займалась бы ты. А вось я гандляваў бы нечым больш сур’ёзным.

- А чым? – яна сапраўды зацікавілася.

- А вось табе ведаць гэта не зусім патрэбна. Ён усьміхнуўся. – Зброя. Ваенную кампанію б арганізаваў. Прыватную. І шмат чаго яшчэ.

- Так ты крымінальны тып. Мафія. Яна ўскараскалася на яго, і села.

- Паслухай, жыць жа неяк трэба. А ў цябе запросы, я табе скажу. На адных чаях не наробіш столькі, як ты хочаш. На вялікую чорную машыну. І яшчэ на прыватны лятак і карабель. І на замак. Ён усьміхнуўся.

- У палітыку б пайшоў. Можа, страну б нейкую невялікую табе … купіў. Ты якую хочаш?

- Ватыкан, - раптам вымавіла яна, і засьмяялася.

- Напрасна сьмеяшся. Купіў бы табе і Ватыкан, у дадатак да ўсяго астатняга. Я б увесь сусьвет табе падарыў.

- Ого! Кляс! Яна ўзрадавалася. – І мы б лягалі на сваім уласным самалёце. На лятаку. А куды?

- А куды ты хочаш. У Афрыку, Еўропу, Амерыку.

Толькі ня ўмесьціць мяне, нажаль, рэчаіснасьць. Малая яна для мяне, - паскардзіўся ён. – У вашым часе дык зусім мала месца. Людзі проста на галовах адзін у аднаго сядзяць. Я для яе дужа

вялікі.

- Ня твой памер, - пагадзілася яна. – Зусім. Таму застанемся тут.

- Ну, мы яшчэ паглядзем, - усьміхнуўся ён, цалуючы яе. – Я б так не абмяжоўваў ні сябе, ні цябе. Дарэчы, для Бога няма розьніцы – што мінулае, што сучаснае, што будучае. У ім ёсьць усё.

Глава 6: Пан Езус

- Што яна малюе такое?

Шчокі настаўніцы гарэлі чырвонымі плямамі, чорныя бровы узьняліся над такими жа чорными, квадратнымі шыбамі акуляраў.

- А што? Нават падобна, - усьміхнуўся настаўнік маляваньня, худы, высокі, зь бялявымі, крыху даўгаватымі валасамі.

- Што - падобна? На што падобна? Хто гэты паўголы мужчына са зьнешнасьцю маргінала? Паўголы і ў нейкім ... вяночку? З провалакі?

- На Хрыста падобна. Анатоліч зацягнуўся папіросай, і адкінуўся на стуле.

- Анатолич, вы нам тут не курите! Здесь вам не проходной двор! - прагучэў нечы громкі, пранізьлівы голас.

- Зьдесь ... тут ... "Анатолич" сплюнуў на падлогу настаўніцкай, устаў, і сышоў.

- Летыцыя, немедленно к директору! - раздалося ўжо з калідору. - Ты тут? Давай, на выхад.

І прыляцела, як аплявуха, у дадатак:

- Ле-ти-цы-я. Ну что за имя такое. Они что, нормальных имён не знают? Всё у них не как у людей. Ну почему не Лена, не Маша?

Заклапочаная жанчына таропка прайшла па калідору, і за ёй ціха, як цень аддзяліўшыся ад сьцяны, якую яна падпірала каля настаўніцкай, накіравалася маленькая худзенькая дзяўчынка з доўгім хвосьцікам чорных валасоў, апранутая ў вузкія блакітныя джынсы і кароткую куртачку.

- Живот виден! - прашыпела настаўніца, абдзёргваючы ёй куртку.

- Поодеваются, понавозят из Польши из своей ... Ужас! Вот раньше - все ходили - какая красота! Девочки как девочки, мальчики как мальчики.

- Давай, заходи. Позорище, двоишница. Будеш. Хулиганка. Евгений Петрович, посмотрите, что она на уроке нарисовала! Не могу сказать даже ... Мужчин голых рисует, в таком-то возрасте. И что с ней дальше будет?

"Петрович" незадаволена ўзяў з рук настаўніцы пакамячаны вырваны з сшытку ліст, і зь цікавасьцю глянуў на яго.

- Сама, что ли, нарисовала? - нарэшце запытаў ён, узьняўшы на дзяўчо маленькія заплыўшыя вочкі.

- Сама, - кіўнула Летыцыя, якая сьмірна стаяла перад ім шчыльна самкнуўшы ногі, сьціраваўшы наскі бялюткіх летніх туфелек у адну лінію.

- И кто же это, скажи нам, если не секрет? Наверное, какой-нибудь музыкант или актёр?

Дырэктар вырашыў дапамагчы правініўшайся. Уся сітуацыя яго, шчыра кажучы, больш забаўляла, чым злавала, і нават пачынала цікавіць.

Дзяўчынка ціха, марудна пакачала галавой.

- Пан Езус. Гэта Пан Езус, - ледзь чутна вымавіла яна, і ў кабінете раптам стала ціха. Толькі вялікая таўстая муха білася ў вакно за шыбінай.

- Кто? - голас дарэктара раптам набыў нейкія разгубленыя ноты.

- Пан Езус. Пан.

Летыцыя ня ведала, як ім яшчэ адказаць, хто такі Пан. Няўжо яны ня ведаюць?

- Мы ездзілі ў пілігрымку, і нас вазілі ў музей, у Кракаве. І там быў Пан, на карціне. Мне стала сумна, і я намалявала.

- Стало ... что? Скучно? На математике??? Ах ты ж дрянь такая, я перед вами ... а ей скучно! Мужиков голых рисует в проволоке! В тетрадке!

Настаўніца дэманстратыўна, а можа, і шчыра, схапілася за сэрца.

- Я ззаду, з другой стараны, там ня бачна, - прашаптала Летыцыя. На яе вачах раптам зьявіліся сьлёзы.

- Ну вот, знает, что плохо поступила, и всё равно делает. Все понимает. Останешся на второй год со своим ... паном.

Матэматычка раптам змоўкла, выгаварыўшыся.

- Кстати, а кто это такой? - запытаў дырэктар, які звыкла даў

Тацьцяне Макараўне час выпусьціць пару.

- Откуда я знаю, - паціснула тая плячыма. Это на их ... диалекте что-то. Что-то местное, диалектное. Никак нормально русский не выучат. Коверкают всё.

- Сейчас узнаем. Если это что-то на их хмммм диалекте, то Ядвига Иосифовна должна знать. Она же его преподаёт.

Пятровіч зьняў трубку з тэлефона і набраў кароткі нумар.

- Алё? Иосифовна? У меня вопрос к вам, профессиональный, так сказать ... хехе. Что такое ... кто такой пан езус? А? Что? Иисус??? В смысле, который Христос?

А ... нет, ничего. Спасибо. Кроссворд я отгадываю. Ничего. Досвиданья.

Дырэктар паклаў трубку, і ўтаропіў вочы ў памяты ліст, а потым - у Макараўну.

- Это что такое? Это нормально, вообще? Родителей мне её позовите.

- Я б лучше психушку вызвала, - паціснула настаўніца плячыма. - Я уверена, они такие же.

Ле-ти-ция, слышишь? Где твои родители? - строга запытала яна, з грэблівасьцю адсоўваючыся ад вучаніцы.

- Яны паехалі ў Польшчу ... за таварам. Будуць толькі пасьлязаўтра.

- А ты что, одна дома? В 13 лет? Не рано ли?

Дырэктар акінуў яе поглядам.

- Я ўсё умею сама, - ціха адказала дзяўчынка. Я нічога дрэннага не раблю, і ежу мама прыгатавала мне на тыдзень.

- Они уже не первый раз так отсутствуют. Тыдень это что? Месяц?

Дырэктар уздыхнуў - Макараўну ізноў панесла некуды далёка.

- Это неделя, - дапамагла Летыцыя. - Яны ... они скоро приедут, - нарэшце яна змагла ўзяць сябе ў рукі.

Але ж калі бацькі прыехалі, то ім было не да школы і тым больш не да Пана Езуса ў сшытку.

Трэба было хутка збыць тавар, каб выручыць грошы і праз колькі дзён ехаць ізноў, бо доўг за машыну чакаў выплаты. Да таго ж, бацьку абрабавалі з выручкай, калі ён ішоў з гасьцей надвячоркам.

- Я табе казала, не хадзі з грашыма, а ты што ... Маці не знаходзіла словаў.

- Да я забыўся, - махаў бацька рукой на яе. Але ж худа-бедна на доўг наскрэблі, 500 даляраў - не малыя грошы, і таму ізноў ужо зьбіраліся ў паездку радасна і з лёгкім сэрцам.

- Ну ты ж пабудзеш сама, як і ў прошлы раз?

Бацькі ўжо забыліся і на школу, і на канфлікт, і на малюнак у

сшытку.

Толькі бацька пажартаваў:

- Ну, цяпер нам можна ехаць сьмела. Калі што, дык Пан Езус цябе абароніць.

- Ты што такое нясеш, дурань? - уськінулася на яго маці. - Летыцыя, ты глядзі ўважліва, газ, ваду, усё правярай, усё будзе добра, толькі дзьверы нікому не адчыняй, і ўрокі вучы, не сядзі да ночы, спаць лажыся ў дзесяць. Сяброў не вадзі. А то вы будзеце сядзець.

- Ды яна і так нікога ня водзіць, мо і лепей было б з сябрамі ... пацiснуў плячыма бацька. - А так толькі чытае кніжкі. Усю шафу ўжо перачытала. І Анжаліку тваю, і Катрын, і ўсё. І невядома што яшчэ.

І ты ўсё цягнеш і цягнеш кнігі гэтыя, а потым толькі стаяць. Колькі грошаў! Хоць бы прадала каму чытаныя.

- Хай стаяць. Катаржына сказала, як адрэзала. У мяне ніколі не было столькі, і хай у яе будуць. Хай усё чытае. Ад кніг яшчэ дрэнна нікому не было.

- Лепей бы яна і сапраўды матэматыку чытала, а тое будзе дурная як пробка. Бацька таксама пачаў злавацца.

- Ну, ты чытаў, і што, вумны ты. Інжынер. А грошы твае дзе? Што натаргаваў, і тое згубіць пасьпееў.

- Ну я ж не магу ў трусы хаваць як ты. У мяне яны не такія шчыльныя. І грудзей у мяне няма. Куды мне хаваць? Пад пахі? Бацька ўжо зусім раз'юшыўся.

- Тата, мама, не сварыцеся.

Летыцыя выбралася са свайго кутка, дзе сядзела з алоўкамі і пэндзалямі, і падыйшла да іх.

- Ты што рабіла? Урокі вывучыла? - пераключыліся на яе бацькі.

- Вывучыла, - схлусіла Летыцыя, хаця яна за іх яшчэ не бралася.

- А рукі чаму ў фарбе? - пацікавілася маці. - Намаляваць што задалі?

- Так, - качнула галавой Летыцыя. І пасьпяшалася схавацца ў пакоі, але ж маці руханулася за ёй.

- Пакажы, што там вам задалі намаляваць. Летыцыя моўчкі працягнула ёй ліст. З паперы на жанчыну глядзеў сур'ёзны вузкі твар з вялікімі вачыма і ў цярновым вянку. На плячы ў чалавека быў накінуты разарваны чырвоны рымскі плашч.

Летыцыя пахмура маўчала.

- Ізноў Пан Езус.

За сьпіной у маці вырас і бацька.

- Павесіць хай на сьцяну. А што - ня блага атрымалася. Усё ж у хаце нікога ня будзе. Хай хоць ён за ёй глядзіць.

Маці злосна глянула на яго, але ж на гэты раз прамаўчала.

- А ты прыгожая.

Высокі хлопец пільна глядзеў на яе, зь цікавасьцю і ўвагай.

Яго погляд быццам ціснуў, і ёй стала неяк некамфортна, быццам бы штосьці, што вылучалася ў ёй, вымушала яго глядзець, не адводзячы вачэй.

- Што ў мяне ня так? - падумала яна. - Чаму ён так глядзіць? Яна пачырванела, і пачала разглядаць лісьце на высокіх дрэвах вакол школьнага стадыёну, дзе мясцовая моладзь бавіла час на лавах.

- Дзякуй, - нарэшце вымавіла яна. Ён нічога ў адказ не сказаў, а працягваў глядзець на яе. Яго вочы былі шэра-блакітнымі пад прамымі бровамі, погляд - працінаючым, халаднаватым. Але ж яго вусны раз-пораз крывіла мяккая ўсьмешка, якая зьмягчала, асьвятляла гэты ледзяны позірк.

Хлапец быў можа на год старэйшы за яе, ці на два. Ёй хутка будзе чатырнаццаць год, а яму ўжо споўнілася шаснаццаць. Ён вучыўся зь імі, але ж потым з'ехаў у нейкі спартыўны інтэрнат, адкуль праз пару год зьвярнуўся ў школу ізноў. І хоць быў на год старэйшым, ды трапіў сюды, у яе кляс.

І вось зараз ён пільна глядзіць на яе, вывучаючы. І стаіць побач, быццам бы і не чапае, але ж і сыйсьці яна ня можа - ён перакрыў ёй адыход са скамейкі.

Раптам ёй стала няёмка. Яна апусьціла погляд з лістоў уніз, на свае рукі. Быццам бы ў яе былі часы, якіх не было.

І раптам заўважыла, што яго вочы таксама ськіваваныя ўніз, некуды паміж яе рукамі і крыху вышэй. Прасачыўшы поглядам, яна ўпёрлася вачыма прама ў свае грудзі. Назваць так гэтую

частку цела ў яе язык не падымаўся. Яна нават не насіла бюстгальтар, так, мела пару мадэлек першага памеру, якія проста валяліся ў шафе. Навошта? - думалася ёй. Але ж цяпер яго позірк здаваўся ёй надта цяжкім, надта вывучаючым. І яна зразумела, што глядзіць ён ёй на грудзі. І юбка ў яе была дужа кароткая, ледзь закрываючая сьцёгны. І майка кароткая і свабодная, якая, ёй здавалася, нічога не паказвала, але ж як высьвятлілася, больш адкрывала. Раптам яна наяўна ўбачыла праступаючыя праз тканіну саскі маленькіх грудзей, і падумала, што гэта выглядае неяк па-дзіцячаму, і ён, напэўна, будзе зь яе сьмяяцца. Але ж ён не сьмяяўся, а глыбока дыхаў, і нічога не казаў ёй. Ён быў такім дарослым, раптам зразумела яна. А яна так, пігаліца. І юбка ў яе дзіцячая, і майка, і макасіны. Дарослыя дзяўчыны носяць шчыльныя юбкі, туфлі на абцасах і ліўчыкі пуш-ап. І яшчэ красяцца і ўкладку робяць. А ў яе толькі блеск ружовы на губах і доўгі хвост чорных як смала валасоў.

Ён уважліва вывучаў яе белую скуру, тонкую шыю, на якой валаскі крыху віліся, выбіваючыся з высока паднятага хвасту. Выступаючыя пазванкі, вузкія плечы, рукі і ногі тонкія, як у дзіця. І доўгія, як у аляняці. Дзяўчынка-падлетак, якая была зусім нявіннай, нясмышленай. Першы клас - другая чвэрць, падумалася яму. Наогул, дзяўчыны, якія яму падабаліся, і зь якімі ў яго ўжо быў вопыт адносін, былі старэйшыя за яго, адной так ужо было і васемнаццаць. І формы ў іх былі добра акрэсьленымі, і пра адносіны мужчыны і жанчыны яны ведалі шмат. Некаторыя дужа зашмат. А шаснаццаць год яму ўжо споўнілася, праўда, ня так даўно. Так што нічога ў гэтай малой не было такога, каб яго зацікавіць. Сьціплая, маўклівая. Ну, толькі што прыгожая, як лялька, але ж - зусім дзіця.

Чаму ж тады яму хочацца крануць вуснамі гэтую яе шыю, палажыць ёй рукі пад майку, дакрануцца да яе грудзей, якія так бачна праз тонкую тканіну яе футболкі? Яна ж сядзела як голая перад ім, быццам бы гэтага не заўважаючы. Перад ім сядзела голая дзяўчына. Дзяўчынка з доўгім чорным хвастом бліскучых валасоў і такімі ж бліскучымі вуснамі з тонкім канфетным водарам. Сядзела, сьціпла саставіўшы ножкі ў белых скураных

туфельках. Яна ж зусім нічога не разумее, падумалася яму. Зусім. Раптам ад яго думак яму самому стала горача і няёмка.

Каб разрадзіць наэлектрызаваную атмасферу і нешта сказаць самому, ён нарэшце вымавіў:

- Слухай, я тут новы, і мне было б лепш, каб нехта дапамог мне з ... вучобай, усімі гэтымі заданьнямі, што тут патрабуюць. Можна, я з табой сяду? Ты ж добра вучышся, я чуў.

Яна няўпэўнена пакачала галавой. - Я ня супраць, але ж я сяджу з сяброўкай. Яна можа пакрыўдзіцца.

- Нічога страшнага, я гэта ўстрою, - раптам вымавіў ён, і нарэшце зьдвінуўся ў бок, даючы ёй ход. Цяпер, калі б яна хацела, яна магла б сыйсьці. Але ж яна засталася на месцы і не варушылася.

Раптам збоч ад іх за сьпіной пачуўся нечы гарэзьлівы хохат. Дзьве дзяўчыны з паралельнага клясу стаялі і хіхікалі, гледзячы то на іх, то друг на друга.

- Сяргей, прывітаньне! Як справы? Яны ізноў захіхікалі.

- Дзякуй, нічога. Ён выкарыстаў момант каб адарвацца ад яе, і падышоў да парачкі.

- А што вам так цікава? Як у мяне справы? Ён нахабна глядзеў на іх, і на адну, і на другую. Гэтыя ўжо дакладна ведаюць, што па чым. І разумеюць ня меньш, чым ён. Зь ліўчыкамі ў іх таксама было ўсё у парадку - ня меньш як другі, а тое і трэцці памер. Нарэшце ён зразумеў, як яму хочацца зьняць гэтае шалёнае напружаньне, сбросіць ціск, які скапіўся ў яго ў штанах. Чорт. Яны таксама глядзелі на яго, вывучалі.

- Памятаеш мяне? Я - Вольга. А я - Таня, - вымавіла другая.

- Не памятаю. Але не перашкаджала б і ўспомніць. Ён крыва ўсміхнуўся. Яго гэтая распусная ўсьмешка заўсёды дзейнічала на такіх безатказна.

- Вечарам. Ва ўнутраным двары, - ціха вымавіла адна з сябровак. - Пакурым. Хочаш?

- А ты што, курыш? - ён працягваў запытваць, ціснучы яе позіркам.

- А чаму не? - усьміхнулася тая. Куру. І ня толькі, - дадала сяброўка.

- Тады дамовіліся. Ён хутка крутануўся ад іх і махнуў рукой. І рашуча пакрочыў некуды па сваіх справах, якіх у яго, прызнацца, не было. Проста хацелася сыйсьці ад іх. І ўсё.

Летыцыя працягвала сядзець на скамейке - не хацела прыцягвать увагу кампаніі за сьпіной. Гэтыя дзяўчыны ёй зусім не падабаліся - тоўстыя, нахабныя. І кураць, і пьюць. І ня толькі.

Але ж калі Серж пайшоў, яна таксама паўстала, і хутка руханулася ад іх у другі бок. І раптам пачула за сьпіной:

- Жыдоўка. Зьдзеклівае, з пагардай, праз зубы. Яна пайшла хутчэй. Ззаду пачуўся рогат. Злы, нейкі драпежны, знарочысты.

- І што яны прычапіліся да мяне? Што яны хочуць? - падумалася ёй. Яна рашуча, не аглядаючыся, пакрочыла ад стадыёну.

Наступным днём Сяргей зрабіў так, як і сказаў. На першым жа

ўроку перасеў да яе, дамовіўшыся, каб зь яе сяброўкай сеў ягоны сябар, які той дужа падабаўся. Так што вырашыў ўсё дыпламатычна, і ўсе бакі засталіся задаволенымі. На ўроку Серж, як яна яго пра сябе называла, паводзіў сябе спакойна, праўда, часта запытваў у яе, і нават у адкрытую перапісваў заданьні. Было бачна, што праграму ён ня ведае наогул, ды стараецца трымаць твар, выконваючы ўсё патрэбнае найлепшым для яго вобразам.

На пераменах ён сыходзіў ад яе, далучаючыся да сваёй кампаніі вялікіх хлапцоў, якія ўціхую смалілі за вуглом школы. Ён жа ж наогул не курыў, бо ж - спартсмен, аднак дзеля кампаніі мог і выкурыць адну ці дзьве папіросы.

І нават з гэтых хлопцаў, ужо даволі разьвітых фізічна, ён вылучаўся сталасьцю, шырокімі плячыма і дарослым позіркам халодных як лёд шэра-блакітных вачэй.

Неяк яна адчула крыкі, і даведалася, што за вакном на двары амаль разгарэлася бойка. Невядома было, што яны не падзялілі, але ж два хлопцы стаялі насупраць, і, цяжка дыхаючы, глядзелі адзін аднаму ў вочы. Было неясна, хто зь іх распачаў гэтую справу, але па яго выгляду яна зразумела, што ўсё як мага сур'ёзна. Яна ніколі ня бачыла яго такім, і, наогул, ня бачыла такім нікога з хлопцаў. Толькі, можа, у фільмах-баевіках, якія глядзеў яе бацька. Яго пругкая, моцная, гібкая постаць нагадвала тугую пружыну, якая вось-вось узарвецца. Мышцы напружыліся пад тонкай сьветлай майкай, увесь ён падабраўся, узьняўся, быццам гатовы к кідку зьвер. Было бачна, што гэта ён рабіць умее, і рабіў ужо шмат разоў. Хлопец насупраць яго нават крыху зьбянтэжыўся, але ж таксама не саступаў.

Ды як толькі Серж убачыў, што за імі назірае натоўп з вакон, ён адразу расслабіў постаць, даўшы паняць, што канфлікт пакуль што вычарпаны. Дакладней, што сёньня ён разьвіцьця не атрымае. Ён не хацеў залішні раз прыцягваць да сябе ўвагу, парушаць закон. Хацеў выглядаць лаяльным, паслухмяным. За

што яго наогул выгналі з інтэрнату, ён не казаў.

- А чаго цябе да дырэктара выклікалі? - неяк запытаў ён яе.

- За малюнак. Я малявала ў сшытку на ўроку, - ціха адказала яна, пацiснуўшы плячыма.

- Усяго толькі! Ён зьдзiвiўся.

- Ты любіш маляваць? - запытаў ён.

- Ну да. Яна наогул была дзяўчынкай не гаварлівай. Да таго ж, ён ёй дужа падабаўся, і ад яго голасу яе накрывала хваля чагосьці, што яна не разумела. Нейкай незразумелай сарамлівасьці, зьбянтэжанасьці, нечага, ад чаго яе рукі і ногі рабіліся як з бавоўны.

- А што ты намалявала ў сваім сшытку? - яму сапраўды было цікава, што.

- Карціну, якую я бачыла ў музее. Ці, дакладней, нешта падобнае да яе. Гэта гістарычны сюжет, - ухілiста адказала яна.

- І за гэта да дырэктара? Ён шчыра нічога не разумеў.

- Гэта за тое, што на матэматыцы. Мяне матэматычка ненавідзе. І яна заставіла мяне да дырэктара ісьці, каб паказаць, якая я дрэнная.

- Ну і што далей? Ну, убачыў ён цябе. І што? Скаты.

Ён з пагардай сплюнуў.

- Скаты кончаныя. Ладна, ты не зьвяртай увагі. Не расстройвайся. Слухай, а давай, з матэматыкі зьбяжым? - раптам хітра вымавіў ён.

- Неяк гэта ... страшна. А калі яна ...

- Што яна? Дырэктара выклікае? А ты скажаш, што табе стала дрэнна, і я цябе дамоў адвёў. І ўсё. Ці я сам магу сказаць. Усякае ж здараецца ... Ён пацiснуў плячыма. Хай выклікае дырэктара па кожнаму чыху. Каб ён упэўніўся, што яна поўная дура.

Ёй раптам стала лёгка і проста зь ім побач. І сапраўды - хай выклікае. А яны сыдуць. Матэматыка - апошні ўрок, а потым доўгія выхадныя, а потым ужо і бацькі прыедуць.

- І сапраўды, можа, мне дрэнна стала. А дома нікога няма. Бацькі ў Польшчы ізноў. І прыедуць толькі праз тры дні. Яна нават узрадавалася.

- А у цябе дома нікога няма? - ён зь цікавасьцю глядзеў на яе. І раптам на яго вуснах зьявілася знаёмая ёй вусьмешка, ад якой у яе закружылася галава.

- Слухай, а ты і дома малюеш?

Яна кіўнула.

- А можаш мне паказаць? Яму і сапраўды было цікава. Ніколі яшчэ ён не сустракаў дзяўчыну, якая ўмела маляваць, ды яшчэ і карціны з музеяў.

- Канешне! Яна ўзрадвалася, прывабная ўсьмешка асьвяціла яе сур'ёзны тварык, і раптам ён да болі ў сэрцы востра адчуў, якая

яна прыгожая.

- Гэтая яшчэ будзе звадзіць з розуму, - падумалася яму. У яе была чыстая, белая, як малако, скура, вялікія шэрыя вочы пад чорнымі бровамі з доўгімі павейкамі, прамы акуратны носік і пяшчотныя ружовыя вусны, крыху прыпухлыя. Яшчэ дзіцячы, але ўжо дасканалы, вытанчаны, далікатны твар. - Шляхетны, - як сказала б яго бабка, раптам прыйшло яму на вум. Яе любимымі словамі было "шляхетная дзяўчына", ці "кабета", ці "шляхетны хлапец". Бабка была аднекуль з-пад Паставаў, старая, яшчэ паноў памятавала. Ён, бывала, ездзіў да яе на лета малы. Потым ужо ня езьдзіў, калі заняўся спортам, біятлонам.

І вось яна таксама была - шляхетная. Паненка, - раптам падумалася яму. Ён усьміхнуўся. Не такая, як усе. Карціны малюе.

- А і праўда, чаго не схадзіць да яе на госьці? - падумалася яму. Яна пакажа яму малюнкі... а далей ён ня думаў. Ці, дакладней, не хацеў думаць. Ну, нешта ж будзе далей.

На матэматыку яны не пайшлі. Папярэдзілі сяброў, расказаўшы ім легенду. Ёй дрэнна, ён яе адвёў дамоў. І ўсё. Калі што, могуць патэлефанаваць, яна і сапраўды будзе дома.

Але ж ніхто не патэлефанаваў і нават не зацікавіўся. Матэматычка была нейкая засмучаная, заклапочаная, і нават не заўважыла адсутнасьці вучняў з апошняй парты.

Яны спакойна прашлі праз квітнеючы яблыневым цветам двор да яе пад'езду, узьняліс на трэці паверх, яна адчыніла ключом дзьверы.

Кватэра была добра абстаўленая, дагледжаная. Новыя абоі ў калідоры, новая нятанная мэбля. Скураная канапа і крэслы, і -

вялікія шкафы, поўныя кнігаў. Ад падлогі і да столю - глянцавыя зьзяючыя карашкі вопратак. Чырвоныя, залатыя, чорныя.

- Мама з татам любяць кнігі, і я люблю чытаць. Я ўжо ўсё тут прачытала, - з гордасьцю вымавіла яна.

- А малюнкі? Пакажаш? Ён аглядаўся вакол.

- Канешне. Да ты распранайся. Чаго ты ў куртцы? Яна таксама зьняла кароткую ружовую вятроўку і павесіла яе на кручок.

І ізноў у яе пад майкай нічога, раптам заўважыў ён, і нечакана раззлаваўся. На сябе і на яе. І яшчэ яго сэрца грукнула. Грукнула і абвалілася. Абарвалася проста, зьнікла ў бездані нейкага новага, незнаёмага яму пачуцьця. На ёй была апранутая плотная белая футболка з малюнкам сьпераду - нейкія бабачкі разьляталися з-за поясу па яе грудзях, якія наяўна вылучаліся праміж іх крылаў і кветак маленькімі бугаркамі. На ёй была апранутая вузенькая кароткая джынсавая юбачка, доўгія, ужо загарэлыя ногі, сцарапаная каленка. Яго позірк вылучаў дэталі - халодна, аддалена. Розум стараўся ня ўдзельнічаць у гэтым. Ён яго намерана ўсыпіў. А інакш невядома, што з гэтым рабіць. Цяпер невядома, падумаў ён.

- Пайшлі, я пакажу табе малюнкі. А потым - чаю, хочаш? Яна заклапочана запытвала ў яго - была сама гасьціннасьць.

- Давай. Яны прайшлі ў невялікі паўцёмны пакой зь сінімі шторамі, срэбнымі абоямі, таямнічы і пакойны. У пакоі стаяў вузкі дзявочы ложак, засланы сінім гладкім пакрывалам - амаль манаскі, магло б падумацца яму, калі б ён ведаў такія словы. Над ложкам вісела простае драўлянае расьпяцьце без нічога і нікога - чысты крыж. А побач - малюнак у раме. Нешта ў ім такое было, што ён схамянуўся. З малюнка на яго глядзеў прыгожы, спакутваны мужчынскі твар, суворы, але ж сьветлы, у

абрамленьні чорных барады і вусоў. Вялікія чорныя вочы пад нізкімі, прамымі бровамі, даўгаваты нос, выразныя вусны самкнуты, але ж так, быццам бы ён зараз нешта скажа. Твар мужчыны нібыта праступаў зь бездані, сам цёмны, толькі вочы зьзяюць, быццам бы вынімаюць душу. На галаве - калючы вянок. І літары над ім.

Мужчына намаляваны аголены да пояса, на плечы накінут цёмна-барвовы плашч.

- Хто гэта? - зьдзівіўся ён.

- Гэта - Пан Езус, - вымавіла яна ціха. - Я яго намалявала ў сшытку, толькі ўкрыжаванага, і без плашчу.

- Ну ты даеш! - зьдзівіўся ён. Але ж прыгожа, і праўда, як у музеі.

- Дзякуй, - яна паружавела. - Хочаш, астатнія малюнкі пакажу? Ён зь цікавасьцю пагадзіўся.

Яны селі разам на ложак, яна разгарнула папку. Малюнкаў, і сапраўды, было шмат, і наброскаў, і гатовых - горы, лясы, замкі, рыцары, прынцэсы, многа твараў, усе прыгожыя, дасканала прарысаваныя. Кветкі, нацюрморты. Некалькі наброскаў укрыжаванага цела.

- Цябе цікавіць Езус? - запытаў ён яе.

- Так. Я яго ... люблю, - раптам вымавіла яна.

- Любіш? - зьдзівіўся ён. Ён жа памёр. І наогул не існаваў. Можа. Ён паціснуў плячыма.

- Існаваў. Я яго ведаю, - упэўніла яна яго. Размова на імгненьне зайшла у тупік.

- Усе малюнкі выдатныя, - вымавіў ён. У цябе, безумоўна, талент.

- Дзякуй. Яна ізноў закрылася. Ну што тут зробіш. Ён сядзеў зь ёю побач, дыхаў адным зь ёй паветрам гэтай утульнай маленькай каморы са срэбнымі сьцянамі і хрусталёвым вадападам люстры, з малюнкамі на століку перад імі, адчуваў побач яе тонкае маленькае цела, якое адьдзялялі ад яго толькі майка і юбка. Яе басыя маленькія ножкі без макасінаў былі зусім дзіцячыя - які памер? Раптам яму захацелася дакрануцца да яе ступні.

Яго пачала прабіраць дрож.

- Спрачаемся, што ў цябе нага меней за маю далонь? - раптам вымавіў ён.

- Давай! - пагадзілася яна. - Спрачаемся. Ён працягнуў руку, і яна палажыла ў яго далонь сваю. Яе ручка зусім прапала ў яго руцэ.

Ён апусьціўся перад ёй на калені, і палажыў далонь на падлогу.

Яна паставіла стапу на яе. І сапраўды, меньш. Яна зьдзівілася.

Ён апусьціў яе нагу на пол, і яго далоні ляглі ёй на лыткі. Гладкія, шаўкавістыя. Узьняліся уверх, да каленаў. Раптам ён апусьціў галаву ёй на сьцёгны. Яна сядзела, не варушася. Ён удыхнуў яе пах.

- Хачу цябе, - раптам вымавіў ён, узьнімаючы твар. Яе сэрца

калацілася. Яна ня ведала, што рабіць. Нешта адбывалася. Яна была сам насам з самым прыгожым хлопцам з усей школы. Але што можа быць далей, яна ня ведала.

- Ня бойся, - ціха вымавіў ён. - Я буду асьцярожным. Я табе нічога дрэннага не зраблю. Мы толькі пагуляем.

Ён узьняўся, і ізноў сеў побач.

- А чаму ты ліўчык ня носіш? - раптам вымавіў ён. І спугаўся сваіх словаў. Але ж слова - не варабей.

Яна пачырванела. А потым проста адказала.

- Няма на што яго яшчэ надзяваць.

- Зараз мы гэта праверым. Ён усьміхнуўся і нахіліўся да яе. Яго вусны дакрануліся да яе ружовых губ, рука схавалася ў яе пад майкай. І цалавацца яна ня ўмела. Яе вусны былі прахалоднымі, як вада, і салодкімі. І пахлі клубнікай.

Ён дакрануўся да іх языком, і адчуў коньчык яе языка паміж імі. Яго кінула ў жар. Ён узьняў яе рукі, тонкія, паслухмяныя, як у лялькі, і зьняў зь яе майку. Яе грудзі, маленькія, круглыя, абяцалі стаць дужа прыгожымі, зразумеў ён. Ён нахіліўся, і дакрануўся да іх вуснамі. Дарэчы, ён ніколі так яшчэ не рабіў. Шчыра кажучы, увесь яго вопыт сэксу быў пахабным, калі так можна сказаць. Алкаголь, потым дзяўчыны як правіла ласкалі яго, а потым ён проста задавольваў сваю похаць.

Грудзі ён толькі трогаў, ды і тое так, нядоўга. Навошта, ёсьць месца пацікавее.

Але ж зь ёй ён абяцаў быць пяшчотным, хаця і ня ведаў, як гэта

робіцца.

Таму рабіў, што хацеў. Што яму падказвала душа. А душа яго хацела цалаваць яе грудзі. І ён цалаваў, доўга, асьцярожна, яго вусны апусьціліся па яе жывату, да сьцёгнаў. Ён сьцягнуў зь яе спадніцу і вузкія трусікі. Яна закрыла вочы. Яе ногі былі шчыльна ссунуты, і ён асьцярожна сагнуў і разьдзьвінуў іх. І дакрануўся вуснамі там, ніжэй цёмнага ценю пад яе ўлоньнем. У яе амаль не было валаскоў, толькі мяккі цень зверху.

Ён паглыбіў у яе язык, і адчуў яе смак. Чысты. Як бялюткі сьнег, як некранутыя простыні. Яе ўлоньне крыху ўвільгатнілася, і тады ён нахінуўся над ёю. Яго плоць ужо проста балела. Ніколі ён не жадаў дзяўчыну так доўга. Звычайна браў праз некалькі хвілінаў ад пацалунка, калі ён быў. І яны стагналі і прасілі яшчэ. Гэтая ж проста ляжала і ледзь дыхала. Ды яшчэ гэтая яе карціна. Пан Езус. Мужчына зь яе так глядзеў на яго, што яму рабілася нейк няёмка. Нават страшна. Быццам бы ён робіць нейкае страшэннае злачынства на яго вачах. Нешта непапраўнае, за што яму ня будзе прабачэньня. Ніколі. Але ж яго жаданьне было мацней за яго. Ён нахінуўся над ёй, і яго плоць дакранулася да ружовай кропкі ўнізе. Ён паспрабаваў рассунуць яе і ўвайсьці, але ж яна ўскрыкнула, і адсунулася ад яго.

- Ня трэба, не хачу. Мне больна! - пачуў ён яе голас. Ён быў напалоханым, і раптам яна заплакала. Яго нібыта абдала халоднай вадой.

- Я не хачу, я баюсь, - паўтарала яна, і ён ізноў узьняўся і лёг зь ёй побач, абняў і стаў гладзіць па плячах, грудзях, валасах.

Калі ты ня хочаш, то нічога ня будзе, - упэўніў ён яе срываюшчымся голасам.

- Паслухай, я схаджу ў ванну, а ты апранайся. І потым ты

зробіш мне каву, і я пайду. А заўтра мы сустрэнемся. А хочаш, пойдзем пагуляем.

Яна пагадзілася і ён выйшаў. У ваннай вісела яе сьціраная бялізна. Карункавая, хлопкавая. І стаяла карзіна. Ён адчыніў яе і ўбачыў на паверхні яе белыя майткі, якія ён узяў, і ўдыхнуў яе пах. А потым прыціснуў да свайго чэлесу і проста выліўся на іх.

- Паслухай, я хачу, каб праміж нас усё было сумленна. Ты мне сімпатычная, нават дужа. Ён спыніўся. Але ж ... мне патрэбны сэкс. Я не магу проста ляжаць з табой без нічога. Я ... ён спатыкнуўся аб словы.

- Карацей, я сустракаюся з Вольгай.

Яна проста стаяла і глядзела на яго. У кароткім белым плацьці з пышнымі рукавам і выразам, які няўмысна і нявінна глыбока адкрываў яе грудзі. Якія, яму здалося, сталі крыху большымі, чым тады. Яе чорныя доўгія валасы ляжалі хвалямі па плячах, заколатыя маленькай бліскучай заколкай. І ізноў гэтыя белыя балеткі і ружовы блеск, пахнучы клубнікай.

Раптам яго ізноў накрыла жаданьне да яе. Яму хацелася зьмяць, разарваць гэтае яе плацьце, складанае ў сваёй прастаце, якое невядома як здымаецца, паваліць яе проста на траву і ўвайсьці ў яе цела, ня думаючы, не зважаючы ўвагі на яе крыкі і супраціўленьне. Зрабіць ёй балюча. І тады ягоны боль, які не адпускае яго ўжо некалькі дзён, магчыма, суціхне. І забудзецца гэты строгі цёмны твар у яе на сьцяне ў пакоі. І гэтыя наброскі расьпяцьцяў, крыжоў, рыцараў і невядомых краявідаў, ад якіх шчэміць сэрца.

Чаго яна маўчыць? Мабыць, калі яна б штосьці сказала, нават ударыла яго ці абняла, нават заплакала, ён бы забраў свае

словы, сказаў бы, што пажартаваў, што ён жыць без яе ня можа. А потым бы ён змог авалодаць ёй, упэўніць яе, што так трэба, што сэкс - гэта нармальна і прыемна. І не патрэбна яму б была ніякая Вольга, ніякія шлёндры, ад якіх пахла алкаголем і табаком і таннай парфюмай, адной на ўсіх, а не сьнегам і клубнікай. Ён бы гуляў зь ёй за руку, бавіў бы час у яе маленькім прахалодным срэбна-сінім пакоі з намаляваным ёю цёмным тварам Пана Езуса на сьцяне. І кахаў бы яе там, на гэтым вузкім ложку, так бы, як хацеў.

Кахаў. Раптам яму стала страшна. Калі ён ужо кахае яе, што тады? І наогул, кахаць - як гэта? Карціна каханьня ня ўкладвалася ў яго жыццё. Ён уяўляў сябе перш за ўсё чэмпіёнам, лідарам, першым, ва ўсім. Самы дарослы сярод аднакляснікаў, самы высокі, самы сільны, самы хуткі, самы ... што яшчэ? Ён ва ўсім павінен быць першым. І гэтае першанства перш за ўсё належыла яго фізічнаму міру, міру праяўленьня яго дасканалай формы і яе якасьцей. Яе фізічная форма не была дасканалай. Маленькая, незаўважная. Невысокі рост, адсутнасьць тых жаночых прызнакаў, на якія перш за ўсё зьвяртаюць увагу мужчыны. Тонкая, празрыстая, белая скура. Чорныя як смала доўгія валасы. Рысы твару прыгожыя, прывабныя, але ж калі ён прыйдзе зь ёй у кампанію ці будзе ісьці па вуліцы, ці абернуцца на яго і яе іньшыя? Што аб ім скажуць, калі ён прывядзе яе да сваіх сяброў і іх сябровак? Што яна будзе рабіць у іх кампаніі? Пра маляваньне размаўляць? Пра Пана Езуса? Ён не ўяўляў, як бы яна выпіла з пластыкавага стаканьчыка водкі, закурыла, не ўяўляў яе ў цёмным танцполе пракуранай дыскатэкі ці на "хаце" за сталом. Наогул, ад адной думкі, што яна можа апынуцца там, яму было і прыкра, і страшна, і ахопліваў гнеў. А калі яе там хтосьці пакрыўдзіць? Калі...? Яму прыйдзецца глядзець за ёй увесь час і абліваецца халодным потам. І калі іх пасядзелкі перайдуць да стадыі "усе дазволена", яна што там будзе рабіць? І яны - зь ёй? Жанчыны ў іх кампаніі былі ня тое штоб "агульныя", але ж не з сарамлівых. А часам і тыя, якія "агульныя". Так было і прасьцей, і лепей.

Не, ён усё што хочаш зробе, толькі каб яна ў такой кампаніі не апынулася. Каб яны яе нават і ня бачылі, і ня чулі пра яе.

Так значыць - што? Ён яе кахае? Так значыць, ён слабы? Слабы, таму што залежыць ад яе, таму што баіцца. Таму, што яна скажа, што нешта дрэнна, і яму прыйдзецца зьмяняцца, а гэта зусім ня ўпісваецца, не трапляе ў яго карціну міру. Хто ім будзе кіраваць - маленькая дзяўчынка з доўгім хвастом чорных валасоў? Каб ён, першы сярод першых, падпарадкоўваўся немаўля?

Да яго засьмяюць! А яшчэ гэтая немагчымасьць заняцца зь ёй сэксам. Яму што, можа, і ажаніцца зь ёй прыйдзецца? Чакаць яшчэ як мінімум два гады? Два гады бяз сэксу? Да ён ня тое што звар'яцее, ён бяз гэтага праз тыдзень памрэ.

Яна ж не пагадзіцца, калі ён будзе хадзіць некуды для гэтага. Дзяўчыны такога ня любяць, і ўсё роўна ім прыйдзецца разьвітацца.

Так што яму рабіць? Вынік быў відавочны, напрашваўся сам сабой: казаць ёй усё прама, як ёсьць, іісьці сваёй дарогай.

А калі яна ўсё ж такі пагадзіцца, і будзе спаць зь ім? Ён адразу з прыкрасьцю адкінуў гэтую думку. Яна не такая, і наогул яшчэ дзіця. Кім ён будзе сябе адчуваць да яе? Яму гэта будзе трэба кожны дзень. І дзе? Ноччу ў школьным двары ці, як сабакі, у пад'ездзе? Зь іншымі ён гэта ўяўляў запроста, зь ёй жа - ніколі. Ні за што.

Таму дзейнічаць трэба было хутка, хоць яму было і балюча.

- Нічога между намі быць не можа. Так будзе лепей. Для ўсіх.

Яна ізноў нічога не казала, толькі марудна кіўнула. І сапраўды, як лялька. Мальвіна.

Раптам ён убачыў, што на яе вачах з'явіліся сьлёзы. Яе вялікія

шэрыя вочы сталі вільготнымі, і яшчэ больш прыгожымі. Такімі, як ня можа быць у сьвеце.

Што гэта? Ён адчуў сапраўдны страх. Яе прыгажосьць была такой ... звышчалавечай... як на гэтых далёкіх ад яго малюнках. Нібыта яе мяккі твар праступаў праз палатно рэальнасьці - прывід, набываючы перад ім плоць. Ці – з’яўленьне нейкага бажаства, таго боскага, што ён ня мог уявіць. Яно раптам моцна кранула яго, прачынаючыся, як крыло сьвятога духа, аб якім ён нічога ня ведаў.

Намаганьнем волі ён ськінуў зь сябе гэтыя ахутваючыя яго чары. Перад ім стаяла маленькая, худзенькая дзяўчынка ў кароткім белым плацьці, пышным як у лялькі, без касьметыкі на твары, у туфельках без абцасаў, з плоскімі грудзямі і вузкімі сьцёгнамі, тонкімі дзіцячымі рукамі і доўгімі нагамі. Няўжо ён мог ёй зацікавіцца? Не, не такая дзяўчына яму патрэбна. Ён здолее атрымаць самую лепшую, самую папулярную, на якую ўсе будуць абарочвацца. І якая будзе пагаджацца на ўсё, што ён захоча.

- Ладна. Бывай, - суха вымавіў ён. - І яшчэ. У Вольгі такая прыгожая чырвоная памада. Купі сабе такую.

Разьвярнуўся, і пайшоў. І чамусьці яму было зусім ня радасна, і прыкра. З Вольгай ён сустрэўся некалькі разоў, і яна яму хутка надакучыла - усё адное і тое ж. Прасьцей ужо зусім без абавязкаў.

Зь ёй працягваў сядзець побач, паводзіў сябе ветліва, пристойна, і яна нічога не казала. Яму было нават прыемна, быццам бы ўсё што было не было насамрэч, і ён мог марыць і уяўляць сабе, што хацеў.

Калі яна прыйшла дамоў, то ціхенька села на ложак, і дастала свае малюнкі. Доўга глядзела на твар Пана, на наброскі

ўкрыжаванага боскага цела. На рыцараў і лясы, замкі і мора. На ўвесь гэты намаляваны ёй сусьвет. Ён быў рэальным. Нерэальным было ўсё вакол. Ціха яна ўзяла ліст бумагі. Палажыла перад сабой. І накідала алоўкам такі ўжо родны для яе твар - пранізьлівы позірк, чорныя доўгія валасы, прыгожыя вусны, да якіх так хочацца дакрануцца. Мужчына стаяў, апусьціўшы галаву, уторкнуўшы ў зямлю доўгі меч. А перад ім з-пад крыві, між рэшткаў пасечаных целаў і зруйнаваных дасьпехаў прабівалася дзівосная пяшчотная кветка. Ружа. Якая квітнела і вытачала свой дзівосны водар, нягледзячы ні на што.

- Калі ты зруйнуеш мяне, я буду жыць. Калі сьвет зьняважыць мяне, я сыйду ў палацы нябёснай славы. Калі ўсё і ўсе апынуцца супраць мяне, я знайду спакой у Яго абдымках, бо ён ёсьць мір, і слава, і веліч, і каханьне, і Любоў, надвялікшая па-над усё. Няма ў сьвеце таго, хто мог бы спаборнічаць з табой у тваёй дасканаласьці, у тваёй вышыні і глыбіні і магутнасьці, мой нябёсны Айцец і каханы. Я адчуваю подых твой побач, і кожны дзень для мяне з табой - незлічоная радасьць.

Яна можа і хацела б заплакаць, але ж не магла. Сваю крыўду і боль яна пакуль не магла зразумець поўнасьцю. Яе пачуцьці нібыта застылі. Толькі твар, намаляваны ёй, ціха, з жалем глядзеў на яе. Ёй здавалася, што мужчына з малюнка працягвае ёй сваю вялікую закаваную ў жалеза руку. Яшчэ імгненьне, і яна зробіць крок туды, да яго, дзе няма ні суму, ні болі, ні пакутаў.

Яна не магла ў поўнай меры асэнсаваць тое, што здарылася. Сьвет пакуль яшчэ быў дужа вялікі для яе. Напэўна, Серж быў правы, і ім ня трэба "сустракацца", ці як гэта называецца.

Канешне, ёй было і крыўдна, і балюча, але ж з часам усё забылася. Наступным годам Серж ізноў вярнуўся ў свой спартыўны інтэрат: бацькі дабіліся аднаўленьня. А потым, ужо калі яны скончылі школу, ён уехаў некуды далёка, і адтуль прыйшлі весткі, і прыйшла цынкавая труна. Усё адбылося неяк

хутка, і яна нават не пасьпела асэнсаваць яго з'яўленьне, і сыход са свайго жыцьця.

І вось, нарэшце, прыгадала, і зачымсьці расказала яму.

- Здаецца мне, гэты хлапец сапраўды кахаў цябе, золатка, - задуменна вымавіў ён. І працягнуў:

- Але ж яго душа не магла ўмясьціць гэтага каханьня.

- Ніхто ня можа кахаць мяне так, як ты, - прашаптала яна, прыціскаючыся да яго. Ён ахінуў яе і пацалаваў.

- Я бачыла і адчувала цябе ўжо тады.

- Я ведаю, дзяўчынка мая, - кіўнуў ён. – Я ніколі не астаўляў цябе.

- Калі б ня ты, каб ты не бараніў мяне, я б ня здолела жыць. У яе вачах стаялі сьлёзы. – Як добра, што я цябе знайшла. Як цудоўна! Ці, дакладней, ты мяне знайшоў.

- Я ня мог не прыйсьці, бо ж ты заклікала мяне. Ці ж маці ня прыйдзе, калі чуе, што яе дзіця плача? Лічы, што я для цябе бацька, - усьміхнуўся ён. – А ты – маё непаслухмянае дзіця.

- Паслухмянае! Яна ўтульна ўладкавалася ў абдымках яго вялікіх рук. Ён трымаў яе на каленях. У пакоі ўжо было цёмна, і сьвечы яны не запальвалі.

За вакном шумелі, шапацелі хвоі. Яны пераехалі ў маёнтак, перароблены на рымскі лад, набыўшы лоск і раскошу – як ён

жадаў для яе. Нават фантан зрабілі на двары, і зараз ён ціха журчэў, надаючы лясному шуму яшчэ большую таямнічасьць, чароўнасьць.

- Мне было балюча. Так балюча жыць без цябе. Яна ўздрыгнула, быццам бы ад начнога холаду, ён шчыльнее ахапіў яе, саграваючы рукамі яе цела, захінаючы сабой ад усяго.

- Ніколі ты не жыла без мяне, маленькая мая. Ён пацалаваў яе – мякка, пяшчотна. – Усё, што робіцца, робіцца па волі маёй, каб наблізіць душу да мяне.

- А якая мая душа? – раптам запытала яна.

- Сьвятая, - не задумваючыся адказаў ён. – Сьветлая. Шчырая. Сьвятлей, чым душы анёлаў.

- Раней мне казалася, што мая душа – суцэльная цемра, - прашаптала яна. – Пакуль я не спазнала, і не сустрэла цябе. Мне здавалася, мяне ніхто наогул ня любіць. У цэлым сьвеце. Акрамя бацькоў. І не кахае, і не пакахае.

- Акрамя мяне. Ён ізноў пацалаваў яе. Чалавеку складана навучыцца кахаць. Для гэтага ён павінны набыць вопыт мноства жыцьцяў. Той хлапец, пра якога ты распавела, ён быў маладой душой. Таму і сышоў рана. Ды і, шчыра кажучы, яго жыццё не было б радасным, і не сапсаваным грахом. Таму яго сыход быў для яго вялікай міласьцю. Дужа ж рызыковыя шляхі ён пачаў выбіраць. Ён быў гулец, гуляў са сьветам, а сьвет гэтага не выбачае.

- Мне здавалася, я яго кахала … тады. Яна схавала твар у яго на плячы.

- Я ведаю, дзяўчынка мая. Ніколі ня трэба саромецца каханьня.

Каханьне да чалавека прыходзіць і сыходзіць. Каханьне да Бога застаецца адвечна. Ты ж кахаеш мяне?

- Так, - ціха вымавіла яна.

- І будзеш кахаць заўсёды? – ён пяшчотна пацалаваў яе.

- Заўсёды. Адвечнасьць. Як я магу не кахаць цябе? Бо ж ты – маё жыцьцё. Маё сьвятло. Я так кахаю цябе, гэта такая радасьць, што іньшым часам мне здаецца, што я сьню. І што мы з табой не рэальныя. Што нас няма.

- Мы найбольш рэальныя, чым гэты дом, гэтыя дрэвы, і гэты сусьвет. Яго рука гладзіла яе валасы. Што такое реальнасьць, золатка? Гэта перш за ўсё такое месца, дзе ёсьць каханьне. І ёсьць Бог. Боская любоў, яна працінае ўсё вакол. Як ты падзеліш рэальнасьць на фізічную і нефізічную, тую, дзе ёсьць Бог, і дзе яго няма? Бо ж месца бяз Бога не магчыма. А калі месца створана, то ў ім абавязкова прысутнічае Бог. Па ўмолчваньню. Ведаеш, нават і стары Бог ведае модныя словы.

Ён усьміхнуўся.

- Стары Бог! – яна рассьмяялася. – Ну ты і скажаш.

- А што, я малады? – усьміхнуўся і ён. – Хаця, калі меркаваць, што я знаходжуся ў месцы па-за прасторай і часам, дык я адвечна нованароджаны.

- Младзенец ля грудзей дзевы, - прашаптала яна, закрываючы вочы.

- Неблагое месца, - пагадзіўся і ён. Яго рука мякка лягла ёй на грудзі.

- Недзе тут. Ён усьміхнуўся. Яго вялікая рука пагладзіла яе грудзі – пругкія, напружаныя, асьцярожна дакранулася да саскоў. Яна прыкрыла вочы, і ўздыхнула.

- Хачу. Адчуць сябе Богам адвечна нованароджаным ля тваіх грудзей. Ён пацалаваў яе шыю, шчаку. Яна павярнулася, і яе вусны адказалі на яго пацалунак. Яго губы былі цёплымі, патрабавальнымі. Раднымі.

- Памятаеш, як я цябе малявала? – вымавіла яна, дакранаючыся вуснамі да яго шчакі.

- Памятаю, золатка. Пан Езус. Ён усьміхнуўся, і крануў вуснамі яе лоб. – Ты такая маленькая была, зусім дзіця.

- Я цябе бачыла тады, - ціха вымавіла яна. – Адчувала, як ты прыходзіў да мяне.

Тады, калі Серж выказаў ёй усё, што палічыў патрэбным, і сышоў, яна доўга сядзела і перакладала свае малюнкі, пакуль не надышоў паўзмрок. Яна сядзела на падлозе сярод лістоў, яе плацьце спаўзло з пляча, валасы раськідаліся, і калі яны закрывалі ёй твар, яна раз-пораз адкідвала іх рукой. Басанож, са зьбітай каленкай, без ліўчыка, як і заўсёды, маленькімі рукамі з коратка абрэзанымі дзіцячымі пазногцямі яна асьцярожна перакладала малюнкі, разглядваючы адлюстраваньні сваёй душы. Раптам, здаецца, яе змарыў сон. А можа і не, яна не разумела.

Яна ўбачыла яго – чорны цень, вялікага мужчыну, які падыйшоў, і нахінуўся да яе, апускаючыся побач. За сваім плячом яна адчувала яго прысутнасьць – ён разам зь ёй разглядаў малюнкі. Яго цёмная рука над яе сьветлай кранала лісты, раскладваючы. Цяжкая рука пагладзіла яе валасы, і яна павярнулася, убачыла яго твар, такі знаёмы, і дакранулася да

яго. Ахапіла яго за шыю. Ён узьняў яе – маленькае тонкае цела, і асьцярожна апусьціў на ложак.

- Пасядзі са мной, - запрасіла яна праз сон. – Пакуль я сапраўды не засну.

Ён нахінуўся, і крануў вуснамі яе лоб. – Канешне, маленькая. Я пабуду з табой. Яна ўзьняла рукі, і ён асцярожна зьняў зь яе плацьце. Яна засталася ў адных белых хлопкавых майтках. Яе ногі былі загарэлымі, але ж жывот і маленькія грудкі з вострымі саскамі белыя.

- Якая ты пяшчотная, - ціха вымавіў ён. – Як анёлак.

- Я прыгожая? – запытала яна яго.

- Ты дужа прыгожая. Ты нават і не ўяўляеш, якая ты. Ты будзеш звадзіць з розуму. Яго вочы глядзелі на яе, і зьзялі, як зоркі. Вусны ў густой барадзе пад вусамі ўсьміхаліся.

- А ты можаш дакрануцца да мяне? – прашаптала яна. І ледзь не дабавіла:“Як ён”. Але ж чамусьці смаўчала.

- Хочаш, каб я дакрануўся да цябе? – ён усьміхнуўся. Яго рука асьцярожна накрыла яе грудкі. Яна адчула на сабе яго вялікую далонь, ад якой прама ў яе сэрца ішла гарачыня. – Якое ў цябе сардэчка, - ціха вымавіў ён. – Трапяткое, як у зайчаня. Прыгожае, добрае, зьзяючае сьвятлом. Ён убраў руку, нахінуўся, і пацалаваў яе. Праміж грудзямі, потым адну грудку, і другую. Яна закрыла вочы. Яго вусны сапраўды былі вуснамі Бога, бо так прыемна рабіць мог толькі Ён.

- Калі ў мяне будзе дзіця? – раптам запытала яна праз сон.

- Прыкладна праз шэсць год. Ад мяне, - так ж ціха адказаў ён.

- Я буду як дзева Марыя? Я нараджу ад цябе? – запытала яна даверліва.

- Нешта накшталт. Ён усьміхнуўся. – Ты будзеш думаць, што бачыла сон. Але ж прыйдзе час, і ты зразумееш, што я ня быў сном, і я – рэальны. Рэальней, чым ты сабе ўяўляеш.

- Пацалуй мяне яшчэ! – запрасіла яна.

- Дзе цябе пацалаваць, кветачка мая? – вымавіў ён.

- Дзе хочаш, - адказала яна. – Усюды.

Ён нахінуўся, і яго вусны кранулі яе жывот, сьцёгны, сьбітыя каленкі, лыткі.

- Тваё цела мае смак суніц, - вымавіў ён. – Яно абуджае жаданьне. Я разумею таго хлопца, яму было ня лёгка ўтрымацца. Яго вусны ўзьняліся па яе целу да яе грудзей, дакрануліся да шыі.

- Ляг са мной побач, - запрасіла яна яго. – Абдымі мяне, калі ласка. І дакраніся да мяне там.

Ён лёг побач зь ёй, і яна абняла яго за шыю. Прыціснулася да яго. Адчула яго цела, яго плоць.

Яна ўзяла яго руку, і палажыла сабе на ўлоньне. Ён убраў руку. – Яшчэ не прыйшоў час, маленькая. Яшчэ рана.

Яна паснула, адчуваючы яго дыханьне, і стук яго сэрца.

Паснула на грудзях Бога, і зусім ня думала, што гэта нешта незвычайнае. Бо ж Бог для яе быў родным, любым і чаканым.

- А цяпер ты можаш да мяне дакрануццца? – вымавіла яна, прыціскаючыся да яго.

- Як ты хочаш? – запытаў ён. – Так, як тады?

- Так, - прашаптала яна. Ён нахіліўся над ёй, і пацалаваў яе праміж грудзей. А потым – адну і другую грудку. Яны былі напружаныя, з набухлымі саскамі, якія рабіліся цьвёрдымі пад яго языком.

- Маленькая дзяўчынка ў белых майтках са зьбітымі каленкамі, - усьміхнуўся ён. – Якая жадае, каб яе цалаваў Бог.

Яго вусны апусьціліся па жывату да яе ўлоньня.

- Жадае, каб Бог цалаваў яе ўсюды, - вымавіла яна, выгінаючыся ў яго руках.

- Не сказаў бы, што ты стала значна больш. Ён усьміхнуўся. – Такі ж пяшчотны анёлак. Толькі каленкі цэлыя. Дзе ты тады іх зьбіла?

- Ровар, - вымавіла яна. – Упала.

- Ах ты ж Божа мой, - ён усьміхнуўся ізноў. Яго вусны апусьціліся ўніз, і яна рассунула ногі.

- Я тады не цалаваў цябе там, - вымавіў ён. – Баяўся, каб не саграшыць. Каб не нарабіць шкоды. Ты думаеш, Бог змог бы

- Няма той болі, якую я б ня выцерпела дзеля цябе, - прашаптала яна.

- Я ведаю, - ціха вымавіў ён. Яго плоць увайшла ў яе поўнасьцю, і ён пачаў рухацца – усё хутчэй і хутчэй.

- Бог мой, - прастагнала яна, і ён закрыў яе губы сваімі вуснамі, і яго дух зьмяшаўся зь яе лёгкім подыхам.

Глава 7: Сыход

- На сьвеце нічога няма, акрамя Бога, дзяўчынка мая.

Яна ляжала ў яго на грудзях, і ранішняе вясновае сьвятло песьціла яе твар, падкрэсьліваючы белізну яе пяшчотнай скуры, робячы вочы цёмнымі і яркімі, мякка кранаючы, быццам пэндзалем, вылучаючы дасканаласьць рысаў.

- Мы ўсе ёсьць Бог. Бог – усюды. Гэта ўвесь сусьвет, і Ён нікуды не сыходзіў адсюль. Я нікуды не сыходзіў. Ты нікуды не сыходзіла. Сувязь паміж Богам і яго стварэньнем увасабляе найбольшую таямніцу, якая праяўлена ярка, як сьвятло вакол, адлюстраваная ў таямніцы Боскага Сына, сышоўшага ў сьвет. Сын – адно з Айцом, і адначасова ён – па асобку. Малая ў параўнаньні з Айцом індывідуальнасьць Сына насамрэч такая ж бязьмежная, як і сусьвет. У сусьвете ён – Сын, і адначасова – Бог, бо ж ён есьць адзіная сутнасьць з Айцом нябёсным. Сын – гэта сьвятло, Бог – сонца. Ці можа быць сонца без сьвятла, ці сьвятло, ня маючае вытока? Сутнасьць сонца ў тым, што яно сьвеціць. Можна таксама сказаць, што мы – малыя прамені, аб'яднаныя ў адзінае сьвятло, сыходзячае ад сонца. Толькі сонца гэтае – духоўнае, увасабленьне ўсіх найвышэйшых якасьцей, якія мы ведаем як боскія, і так прагнем у жыцьці. Са святла боскай любові на нас выліваюцца незьлічоныя даброты, і, разгараючыся ад яе, мы пачынаем ярчэй і ярчэй зьзяць у адказ. Усё ярчэй і ярчэй, усё магутней, і прыгажэй, і гэтаму няма межаў. Як няма межаў Богу, да якога мы накіроўваемся, прыцягваемся, якога прагнем, і адначасова ў якім знаходзімся. Як ты зараз у маіх руках, птушачка мая.

Яго вусны знайшлі яе вусны, і яна закрыла вочы. Сьвятло ўлівалася ў яе – сьвятое, боскае сьвятло. Праз яго каханьне яна атрымоўвала усё, і для цела, і для душы. Найвялікшая радасьць, якой яна даведалася ў жыцьці, была праз яго. І была ім.

Яна малявала яго ў дзяцінстве, яна клікала яго праз цемру сваёй душы, яна жадала яго і пакутвала, і ён прыйшоў да яе, і ўзьняў да сябе.

Раптам відзеньне наведала яе, і яно было яркім і вострым.

Яна стаяла на халодным вятру пад шэрым пахмурым небам, захінутая ў плашч, які даўно ўжо пераўтварыўся ў рызьзё, закрываючы яе твар, ў чарзе такіх жа пакутнікаў, пакрытых цёмнымі, запэцканымі, ірванымі лахманамі – старым адзеньнем, ветхім, не баронячым ад холаду, толькі што прыкрываючым аголенасьць цела.

Яе рукі пабялелі і заледзянелі, як і сьлёзы, якія стылі на яе шчоках. Яна ня памятавала, колькі яна так стаяла, і чакала. Яны ўсе чакалі прыезду караля, які, яны верылі, адорыць іх міласьцінай са сваіх незьлічоных скарбаў, каб ім было магчыма набыць адзеньне новае, цэлае, годнае для чалавека, саграваючае і маючае водблеск яго славы. Яны таксама праглі і ежы, і піцьця, бо ж галадалі і пакутвалі ад смагі ўжо шмат часу – колькі, яна ня памятавала. Здавалася, што яны стаялі тут заўсёды. Густы сьнег падаў зь цёмнага неба, і сэрцы іх напаўняла туга і пакута. Колькі ім яшчэ стаяць тут, чакаючы? Ёй здавалася, што зараз ногі ня здолеюць трымаць яе, і яна проста зваліцца ў бруд, зь якога ўжо не ўзьнімецца ніколі. Яна ўжо амаль страціла прытомнасьць, і пахіснулася, але ж нечая моцная рука раптам падхапіла яе. Рука вялікая, пакрытая крывёю і брудам, але ж дасканалая ў сваёй форме, моцная, крэпкая. З раны на далоні чалавека цякла кроў, яе далонь адчувала гэтую жудасную рану, і яго боль. І яна крэпка ахапіла гэтую руку, і прыціснулася да яе магутнага пляча. Яна ня бачыла твар чалавека, ня ведала, хто ён. Відавочна, такі ж бедалага-пакутнік, грэшнік, які сьціпла стаяў побач зь ёй, апусьціўшы твар у бруд сваіх дзеяньняў. Плоць чалавека была жудасна зьнявечана, пасечана ўдарамі, і яго адзеньне, намоклае ад чорнай крыві, прыліпла да яго вялікага цела, але ж здаецца, ён гэтага не заўважаў. Яна ня бачыла яго твар, схаваны, як і ў

яе, нізка насунутым капюшонам. Ён проста трымаў яе, ня гледзячы, трымаў крэпка, так, што, яна разумела, ён не адпусьціць яе руку, нават калі сусьвет вакол пачне разьлятацца на кавалкі.

Яны стаялі разам, і ўсё чакалі і чакалі. Вакол стала зусім цёмна і халодна, і толькі крананьне сьнега, і гарачыня яго рукі былі адзіным, што яна адчувала.

Раптам хмары рассунуліся, і праз іх праліліся сьвятло. Яркі сонечны прамень упаў на дарогу, і асьвятліў едучага па ёй. Вершнік на вялікім кані, чорным, як ноч, і белым, як дзень, у зьзяючых дасьпехах і кароне быў такім велічным, што яна на імгненьне заплюшчыла вочы ад болю, якую гэтае сьвятло прычыняла. Слава Яго была вялікай, такой, што яе не маглі ўмесьціць ні зямля, ні нябёсы. І адначасова яна была такой сьціплай і літасьцівай, што сэрцы іх маглі лёгка прыняць яе, і напоўніцца ёю. Нічога нельга было параўнаць з бачаньнем яго нябёснай славы, напаўняючай усё вакол, працінаючай іх, апальваючай, напаўняючай незьлічонай радасьцю. Пад зьзяньнем яе промняў іх старое адзеньне пачало распадацца ў попел, прахам асыпаючыся да іх ног. У вялікай радасьці, заліваючыся сьлязамі, яна павярнулася да таго, хто трымаў яе за руку. Перад ёй быў Яго твар – твар спакутаванага чалавека, з чорнымі зблытанамі валасамі, парослы барадой, са зьзяючымі нябёсным сьвятлом вачыма пад чорнымі бровамі, цёмны, у сьпечанай крыві, пакрыты попелам і брудам, з патрэскаўшыміся вуснамі, на якіх праступала кроў, але ж твар жывы, прыгожы, які глядзеў на яе з такой любоўю, што ў яе захаланула сэрца. Ён ахапіў яе, і прыцягнуў да сябе, а яна прыціснулася да яго. Яго твар апынуўся зусім блізка ад яе, і яна адчула пацалунак яго вуснаў на сваіх губах. Ён быў надзіва пяшчотным і салодкім, напаўняючым яе жыццём і сьвятлом, кранаючым такім вялікім каханьнем, што яму не было месца ў гэтым грэшным сусьвеце, які рассыпаўся, разьлятаўся ад яго гарачыні і моцы. І калі яна адкрыла вочы, твар, нахінуўшыйся да яе, быў сьветлым, чыстым і прыгожым незямной прыгажосьцю. На чалавеке болей не было лахманоў, хаваючых яго цела, і ён быў апрануты ў царскае адзеньне, аксамітнае, зьзяючае, упрыгожанае багатай

вышыўкай. На шыі яго вялікі просты крыж з чорнага металу на ланцугу пераўтварыўся ў крыж залаты, пакрыты каштоўнымі камянямі.

- Паглядзі на сябе, каралева мая, - ціха вымавіў ён. – Пакуты і боль засталіся ў мінулым. Старое адзеньне рассыпалася ў пыл, і зараз ты – гэта ты, дастойная найлепшых маіх дароў, упрыгожаная, ачышчаная і асьвечаная для мяне, гатовая ўвайсьці са мной разам у мае нябёсныя пакоі. Я стаяў побач з табой, і пакутваў, як чалавек. І ты не адкінула маю руку, скрываўленую і брудную, а прыняла яе, і прыціснула да свайго сэрца. Пацалунак твой змыў чарнату з майго твару, і загаіў мае раны і язвы. Ты не адкінула пакутніка і жабрака, які сціпла прыйшоў да цябе. Ты амыла яго цела і пакрыла пацалункамі, прыняла яго і яго пакутуючую душу, як сваю ўласную, і сагрэла яе сваёй цяплынёй. Як мог я ўдзячыць табе? Толькі сваёй любоўю, найбольшай, чым сусьвет. Ты пакахала мяне ў брудзе і попеле маіх грахоў, і выкупіла іх за мяне. Цяпер я сам, Цар, сьхіляюся перад табой, і станаўлюся перад табой на калені, запрашаючы далучыцца да мяне ў маёй славе. Ён нахіліўся, і пацалаваў яе руку. Раптам яна ўбачыла, што яе цела чыстае і сьветлае, і зьзяе, як лілея. Яна была апранута ў шоўк, пурпуровы і сіні, як амытае даждом неба, і чырвоны, як Яго кроў, шыты золатам, якое адлюстроўвала Яго Славу. Сьвятло вакол іх набыло веліч, якую ня бачылі вочы, але ж адчувала сэрца, і разам яны ўвайшлі ў гэтыя веліч і сьвятло, аб’яднаўшыся, растварыўшыся ў ім, і адно ў адным. І зноў яна апынулася на ложку. Ён трымаў яе ў абдымках, і пяшчотна гладзіў яе валасы.

Яе грудзі ўзьнімаліся, сэрца напаўняла радасьць і ціхі салодкі боль.

- Кароль мой. Пан мой, - прашаптала яна. Дзякуй, што ты паказаў мне Славу сваю, і сьціпласьць, і міласьць вялікую. Яна адчувала яго побач як чалавека, якім ён і быў – цёмнае, вялікае цела, на скуры шнары – сьляды боек і катаваньняў, яго дакрананьне, пах яго поту, і прыціраньняў, якія абвалаквалі

водарам яе валасы і яго цела, адчувала яго пранізьлівую чалавечнасьць, якая была праяўленьнем яго сьціпласьці, калі высокае сыходзіць да малога і нізкага, каб найбольш праявіць сябе праз сваё умаленьне.

Яе грудзі прыціскаліся да яго грудзей, напружаныя, з пругкімі саскамі, гатовымі аддаваць, напоўненыя каханьнем. Яго рука гладзіла яе цела – дзівосны алтар, на якім разгаралася полымя яго жарсьці. Ён нахіліўся да яе, і пацалункі яго вуснаў лажыліся на яе цела сьвятымі пячацямі, пакрываючы, запячатваючы кожную яго часьцінку, кожнае патаемнае месца, кожны кавалачак яе плоці. Яе грудзі наліліся нябёсным малаком, поўніліся ім, і яго вусны ўбіралі яго зь яе саскоў.

- Прымеш мяне? – ціха вымавіў ён, і яго жарсьць дакранулася да яе там, дзе яна яе чакала. Яна прыняла яго, і лікаваньне напоўніла яе душу і цела, якое адгукалася на яго, як трава на дакрананьне ветра, мякка сьцелячыся пад ім і прымаючы яго ласкі і яго моц. Цэлы сусьвет рухаўся ў ёй, і яе грудзі ўсё поўніліся і поўніліся, як і яе ўлоньне, і уся яна вытачала дзівосны нектар асалоды і жарсьці пад яго рукамі.

Як яе цела прымала Яго! Ён зь вялікай любоўю ўваходзіў у яе, і радасьць, якую яна адчувала, была бязьмежнай, як і радасьць і шчасьце, якія адчуваў ён. Хто яшчэ мог умесьціць яго гарачыню і прагу аддаваць, акрамя яе? Хто прыняў бы яго так поўна, так аддана? Яго плоць працінала яе да самых глыбіняў яе душы, яе тайны, якая адкрывалася яму, кранальная ў сваёй бязабароннасьці, у сваім даверы і прыняцьці яго ўсяго, такога, як ён ёсьць, у брудзе і велічы, у сіле і балезьні, ва ўмаленьні і ўзьнясеньні, з усімі язвамі і ранамі, і ўсімі багацьцямі і рэгаліямі і знакамі Славы яго. Яна кахала яго чалавекам, кахала яго Богам, і нізкім, і высокім, і прагнучым яе, яе цела, і задавальняла яго жарсьць, так, як жадаў ён, і тады, калі ён жадаў увайсьці ў яе, прымала яго Абвешчаньне, і яго прыход, і зьліццё зь ёю, ня думаючы пра сябе, поўнячыся радасьцю. Хто яшчэ прыняў Яго так у цэлым сьвеце? Хто зрабіў бы гэта для яго? Хто нарадзіў бы ад Яго Славу зямную? Таму не было той

пашаны і міласьці, якія ён бы ёй не выказаў, тых высотаў, на якія ён бы яе не ўзьняў, і меры той гарачыні і пяшчоты, зь якой ён кранаў яе сьвятыя грудзі, і яе цела – увасоблены яго храм, у якім яны служылі адно аднаму ў славе нябёснай, бясконца зьліваючыся целам і душой. Рака, якая выцякала зь яго ў яе, несла ў сабе целы сусьвет, запаўняла яе, і вылівалася вакол, напітваючы і напаўняючы глебу жыцьця.

- Стань Жыццём для мяне, стань Сьвятлом для мяне, атрымай мяне ў сабе, і прымай, аддавая; праз цябе, праз сьвятыя твае грудзі я буду вылівацца ў сусьвет, я стану душой у тваім целем, сонцам у тваіх нябёсах, агнём у сьвятая сьвятых на алтары твайго храму. Яна магла слухаць яго бясконца, і яе жарсьць ад яго словаў разгаралася так, што ёй не было меры. Калі ж апошнія кроплі яго каханьня перапоўнілі яе чашу, яна заціхла, быццам бы баялася праліць сваю паўнату, раўніва трымаючы яе ў сабе, як вялічэйшую з каштоўнасьцей.

- Я баюся праліць кроплі каханьня твайго, - ціха прашаптала яна. – Якія поўняць мяне, як зорны сьвет напаўняе начное неба.

Ён нахінуўся і пацалаваў яе.

- Тое, што бязьмежна, ня можа праліцца, каханая, - ціха вымавіў ён.

Сабор поўніўся прыглушаным сьвятлом і прахалодай.

- Сядзь так, як цябе пасадзіў мастак, калі маляваў, - запрасіў ён. Яна села ў высокае крэсла насупраць алтару – як трон. Яе тонкая шаўковая кашуля, сіняя, як мора, не хавала яе грудзей, якія былі бачныя праз яе доўгі вузкі ворат. Ён агаліў іх, і тканіна спала зь яе плечаў, мякка зьзяючы на цёмным золаце

трону. Яе грудзі былі поўнымі і пругкімі, налітымі. Малако перапаўняла іх, цёмныя саскі набухлі.

Ён апусьціўся, і крануў вуснамі яе сасок.

- Закрой вочы, - папрасіў ён яе. – Я хачу, каб ты бачыла вачыма духоўнымі. Зараз сюды прыйдзе пакутуючая душа. І ёй патрэбна тое, што могуць даць твае дзівосныя грудзі. Напаі яе малаком сваёй нябёснай Любові, каб яна магла ўзьняцца да сьвятла.

Яна закрыла вочы, і пачула крокі. А потым адчула дакрананьне вуснаў – мяккіх і прагных, якія моцна сьціснулі яе сасок. Яна пачула, як чалавек апусьціўся перад ёй на калені. Аб пол зьвякнуў метал.

- Ён сабраўся на вайну. Вайну за Госпада, - пачула яна Яго голас. - Адпусьці яго. Чалавек піў і піў, асьцярожна сьціскваючы яе грудзі, і яна палажыла руку яму на галаву, гладзячы яго твар.

Любоў і пяшчота перапаўнялі яе, як сонца, і ён аднаўляўся і адраджаўся ў яго промнях.

- Стань сонцам для мяне, дзева, - пачула яна ціхі, просячы голас. – Каб я мог у цемры несьці яго на краі сусьвету.

- Блаславеньне Дзевы з табой, - пачула яна ўладны, магутны голас яе каханага. – Ідзі зь мірам, пакутнік. І нясі Сьвятло ў Цемру.

- За што яны так ненавідзелі мяне – людзі вакол? Настаўніцы, аднаклясніцы? – ціха запытала яна. – Што ўва мне было такога?

Я не разумею. Гэта часта была нейкая шалёная, неабгрунтаваная нічым нянавісьць. Яны проста сжыць мяне са сьвету хацелі. Нават зараз, калі я ўспамінаю, мне больна думаць пра гэта. Усё жыццё я жыла праз нянавісьць да сябе. Мне здавалася, акрамя цябе мяне ніхто не любіў. Напэўна, так і было.

Яны прайшлі праз парк, пераходзячы ў лес, і накіраваліся па сьцяжынцы да сосен, якія спачатку рэдка, а потым усё гусьцей абступалі пагорак, на які яны ўзьнімаліся.

Ён ахінуў яе за талію.

- Ты не разумела, якая прыгожая ты была, сонейка маё. Ёсьць такое слова – зайздрасьць. Калі жанчыны бачаць такую прыгажуню, як ты, то большасьць зь іх першае, што будзе рабіць, гэта намагацца сжыць яе са сьвету. Да таго ж, ты была чыстым, нявінным дзіцём. Прыгажосьць і чысьціня – гэта якасьці, якія не трывае гэты сусьвет, бо ж яны больш нябёсныя, чым зямныя. Калі зямны чалавек бачыць побач адлюстраваньне нябёсных якасьцей, ён адчувае сябе дужа кепска, бо ў гэтым сьвятле робяцца бачнымі ўсе яго грахі і недахопы. І тады яму ці прыйдзецца зьмяняцца, ці застаецца іньшы выхад – задушыць, затаптаць гэтае сьвятло. Так, як забілі, зьнішчылі зямное цела Езуса, які быў настолькі дасканалым, што знаходзіцца побач зь ім чалавеку грахоўнаму было проста немагчыма. Яго агонь апальваў і ачышчаў, альбо зьнішчаў. Душы мноства людзей настолькі ацяжараны грахом, што яны перастаюць лічыць яго недахопам, і ўзводзяць у ранг нормы. Адсутнасьць жа граху для іх – ненармальнасьць.

- Мяне ўсе лічылі ненармальнай, - кіўнула яна. Яе вочы былі апушчаны, прыкрытыя доўгімі вейкамі. Успаміны абступілі яе. Яна ня скардзілася, ёй проста трэба было ведаць.

- Калі б ня ты, калі б не твая любоў, я б памёрла, - ціха вымавіла яна нарэшце.

- Калі б ты памёрла, я б зруйнаваў гэты сусьвет, - так жа ціха вымавіў ён, гледзячы ёй у вочы.

***

- Адкрый вочы, - уладна загадаў ён ёй, і яна падпарадкавалася.

І зразумела, што дагэтуль жыла і ня бачыла нічога. У сьветлых мроях дзяцінства і яе сноў, і ў гарачыні юнацтва яна вандравала ад мары да мары, ад жарсьці да жарсьці, ня ведаючы таго сапраўднага, што заўсёды было побач. А побач зь ёй быў Ён. На колькі ж хапала яго цярплівасьці, каб выносіць усе яе капрызы, усе глупствы?

Ён цярпліва чакаў, пакуль яна пасталее, пакуль стане дарослай. І нават тады ён не пакідаў яе. Пан Езус. Як хутка яна забылася на гэтыя яе малюнкі, калі падрасла, калі сустрэла Алекса і пачала жыць яркім, на яе думку, дарослым жыццем. І якім літасьцівым ён быў, што дазволіў гэтаму ілюзорнаму, пустому жыццю разьляцецца ў прах. Што аб'ядноўвала іх з Алексам тады? Пажаднасьць? Прага мірской мішуры - грошаў, задавальненьня іх гардыні? Як з маленькай дзяўчынкі-анёла яна пераўтварылася ў тую, кім стала з ім у іх сьвецкай тусоўцы, і потым, у сьвеце ўсіх гэтых яго паў-крымінальных зносінаў? Кім яна стала? Калі б не гэтыя двое, якія былі пасланыя, мабыць, дзеля выратаваньня яе душы? У свой час той, каго яна жадала, не кранаў яе, бо ня меў на гэта права, і адчуваў гэта. І прыйшоў час, калі яе цела апаганілі і кінулі ў бруд, але ж гэта абудзіла яе душу. Усе яны дзейнічалі па сваёй волі, але ж воля гэтая падпарадкавалася Яго волі, якая не давала яе душы памерці. Ён заўсёды любіў яе, зразумела яна, і ніколі не пакідаў. Глядзі, гэты сусвет - мішура, і ў ім нічога няма акрамя мяне. Я - твой Бог, і я - Бог раўнівы, раўніцель, пільна ахоўваючы належачую мне душу як авечку сярод ваўкоў. Та, на каго ўзлажыў я руку сваю, будзе са мной ад веку. Я ведаў, што ты будзеш маёй, як толькі ты нарадзілася, і пільнаваў цябе і вёў праз цемру да сьвятла. Каханая, можа, рука мая і цяжкая, але ж няма нічога, што я не зрабіў бы дзеля цябе. Бог ніколі не пакіне

душу, якую любіць, і якая адказвае яму як дачка, шчырай любоўю. Калі ж душа пасталее, гарачыня яе каханьня ўвасабляе каханьне нявесты і жонкі да свайго жаніха і супруга. Заключыўшая ж з Богам сьвяты шлюб душа кахае яго бясконца і атрымлівае ад яго незьлічоныя дары.

Яна ўспомніла, кім Ён быў для яе тады - адзінокага закінутага дзіця, якое па некалькі дзён чакала бацькоў у пустой багата прыбранай кватэры. Чыстай і халоднай, як і яе душа была чыстая і гарачая - прагнучая яго. Яна давярала Яму самыя патаемныя вопыты свайго жыцьця. І калі ў яе ў першы раз пацякла кроў, а дома нікога не было, і яна спугалася, і калі яна ляжала бяз сну доўгімі зімовымі начамі, альбо надта кароткімі летнімі, і зь яе вуснаў зрываліся вершы, яна чытала іх Яму.

Ён быў блізкім і родным, прыходзіў да яе і заўсёды гаварыў зь ёю, абдымаў і суцяшаў. І ён прыйшоў да яе ў выглядзе яе каханага, каб не раставацца зь ёй ужо болей ніколі. Яго душа стала Богам, а яе душа дапамагла яму ўзьняцца, і адначасова ўзьнялася да Яго. Яны былі імі самімі, і адначасова ён быў Ён, а яна была той, кім была - адвечнай сьвятой душой, Шэкінай, Марыяй, і яго Сэрцам і Жыццём.

Як яна кахала яго! Як ён любіў яе!

Цяпер, калі Яго сутнасьць адкрылася ёй, калі ён адкрыта абазначыў яе перад ёю, нічога не было немагчымага, і ўсё вакол стала сьвятлом, бо ўсё вакол было Ім, любячым яе бязьмежна і бясконца.

Яна магла не хаваючыся і без аніякай супраціўнай думкі адкрыць яму сваю душу, выліць яе перад ім да апошняй яе кроплі.

Як толькі яна заклікала Яго, ён прыходзіў, бо ж ня быў абмежаваны ні часам, ні прасторай. Ён быў заўсёды побач зь ёю,

і гаварыў, і вучыў яе.

І тады, калі яна ўпершыню ўбачыла кроў, і яе цела пачало мяняцца, ён прыйшоў да яе, і супакоіў і суцяшаў яе доўгімі часамі.

Тады яна засталася адна надвячоркам. Яе бацькі ўжо хутка павінны былі вярнуцца з паездкі, і яна адчувала сябе неяк ня вельмі добра, неяк дзіўна, так, як ніколі раней.

У яе кружылася галава, і падгібаліся ногі. І чамусьці цягнула жывот. Яна забралася з нагамі на канапу ў вялікім пакоі, накрылася пледам і разгарнула сваю любімую "Катрын". "Анжаліку" яна таксама прачытала, а вось "Катрын" чамусьці ёй падабалася больш. Захопленая, яна блукала разам зь героямі з кутка ў куток захвачанага паўстанцамі Парыжу, спачуваючы іх прыгодам і мытарствам. Яркія малюнкі сярэднявечнага жыцьця захапілі яе, і яна ўся перамясцілася ў кнігу, быццам бы і сама стала кнігай, якую трымала ў руках - таўстую, у багатай яркай вокладцы. Ёй хацелася, каб гэта ўсё адбывалася ў жыцьці, каб яна змагла апынуцца там і адчуць гэтае паветра, гоман і пах, убачыць гэтых дзівосных людзей і рыцараў з доўгімі мячамі, дзе яна б сама была прыўкраснай дамай, за якую б змагаліся каралі. Яе дзіцячае ўяўленьне ўзьлятала некуды высока, і ізноў падала ў бруд гэтых парыжскіх вуліц, на якіх адбываліся такія жудасныя рэчы, што яна не магла і ўсьвядоміць.

Асабліва яе ўразіла адна са сцэнаў, калі маленькую дзяўчынку-жабрачку яе ўзросту прылюдна згвалцілі на плошчы Двару Цудаў.

Яна па толку і ня ўцяміла, што там адбылося, бо ж была зусім нявіннай і аб такім нават не задумвалася. Але ж тое, што было апісана, напалохала яе ня меньш, калі ня больш, чым саму назіраючую за сцэнай Катрын. Асабліва напалохала і ўразіла яе, што па нагах у дзяўчынкі цякла кроў. Чаму, яна не разумела, адмаўлялася разумець. Мабыць у тэорыі яна і ведала, але ж яе

розум адмаўляўся налажыць гэтую жудасную тэорыю на рэальнасьць. Нешта жудаснае зрабілі зь ёю, нешта непапраўнае, пасьля чаго яе жыццё ніколі ня будзе ранейшым. І ў "Анжаліцы" была такая сцэна, і там з дзяўчынкай яе год зрабілі нешта, пасьля чаго ў яе пайшла кроў, і яна памёрла.

Зь дзяўчынкай яе ўзросту можна зрабіць нешта дрэннае, і тады ў яе пойдзе кроў, і яна памрэ.

Яна перачытвала гэтую сцэну зноў і зноў, адчуваючы, як горача становіцца ў яе ўнізе, нават пачынае балець. І раптам яна ўявіла сабе не страшнага карліка, а таго прыгожага хлопчыка, якога Катрын зь сябрам выратавалі ад паўстанцаў. Праўда, ён усё ж такі потым загінуў, але ж яны здолелі яго выратаваць хоць на пэўны час.

Калі б гэта быў ён? Такі як ён, ці нехта іньшы, напрыклад, як сябар Катрын, ці Анжалікі, тады б яна, напэўна, не памёрла?

Яна ўявіла сабе прыгожага юнака, скрываўленага, зьбітага, у разарваным адзеньні, які стаяў сярод натоўпу ў доме Катрын. Калі б яна была там і здолела нейк вырваць яго? Яна б закрычала - пажар, пажар, і можа б нават падажгла дом, і яны б усе ўбеглі - пры пажары кожны думае толькі пра сябе - а хлопчык бы застаўся, і яна б узяла яго за руку, і адвяла некуды, дзе б яна абмыла ўсе яго раны. А потым бы ён убачыў, якая яна прыгожая, і дакрануўся б да яе. А потым ён зрабіў бы зь ёй нешта. Цікава, а тады б у яе пайшла кроў? Ці не? Ён, напэўна, зрабіў бы гэта нейк па-іньшаму, і тады б яна б не памёрла. Яна ўявіла сабе дакрананьне юнага прыгожага цела да яе цела, моцныя рукі гладзілі яе, краналі яе грудзі і сьцёгны. Але ж што потым? Што далей? Яе розум муціўся і нічога падказаць ёй ня мог. Толькі ёй станавілася горача там. І ўсё гарачэй і гарачэй. Напэўна, гэта нейк зьвязана - падумалася ёй. Ён дакранецца да яе там, і ўсё адбудзецца. Толькі - што?

Нарэшце, яна ўзьнялася з канапы: ёй захацелася ў туалет.

І калі яна зьняла майткі, то ўбачыла, што яны быццам бы афарбаваны ружовым. Яна зьдзівілася: “Дзе я іх запэцкала знутры?”

А потым зь яе палілася кроў. Чырвоным афарбавалася бумага і яе пальцы. Кроў была густаватая, крыху цёмная. Ад жаху яна страціла мову. Мабыць гэта ад таго, што яна чытала? Але ж да гэтага яна ўжо чытала гэтую сцэну шмат разоў, і нічога такога не здаралася. Аднак сёньня яна ўяўла сабе гэтага прыгожага хлопца. І вось - кроў. Напэўна, яно неяк зьвязана, і цяпер яна памрэ? Ці што? А калі не, то ў яе тады паявіцца дзіця? Бо ж яна думала аб хлопцы, і ў яе пацякла кроў, значыць - нешта адбылося і яна больш не цнатлівая. А можа, зь ёй адбылося тое, што зь дзевай Марыяй? Марыя зачала дзіця без мужчыны, ад Бога. Ён, Бог, зрабіў гэта зь ёй.

- Пан Езус! Пан Езус! - яна кінулася ў свой пакой, і ўпала на калені перад малюнкам.

Сьлёзы беглі зь яе вялікіх вачэй, чорныя вейкі намоклі, бровы заламіліся, ружовыя вусны і маленькі нос распухлі ад сьлёзаў.

У каго ёй было яшчэ прасіць паратунку і рады, бо ж дома нікога не было, а Пан Езус быў галоўным па-над усімі.

І ізноў яе сьлёзы хутка перасталі бегчы, быццам бы яе кранула нечая вялікая рука, якая пяшчотна абцёрла іх. Нехта стаяў за ёй, і гэты нехта ўзьняў яе з каленаў, і павярнуў да сябе.

Яна ўбачыла гэты знаёмы, любы ёй твар, які яна малявала, які бачыла перад сваімі духоўнымі вачыма - такі, якім ён прыходзіў да яе - блізкі і родны, любы ёй воблік: цёмныя валасы, выразныя дасканалыя рысы, працінаючыя вочы, чорныя бровы, вусы і барада. Твар сталага чалавека, не юнака, але ж і не старога, чалавека рэальнага, моцнага, маючага на сваім целе

адбіткі зямных пакутаў, высокага, з магутным целам і шырокімі плячыма, зь вялікімі, але ж шляхетнымі рукамі.

Яго рукі трымалі яе за плечы, і ён нахінуўся да яе, гледзячы ёй ў вочы - пяшчотна, зь вялікай любоўю.

- Што ты, маленькая? Чаго плачаш? Што здарылася?

Ён запытальна глядзеў на яе, і ў промнях яго вачэй усе яе страхі раставалі як дым. Але ж гэты яе страх быў істотным. І яна павінна была запытаць яго.

- У мяне пайшла кроў, - ціха вымавіла яна, і пачырванела. Ён сур'ёзна глядзеў на яе, і не казаў нічога.

- Я, напэўна, памру? - вымавіла яна, і расплакалася. - І я прыйду да цябе! Бо Езус ужо быў, і другі раз нарадзіць ад Бога ўжо немагчыма?

Яна глядзела на яго з пытаньнем, чакаючы.

У яе вачах адбіваліся і боль, і страх, і надзея, і вялікая любоў да яго, бо ж сапраўды, калі яна памірае, то можа ён забярэ яе прама зараз, возьме яе за руку, і яны сыдуць у сьвятло.

- Маленькая мая, ты не паміраеш, ты нараджаешся, - ціха вымавіў ён. - Сёньня ты можаш сьвяткаваць свой другі дзень нараджэньня, бо ж ты нарадзілася як жанчына. У жанчын гэта бывае кожны месяцовы месяц. Гэта таямніца, пра якую ты яшчэ даведаешся. Але ж усё гэта павінна быць.

- А чаму ў іх, у кнігах цякла кроў, і тады яны паміралі?

Яна шчыра не разумела, як гэта.

- Таму што калі жанчына ў першы раз аб'ядноўваецца з мужчынай, то ў яе цячэ кроў, - патлумачыў ён. І гэта нармальна. Часьцей за ўсё так і бывае.

- А чаму яны тады памёрлі? - ізноў запытала яна.

- Таму што тыя мужчыны не кахалі іх, сур'ёзна вымавіў ён, гледзячы на яе. - Калі жанчыну не кахаюць і бяруць сілай, яна можа памерці.

- Жанчыну трэба браць пяшчотна, асьцярожна, каб не пашкодзіць ёй там, у адчувальным месцы. Інакш ёй будзе дужа балюча, будзе многа крыві, і яна можа і сапраўды загінуць.

На яго твары раптам адбіўся нейкі стары боль. Ён прыцягнуў яе да сябе, і яна схавала заплаканы твар у яго на плячы.

Ён адчуваў сябе, як бацька сам-насам з маленькай дачкой, зь яе страхамі і пытаньнямі, на якія яна ў яго шукала адказы.

- Божа ж мой, хто яе выхоўваў, дзе былі тыя бацькі? - падумалася яму. - Аб чым думае яе маці акрамя грошаў, паездак і гандлю?

Бо ж бацька не павінен клапаціцца такімі рэчамі, але ж маці… як яна ёй нічога не сказала?

Яна даверліва ахапіла яго за шыю.

- А як бяруць жанчыну? - раптам запытала яна ў яго.

Яго кінула ў жар. Яе тонкае цела, амаль аголенае, у кароткай юбачцы і тонкай маечцы на бретэльках прыціснулася да яго. За той час, што прайшоў з моманту сустрэчы з Сержам, яе грудзі крыху акругліліся, а дзіцячыя шчочкі наадварот страцілі сваю пухлявасьць, з-за чаго вочы сталі выглядаць яшчэ большымі, яшчэ цямнейшымі. Прыпухлыя ружовыя вусны былі прыадчынены, твар быў мокрым і бліскучым, вільготным ад сьлёзаў.

Гэта быў твар прыгожай дзяўчыны, якая абяцала расквітнець так, як ніхто і ніколі. Куды там Анжаліке і Катрын! Ён усьміхнуўся пра сябе.

- Я хачу ведаць. Яна запытальна глядзела на яго.

- І чаму, калі я думаю аб тых хлопцах, з кніг, у мяне ўсё становіцца гарачым і мокрым? І мне хочацца сьціснуць ногі, ці, наадварот, дакрануцца да сябе?

- Гэта блага? - працягвала яна запытваць яго.

- Гэта цудоўна, сонейка. І ні ў якім разе ня блага. Ён пяшчотна пацалаваў яе ў мокрую шчаку.

- Гэта значыць, што ты будзеш палучаць задавальненьне ад саіцьця з мужчынай, - вымавіў ён.

Ён сеў ля яе на ложак, і яна прытулілася да яго. Ён быў такім вялікім, моцным, прыгожым. І ад яго пахла мужчынай. Прыцягваючым мужчынскім пахам, які яна не магла апісаць, бо ён быў для яе дзівосным. Калі б яна была больш вопытнай жанчынай, яна б магла сказаць, што ён пахне жарсьцю, нябёсамі і пеклам адначасова, гарачым магутным целам і пяшчотнай, тонкай душой, пранізьліва-востра, горача, духмяна і салодка, потам, семенем, зброяй, гарачай скурай і нябёснымі

курэньнямі, і ўсё у ім было адначасова. Яго пах быў і рэзкім і моцным, і тонкім, працінаючым душу. І адчуць яго магла толькі такая ж тонкая, гарачая душа, якая сама трымцела ад жарсьці - адначасова і зямной, нябёснай.

Раптам ёй захацелася абняць яго.

- Можна, я сяду цябе на калені? - ціха запытала яна.

- Канешне, маленькая мая. Сядай.

Яна ўстала, і асьцярожна села, прытуліўшыся да яго грудзей. Яе валасы craналі яго шчаку - духмяныя, пахнучыя чысьцінёй, сьнегам. Ён ахінуў яе рукой. На яе скуры паблёсквалі залацінкі, тонкія белыя рукі ляжалі на каленях, і раптам яна узяла яго руку, і палажыла сабе на сьцёгны.

- Ты казаў, што жанчыну трэба кахаць пяшчотна, - нясьмела вымавіла яна, гледзячы на яго руку на сваім сьцягне. Вялікая, цёмная рука, моцная кісьць са сьлядом старой раны.

- Так, пяшчотна і асьцярожна. Ён крануў яе шчаку вуснамі, і яна закрыла вочы.

- Пакахай мяне, прашу цябе, - раптам запытала яна, робка гледзячы на яго, прама ў яго твар. Яе вочы зьзялі, як дзьве зоркі на начным небе.

- Я люблю цябе, Госпадзі, Пан мой, усім сэрцам. І хачу, каб толькі ты кахаў мяне. Тое, што гаварыў, зрабі са мною.

Яна была такой прыгожай, што вочы чалавека ня вытрымалі б гэтай прыгажосьці. Гэта была прыгажосьць душы, якая прагла Бога. Праз цемру яна ўглядалася ў яго, і ў яго вачах яна бачыла

сьлёзы, такія ж, як у яе.

Ён кахаў яе, і жадаў як шалёны. Ён ведаў і разумеў гэта. Але ж ён баяўся, ці вытрымае яго жарсьць яе тонкае пяшчотнае цела, бо калі ён будзе распалены ад ласк і яе прагі, то ён ня зможа не адказаць на яе заклік, і тады ён увайдзе ў яе. Магутна, і бязьлітасна, як можа толькі Бог. І толькі ад яе будзе залежыць, як яна зможа прыняць яго, ад яе каханьня, любві і даверу. Бо прыняць у сябе Бога можа далёка ня кожны чалавек. Яна ж была жанчынай, і таму больш спрыяльнай, каб прынімаць. У гэтым была яе сутнасьць, як жаночай душы, тонкай і трапяткой, поўнай веры і даверу да яго.

- Ты прыгажэй за сонца і ўсе зоркі разам, - ціха вымавіў ён. - Ружа, расквітнеўшая ў маім садзе, дзівосны бутон, які вытачае цудоўны водар. Хай гэты бутон пакуль яшчэ зачынены, ён ужо прыгажэй за ўсе кветкі гэтага нябёснага саду. Кветачка мая. Яго вусны мякка кранулі яе вусны. Яны былі пяшчотнымі, як дакрананьне лёгкага сну, як мроя.

- Калі ты просіш, я не магу адмовіць цябе. І, прызнацца, не хачу. Бо ж ты зводзіш мяне з розуму. Ты паклікала мяне, і я прыйшоў, і не магу, і не хачу спыніць тое, што павінна адбыцца.

І я буду пяшчотным. Вельмі пяшчотным, абяцаю. Табе падабаецца, - ціха вымавіў ён.

Яна з паўзачыненымі вачыма адказала на яго пацалунак. Яе губы мякка раскрыліся пад яго вуснамі, і яго язык дакрануўся да яе язычка. Яе быццам бы працінула маланка, якая прайшла праз яе вусны і язык уніз, да такой глыбіні, пра якую яна нават і ня ведала.

- Давай мы ўсё гэта здымем, - ціха вымавіў ён. - Хачу адчуваць тваё цела. Бачыць яго. Бо яно такое прыгожае, лепшае з тварэньняў, і зямных, і нябёсных.

Яна ўзьняла рукі, і ён зьняў зь яе маечку, агаліўшы яе тонкае дзявочае цела, стройнае як сьцебялёк вясновай кветкі. Яе грудзі, пакуль ледзь намечаныя, аднак ужо былі ідэальнымі.

- Яна будзе неверагодна прыгожай, - падумалася яму. - Гэта будзе сама дасканаласьць. Калі яна расквітнее, памеркнуць усе зоркі.

- Якая ты прыгожая, - ціха вымавіў ён, любуючыся ёй. Яго вусны асьцярожна дакрануліся да яе шыі, на якой трымцела тонкая блакітная жылка, адчулі смак яе скуры. Яна закрыла вочы. Ён асьцярожна палажыў яе на ложак, і яго губы кранулі яе грудзі, яе маленькія пругкія сасочкі, якія ўзьняліся ад яго ласкаў. Ён лашчыў кожную маленькую часьцінку яе цела, яго сьвятло пранікала ў яе, і напаўняла яе блажэнствам.

- Табе хораша, сонейка маё? - ціха вымавіў ён.

Яна прашаптала:

- Так ... мне так хораша, як ніколі не было, і ня можа быць.

- Гэта таму, што я кахаю цябе. Ён нахінуўся да яе сьцёгнаў. Ад яе ўлоньня ішоў тонкі салодкі водар.

- Запоўні мяне, як ты запоўніў Марыю, - прашаптала яна. - Зрабі са мной тое, што ты зрабіў тады.

- Я зраблю большае, дзяўчынка мая, - ціха вымавіў ён. - Хоць большае і немагчыма, але ж я зраблю немагчымае.

- Мне будзе балюча? - прашаптала яна.

- Ты павінна паверыць мне, даверыцца і проста прыняць мяне ў сваём нябёсным садзе, у свая сьвятая сьвятых, - вымавіў ён, дакранаючыся да яе ўлоньня. Яно ўсё было вільготнае, і ад яго дакрананьня яна ўздрыгнула.

Ён нахіліўся над ёй - яна ляжала пад ім на сінім пакрывале як песьня, як жывое ўвасабленьне малітвы, як алтар, як сьвятыня такой велічы, што грэшны сусьвет ня мог вытрымаць яе.

Ён асьцярожна разьвёў яе ногі, і яго плоць дакранулася да яе ружовай вільгаці. Чалавечая плоць да чалавечага цела, і нябёсная - да нябёснага. Яна ціха застагнала, слаба, бяздапаможна, бо была поўнасьцю ў яго ўладзе, прымала яе і скаралася ёй.

- Гэта будзе, як у кніжках? - прашаптала яна.

- Гэта будзе значна лепш, - вымавіў ён. - Як у жыцьці, каханая. Упершыню ён назваў яе так, бо ён браў яе, браў першым, браў яе чысьціню, і адчуваў за яе адказнасьць.

- Я жадаю цябе, моцна. Адчуваеш, якая напружана мая плоць? – пачула яна яго голас.

Яна дакранулася да яго, і ад яе рукі ён ледзь не выліўся прама ей на жывот.

- Цяпер, калі я ўвайду ў цябе, я стану тваім мужам. А ты - маёй нябёснай жонкай, - вымавіў ён. - Прыгажуня мая. Жаданая мая.

Ён нахінуўся, і апусьціўся на яе. Дакрануўся чэлесам да яе ўлоньня, разьдзьвінуў яго, увайшоў, і спыніўся. Яе дзявоцкасьць паўстала перад ім як мур нябёснае крэпасьці, якую трэба было ўзяць сілай. Яму было шкада яе, ды тое, што наканавана, яму было ўжо не павярнуць назад. Ён асьцярожна, а потым мацней

націснуў на яе, і яна ўскрыкнула. Але ж яго было не спыніць ня ёй, ні яму самаму. Ён глыбока ўвайшоў у яе, і замёр. Сьлёзы цяклі зь яе вачэй, але ж гэта былі сьлёзы шчасьця.

- Табе больна? - шэптам запытаў ён.

- Мне радасна, бо я цярплю дзеля цябе, Госпадзі. Укрыжуй мяне на сваім крыжы, - прашаптала яна праз сьлёзы.

Гэтыя словы ўразілі яго, як нішто не магло ўразіць. Разуменьне гэтай юнай душы было бязьмерным, як і яе бязьмерная любоў.

І тады ён увайшоў яшчэ далей, дакрануўшыся да яе ўлоньня ў самай яго сьвятой глыбіні, і проста выліўся ў яе. Праліўся бурна, як дождж, як няўтаймавальны паток, так, як ніколі яшчэ зь ім не было ў зямным целе. Яна ўздрыгвала пад ім, і калі ён выйшаў, то ўбачыў яе кроў на сваім чэлесе. Нахінуўся, і прыпаў вуснамі да яе скрываўленнага ўлоньня.

- Сьвятыня мая, сьвятая мая дзевачка, віно маё зь нябёсных вінаграднікаў. Ніколі не пакіну цябе, - прашаптаў ён, і шэпт яго быў як гром для яе, як шум крылаў усіх анёлаў, як сьпевы ўсіх сямі нябёсаў разам.

- Ты ніколі ня сыйдзеш ад мяне? - вымавіла яна, прыціскаючыся да яго.

Яго магутнае цела побач супакойвала яе, захінала ад цемры, паўстаючай вакол. Ён абдымаў яе, і яе галава ляжала ў яго на плячы.

Яго вусны краналі яе валасы, пакуль ён шаптаў ёй пяшчотныя словы, словы каханьня.

Яе твар, шчасьлівы, амыты сьлязамі, зьзяў праз ноч, яе вочы як зоркі глядзелі на яго, і ў іх былі радасьць, і давер, і спакой.

- Я ніколі не сыйду, мая дзяўчынка. Я заўсёды буду побач, так жа, як і быў. Хачу, каб ты ведала. Толькі ты не сыдзі ад мяне. Ён нахінуўся і пацалаваў яе лоб.

- Калі я сыйду, вярні мяне, каханы, ціха вымавіла яна, прыціскаючыся да яго.

Зрабі ўсё, каб я вярнулась да цябе.

Ён суцяшаў і наведваў яе кожны раз, калі яе душа заклікала яго, і ўвесь час, яна адчувала, ён заставаўся побач.

Аднойчы ноччу яна ляжала, і думала аб ім.

Перад сном яна глядзела італьянскі фільм, у якім Дзева Марыя, прыгожая, незямная, нагадвала ёй яе. Яна баялася сабе ў гэтым прызнацца, і адначасова адчувала гэтае пугаючае і захапляючае яе падабенства, і ізноў і зноў ставіла на паўтор сцэну, якая яе найбольш уразіла - Благавешчаньне, сыход Сьвятога Духа і зачацьце Хрыста ў беззаганным улоньні Дзевы, а потым - цудоўная сцэна нараджэньня, зорка і ваўхвы.

Толькі што прайшлі каляды, і ўсё яшчэ было сьвяточна прыбрана, на вуліцы таксама было чыста і прыгожа, бялюткі сьнег пакрываў усё вакол, цішыню не турбавалі нічыя крокі, ні галасы - горад спаў, спалі яе бацькі, стомленыя чарговым падарожжам - на гэты раз у Турцыю. Яна адна схадзіла ў касьцёл, бо ўжо ж была дарослая, ужо семнаццаць год, прыбрала свой пакой, зажгла тонкія бялюткія сьвечы, і села глядзець кіно на dvd. У Турцыі бацька купіў ёй некалькі фільмаў на ангельскай мове, і гэты, "Хрыстос з Назарэту", які яна зараз глядзела і пераглядвала.

Практыкавала мову, і атрымоўвала ні з чым не параўнальную асалоду ад акцёрскай гульні, краявідаў і шыкоўных гістарычных сцэнаў.

Але найбольш за ўсё яе прыцягвала Марыя - маленькая, пяшчотная, з доўгімі прамымі чорнымі валасамі, прыгожая як анёлак сьціплай, нябёснай прыгажосьцю. Магутная фігура Іосіфа, чорнавалосага, чорнаглазага красаўца побач нагадвала ёй біблейскіх ваяроў, якія баранілі ад паганцаў сьвятая сьвятых, хаваючае каўчэг. Яна адчувала і сябе гэтым каўчэгам, сьціплай, бязабароннай душою, у якую ўвайшоў Бог, і застаўся ў ёй назаўсёды. Яна адчувала сябе поўнай ім, і ёй было лёгка і радасна.

Надыйшоў раньні зімовы вечар, а за ім і ноч, а яна ўсё глядзела і глядзела.

Бацькі прачнуліся, і пазвалі яе есьці. Яна налажыла тарэлку салатаў, і ізноў зьвярнулася да dvd. Больш яны яе не чапалі, паглядзелі ў зале нейкі канцэрт, і ізноў пайшлі да сябе. Нарэшце, надыйшла поўная цішыня, і глухая ноч.

Сконьчыўся і фільм. Яна ляжала ў сваім чыстым бялюткім ложку, у карункавым пеньюарчыку, сама бялюткая, як сьняжынка, зьзяючая пад сьвятлом ліхтара.

Мары ахапілі яе, у яе душу сышоў ціхі сум. Яна ізноў думала аб ім - тым, хто вісеў над ёй побач з расьпяцьцем, тым, хто запаўняў сабой усё яе сэрца і розум.

Пан Езус. Пан. Яна адкінулася на падушку, і глянула на малюнак.

Прыкрыла вочы. Калі б яна была Марыяй, зараз бы ў яе на

руках ляжаў младзенец, прыгожы, як анёл, зь вялікімі разумнымі вачыма, чорнавалосы і блакітнавокі. І яна б карміла яго сваім малаком. Ён бы сьціснуў вуснамі яе сасок, і кранаў бы яе грудзі маленькай ручкай. Яна ўздыхнула. Яе рука кранула скуру ў карункавым выразе.

- Каханы мой, прыйдзі да мяне! Любоў мая, я чакаю цябе, як нікога. Прыйдзі і прымі ад мяне тое, што я хачу цябе даць. Мае грудзі перапаўняе дзівоснае малако, якое ёсьць сьвятло майго сэрца. Мая любоў, якая прагне, каб ты ўзяў яе. Я хачу адчуць цябе ля сваіх грудзей, мой любы, маё жыцьцё, які ёсьць Айцец і Сын, і мой жаданы нябёсны супруг.

Так яна думала, і звала яго сэрцам. І ён прыйшоў да яе, як і заўсёды. Ён не мог не прыйсьці. Ціха сеў на ложак побач.

Дзяўчынка мая, ты клікала мяне? – нягромка вымавіў ён.

Ён нахінуўся, і пацалаваў яе. Яго валасы кранулі яе шчаку.

- Так, - прашаптала яна. - Я хачу ... мне цесна тут, - раптам вымавіла яна. - Мне здаецца, мае грудзі нешта перапаўняе. Малако. Я хачу аддаць яго цябе. Я хачу аддаць цябе свае грудзі, трымаць цябе ля іх. Я дужа хачу. Прашу, не адмовь мне.

На яго глядзеў нявінны твар, юны і прыгожы. Яе вочы блішчэлі сьлязамі, вусны былі паўадчынены, грудзі ў карункавым выразе ўзьнімаліся. Яны сталі дасканалымі, круглымі, з пяшчотнымі ружовымі саскамі.

Яна была ўвасабленьнем прыгажосьці і жаноцкасьці, бязабароннасьці, каханьня, адкрытасьці і сьвятасьці. Веры і даверу да яго.

- Ты хочаш трымаць мяне ля сваіх грудзей? - ціха вымавіў ён.

Яго цёмныя вочы мякка сьвяціліся ў цемры.

- Я хачу аддаць табе найбольшае, што ў мяне ёсьць. Але ж у мяне ёсьць толькі гэта. Яна адкінула карункі пеньюру. Яе грудзі былі белымі, як мармуровымі ў начным сьвятле. Маленькія, круглыя, ідэальныя. Яе твар зьзяў чысьцінёй. Увасобленая Божая Маці сядзела перад ім. У свой час яна прыняла яго, і зараз яна жадала карміць яго дзіця.

Ён нахінуўся, і пяшчотна крануў вуснамі яе плечыка, круглае, белае. Смак яе скуры нагадваў сьнег, паліты мёдам. Яе дыханьне быццам бы спынілася. Яна замёрла ў чаканьні, нібыта дзівосны шэдэўр на палатне, застылы паміж прасторай і часам. Ён апусьціўся, і крануў яе грудзі губамі, так, як кранаюць сьвятыню. Асьцярожна, з пашанай. Адну грудку, а потым другую. Адзін сасочак, а потым другі. Яе рукі апусьціліся яму на плечы.

- Як гэта цудоўна, - прашаптала яна. - Мяне кахае Бог...

- Бог ёсьць Любоў, - ціха вымавіў ён. Я люблю цябе, дзяўчынка мая. І так, я кахаю цябе. Ты - мая. Мая маленькая нябёсная жонка. Мая каралева. Душа, прагнучая Бога і любячая Яго, ужо атрымала ўзаемнасьць і ўсе магчымыя з узнагарод і на тым, і на гэтым сьвеце. Няма тых цудаў, якія я б не зрабіў для цябе. Як я магу адмовіць цябе ў тым, што ты просішь, калі ты просішь любві - найвялікшага з дароў у сьвеце, які адорвае таго, хто дарыць? Той, хто дае любоў, блаславлёны на век. Той, хто прымае любоў, прымае Бога. А той, хто дае і прымае, двойчы блаславлёны і на зямлі, і на небе. Там жа, дзе мы, няма ні неба, ні зямлі. Тут ёсьць толькі нашае нябёснае каханьне. Сьвятая любоў, у якой мы зьядналіся з табою ў духе, і ў целах.

Яго вусны працягвалі пакрываць яе грудзі пацалункамі, усе, кожны кавалачак, і яна забылася пра ўсё на сьвеце. Засталіся толькі Ён, і яна. Нарэшце, яго вусны ціха дакрануліся да яе саску, і мякка сьціснулі яго. Яна адчула нешта, што апісаць не

магла, быццам бы сьвет спыніўся. Ля яе грудзей ляжала дзіця, і яно зьзяла золатам, ярка, як сонца. Гэтае дзіця было такім прыгожым, што яго нельга было апісаць, і ў той жа час - зямным, маленькім, пяшчотным, пахнучым малаком немаўлём. Яно прагна ўбірала яе сасок, і яе грудзі, якія проста разрывала ад напоўненасьці, праліліся яму ў роцік нечым, што можна было апісаць як сьвятло, але ж яно было больш дзівосным, зьзяючым, ласкавым, як шоўк.

А потым яна ізноў адчула Яго вусны, яго цела, дакрананьне яго барады і вусоў да яе скуры, дзіцё зьнікла, і ён рэальны, жывы, чалавек, мужчына, да якога яна магла дакрануцца, цалаваў яе грудзі, нахінуўся да яе, прыпаўшы да яе саску, і сьвятло зь яе грудзей запаўняла яго. Яна адчувала яго пах і яго цяжар, яго скура была цёмнай, апаленай сонцам. Яго плечы і рукі былі пакрытыя шнарамі, якія яна гладзіла, шэпчучы яму пяшчотныя словы. Яна кахала Бога, і аддавала яму, што магла, самае каштоўнае, што ў яе было, сваю цнатлівасьць, сарамлівасьць, дзявоцкасьць, сваё цела, якое ўсё было для яго - яго алтар, месца, на якім яе душа служыла яму, і ён быў на ім сьвятаром, і адначасова - Богам. Яна і сапраўды была сьвятая і нявінная, чыстая, як анёльскае дыханьне. Усё, што поўніла яе, было Любоў. Праз любоў да яго яна рабіла ўсё, што магла, яна хацела, каб ён увабраў яе поўнасьцю, запоўніў яе, накрыў, ахінуў сабою. Яна жадала апынуцца пад ім, пад яго моцай і веліччу, адчуваць ля сваіх грудзей яго жаркае дыханьне, стук яго сэрца, які зьліваўся зь яе сэрцам. Яго вусны рабілі зь ёй нешта дзівоснае, поўнасьцю пераўтваралі яе. Яна была дзевай, а стала маці, і яе душа ўвабрала ў сваё каханьне ўвесь сусьвет. Яна адчувала і пяшчоту, і жаль, і боль, і ведала ўвесь яго лёс і яго пакуты. І яшчэ яна ведала, што ён прыходзіў чалавекам шмат разоў, як і яна шмат разоў злучалася зь ім, і разлучалася, і так было бясконца, пакуль яна не адчула ў ім таго, кім ён быў - Бога. Яе Бога, і Бога ўсяго сусьвету, Бога вялікіх і малых, велічных і сьціплых. Ён прыйшоў да яе тым, каго яна магла ўмясьціць, і каго чакала. Бо ж для Бога няма нічога немагчымага. Для яе, маленькай дзяўчынкі, ён быў яе айцом і абаронцай, суцяшальнікам і рыцарам, для яе жанчыны ён стаў каханым і мужам. Цяпер яна належыла яму, і толькі яму, і для

яе не было найвялікшай у сьвеце радасьці, чым адчуваць гэта.

Яна гладзіла яго твар, яго валасы, абдымаючы яго, аддаючыся яму, яго губам, яго рукам, якія ахапілі яе цела.

- Табе падабаецца? - ціха вымавіў ён, і яна прашаптала - так. Яна не магла паварушыцца ад ахапіўшага яе захапленьня, пачуцьця шчасьця і радасьці ад таго, што ён дакранаецца да яе, ён робіць тое, што яна просіць яго.

- Што яшчэ мне зрабіць для цябе? - ціха вымавіла яна.

- Магу я ўвайсьці ў цябе? - запытаў ён.

- Канешне, мой Пан, ты можаш рабіць са мной усё, што пажадаеш, - прашаптала яна, абдымаючы яго.

Ён нахінуўся над ёй, і яго плоць увайшла ў яе, і ізноў яны аб'ядналіся і ў плоці, і ў духу. У плоці яна прымала ў сябе сталага, моцнага мужчыну, з напружанымі цьвёрдымі мышцамі, вялікім целам, пах якога ахутваў яе, а рухі працінալі блажэнствам, тое ж, што адбывалася ў духе, яна не магла апісаць. Яна толькі ведала, што гэта была найвялікшая радасьць і асалода з усіх, магчымых у сьвеце.

А потым яны ляжалі ў абдымках, доўга, і ён нікуды ад яе не сыходзіў. Яго вялікае цела побач было рэальнее за рэальнасьць, разумела яна.

- Я хачу сказаць табе нешта, сонейка, - ціха вымавіў ён. - Хутка да цябе прыйдзе чалавек, мужчына. Ты павінна прыняць яго і пайсьці зь ім, бо ён пасланы мной, каб прывясьці цябе да мяне.

Яна схамянулася ў яго руках. Мужчына? Навошта ёй мужчына?

Бо ж у яе ёсьць ён! Сьлёзы пацяклі зь яе вачэй.

- Калі гэта трэба, мой Пан, я зраблю ўсё, што ты загадаеш, - пакорліва адказала яна.

- І яшчэ, каханая. Я прыду да цябе, але ж ты павінна спазнаць мяне. Тое ж, што адбылося паміж намі ў целе, ты пакуль што забудзеш. Застанецца толькі веданьне таго, што я люблю цябе, і я побач.

І тады яна сапраўды горка заплакала. Але ж калі прачнулася, то помніла толькі тое, што заснула пасьля фільма ўся ў слязах. І што Ён ёсьць, і ён яе любіць.

А вясной яна сустрэла Алекса. ***

Міхась, склаўшы на грудзі вялікія рукі, глядзеў на яго, і аб нечым думаў.

Марк стаяў побач, чакаючы прысуду гаспадара, і таксама маўчаў, аглядаючы гару вычашчанай зброі і дасьпехаў.

Усё блішчэла, адпаліраванае, нагадваючы люстэрка, у якім сцэна вакол адбівалася пад рознымі бакамі. Адкуль ня глянь, нічога добрага яна яму не абяцала. Гэтыя двое яму ня тое што не падабаліся, яны вылучалі суцэльную пагрозу, і жарты зь імі, відавочна, былі благія.

Алекс сядзеў, апусьціўшы садраныя, сьцёртыя ў кроў рукі, на перавёрнутым накшталт вядра шлеме, але ж ніхто яму нічога не казаў. Гэтыя, здаецца, разумелі адзін аднаго бяз словаў. Было бачна, што яны ня раз бывалі разам у такіх месцах, куды Алексу лепш было ніколі не трапляць - ён гэта нутром адчуваў.

І вось цяпер яны зьбіраюцца вынесьці яму нейкі прысуд. Ці, дакладней, прысуд будзе выносіць гэты, чорны, а той, з парэзаным і крыва зашытым тварам, будзе выконваць. І выканае ўсё дасканала і бязьлітасна, тут ужо будзь упэўнены.

Гэты ж, чорнавалосы, пакуль маўчаў. Ссунуў бровы над пранізьлівымі вачыма, якія, калі б яны глядзелі на Алекса, працінулі б яго, як лязо.

- Як два ляза, - падумалася яму. І як ён яго не забіў тады ў лесе?

Алекс між волі паморшчыўся, быццам бы адчуваючы хват вялікай рукі на сваім плячы. Плячо дагэтуль было сінім, амаль чорным. У яго адразу аднялася рука - штосьці, відаць, націснуў.
- Точкі ведае, - пра сябе падумаў Алекс. І адзначыў:

- Прафесіянал. Што прафесіянал, то было відавочна. З гэтымі, сярэднявечнымі, наогул жарты благія, - падумаў ён. Ім чалавека забіць, што камара задавіць. Яны іх шынкуюць тут сотнямі не задумваючыся - гэта ён ужо зразумеў. Забіваюць лёгка і проста, а потым моляцца. І ізноў забіваюць, людзей - проста як курэй. І як тут яшчэ людзі не перавяліся? Дзіва.

Думкі Алекса працягвалі блукаць, і, нарэшце, даблукалі да яе. Як жывы, перад ім паўстаў яе напалоханы твар, белы, вочы вялікія, як цёмныя вазёры. Як пахмурае неба. І пах. Пах малака, кветак, і чагосьці салодкага і дурманячага. Скура мяккая, гладкая, як шоўк. І белая, такая, як не бывае ў людзей. Як фарфор, ці яблыневы цвет. Белая з ружовым. Чорныя валасы яшчэ больш падкрэсьлівалі яе. І як гэта адбылося, што ён суцэльна страціў кантроль? Ён жа пагаварыць яе сустрэў. Чакаў доўга, пакуль дачакаўся. Яна не баялася яго - зьлезла з каню. Ён і сам ня думаў, што так атрымаецца. Але ж побач зь ёй поўнасьцю згубіў галаву.

Вось і той згубіў. Такая да каго не наблізіцца - пішы прапала.

Няма таго, хто не падпадзе пад яе чары, ня будзе вар'яцець ад жаданьня. Яна ж быццам бы нічога і не разумее. Ніколі яна не какетнічала, не фліртавала. Ніякіх жаночых штучак ды хітрыкаў не ўжывала ад слова зусім. Наогул, сколькі ён яе ведаў, была ціхая, маўклівая, на задуменным твары - мяккі цень.

Ён помніць, як запытаў у яе, што яна любіць, і яна адказала - маляваць, і чытаць. І яшчэ - кіно глядзець. А болей - нічога. Ні клюбаў, ні канцэртаў, ні тусовак. Ні выпіўкі, ні чаго яшчэ. Ён, канешне ж, яе ўсюды вадзіў. І, шчыра кажучы, хутка пашкадаваў, бо ж хадзіў як з выставачным экспанатам. Усе вакол запытвалі яго, хто гэта, дзе ён яе сустрэў. З мадэльных агенстваў падыходзілі, зь кіно. Нават у гурт нейкі хацелі пець узяць. Ён ім сказаў - куды ёй, яна ж дзеравянная. Ні пець, ні таньчыць ня ўмее. Яны не пагадзіліся, сталі ўпэўніваць, што навучат. Ледзь адшыў прашчалыгаў.

Ведаў ён усе гэтыя гурты, чым яно скончвалася - блядствам.

Ды і ў сэксе яна нічога такога не рабіла адмысловага. Але ж адно толькі дакрананьне да яе будзіла ў ім нешта нязразумелае яму, нешта першабытнае. Яе хацелася браць і браць, бязьлітасна, доўга, груба, проста разрываючы яе стройнае белае цела. Яго жаданьне да яе было нязразумела моцным, напружваючым, пугаючым нават яго самаго. Ёй і ня трэба было нешта рабіць. На яе хоць мяшок адзень, яна б і пад халсьцінай нагадвала Вянеру. А можа, гэта і праўда пах вінаваты? - падумалася яму.

Нейкія ферамоны. Дарэчы, у пахах яна разьбіралася. І калі ён пачаў дарыць ёй парфюму, то выбірала зь цяжкім, складаным, адмысловым водарам - як ноч, успацеўшыя на ложку целы, і духмяны квітнеючы сад. На ёй гэтыя араматы пахлі проста шыкоўна, на нікім іньшым ён жа іх проста не ўяўляў. Ён зарываўся тварам у яе буйныя валасы, а потым проста трахаў яе і трахаў, пакуль яна не пачынала стагнаць - ціха, жаласна, нібы просячы яго літасьці, а на самрэч - просячы яшчэ. І яшчэ. І яшчэ.

І так бясконца доўга, кожную ноч бяз сна па некалькі гадзінаў.

І гэты яе так жа трахае. Па некалькі разоў за ноч. Яна дасягае кульмінацыі раз за разам, і стогне, як ад болю, і зь яе вачэй бягуць сьлёзы. Раптам яму захацелася ўбачыць іх - як ён яе трахае. Як заламывае ёй рукі на сьпіне, нагінаецца над ёй зьверху. Ці наадварот, яна лажыцца на ложак, і ён закідвае сабе на плечы яе доўгія ногі. А ў яго там памер, напэўна, не слабы. У яе ж - не сказаць каб вялікі. Там у яе ўсё вузкае, шчыльнае, без разагрэву дык адразу і ня ўвойдзеш. Цікава, гэты лашчыць яе так, як рабіў ён, Алекс? Ці ў іх тут так ня прынята? Жонка павінна даваць мужу па першаму патрабаваньню. Ці як?

Аднак паток яго думак раптам быў спынены. Хутка і бязьлітасна.

- Адправіць яго трэба.

Міхась, нарэшце, прыняў нейкае важнае рашэньне, і Марк нахіліў галаву.

Яны гавораць аб ім. Алекс усхамянуўся.

- Чуеш, абармот? Пра цябе гаворка.

Голас парэзанага быў спакойным, нязлым. Крыху стомлены, нізкі, глухі голас. Як з-пад зямлі, падумалася Алексу.

Як з таго сьвету.

Ён узьняў галаву, і прыжмурыўшы вочы ад бляску дасьпехаў, зь якіх у іх білі сонечныя промні, паглядзеў на іх. Але ж нічога страшнага ці пагрознага на іх тварах ня ўбачыў. Сьветлы прама глядзеў на яго сваімі ярка-блакітнымі вачыма, нагадваючымі

неба, амытае дажджом. Адно вока было прыкрыта, сьцягнутае шнарам, жудасна дэфармаваўшым яго скульптурную шчаку. На шыі пад воратам шэрай валасяной расы праступалі яшчэ і нейкія сьляды апёкаў. Што там было ніжэй, тое было невядома, але ж напэўна, гісторыя працягвалася. Шнары пакрывалі яго цела адмысловай картай, якую ён, мабыць, разглядаў на дасуге, блукаў па ёй у думках, прыкрыўшы вочы, успамінаючы, дзе і як ён атрымаў гэтыя ўзнагароды.

Як гэта не суадносіцца з сучаснай рэальнасьцю, дзе хлопцы і дзяўчаты забіваюць сваё цела татухамі, каб прадэманстраваць сваю асаблівасьць, неякусехнасьць. Тут жа адмысловыя адмеціны на целе пакідае само жыццё.

- Адкуль у цябе гэтыя шнары? - раптам сарвалося з вуснаў Алекса. Сам не чакаў такой смеласьці.

- Адтуль, куды пойдзеш ты. Скора даведаешся. Міхась адказаў за сьветлага, які працягваў глядзець, прама, ні міргая.

- Марк, здымі расу, - кіўнуў ён, і нарман моўчкі падпарадкаваўся, сьцягнуўшы праз галаву караткаватую напалову расу-напалову кашулю, і застаўшыся ў скураных штанах, падпярэзаных рэмнем з жалезнай пражкай з гербам: два вершнікі на адным кані і вялікі крыж над імі.

Магутнае, але ж сухое цела нармана ня мела на сабе ніводнага жывога месца: шнары пакрывалі яго, як перакручаныя зьмеі, упячатаўшыяся ў плоць, разарваўшыя яе ўздоўж і поперак. Доўгія, глыбокія, выпуклыя рубцы.

- Бічэваньне, - кіўнуў Марк, прасачыўшы за яго поглядам. Рымскі максімум.

На плячы, там, дзе праз расу былі відны апёкі, красавалася

выпаленая на скуры мастацкі зробленая фігура - сатана з рогамі на троне ўзьняў руку.

- А гэта - Бафамет. Я яго не запрашаў, ды ён сам прыйшоў. І застаўся. Я нашу гэта, як напамін аб тым, што ёсьць Бог, а ёсьць і тое, што супрацьстаіць яму. І чаму супрацьстаю я.

Ён дакрануўся да простага вялікага жалезнага крыжа на грудзі. Чорнага, цяжкога, шурпатага, быццам апаленага полымем пекла.

- Пойдзе на Ўсход, - працягнуў Міхась, зьвяртаючыся да Марка.

- У паход? - Марк уськінуў вочы. - У які?

- У другі. Твар Міхася быў каменным. Ні водная мышца не варушылася.

- Жорстка ты яго. У голасе Марка прагучэла нешта накшталт спачуваньня.

- Гэта я яго яшчэ мала, - вымавіў Міхась. Лічы, што я праявіў да яго міласэрнасьць. Бо ж некалі ён праявіў яе да мяне. Да таго ж, для яго душы прыгатавана нешта асаблівае.

- Чуеш, шчанюк? Пойдзеш у крыжовы паход. У другі. Ён быў у першым. А я - ў другім. Усе гэтыя ўзнагароды - адтуль.

- У крыжовы паход? - Алекс зьдзіўлена ўськінуў на яго вочы. - Я?

- А хто? Я там ужо быў, і ён быў, як ты чуў. Трэба ж неяк выратоўваць тваю душу. Ты сюды не адпачываць трапіў.

- Душу? Алекс ізноў не зразумеў. У сэньсе? Гэта ў пераносным значэньні так кажуць? Ну да, мы ж у сярэднявеччы, а яны тут усе павёрнутыя на Боге і душы, успомніў ён.

- У самым прамым. Міхась, было відавочна, зусім ня жартуе. Твая душа пакуль што, лічы, мёртвая. Яна больш чым паўсьпіць. І каб яна ажыла, трэба абудзіць яе. Ты ўжо колькі тут, а Бога так і не адчуў. Але ж нічога, некаторым патрабуецца для гэтага мноства стагоддзяў. Я ж цябе люблю, і для таго ў цябе будзе паскораны курс. Таму ты даведаешся і аб Душы, і аб Боге значна раней. І паўгода ня пройдзе.

Марк уськінуў бровы.

- А здолее ён? Не памрэ? Бо ж сьмерць другая ... тут ён замаўчаў.

- Ад яго залежыць. Міхась выглядаў спакойным, але ж суворым.

- Ну, болей мне сказаць яму няма чаго. Зьбірай ягоныя транты, інструктуй, каня, усё як трэба. Не галадранцам жа яму ісьці. Скажуць, што мы галандранцаў пасылаем. Напішаш яму бумагу да Конрада, хай ідзе зь яго людзьмі. Там яго ўжо прыназначаць. Ты нямецкі ведаеш?

- Крыху, - пацісnуў Алекс плячыма. - Ну і добра. Хоць тут ён і не такі, як ты ў школе вучыў. Разьбярэшся.

З гэтымі словамі Міхась паўстаў.

- Перад ад'ездам прывядзі яго да мяне, - коратка вымавіў ён. - Перагаварыць перад дарогай.

- Будзе зроблена, Месір. Марк устаў, пахіліўся, і выйшаў.

Праз вузкія, высокія вокны казармы лілося сьвятло

- Што ён нарабіў? Куды ён трапіў? І што зь ім цяпер будзе?

Зьнясілены, Алекс апусьціў на рукі галаву, і раптам, як дзіця, заплакаў.

І тут нечая цяжкая рука лягла яму на плячо.

Марк няслышна вярнуўся, і стаяў побач.

- Не бядуй, - нягромка вымавіў ён. Усё будзе добра. Так, як яно трэба.

- Так, як у цябе? - Алекс узьняў на яго мокры ад сьлёзаў твар.

- У цябе - па-свойму. Да таго ж, ён літасьцівы. Але ж выпрабоўвае ён сапраўды, бязьлітасна.

І яшчэ: тая жанчына, з-за якой ты тут плачаш. І з-за якой, як ты думаеш, усё гэта адбылося. Забудзь пра яе.

- Не змагу, - вымавіў Алекс, пакачаўшы галавой.

- Разумею, што цяжка. Але ж забудзь. І ледзь не дадаў: - Я ж змог. Ды стрымаўся.

- Табе ва ўсякім чыне было наканавана адправіцца туды. І тое, што ты зрабіў, і цяпер шкадуеш - думаеш, у цябе быў шанс сыйсьці з той сьцежкі? Паступіць ня так, як ты паступіў? На

жаль, чалавек як павозка: рухаецца туды, куды яго цягне грэх. А калі чалавек можа кіраваць і павозкай, і запражаным у яе грахом, то сапраўды ён - Бог. Бо ж толькі Бог можа адпускаць грахі, ці пасылаць іх нам для нашага выпрабаваньня. Каб праверыць нас. І ніхто з нас ня можа ўстаяць перад спакушэньнем без яго дапамогі.

Гэтае ты і павінен зразумець. Ты павінен шукаць Бога, бо інакш ты загінеш ад сваіх грахоў.

І калі ты яго будзеш шукаць, ты яго абавязкова знойдзеш.

Пайшлі, зьберым цябе ў паход. Ты тут ужо крыху падвучыўся, што і добра. Удасканаліш свае ўменьні па дарозе.

Калі я ад'язджаю? - запытаў Алекс.

- Адразу як ён цябе адпусьціць. Можа і сёньня. А можа, і заўтра. Пайшлі зьбірацца. Марк накіраваўся ў аружэйны пакой, і Алекс - сьледам.

Міхась сустрэў іх ля сабору, дзе Марк застаўся звонку, а Міхась правёў Алекса ўнутр.

І як толькі Алекс пераступіў парог, нешта нібыта апусьцілася на яго. Нейкае небывалае, вострае адчуваньне, ад якога схватывала сэрца, быццам бы яго сьцісквала рука ў мяккай пальчатцы, якая не давала яму зрабіць подых. У першыню ён застаўся зь Міхасём адзін на адзін. Не ў іх пастаянным трохкутніку зь Летыцыяй, ці зь кім іньшым, ці ў натоўпу, дзе Міхась быў галоўным і аддаваў загады. У першы раз ён стаяў зь ім сам насам, не як са спаборнікам ці сюзерэнам, галавой па-над усімі, пагрозным і недасяжным, якім ён быў зь першых момантаў знаходжаньня Алекса тут, а як з чалавекам, ці некім іньшым, сутнасьць каго праявілася ў гэтым месцы, у саборы, дзе

ён, Алекс, у першыню застаўся і сам насам з сабой. Яны стаялі ў прытворы, і глядзелі адзін на другога. Дакладней, глядзеў Міхась, бо ж Алекс апусьціў вочы.

Апусьціў, але ж адчуваў яго прысутнасьць - вялікую, пагрозную. І адначасова, на дзіва, суцяшаючую яго.

- Нічога страшнага не адбылося, і не адбудзецца, быццам бы вымаўляў гэты вялікі чалавек перад ім. - Я ўсё ведаю, і што было, і што наканавана. Твой лёс ляжыць перада мною, і я гатовы ўручыць яго табе.

- Хто ты? - раптам вымавіў Алекс, і ўзьняў твар, рашуча глянуўшы Міхасю ў вочы.

- Я - той, хто я ёсьць. Голас Міхася быў нягромкім, спакойным. Хутка ты даведаешся, хто я. Хто я тут, перад табой, ты бачыш. Але ёсьць яшчэ нехта, каго ты сустрэнеш у сваім падарожжы. Глядзі, не прапусьці яго, Алекс. Не згубі яго сьлед. Бо ад гэтай сустрэчы залежыць тваё жыццё.

- Як пазнаю яго?

Вусны Алекса былі сухімі, голас - хрыплым.

- Пазнаеш. Калі адкроеш вочы свайго сэрца, - прагучэў адказ.

Ты павінен зьмягчыць яго. Стаць сьціплым і мяккім. Гэта будзе ня проста, але ж ты здолееш. І зразумееш, што быць мяккім ня значыць быць слабым. Мяккасьць больш трывалая, чым сталь. І сіла яе найвялікшая ў сьвеце. Ёсьць рэчы, пераадолець якія можа толькі мяккасьць. Бо сталь толькі ўмацоўвае іх, але ж ад дакрананьня крыла голуба яны разьлятаюцца ў прах.

- Ты гаворыш загадкамі, - вымавіў Алекс.

- Ты разгадаеш іх, калі твая душа абудзіцца. Рука Міхая лягла яму на плячо. Мы ўсе - загадка, Алекс. Мы ня ведаем самі сябе. І толькі Бог ведае ўсё.

Тут, у саборы - месца, дзе ўкленчваюць. Калі ты ў апошні раз апускаўся на калені? - вымавіў ён.

- Здаецца, ніколі. Алекс паціснуў плячыма.

- Што ж, значыць прыйшла пара табе даведацца, што гэта - зьмірэньне, сьціпласць і мяккасць. Гэта абудзіць тваю сьпячую пакуль душу. Хоць і на імгненьне, але ж яго хопіць, каб асьвеньчыць твой шлях праз пустыню.

- Перад кім я буду павінны паўстаць на калені? Перад Богам? - запытаў Алекс.

- Перад ёй, - ён пачуў у адказ, і яго сэрца сарвалася ў бездань.

З паўцёмнага прытвору яны зайшлі ў асьветлены мяькім сьвятлом вялікі галоўны зал. Залатыя промні перакрыжоўваліся адзін з адным, сыходзіліся і разыходзіліся, адбіваючыся ад упрыгожваньняў сьценаў, калён і алтару, высьвятляючы прыўзьнятае месца перад ім, на якім стаяў трон. А на троне сядзела яна. Вялікія, пранізлівыя вочы яе былі паўпрыкрыты сінім шаўковым покрывам, толькі цень ад веек падала ўніз на белыя шчокі, на якіх праступаў пяшчотны, як зара, румянец. Валасы яе былі ўбраныя, мяккія вусны самкнуты, тонкая белая шыя, аголеная ў выразе сарочкі, нагадвала сьцебялёк кветкі, упрыгожаны прыўкраснай галоўкаю.

Блакітная кашуля сьцякала складкамі з крэслу, як і покрыў, які хаваў яе цела, не было бачна нават і маленькіх ног. Толькі

кісьці рук з-пад рукавоў, якія пакойна ляжалі на ручках трону. Вакол яе лунаў подых пакою і велічы - пакою суцэльна нябёснага, не зямнога, бо яна чакала Яго, калі ён прыйдзе да яе і абвесьціць ёй сваю волю.

Яе сэрца ў выразе сарочкі было адкрытае, безабароннае перад ім, гатовае быць працінутым яго магутнай зброяй - яго любоўю да яе, у чаканьні якой яно поўнілася радасьцю. Яна жадала суцэльна зьліцца зь ім, яе маленькае сэрца - зь яго вялікім, як сусьвет, бязьмежным акіянам яго каханьня, яго любві да яе. Малое мора хацела аб'яднацца з сусьветным, і суцэльна растварыцца ў ім бяз рэштку - такім вялікім была яе Любоў, што яна праглынала ўсю яе, і вылівалася вакол, выплёсквалася, як гэтае сіняе плацьце з трону, запаўняючы ўвесь сьвет.

- Гэта - яна? - запытаў Алекс зьбянтэжана.

Міхась кіўнуў.

- Яна. Дзева. Жанчына, якую ты згвалціў там, у рэчаіснасьці, калі яна адмовіла цябе. Якую ты прынізіў, цела і душу якой апаганіў. І хацеў узяць яе сілай ізноў, калі б я не перашкодзіў табе. Тая, зь якой ты рабіў, што хацеў, і якая выбачала табе ўсё. Каго ты называў бруднымі словамі, на чыім целе пакідаў адмеціны.

Такой, як зараз, яе бачу я. Такая яна насамрэч - дзева, сьвятая, нявінная, пяшчотная душа, якая ўмее любіць і пакутваць, як ніхто. Гэта тая, хто была побач з табой. І каго ты згубіў, бо не разумеў, чым валодаеш. Не перада мной ты павінен паўстаць на калені, а перад ёю. Дагэтуль ты адчуваў да яе пажаднасьць. Зараз жа ты адчуеш, што такое любоў. І яна праціне тваё сэрца і пакіне ў ім незагойную рану - першую з многіх, якія табе яшчэ перадстаіць набыць.

Цяжкая рука лягла на плячо Алекса, і ён падпарадкаваўся ёй.

Але ж ён апусьціўся бы і так. Нешта ў ім надламілася, і адначасова ажыла. Нейкі покрыў зваліўся зь яго вачэй, і тым агаліў яго сэрца. Таму, сам не разумеючы як, ён нізка апусьціўся перад ёй, і дакрануўся губамі да коньчыку яе адзеньня. Марудна ўзьняўся, і ня мог узьняць погляд.

І раптам пачуў голас:

- Узьнімі твар і дакраніся да грудзей дзевы. Хай малако зь яе саскоў напітае тваю душу.

Перад ім былі яе грудзі, аголеныя ў вораце яе сарочкі, грудзі нявінныя, якія не кранаў мужчына, і адначасова поўныя, налітыя малаком, з маленькімі ружовымі саскамі, якія быццам бы не належылі гэтаму сьвету, нагадваючы сьпячых агнцаў, ахінутых боскай ласкай. Крануць гэтыя грудзі для яго адначасова было і блюзьнерствам, і найвялікшым духоўным подзьвігам. Ён зразумеў, якім нячыстым ён быў, і якой чыстай і сьвятой была яна. І прыгожай. Такой, што ў яго займала подых і кружылася галава. Ад яе сыходзіла зьзяньне, і цяпло, і сьвятло. І тады ён убачыў, як Ён апусьціўся побач. Яго вусны дакрануліся да яе саску, і мякка сьціснулі яго. Яна мякка сьціснула свае грудзі, узьняўшы.

- Пі, - пачуў ён яе ціхі голас. Няма нічога нячыстага там, дзе ёсьць любоў і пашана. Бо з гэтых грудзей піло Дзіця, і яно асьвяціла іх, і тое, што ў іх. Ён асьцярожна нахінуўся да яе грудзей, і ўзяў вуснамі яе маленькі сасок, стоячы побач з тым, чыё магутнае плячо ён адчуваў. Разам яны аб'ядналіся ў Любві ля яе грудзей. Яны сталі малочнымі братамі, зразумеў ён, піўшымі малако з грудзей адной сьвятой маці. Ён болей не адчуваў нянавісьці, рэўнасьці, пажаднасьці, гневу - нічога, усё засталося ў мінулым. Толькі любоў і замірэньне перапаўнялі яго, цішыня і сьвятло. Яе пругкія, мяккія грудзі перад яго вачыма болей не выклікалі ў яго жаданьня авалодаць ёй. Ён хацеў толькі цалаваць яе зь вялікай любоўю, усю яе, дзе было дазволена яму - грудзі, рукі, ногі, яе вочы, змываючы сьляды

яго бруду на ёй сваімі сьлязамі.

Раптам цяжкая рука ізноў лягла на яго плячо.

- Уставай, ваяр, - пачуў ён. Твой шлях чакае цябе, як і твой уласны крыж. Ён гатовы, і ён прывядзе цябе да сьвятла.

- Хто гэты ваяр, каханы? - ціха вымавіла яна, калі адкрыла вочы. Яны засталіся адны ў саборы. Вакол стаяла цішыня, якую парушалі толькі промні, зьзяючыя праз вокны, у якіх гуляў танюткі, як дым, пыл.

- Гэта той, зь кім ты сконьчыла зямное жыццё, - вымавіў ён. – Той, хто прыйшоў у Адхлань, каб знайсьці цябе. Ён аблегчыў сваю душу, і цяпер гатовы адправіцца туды, куды я яго накіраваў.

- Куды, Госпадзі? – ціха вымавіла яна.

- Яму ўгатаваны далёкі шлях, каханая, - крыху памаўчаўшы, адказаў ён. – Яму перадстаіць сустрэча са мною, але ж у тым абліччы, якое прызначана менавіта яму. Яго шляхі яшчэ перасякуцца з нашымі. Ён зьвернецца сюды, але ж прыйдзе ёнператвораным. Надыходзяць складаныя часы – калі яны скончаліся! – ён усьміхнуўся. І нам будзе патрэбна моц. Уся нашая моц, каб выстаяць.

- Выстаяць перад кім, Госпадзі? – ціха вымавіла яна.

- Выстаяць, каб захаваць нашую веру, дзяўчынка мая. Выстаяць перад самімі сабою. Ён ахінуў яе, і яна схавалася ў яго вялікіх руках. Чуць яго дыханьне, стук яго сэрца - тое была найвялікшая для яе радасьць. Нічога не магло параўнацца зь ёю.

- Я далёка зайшла, Госпадзі, - прашаптала яна.

- Ты далёка зайшла, дзяўчынка мая. Ён пацалаваў яе. - І я цябе не пакіну ніколі. Ты цяпер мая навекі. Назаўсёды. Ты і была маёй. Мне проста падабаецца казаць гэта. Яго вусны пяшчотна кранулі яе шчаку. Я прыйшоў да цябе, калі ты была дзіцём, а потым ізноў знайшоў цябе, а ты – мяне. Тут я для цябе – Міхась, твой каханы, твой любы муж. Але ж цяпер ты ведаеш мяне і ў маім сапраўдным абліччы. Я – той, хто я ёсьць. А ты – тая, хто ты ёсьць, мая душа, мая Шэкіна. Ты яшчэ ня ведаеш, якой моцай ты валодаеш. Якую я цябе даў.

Раптам ён пахіснуўся, і яна падхапіла яго, але ж ён устаяў на нагах.

- Каханая, дзяўчынка мая… Летыцыя. Яго вусны прыціснуліся да яе вуснаў. – Я павінен быць чалавекам. Я буду чалавекам для цябе, каханая. Бо толькі ў гэтым целе, гуляючы па правілах сусьвету, я змагу яго выратаваць, і зьдзейсьніць тое, што наканавана.

- Міхась, любы мой, каханы мой… Яна прыціснулася да яго, абдымаючы, гладзячы яго твар і паліваючы яго гарачымі сьлязамі. – Няма нічога вышэй за чалавека, мой любы, - прашаптала яна. – Бо ж да чалавека сыходзіць сам Бог. Яна апусьцілася перад ім на калені, і прыціснулася тварам да яго ног.

- Я гатовая цалаваць твае ногі, твае сьляды, каханы. Ногі чалавека на гэтай грэшнай зямлі. Які гонар адпачываць на нябёсах, калі тут столькі пакутуючых душаў плачуць і клічуць Бога? Бога, які прыйдзе да іх мяккі, міласьцівы, літасьцівы, і любячы – у вобразе чалавека. Чалавека сярод людзей. Толькі так і прыходзіць да нас Бог – праз нас, і ў нас, душа мая. Каханы мой, маё сьвятло, маё жыццё, той, хто пакутваў столькі жыцьцяў, пакуль не знайшоў мяне – тваю душу, тваю нябёсную жонку. Ты ўзьнімеш мяне, а я – цябе, ты ўмалішся да мяне, а я ўзьнімуся да цябе, бо ж ты літасьцівы, а я цябе кахаю. Кахаю цябе як чалавека, кахаю тваё моцнае цела, твае вочы, твае

вусны, твае шнары, твой боль і тваё шчасьце, як і ты кахаеш маю пяшчоту, маё сэрца, мой жаль і боль, маю тугу і прагу цябе, маю слабасьць так, як я кахаю тваю сілу, тваю моц і надзейнасьць. Ты – мая крэпасьць, а я – твая царква. Ты – мой сабор, а я – твая Панна ў ім. Толькі ў служэньні адно аднаму праз нашае каханьне мы можам служыць Айцу тут, на зямлі, каб ён сышоў да нас і ўвянчаў нас нябёснай каронай.

Бо ж ты – адзіны з Айцом, а я – адзіная з табой, і праз цябе я аб'ядноўваюся зь ім. Літасьць і веліч Айца бязьмежны, як і літасьць і веліч тваёй уласнай душы. Яна казала так, і абдымала яго ногі, не даваючы яму апусьціцца і ўзьняць яе.

Ён гладзіў яе па галаве, і сьлёзы ліліся зь яго вачэй.

- Летыцыя, дзяўчынка мая, узьніміся, прашу цябе, сонейка маё. Ён нахінуўся і нарэшце ўзьняў яе. Яе твар быў мокрым ад сьлёзаў, валасы растрапаліся, і яна была такая прыгожая, што яго сэрцу было балюча. Яго вусны пакрывалі пацалункамі яе валасы, яе мокрыя вейкі. Ён крэпка ахінуў яе.

- Усё, каханая, усё, золатка. Пайшлі дамоў, пайшлі адпачываць. Колькі ж цябе прыйшлося вытрымаць, маё сонейка. Мая маленькая… - ён казаў, гладзіў яе валасы, плечы. – Зараз мы прыйдзем дамоў, і пагаворым, і ўсё-ўсё, што ты хочаш, ты будзеш запытваць мяне, а я цябе адкажу.

- Каханы мой, - прашаптала яна, - любы, Міхась мой. Ты ж мой? Толькі мой?

- А чый я яшчэ, золатка? – канешне, толькі твой. – Вось я тут, увесь твой, рабі са мной што хочаш. Ён крануў яе лоб вуснамі, ахінаючы.

- Пайшлі, каханы, - ціха вымавіла яна, ён узяў яе за руку, і яны

накіраваліся ў бок маёнтку.

Глава 8: Сэнс

- Не шукай суцяшэньня ў людзях, мая дзяўчынка. Шукай ува мне.

Ён пяшчотна пацалаваў яе.

Яна прыціснулася да яго грудзей, адчуваючы яго родны пах, любімае, роднае магутнае цела. І, што было найбольш за ўсё для яе - яго родную душу, яго вялікі дух, у якім яе маленькая душа лунала, як птушка ў небе, як рыбка ў бяздоннай марской глыбіні. Усё неба было для яе. Усё мора было для яе. Вакол былі бязьмежная воля і бязьмежнае шчасьце. Бо вакол быў толькі Ён.

- Паглядзі, які цудоўны вясновы дзень! Як усё прыгожа. Чуеш, як сьпявае птушка? Яна сьпявае для цябе.

- Чую ... прашаптала яна. Я самая шчасьлівая, мой каханы.

- Не самая. Ён хітра ўсьміхнуўся. Яна зьдзіўлена ўзьняла погляд.

- Самы шчасьлівы ў сьвеце - гэта я. Бо ж я бачу цябе. І ты нават не ўяўляеш, наколькі я шчасьлівы. Яго рукі трымалі яе крэпка, але ж пяшчотна.

- Нікуды не адпушчу, - ціха вымавіў ён, цалуючы яе вочы.

- Нікуды не сыду, - ціха вымавіла яна, зьліваючыся зь ім.

- Які ты? - прашаптала яна, ахопленая яго жарсьцю.

- Як ты мяне бачыш, - адказваючы на яе пацалунак, - вымавіў ён.

Госпад стварыў Адама па вобразу свайму і падабенству, а потым стварыў Еву - плоць ад плоці яго, каб ён яе кахаў. Таму ты кахаеш мяне ў вобразе чалавека - падабенства Айца, і я кахаю цябе ў жаночым вобразе, бо ён - зьнешнее адлюстраваньне тваёй душы - Евы. Воля божая была і ёсьць на то, каб мы зьліваліся ў нашым каханьні, адвечным, бесьсмяротным, ідэальным - ад веку і назаўсёды. І чым больш цісьне гэты сусьвет, тым мацней робіцца нашае каханьне з табою. Яно загортваецца ў агні і полымі жыцьця, каб набыць якасьці і моц нябёснага дыяманта, якім яно ўжо з'яўляецца на нябёсах, дзе мы ніколі не раз'ядноўваліся, каханая.

- Як прыгожа ты кажаш, - прашаптала яна. Яе вусны дакрануліся да яго грудзей.

- Я хачу цалаваць кожную часьцінку твайго цела, каханы, бласлаўлёнага для мяне. Ты - маё прычасьце. Мая салодкая боль. Яна прыціснулася да яго тварам, і замёрла.

- Усё гэта і ў шмат разоў больш я хачу зрабіць для цябе, - вымавіў ён, нахінаючыся да яе, кранаючы вуснамі яе вочы.

Я б стаяў перад табой на каленях усю бясконцасьць часу. Недзе ў адвечнасьці, дзе знаходзяцца нашыя душы, я ўшаноўваю цябе, а ты - мяне, і няма таму ні сконцу, ні мяжы велічы і асалоды гэтага ўшанаваньня.

***

Дзень сёньня быў пахмурым, дажджлівым. Пранізьлівы вецер

гойдаў верхавіны хвояў і елак, шэрыя аблокі віселі нізка-нізка, раз пораз зрываючыся то на дробныя, то на буйныя сьлёзы. Ад ракі дыхала сырасьцю, і нават нешта марское адчувалася ў паветры, хоць мора і было далёка зь яго халоднымі, сьвінцовымі, як паўночнае неба, хвалямі, белым пяском, соснамі і салёным подыхам, запаўняючым грудзі пакоем і смутай.

Жаўнеры палілі кастры пад навесам, грэлі над імі азяблыя рукі, і іскры вылятаі пад дождж, успыхвалі, і гасьлі, прыбітыя, зрываючыся на зямлю вугалькамі.

- Трасца вазьмі гэтае надвор'е. Забяры яго ліхаманка, - пачуўся нечы ахрыплы ад вільгаці голас. Звыклыя да жаркага паветра пустыні і гішпанскіх сухіх прастораў ваяры ўсё не маглі звыкнуцца з тутэйшай макрэдьдзю.

- Як тут можна жыць? - запытвалі яны і Марка, і самое сябе. Той жа толькі паціскаў плячыма. Нарман, што зь яго возьмеш. Вырасшы на берагу халоднага акіяна, прасолены ветрамі з Ла Маншу, ён і не заўважаў гэтага дажджу. Дождж? - ну і што, што дождж. Жара яго напружвала значна болей. А так - нічога, прахалодна, нават прыемна.

Вось і сёньня з ранку ён аб'язджаў лясныя ўгоддзі вакол, узяўшы з сабой невялікі атрад, зь якім даехаў да самых межаў іх зямель, да курганоў, за якімі ўжо нічога не было - толькі імгла курылася. Прасоўвацца далей, на ўсход, асвойваць гэтыя пагрозныя, дзікія землі, будаваць на іх свае фарпосты датуль, дакуль дазволіць дасягнуць Усевышні, а там - як Бог дасьць. Бог палажыў мяжу гэтаму сусьвету, і толькі ў яго волі - палажыць мяжу ім. Покуль жа яны яе ня ведалі, і ведаць не жадалі.

- А калі сусьвет і праўда бязьмежны? - падумалася яму. Няма яму сконцу, няма пачатку. Людзі кажуць - круглы. Ідзеш ідзеш, і праз колькі часу вернешся туды, адкуль прыйшоў. Ай, хлусяць!
- тое немагчыма, - вырашыў ён. Нават калі і вернешся, то і месца ўжо будзе ня тое, і людзі не такія, і, што галоўнае, ты сам - не такі, як быў, калі адправіўся ў падарожжа. А раз так - то і сусьвет ніякі ня круглы. А які, ён ня ведаў. Тое толькі Бог ведае. Вось Бог - ён сапраўды бязьмежны. Таму што за яго межамі

нічога няма. Калі ты дасягаеш яго, то разумееш, што ёсьць толькі ён, і выйсьці зь яго, ці адыйсці некуды ўбок немагчыма.

Аднак усё ж, сусвет мае межы, па-за якімі і знаходзіцца Бог. Бог ахінае сусвет, як акіян. А сусьвет плавае ў ім, як маленькая лодка. Так яму ўяўлялася ў гэты пахмуры, мокры дзень, так ён думаў, пакуль уваходзіў на высокі белы ганак маёнтку, і пакуль праходзіў у яго хол, і чакаў, пакуль прыслуга запытае, і завядзе яго наверх да гаспадара, якому ён хацеў далажыць аб нечым істотным, нечым, што яго турбавала ўжо даўно, але ж сёньня ён атрымаў наяўнае пасведчаньне таго, што яго падазрэньні маюць пад сабой грунт.

Міхась стаяў ля палаючага каміну - сушыўся. Ён толькі што зайшоў з вуліцы ў дом: таксама хадзіў па нейкіх гаспадарчых справах - а справаў было шмат, і яны патрабавалі ад яго часу.

Яго валасы намоклі, куртка набухла вадой, і нават кашуля пад ёй адсырэла. Махнуўшы рукой, ён сьцягнуў зь сябе і куртку, і кашулю, і павесіў іх на невысокую рашотку супраць каміну. Ад адзеньня адразу паваліла пара.

Ён мог бы паклікаць каго прынесьці яму сухое, але ж побач нікога не было, і толькі ён ужо падумаў пазваніць у званок, як у пакой хуткім крокам зайшоў Марк. Зайшоў, і спыніўся перад ім.

- Нехта турбуе мяжу, - з парогу вымавіў ён. - Мы бачылі наяўныя сьляды патравы. І сьляды паляваньня. Пахожа, што забілі кагосьці буйнога - лася ці дзіка. Валаклі, потым разабралі, ды падабралі ўсё ушчэнт. Толькі кроў і сьляды засталіся.

Міхась кіўнуў.

- Я ведаю.

Яго цёмны твар падкрэсьліваў цень ад коміну, які асьвятляў чырванавата-залатым яго смуглую скуру.

- Больш за тое, нехта на нашай зямлі рабуе гандляроў, якія праходзяць праз нашыя ўгоддзі. І хтосьці з суседзяў ужо думае,

што гэта мы. Што мы займаемся рабаўніцтвам. Што рэзонна - бо зямля ж наша. І я за яе адказваю. Ня істотна, хто творыць гэтыя злачынствы - адказнасьць усё роўна ляжа на мяне.

Але ж у мяне ёсьць думкі, хто гэта можа рабіць.

- Нікіфар? - запытаў Марк.

- Ён. Міхась кіўнуў. Ён, канешне ж, абяцаў, што не перасячэ мяжу. Аднак тое, што робіцца, гаворыць аб адваротным.

- З такім саседам жыць, як побач з ваўчынай зграяй.

Марк злосна сплюнуў.

- Напэўна, хоча цябе такім чынам выклікаць на нейкія перамовы.

- Хоча. Я яго перамовы даўно ведаю - ізноў нешта яму карціць. Ня можа ён мірна існаваць побач. Будзе намагацца выжыць мяне.

- Цябе? - Марк здзівіўся.

- А каго ж яшчэ? Хто яму тут найбольш перашкаджае? І ён ведае, што доўга ў сваіх лясах сядзець ён ня будзе. Я яго пасуну далей на поўнач і на ўсход. Ня буду я трываць гэтае іх дзікунства ля свайго парогу. І ён гэта разумее, і я. Перадыхнулі, і хопіць.

- Дык што, выязджаем да яго на перамовы? І чым лепей зь ім размаўляць? Агнём, ці мячом?

Мяркую, і тым і другім, - крыху падумаўшы, дадаў Марк.

- Толькі што нам, ізноў па ўсяму лесу за ім ганяцца? А ён нам зробіць між тым пастку, я ўпэўнены. Марк пачасаў падбародак.

- Па ўсяму лесу ня трэба. А вось да курганоў можна і прагуляцца. Інтуіцыя мне падказвае, што менавіта там ён нас і сустрэне, на сваім улюбёным месцы.

- Паеду адзін, - раптам вырашыў Міхась. Нічога ён мне ня зробіць. Здаецца мне, ён мяне так выклікае на сустрэчу. У сваёй манеры.

- Я паеду з табой, - рашуча вымавіў Марк. Яшчэ Ўльвара возьмем, калі хочаш.

- Пабачым. Міхась пацягнуўся, расправіўшы плечы. Здаецца мне, што нехта хутка ня вытрымае, і зьявіцца сюды сам.

Крануў адзеньне - А, трасца, усё сырое.

Быццам бы пачуўшы яго словы, у пакой зайшла Летыцыя, за ёй - служанка, якая трымала ў руках сухую вопратку.

- Вады паўсюль! - паскардзілася яна. - Ішла па тваіх мокрых сьлядах. А ты маўчыш, нікога не паклікаў.

- Дык я вось сушуся, - апраўдваючыся, вымавіў Міхась, прыўзьняўшы з рашоткі паўсырую кашулю.

- Быццам бы ў цябе яна адна. Летыцыя ўськінула прыгожыя бровы.

Ён падыйшоў да яе, і абняў, прыціснуўшы да свайго мокрага цела. Вада з валасоў і барады намачыла яе твар і ўвесь перад плацьця.

- Цяпер пераапранацца прыйдзецца і мне, і табе. Ці распранацца. Ён уьміхнуўся.

Марк махнуў рукой.

- Калі паедзеш, заві. Я буду гатовы.

- Куды ты паедзеш? - устрывожана запытала яго Летыцыя.

- Трэба не надоўга, золатка. Пайшлі, пераапранемся, і я табе раскажу.

Ён нацягнуў сухую кашулю, якую ўзяў, ня гледзячы, з рук трымаючай белізну служанкі. Астатняе Летыцыя ў яе забрала, і

яны накіраваліся ва ўнутраныя пакоі, прыватныя, куды Міхась перавёз бібліятэку і зрабіў сабе асобны кабінет, і некалькі агульных пакояў, вялікі - для прыёму асабістых наведвальнікаў, і меньшы - іх прыватную спальню. Быў яшчэ кабінет Летыцыі для яе заняткаў, гардэробная, збройны і малельны пакоі, і нешта накшталт невялікай галерэі, дзе месьціліся палотны італьянскіх майстроў, старыя візантыйскія іконы і выявы са слановай косткі, і каштоўны посуд - залаты, срэбны, з муранскага шклу.

У крыле побач месьціліся дзіцячы пакой, памяшканьне карміліцы і пакаёвак, лякарня Абеля, і розныя гаспадарчыя каморы.

У спальне ўжо жарка гарэў камін - белы мармур афарбаваўся ружовымі водблямскамі. Міхась зьняў і сьцінуў ля парогу мокры абутак, штаны і бялізну, пераапрануўся ў сухое і чыстае. Летыцыя зьмяніла падмоклую сукенку на шаўковую сарочку і свабоднае дамашняе плацьце з тонкай воўны, малочна-белае. Яна высока падкалола валасы, якія пачалі круціцца ад вільгаці, і нагадвала рымскую матрону, багата апранутую, мяккае адзеньне якой не хавала пачуцьцёвага целу, якое гібка рухалася пад струячайся тонкай тканінай.

Мякка ступая басымі нагамі па пушыстаму дывану, яна падыйшла да Міхася, які з задавальненьнем выцягнуўся ў крэсьле, і стала перад ім, запытальна гледзячы на яго.

- Ну і куды ты сабраўся на ноч гледзячы, дарагі? Раскажаш, ці я ізноў месца сабе ня буду знаходзіць да раніцы?

Раз'юшаная, яна выглядала яшчэ прыгажэйшай. Чорныя пасмачкі завіваліся, спадаючы на яе лоб і шчокі, бровы запытальна ўзьняліся, скура і вочы гарэлі ад сьвятла і цяпла каміну.

Яе сарочка разьехалася, споўзшы з пляча, і яна захінулася ў тонкую ваўняную тканіну, бо яшчэ крыху дрыжэла.

Стаяла перад ім насупраць агню, які прасьвечваў яе ўсю, як мармуровую статую пад покрывам.

Ён прыжмурыў вочы, і нічога не адказаў, любуючыся ёй.

- Чаго маўчым? - запытала яна. - Прыдумваем, што сказаць?

- Гляжу, якая ты прыгожая, і мову адняла, - вымавіў ён, сур'ёзна гледзячы на яе. - І думаю, што дарма апранаўся. І ты таксама.

- Не дарма, - Летыцыя строга глянула на яго. - Я ўся замёрзла, пакуль тут нагрэлася. І ты таксама ўвесь мокры быў.

- Хадзі-ка ты сюды, багіня мая.

Ён пахлопаў сябе па сьцягну. Яна, крыху падумаўшы, падпарадкавалася. Падышла і стала між яго сьцёгнаў, гледзячы прама яму ў вочы.

- Глядзі, я сіжу, і цяпер мы на роўных, - усьміхнуўся ён.

- Мы заўсёды на роўных. Яна палажыла рукі яму на плечы, пільна гледзячы на яго.

- Куды сабраўся?

- Некуды. Сядай-ка ты, дзяўчынка мая, сюды, і я ўсё табе распавем.

Ён пацягнуў яе ўніз, і яна апусьцілася яму на калена.

- Навошта надзела на сябе столькі адзеньня? Ты мяне саромішся? - пацікавіўся ён.

- Халодна, - паскардзілася яна. - Сыра.

- Зараз я цябе сагрэю. А потым раскажу, куды я зьбіраюся. Але ж гэта будзе потым.

Ён марудна ссунуў зь яе плечаў верхняе плацьце, і яно звалілася ўніз, апаўшы на пол мяккімі складкамі.

- Бачу, праўды я ад цябе так і не даб'юся, - задуменна вымавіла яна.

- Даб'ешся, сонейка. Здымай гэтую лішнюю рэч.

Ён ссунуў наверх яе кашулю, але ж яна марудзіла ўзьняць рукі.

- Зараз парву, - паабяцаў ён. - Я не жартую. Здымай.

Нешта ў яго выглядзе вымусіла яе падпарадкавацца яму. Нейкія новыя ноткі ў яго голасе. Было бачна, што ён і сапраўды не жартуе.

Яна зьняла сарочку, і засталася аголенай у яго на руках. Ён правёў рукой па яе шыі, пагладзіў па сьпіне. Тонкая, вузкая сьпіна, пазванкі выступаюць, пад празрыстай скурай, здаецца, бачна, як бяжыць яе кроў. Яна і сапраўды дрыжэла - ад холаду, ці ад чаго іньшага. Ніколі ён яшчэ не размаўляў зь ёй так. Так уладна. Строга. Яна раптам зразумела, што сядзіць аголеная перад ім і душой, і целам. Ён бачыў усе яе думкі, усю яе. Ёй чамусьці захацелася заплакаць. Яна і жадала абняць яго, і баялася - такім нязвыкла строгім быў яго голас.

Раптам яго рукі ахапілі яе - моцна, як стальныя. Ён адкінуў яе сабе на плячо, запракінуў яе галаву, нахінуўся, і яго вусны накрылі яе губы. Яго пацалунак ня быў пяшчотным, ён быў уладным, грубым. Здавалася, што яго вусны жадаюць выпіць яе жыццё. Яны прагна рассунулі яе вусны, убіраючы іх, яго язык глыбока ўвайшоў у яе рот. Яна задыхалася ў яго абдымках, закрыўшы вочы, і калі ён адарваўся ад яе, яе губы былі ўспухлымі і пакрытымі сінякамі. Ніколі яшчэ ён не цалаваў яе так, гэта жарсьць у сваёй апантанасьці амаль зьядналася са сьмерцю.

Яго вусны апусьціліся на яе грудзі, балюча ўбіраючы яе пяшчотную скуру, адпускаючы, пяшчотна кранаючы, а потым ізноў упіваючыся, быццам яны хацелі ўвабраць і яе рэбры, і яе ўсю, бяз рэштку. Яна хацела адпіхнуць яго, але ж ён крэпка трымаў яе, і яна зразумела, што ня толькі не адштурхне яго, яна нават паварушыцца ня можа і ня хоча пад гэтымі яго ўладнымі рукамі і губамі.

Зь яе вуснаў сарваўся ціхі слабы стогн - болю ці жарсьці, яна і сама не зразумела.

- Хто твой гаспадар, маленькая? - запытаў ён, і яго голас быў

уладным, жорсткім.

- Ты, - прашаптала яна, абміраючы ў яго руках.

- А хто я? - працягваў ён запытваць яе паміж пацалункамі.

- Ты - мой муж. І мой Бог, - прашаптала яна. - Уладар над маім жыццём і лёсам. Пагрозны і міласьцівы.

Па яе шчоках беглі сьлёзы раскаяньня. Як яна магла так груба і капрызна запытваць яго? Наракаць на яго? Яна вяла сябе непрыстойна, глупа і дзёрзка. І ён паказваў ёй яе месца. Яна валодала яго сэрцам, ён любіў яе больш за жыццё, але ж ніколі ён не дазволіць ёй зьневажаць яго нявер'ем ці сумненьнямі, скаргамі ці прыдзіркамі.

А потым ён узьняў яе на рукі, і апусьціў на ложак. Разшпіліў пояс, рассунуў яе ногі, нахіліўся над ёй, і ўвайшоў у яе, прама гледзячы ёй у вочы. Яна ўкрыкнула, і закусіла разьбітую губу, зь якой пацекла струйка крыві.

Ён апусьціўся на яе, і ўвабраў губамі кроў зь яе вуснаў, працягваючы рухацца ў ёй, груба, рэзка, далёка ўваходзячы, валодаючы ўсім яе целам і яе душой так, як ён хацеў.

Раптам яна зразумела, што ўся цячэ ад жаданьня. Яго жарсьць болей не палохала яе, яна яе запаўняла, і ўзьнімала некуды, дзе не было месца розуму. Туды, дзе быў толькі ён, і толькі яна. Ён яшчэ ніколі так ёй не валодаў, проста раздзіраючы яе ўлоньне, запаўнячы яе ўсю, даводзячы да такога экстазу, што яна не магла нават крычаць, так калацілася яе сэрца. Яна зразумела, што значыць скарыцца яму, скарыцца, і поўнасьцю прыняць яго волю, яго плоць, яго ўсяго, бязропатна і аддана, прыняць так, як пакутнік прымае ўкус ільвінай пашчы ці жалезныя прылады, разрываючыя цела, прыняць радасна, бо на тое была Яго воля, даверыцца яму і пайсьці зь ім далёка, прэзрэўшы плоць, якая станавілася пакорлівай глінай у Яго руках.

- Зрабі са мной па волі тваёй, - прашаптала яна. - Каханы, мне ўсё ад цябе будзе ў радасьць. Калі ты заб'еш мяне, я бласлаўлю і праслаўлю цябе сваім апошнім подыхам.

І з гэтымі яе словамі яна адчула, як яе і яго полымя зьліліся ў адзінае. Ён сатрасаўся на ёй, а яна ўздрыгвала пад ім, а потым ён мякка апусьціўся побач, і абняў яе, прытуліўшы да сябе. І яна заплакала, горка, як напуганае дзіця, ахапіўшы яго рукамі.

- Ты выбачаеш мяне, каханы? - прашаптала яна, захлінаючыся, праз сьлёзы.

- Маленькая мая дзяўчынка, птушка мая, жыццё маё, - ціха вымавіў ён. Я не толькі выбачаю цябе, я не хачу, каб ты нават думала сумнявацца ў маім каханьні. Тваё нявер'е зрабіла мне дужа балюча. Я люблю цябе болей за жыццё. Я ўкрыжаваў сябе за цябе. Я гатовы цярпець за цябе любыя мукі, за тваю душу, тваю любоў. Ты - тое, дзеля чаго я тут, я люблю цябе так, як ты і не ўяўляеш. І таму я хачу атрымоўваць ад цябе такую ж любоў і давер. Я ведаю, як ты мяне любіш, і я адкажу на тваю любоў у меры, якой ня можа зьмерыць сусьвет. Самае балючае для Бога тое, калі душа сумняваецца ў Яго любві, скардзіцца і зьневажае яго. Але ж твая душа чыстая і сьветлая, як у дзіця, і таму мой урок быў для цябе лёгкім, хоць і адчувальным. Праз боль я паказаў, як я кахаю цябе. Мы з табой на тым узроўні, калі ўжо нельга дараваць пэўныя рэчы, ня выправіўшы іх. Твая душа надта высокая, і я буду трымаць яе побач з сабой, гледзячы вочы ў вочы і вусны насупраць вуснаў, калі мой подых стане тваім подыхам, і мы будзем адзіным аб'яднаным каханьнем сьвятым духам.

Любая мая, ня плач. Усё прайшло, я прабачыў цябе, я дараваў цябе, і ты ачышчана праз тваё пакаяньне.

Яго рука пяшчотна гладзіла яе валасы, ахінаючы яе, і яна ціха ўздрыгвала на яго грудзях.

- Я пайду на курганы, - ціха вымавіў ён, цалуючы яе. - І яшчэ да ранку я вярнуся і буду тут, з табою.

Сьпі спакойна, сонейка. Не турбуйся і ня бойся за мяне. Проста вер. І хай твая вера будзе моцнай, як скала. Як я сам, дзяўчынка мая.

- Адзінае, што я хачу, Госпадзі, гэта кахаць Цябе, і быць з табою.

І ніколі не разлучацца. Не пакідай мяне, каханы, бо там, дзе няма цябе, няма жыцця, няма яго подыху, а ёсьць толькі суцэльная сьмерць. Думка аб тым, што ты можаш пакінуць мяне, што ты ня побач прыводзіць мяне ў адчай. Мае пакуты робяцца бязьмернымі. Я хачу адчуваць Цябе заўсёды, трымаць Тваю руку, прытуліцца да Цябе і ніколі не пакідаць тваіх грудзей. - Мілая мая, любая мая маленькая жонка, дзіцё маё, мой трапяткі агеньчык, мая пяшчотная кветачка, ніколі я не пакідаў і не пакіну цябе, бо ж гэта не магчыма. Там, дзе душа любіць мяне, заўсёды ёсьць я. Калі ты думаеш, што я сышоў, гэта ты сыходзіш ад мяне. Я хачу каб ты радавалася, заўсёды, і нават у выпрабаваньнях, якімі так поўніцца гэты сусьвет, хачу, каб ты памятавала, верыла і ведала, што я - побач. І тады ты прымеш мяне ўсяго, і ня будзе таго, што я не зраблю для цябе, той радасьці, што я табе ня дам, той пяшчоты, якой я цябе не ахіну, і тых найбагацейшых дароў, што я табе не пашлю. Толькі адгукніся на мой голас, і я зьяўлюся. Я вакол цябе, я ахінаю і закрываю цябе, і раблю немагчымае магчымым, і ўсё - дзеля нашага каханьня. Толькі шчырая і чыстая твая любоў мне патрэбна, і твая вялікая радасьць стане маёй вялікай радасьцю, а душа твая адкрые сваю адвечную еднасьць са мною. Маленькая мая вучаніца, я зрабіў цябе ўсім, узвысіў над усімі, узьняў на рукі і прыціснуў да сваіх грудзей. Я ўвайшоў у цябе і аб'яднаўся з табою так поўна, як ні зь кім. Я трымаю цябе ў абдымках кожны дзень і кожную ноч, агортваю цябе любоўю і міласьцю. Усё, што я раблю - для цябе. Наша еднасьць непарушная, чыстая, здольная пераадолець усё. Нікому ня вер з тых, хто будуць гнаць і ганьбіць мне, бо ж ты - адзіная, кім я даражу ў свеце.

Прыцісьніся да мяне шчыльней, даверся мне, маім рукам і вуснам, і яны будуць пяшчотнымі для цябе, любая.

Так ён казаў, і цалаваў, і гладзіў яе цела і зблытаныя хвалі валасоў, мякка кранаючы губамі распухлыя вусны, яе грудзі, трымаючыя сьляды яго жарсьці, яе ўлоньне, на якім яго каханьне пакінула чырвоны сьлед. Яго сэрца поўнілася болем і жалем, і пяшчотай да яе. Ён крануў вуснамі яе плечыка.

Яна прашаптала:

- Як хочаш выпрабоўвай мяне, Госпадзі, толькі дай мне адчуваць цябе ў сабе ўвесь час. Усю бясконцасьць часу.

Даруй мне мае грахі, і яві мне міласьць тваю і веліч тваю. Захіні мяне сваёй нябёснай славай, родны мой, любы мой.

Пан мой.

Яе рукі абшчапілі яго шыю, і яна мірна паснула. І тады ён устаў, і ціха выйшаў.

Спачатку накіраваўся да Абеля.

- Калі яна прачнецца, аглядзі яе ўсю. Нічога не кажы і не запытвай. Калі што, хай застаецца ў ложку, і чакае мяне. Спадзяюся, што буду яшчэ да золку. Абель запытальна глянуў на яго, а потым марудна кіўнуў. Ён ведаў свайго гаспадара ня горш за яго самога. І ведаў, якая страшэнная моц хаваецца ў яго ўнутры, вытрымаць якую ня здолее ніхто ў гэтым сьвеце. Яна, тая, што была зь ім побач, адзіная магла прымаць яго ўсяго, запаўняючы сябе ім бяз рэштку, і ёй ніколі не было зашмат. Але ж калі ён зайшоў у пакой, ён жахнуўся, убачыўшы, у якім стане яна была. Яна ж сустрэла яго ўсьмешкай. - Нічога страшнага не адбылося, Абель, - вымавіла яна. – Каханьне можа быць такім, як ты бачыш - балючым. Але ж для мяне гэта - таксама радасьць, найвялікшая з-за таго, што я атрымала гэтыя раны праз Яго любоў да мяне. Яго прысутнасьць і ўлада засьведчаны на мне, як царскія пячаці. Як выпрабоўвае Гасподзь! І чым больш пакутуе плоць, тым больш весяліцца аб Госпадзе мая душа, і тым больш ён раскрывае мне сваю Любоў. Тое, што я кахаю яго, а ён - мяне, для мяне дастаткова, каб выцярпець ад яго ўсё.

Яна слаба ўсьміхнулася разьбітымі вуснамі.

- Я дам вам опіўмную настойку, шаноўная панна. Яна суцішыць ваш боль, - прапанаваў Абель. - Проста апрацуй раны, дарагі Абель. Тыя што ты бачыш, гэта далёка ня ўсе. Яна адкінула покрыў, і Абель садрыгнуўся, убачыўшы крывападцёкі, пакрываўшыя яе цела. - І яшчэ там, - вымавіла яна, прыпаднімаючы ногі.

Проста палажы якую небудзь гаючую мазь. Гэтага дастаткова. Што ж датычыцца болі, ад Яго я гатова цярпець яе бясконца. Я грэшная, Абель. Дакладней, я была грэшнай. Але ж ён ачысьціў мяне і асьвяціў. Мае грахі выкуплены поўнасьцю. Прабачаны ім. Абель толькі пакачаў галавой. Ён памазаў яе сінякі, і пакінуў адну. Пазьней, седзячы на кухне з Маркам і Іеранімам, ён, выпіўшы, ня вытрымаў.

- Вы б бачылі, што ён зь ёй зрабіў, - вымавіў ён, качаючы галавой.

- Проста месца жывога няма. Нават там усё парваў.

Іеранім з жахам глядзеў на яго, Марк жа сядзеў і аб нечым думаў. А потым устаў, і моўчкі сьцягнуў з сябе расу.

- Вось знакі любві Госпада, якія той падарыў мне зь вялікай міласьці. Што ж датычыцца яе, то Яго любоў і міласьць да яе ня мае межаў. Цяпер жа, пасьля таго што ты распавёў, я буду цалавать зямлю, па якой яна ступала.

З гэтымі словамі ён разьвярнуўся і выйшаў, пакінуўшы іх адных. Прайшоў да пакою, дзе яна ляжала адна на ложку. Яна здаецца драмала. Ён апусьціўся перад ёй на калені, і прыціснуўся вуснамі да яе тонкай рукі.

А потым нахінуўся над ёй, і крануў губамі яе апухшы рот.

Апусьціўся ніжэй, і дакрануўся да яе грудзей, рэбраў. Пацалаваў плямы крыві на белай прастыні, выцякаючыя з-пад яе.

- Міхась? - прастагнала яна. - Любы, гэта ты?

У яго захаланула сэрца. Яна нічога не разумее ў сваім паўсьне, падумаў ён. Калі ён зараз авалодае ёй, яна не здагадаецца. І нават ня ўспомніць раніцой.

Спакушэньне было такім сільным, што яго ахапіў жар. У жаху ён апусьціўся на калені і закрыў твар рукамі. Яна ляжала на ложку, спакойная і чыстая. Маленькія грудзі ледзь абазначаны,

доўгія ногі шчыльна ссунуты, ціхая, быццам бы не належачая гэтаму сьвету.

Ён узьняўся, доўга глядзеў на яе, а потым перахрысьціў і моўчкі выйшаў.

Глава 9: Начная сустрэча

Лясная дарога была цёмнай і ціхай. Верхавіны дрэваў захіналі яе, змыкаючыся высока над галавой, як губляючаяся ў цемры столь вялікага сабору – чорная, шчыльная, праз якую не было бачна ні зораў, ні месяца. Гэта ноч была глухой, пахмурай, нават ваўкі ня вылі – схаваліся. Недзе высока шумела-гудзела бура, улятаючы кудысьці на поўнач. Вецер з захаду гнаў халодныя аблокі, пасьвяжэў і больш ня дыхаў пранізьлівай лядзянасьцю. Адзінокі вершнік, магутны, на вялікім чорным кані, зьліваўся зь цемрай, быццам бы і не чалавек ды жывёла, а яе частка рухалася ўздоўж сьцяжыны.

Міхась павольна накіроўваўся ў бок курганоў, нясьпешна, працінаючы вострым вокам цемру. Яго позірк лавіў малейшыя рухі, таньчэйшыя зьмены колераў ночы, якія маглі казаць аб тым, што нехта ці нешта набліжаецца да яго праз лес. Даўно ён ня ездзіў так, адзін, сам насам з сабою і сваімі думкамі, праз ноч і гушчар.

Яму здавалася, што ён ізноў апынуўся ў мінулым – абыходчык лясных тропаў, жыхар закінутага фарпосту, хаціны на ўскрайку лесу, якая згубілася паміж мінулым і сучасным, рэчаіснаснасьцю і марай, тым і гэтым сьветам. Як даўно гэта было! Здаецца – адвечнасьць. Пасьля гэтага ён прайшоў далёка, так далёка што ні водны чалавек там ня бываў, акрамя аднаго плотніка тысячагоддзі таму, праз цемру і ноч да сьвятла, дзе ён знайшоў і ізноў згубіў сябе, стаўшы тым, кім ён быў зараз. На яго сэрцы было і сумна, і пакойна. Чалавечае сэрца ў чалавечым целе мерна грукала, стукала аб грудную клетку. Як атрымоўваецца, што ласкаю божай чалавек месьціць у сабе ўсё? І рай, і пекла, і зямлю, і нябёсы, і мятучуюся грэшную душу, і чысты сьвяты дух, дакрананьні якога так рэдкі, але ж тым больш каштоўны. Якое гэта вялікае дзіва! Ён дзівіўся сам сабе, свайму целу і елкам вакол, і таму невядомаму, магутнаму, што паўставала з глыбіні яго сэрца, калі ён пераставаў быць чалавекам, узьнімаючыся над чалавечай сутнасьцю, ці, дакладней, расшыраючы яе да такой сутнасьці, якая агортвала

сусьвет. Ізноў ён укрыжоўвае сябе, і няма гэтым укрыжаваньням ні канцу, ні краю.

Паступова яго думкі агарнулі яе. Дзеля чаго ён усё гэта робіць? Дзеля аднаго чалавека, дакладней – дзеля адной жанчыны, якая зараз чакае яго ў ложку ў пакоі яго маёнтка. Ён ведаў, што яна сьпіць. Абель усыпіў яе, як ён яму загадаў. Недзе далёка ў мроях блукае яе душа, якая належыць яму, як і яе прыгожае пяшчотнае цела. Хутка ён вернецца да яе. Конь наблізіцца мяккай хадой да гатычнага маёнтку, шпілі якога ўзьнімаюцца ва ўзровень з верхавінамі хвояў, ён саскочыць на зямлю і пройдзе праз вялікую, залітую сьвятлом месяца залу з рыцарскімі дасьпехамі ва ўтульны пакой, прасторны і сьветлы, зь вялікімі вокнамі ў сад, дзе на мяккім ложку на шаўковых прастынях ляжыць яна. Яе твар – мірны і прыгожы ў начным сьвятле. Яна бачыць сны, якія ён ёй паслаў – прыгожыя і сьветлыя. Яе душа адпачывае, і ачышчаецца ўва сьне. Ён разпранецца, і ляжа побач зь ёй, кране вуснамі яе плячо, і яна павернецца да яго, і ахопіць яго шыю рукамі. Яе тонкае цела, пакрытае сьлядамі яго жарсьці, прыцісніцца да яго, і ён пацалуе раны, якія пакінула яго каханьне. Ён браў яе так глыбока і далёка, што вынімаў зь цела яе душу. Нікаго не браў ён так, як яе, ні зь кім так не зьядноўваўся. Ён уваходзіў у яе глыбока, быццам бы ў сябе самаго, і яна гублялася ў ім, раствараючыся ў яго душы і целе. І сапраўды, ён ня ведаў, дзе скончвалася яна, і пачынаўся ён. Напэўна там, дзе бурнае мора яго душы кранала пяшчотны зьзяючы пад зорным сьвятлом бераг, на якім ён адпачываў, палажыўшы галаву на яе грудзі, прыціснуўшыся да яе цела шчакой, як выбрашаны хвалямі на бераг абдымае зямлю.

Раптам яму падумалася:

- Заб’е ён з-за яе? Заб’е. Не раздумваючы. Саграшыць? За яе ён пойдзе на любы грэх, на любыя пакуты. Хай яго укрыжоўваюць, ці проста рвуць на часткі. Калі гэта зможа выратаваць яе, ніщто яго ня спыніць. Але ж да гэтага ён, напэўна, парве на часткі некага іньшага, хто асьмеліцца пасягнуць на яе спакой, яе

мірнае жыцьцё. Абараніць яе – гэта яго першая задача. Ён ня бачыў сусьвету, у якім бы пакутвала яна. З такога сусьвету ён бы яе забраў. Аддаць яе? Тое было немагчыма. Ніколі ён бы на гэта не пагадзіўся. Ён жахаўся думаць аб той ярасьці, тым гневе, якія б у ім абудзілі, калі б пасягнулі на яе. Усё ж, у гэтым ён быў слабым. Ён захінуў яе, і захінуў так моцна, што парушыць гэтую абарону можна толькі разам з усім гэтым сьветам, які спыніць існаваньне, калі загіне яна. Тады ён проста пераўтворыць яго, і пачне ўсё спачатку. Калі нехта гэта не разумее, ён ім спачуваў. Раптам ён зразумеў, што адзінае, што ў яго было, гэта была яна. Гэта было немагчыма, але ж стала магчыма. Адзіная, хто здолела глядзець яму ў вочы і прыціскацца да яго вуснаў так доўга, як яна жадала. Адзіная, каму ён гэта дазволіў. Яна была сьмелай, дзёрзкай у сваёй слабасьці, сваёй пяшчоце, сваім каханьні, і сваёй адданай любві, якая ня ведала межаў. Калі ён рабіў ёй балюча, гвалціў яе, яна цалавала яму рукі. Яе каханьне было безумоўным. Гэта была вышыня сьвятасьці, перад якой ён паўставаў на калені. Яна была адзінай, хто ніколі не наракаў на яго, не прасіў у яго нічога, не жадаў нічога ў гэтым сьвеце акрамя яго каханьня і яго самаго. Ёй было ня істотна, кароль ён, цар, ці Бог, ці жыхар пакінутай лясной хаціны ў разадранай старой сьвітцы. Яна проста прыйшла да яго, і крэпка сьціснула яго руку сваёй маленькай далонькай. І паглядзела яму ў вочы. Пазнала яго – таго, хто разарваў, паламаў яе пяшчотнае дзявочае цела, згвалціў і амаль забіў яе праз сваё дзікунскае каханьне. Пазнала, і адплаціла яму найвялікшай любоўю ў сьвеце. Пакахала свайго забойцу, якога знайшла пасьля сьмерці, таго, хто кахаў яе многія сотні год, прабачыла яго, і ўзьняла яго душу да сьвятла. Ці ж было такое, што б ён не зрабіў для яе? Няма было межаў той удзячнасьці, якую ён да яе адчуваў. Яго любоў была такой вялікай, што ў яе не было межаў ні ў пяшчоце, ні ў болю. Яго ўрокі былі жорсткімі, балючымі, і пяшчотнымі і любячымі адначасова. І яна разумела гэта. На накавальні яго жарсьці яе душа пераўтваралася, пераплаўлялася боскім агнём, робячыся найпрыўкрасьнейшай з зорак найвышэйшага зь нябёсаў. Як нябёсны каваль, ён умела распаляў яе жарсьць і выплаўляў і выкоўваў плоць яе душы ў агні сьвятога духа, робячы тое, што ён бачыў вяршыняй сваёй працы – сьвятую душу, адну з самых прыўкрасных і велічных,

якія толькі бачыў гэты сусьвет. Хвалі пяшчоты і каханьня залівалі яго сэрца, і яно таяла, мягчэла, сьвятлела. Яго чалавечае сэрца білася і жыло толькі побач зь ёю.

Так, думаючы аб ёй, аб жыцьці, аб сусьвеце і яго шляхах у ім, ён набліжаўся да курганоў, верхавіны якіх ужо паказаліся з-за зрабіўшыхся рэдкімі хвояў.

І на курганах, здаецца, яго ўжо чакалі.

Інтуіцыя, ці, дакладней, веды не падвялі яго. Калі ён саскочыў з каню, якога прывязаў ля хвоі ў ізножжа, і накіраваўся на верх, да яго наблізілася нечая невысокая, крэпкая, прыземістая постаць. Ён замедліў хаду, і спыніўся, углядваючыся ў змрок. Гэта быў не Нікіфар, не. Хто ж гэта? Сілуэт здаваўся яму знаёмым.

Раставіўшы ногі і апусьціўшы рукі, ён стаяў і спакойна чакаў, пакуль постаць не наблізілася да яго, і таксама не спынілася ў некалькіх метрах насупраць.

І тут адбылося нешта, што яго сапраўды зьдзівіла, і чаго ён, прызнацца, не чакаў.

Перад ім стаяла Ганна.

Нізкая, крэпкая, у цяжкіх скураных дасьпехах, доўгія, таўстыя сьветлыя косы зьвісаюць на поўныя грудзі. Скіўіцы сьціснутыя, вочы звузіліся, і пагрозна глядзяць на яго.

- Раз’юшаная баба. Ён пасьмяяўся зьнянацку прыйшоўшым на вум словам.

- Прывітаньне, жар-птушка, - вымавіў ён. – Як справы ў зорным

каралеўстве? Як там Сварог ды Дажджбог? Пярун ды Велес? Што цябе занесла назад на нашую зямлю, якую мы толькі што ачысьцілі ад дзікунскіх ідалаў? Прыйшла пахіліцца крыжу? Магу ахрысьціць. Ён шырока ўсьміхнуўся, ды ўсьмешку праглынула цемра.

Ганна злосна сапела, але ж маўчала.

- Што маўчыш? Я тут жаночы кляштар адкрыць падумваю. Пойдзеш настаяцельніцай? Ваярам маім сумна без жанчынаў. Хай парадуюцца божым душам. Сьвятым дзевам.

- Сучку сваю ім аддай. Хай парадуюцца. Шлёндру сваю юрлівую. Ведзьму. Крыж свой ёй праміж ног можаш усадзіць. Нарэшце, Ганну прарвала.

- Ого, - узьняў ён вочы. – Мову набыла? Гэта радуе. Але ж я забіваў і за меньшае, чым такое блюзьнерства і зьнявага да маёй жонкі.

- Блюзьнерства? – Ганна зарагатала. – Ты, адшчапенец, паскуднік, зьняважыўшы родных багоў, пазнасіўшы іх выявы і апаганіўшы нашыя сьвятыя месцы, гаі і ручаі кроўю жывёлаў і людзей. Вашыя людзі палююць і забіваюць у нашых сьвятых дубравах, ловяць і вешаюць на дубах нашых жрацоў, рэжуць нашых ваяроў, гвалтуюць жанчын, забіваюць дзяцей. І ты мне кажаш пра блюзьнерствы і зьнявагу? З вамі на гэтую зямлю прыйшлі вайна, кроў, мор і жах. Вы зьнічтажаеце ўсё, да чаго дакранаецеся. Іменем вашага паскуднага Бога вы робіце ўсе гэтыя злачынствы, і думаеце, што няма каму адказаць на іх? Старыя багі ўжо ўзьняліся, і хутка да іх далучыцца войска з поўначы. Вам не ўстаяць тут. Мы выкінем вас вон, будзем гнаць да мора, і за мора, у вашыя праклятыя пустыні, дзе была ўкрыжавана вашая падаль, якую вы завеце Хрыстом. І дзе будзеце вісець усе вы. Сарацыны чакаюць вас, каб пакарміць варон.

- Высказалася? – Міхась спакойна глядзеў на яе праз цемру. – Табе Нікіфар рэч напісаў, ды ты, непісьменная, усё пераблытала. Калі мы каго згвалцілі ці забілі якое дзіця ў калысцы? Так, мы спыняем тых, хто палюе на нашых землях, і перасякае мяжу. Навошта вы гэта робіце? Вам што, мала сваіх лясоў? Апошні з дзяцей якога павесілі мае ваяры быў ростам амаль як я. Канешне, усе мы – чыісьці дзеці, і перш за ўсё – дзеці Божыя. Але ж, спачуваю, ды закон ёсьць закон. Мы павесілі аднаго, каб папярэдзіць сотню іньшых. Мы не выйшлі за мяжу, і не нападалі на вашыя паселішчы. Усе ідалы, якіх мы сьцінулі, стаялі на хрысьціянскіх землях. І так, хутка ім ня будзе тут месца наогул. Бо тыя вёскі, якія мы хрысьцім, павінны быць ачышчаны ад паганскае скверны.

- Хрысьціце агнём і полымем, - вымавіла Ганна праз зубы. – Але ж я прыйшла размаўляць не пра гэта. Здарылася нешта, што кранае менавіта мяне, і я бязьлітасна адпомшчу за зьнявагу і тое, што ты зрабіў зь ёй.

З Альжбэтай, - дадала яна, крыху памаўчаўшы.

- І што я зрабіў з Альжбэтай? – Міхась узьняў бровы. – Раскажы.

- Ты зрабіў ёй дзіця, - амаль выкрыкнула Ганна. Яе грудзі ўзьнімаліся, быццам бы два вялікіх меха.

- А што, дзіця – гэта блага? –Міхась зарагатаў. – Зь якіх пор прыход дзіця ў сьвет стаў повадам для абурэньня? Ці твае бацькі так жа злаваліся, калі зачыналі цябе?

- Ты не зачынаў гэтае дзіця. Ты зрабіў яго сваім чараўніцтвам. Ты не крануў яе так, як робяць усе нармальныя людзі. Абурэньне ў голасе Ганны, здаецца, дасягнула верхавін елак, і пракацілася па-над імі.

- Не крычы, варон распугаеш. Міхась сапраўды насалоджваўся

сітуацыяй. – Дык гэта цябе Альжбэта прыслала, каб ты мне высказала, што я яе не кранаў? А чаго мне яе кранаць? Я – чалавек жанаты. Ён усьміхнуўся.

- А дзіця? – выкрыкнула Ганна.

- А дзіця павінна нарадзіцца, вось і ўсё. Ад мяне. І яе. Так трэба. Ты ж многага ня ведаеш. Нічога ня ведаеш. Мае шляхі не вядомыя нікому.

- Нават табе самаму. Ганна сплюнула.

- Можа, і так. Міхась пацісну плячыма. – Не плюй у лесе. Не пагань зямлю, стараверка. Ведаеш, я шаную сышоўшых багоў больш за цябе. Хаця б паважаю нябожчыкаў.

- Хутка нябожчыкам будзеш ты. Ганна зрабіла крок наперад, але ж спынілася, і стала, не дайшоўшы пары крокаў да яго.

- Цішэй, цішэй. Грудзямі мяне не задаві. Як ты іх носіш такія? – зьдзівіўся ён.

- У тваёй чартоўкі ніякіх няма. Плоская даска. Ганна сплюнула.

- У Альжбэты таксама не багата. Але ж мне падабаецца, калі грудзі ў жанчыны на гішпанскі манер. Ня вылучаюцца. Міхась усьміхнуўся. Я ж ня бык, навошта мне каровы? Ён шчыра зарагатаў, не стрымаўся.

- Каровы? – Ганна, здаецца, была гатовая яго ўдарыць.

- Цішэй, цішэй. Ён зрабіў выгляд, што ловіць яе руку.

- Твая – каза абадраная. Чорная жыдоўка. Брудная. Хто яе толькі не таскаў. Чэрці, і тыя дралі. Альжбэта не такая. Яна чыстая, сумленная дзяўчына. Яе ніхто не кранаў.

- І нават я. Міхась усьміхнуўся.

- І нават ты, - пагадзілася Ганна. – Вось жонка будзе, дык жонка! Я яе выхавала, я яе даглядала. Яна і рабіць усё можа, і працаваць, і шыць, і ткаць, і на зямлі рабіць, і лячыць, і многа чаго яшчэ. Дзеўка статная, высокая, крэпкая, як рэпа. А косы! Як пшаніца. Прыгажуня.

- Да ты мне яе сваташ, ці што? – Міхась зь цікавасьцю глядзеў на яе. – Ты мяне на курганы выклікала, каб мне Альжбэту сасватаць? Дарма старалася. Я ж жанаты, кажу табе, дурніца.

- Жанаты? Тое можна паправіць. Ганна крыва ўсьміхнулася. Быў жанаты, станеш удовым. Пасумуеш крыху, і Альжбэта цябе за мілую душу спадабаецца.

- Ты што нясеш? – твар Міхася стаў чорным нават праз цемру. – Якім я табе стану ўдаўцом? Ашалела? Жыць надаела сапраўды? Ты на што нарываешся, дура?

- Ты мяне ведаеш. Ганна прыжмурыла вочы. – Я такія чары знаю, магу зрабіць. На раз. І азірнуцца не пасьпееш, як твая красуня ў зямлю ляжа адпачываць.

- Ганна, ты, напэўна, не разумееш, ні хто я, ні хто яна. Усё зьмянілася. Тут стаць Крыж, і ты са сваімі чарамі нічога на гэтай зямлі ня зробіш.

- На гэтай не, але ж на другой зраблю. А падсыпаць ёй у ежу, ці проста наслаць па ветру мне як няма чаго рабіць. Ганна упарта стаяла на сваём.

Але ж, на яе зьдзіўленьне, Міхась спачувальна глядзеў на яе.

- Ты колькі разоў гэта рабіла, дура-баба? – раптам запытаў ён.

- Рабіла шмат разоў, і заўсёды пасьпяхова, - уськінулася Ганна.

- А цяпер падумай, чаму ты тут, у Адхлані, тая, хто ты ёсьць, - ціха вымавіў Міхась, і ўсе гукі вакол замоўклі.

- У якой я Адхлані? – Ганна з выклікам глянула на яго.

- Мёртвая ты, дура. Ты на тым сьвеце. Блукаеш па лясах ужо бясконцасьць год, і ніяк не павумнееш. Але ж Бог міласьцівы, даблукала нарэшце да крыжа. Хрысьціцца табе трэба, а ня псоты наводзіць. Сьпіць твая душа, Ганна. Сьпіць мёртвым сном, і ніяк не абудзіцца. Ты і ў пекла ня можаш трапіць, бо ж нехрышчоная. Так і будзеш сядзець у лесе да сконцу сусьвету. Але ж усе душы паганскія, якія трапілі сюды да прыходу Збаўцы, павінны ахрышчаны быць. Такая ёсьць да вас боская міласьць і ласка. Ці табе самой не апрыкла твая злоба ды зайдзрасьць?

- Я нікому не зайздрошчу. Ганна ўськінулася.

- Зайздросьціш, і ты, і яна. Альжбэта твая. Вы зайздосьціце ёй. Летыцыі. Бо ж яна – каля мяне. Вы таксама прагнеце мяне, але ж не разумееце, чаму. Насамрэч, вы прагнеце Крыжа і боскае літасьці, як і ўсякая чалавечая душа прагне яе. Таму шлях да мяне ў вас адзіны – ахрысьціцца. І тады я сапраўды прыму вас у кляштар. Я не жартую. А там паступова вы будзеце расьці ў ведах і ўзьнімацца вышэй. Пераўтварацца. Гэта – найвялікшая радасьць, Ганна. Гэта такое шчасьце – узьняцца над плоцьцю і жыць у духе, пераадолець сябе сьмяротнага і набыць душу бессьмяротную і адзеньне новае замест ветхага і старога.

Міхась выглядаў спакойным і крыху стомленым. Яго твар, мяккі і спачувальны, глядзеў на Ганну, і ў яго вачах не было ні кпінаў, ні гневу.

- Зьмяніцца табе трэба. Забыць старое. Старое жыцьцё, старыя шляхі. Усе могуць аднавіцца, нарадзіцца нанова, Ганна. Паслухай мяне. Не трымайся за лясную цемру. Ты пазбаўляеш сябе сапраўднай радасьці жыцьця, сьвятла, любві, ведаў. Ну колькі можна трымаць у сэрцы старую злобу?

- Столькі, сколькі патрэбна. Мне яна не мяшае. Што ж датычыцца любві, то гэта ты яе ня ведаеш. А я ведаю. Мы зь Нікіфарам разам. Ізноў. Так што – сьцеражыся. І шлюха твая, каб яна прапала, хай баіцца. Бо ж я яе дастану. Зьнічтожу. Сатру ў пыл.

- Вы разам зь Нікіфарам? Тады многае мне зразумела. І матывы твае ясныя. Рэўнасьць, перш за ўсё. Летыцыя перашкаджае і цябе, і Альжбэце. Яна вам абодзьвум перайшла дарогу. За адну Альжбэту ты б так не клапацілася. Але ж тут ты можаш быць спакойная. Нікіфар ніколі яе не атрымае. Міхась прама глядзеў на яе.

- Нажаль, ці на шчасьце, вы не разумееце нічога. Улада мая тут, і над ёю, і над вамі ўсімі, можна сказаць што бязьмежная. Але ж абмежавана яна толькі адным – вашай свабодай волі. Гэта, і толькі гэта адзінае, з’яўляецца прычынай таго, што вы тут, і вольныя тварыць усе гэтыя глупствы. Я ж буду напраўляць і выпраўляць вас хоць бясконцасьць. У мяне часу хапае. Бо ж я – Бог, якім вы ўсё ніяк ня можаце мяне спазнаць. Той, хто спазнае мяне, становіцца вольным. І тут, у Адхлані, і ў пекле, і на зямлі, і на небе. Сапраўды вольным. Неабмежавана. Здаецца, гэта так проста – усяго толькі спазнаць Бога ў чалавеку. Але ж і неверагодна складана. Для большасьці, я б сказаў, немагчыма. Тыя, хто спазналі яго аднойчы на зямлі, сталі вольнымі там. Для астатніх жа ёсьць Адхлань, і я ў ёй.

- Вар’ят. Ганна плюнула. Дурань. Зусім табе чараўніцства тваё затлуміла галаву. Надта доўга ты хадзіў па пеклу ды з чарцямі сябраваў. Дахадзіўся аж да самаго Бога. Звар’яцеў, і мне галаву дурыш. І астатнім. Ты – усяго толькі недавучка, цябе і Нікіфар адкінуў. Бо ж ніякай моцы сапраўднай у цябе няма. Ты слабы, як чараўнік. Можа, нешта ты і можаш, каб дурніцы сваёй затлуміць галаву ды сваім жалезным балванам-алкашам. А мне ты галаву не задурыш. Я маю сапраўдныя веды. Старыя. Ад дзядоў. Ад зямлі. Радавыя. Я – радавая, каранаваная, бабка-павітуха ў такім калене, што табе і не сьнілася. Ты хто такі? Калі ты чараваць пачаў? На чацьвёртым дзясятку? І чаму ты навучыўся? Каб моц мець, трэба нарадзіцца чараўніком. Як Нікіфар, як я. Бачу цябе наскрозь. Толькі і можаш, што мячом махаць. А супраціў маіх чараў ты нішто. Я цябе з зямлі зжыла б, калі б не Альжбэта, дачка мая названая. Яна, дурніца, у цябе закахалася. Баюся, не перажыве, калі ты памрэш. Усё спадзяецца, што ты зь ёй будзеш.

- А хто ёй мяшае прыйсьці да мяне? – Міхась прама глядзеў на Ганну. – Кляштар хутка пабудую, ўжо плян залажылі. А так можа проста пажыць у маёнтку. Пасьля хрышчэньня. Яна ж ужо нарадзіла? Ці яшчэ рана? Напэўна, ранавата. Недзе ў верасьні, - палічыў ён.

- Як народзіць, трапіць зь дзіцём сюды. І ты гэта ведаеш. Ты ж у яе роды будзеш прымаць. Вы дамовіліся, што яна на курганы прыйдзе, і там народзіць. Зрабі сваю працу добра, Ганна. Я на цябе спадзяюся.

- Зраблю, зраблю, - вымавіла Ганна. – Найлепшым чынам. А шлёндры тваёй ня жыць. Я цябе папярэдзіла. Таму лепш ты сам ёй усё раскажаш. Яна з табой пасьля такога не застанецца. Ні адна жанчына б не засталася. І тады ты выратуеш ёй жыццё. А Нікіфар заўсёды рады цябе прыняць. Ты ж ведаеш. Ты і сам нам як сын. Раптам Ганна ўсхліпнула – расчулілася.

- Міхась, Міхась, саколік ты мой ясны. Навошта цябе гэты крыж,

ды гэтая жыдоўка? – раптам запрычытала яна, быццам бы нічога і не было. – Ты ж з намі жыў, за адным сталом сядзеў, піў і еў разам, дровы Якіму калоў, мы ж табе дапамагалі ва ўсім, і калі ваўкалакі за табой увязаліся, і на яе палявалі. Мы ж вас баранілі. Я ж дзіця тваё прынімала. Я ж яе тады забіць магла, і ты б нічога не ведаў.

- Не магла, - спакойна вымавіў Міхась. – Ты ведала, што я з табой зраблю. Ты не дурная баба, Ганна, і не сьляпая. Ты і тады ўжо ведала мяне – хто я. Але ж крыху памылялася. Да і я наконт сябе памыляўся. А ведаеш, хто мне адкрыў вочы? Яна. Праз яе каханьне я ўспомніў, хто я, і аб’яднаўся з Айцом. Бог – тут, Ганна. Ён – у душы. У кожнай душы жыве Бог. Глыбока ў кожным сэрцы. Усе мы - Хрыстос. Усе мы – адно з Айцом, аб’яднаныя адвечнай яго Любоўю. Бог – ён розны. Ён і літасьцівы, і караючы, і міласэрны, і Бог воінстваў нябёсных, і ўладар пекла і адхлані. Гэта – вялічэйшая таямніца, раскрыць якую можна толькі праз Любоў да яго. Есьць толькі Бог, і душа сам насам зь ім. Прама зараз твая душа стаіць перад Богам, і ня жадае яго бачыць. Адкрой вочы, Ганна. Убач мяне. Прашу.

- Убачыла вар’ята і дурня. І ўсё яму сказала. Ганна сьціскнула рукі пад вялікімі груддзямі. Болей няма ў мяне ні часу, ні жаданьня з табой размаўляць. Я пайшла, а ты – падумай. Праз тыдзень даш мне адказ тут, на курганах. Дакладней, прыйдзеш сюды, каб ужо ў свой маёнтак не вяртацца. І разам мы ачысьцім нашыя лясы ад вашага Бога, і крыжакоў праклятых разам зь ім.

Ганна крутнулася, і рашуча пакрочыла ўніз з кургана. Хутка лес праглынуў яе, як быццам бы яе і не было.

Міхась застаўся стаяць, ня ведаючы, ці яму плакаць, ці сьмяяцца, ці ўсё разам. Падзеі набывалі нейкі дзіўны абарот. – Свабода волі! – усьміхнуўся ён. – Што ж, тым цікавей. Некаторыя душы выбіраюць сапраўды складаныя шляхі, каб прыйсьці да сьвятла. А некаторыя да яго так і не прыходзяць, і губляюцца ў цемры. Так ужо дзейнічае гэты сусьвет, такім ён

зроблены – дасканалым у сваёй нядасканаласьці.

Ён махнуў галавой, нібыта страсаючы нейкі дурман, і пакрочыў уніз, да каня.

- Цырк дурны ў тым лесе, ніколі не здагадаешся, каго я сустрэў! – вымавіў ён, уваходзячы ў пакой, дзе Марк разьбіраў нейкія кнігі і карты.

- Каго? – Марк уськінуў на яго вочы.

- Ты можа і ня памятаеш. Была такая адна баба тут, Якімава жонка. Якіма памятаеш?

- Гэта лесавік? Паляўнічы, які на хутары жыве? Што паляваньне апошняе ладзіў?

- Так, ён. Міхась з размаху апусьціўся на лаву побач.

- Толькі жонкі ў яго болей няма. Яна сышла. Да Нікіфара. І зараз ад яго персоны са мной гаварыла.

Марк уськінуў на яго вочы. Ганна сказала б – вылупіў, - падумалася Міхасю, і ён усьміхнуўся.

- Да там такая жонка, кікімары лепей. Міхась махнуў рукой. Якім ня бядуе, ды і ня ў гэтым справа. А справа ў тым, што яна выдвінула мне ультыматум.

- Які? – Марк быў нешматслоўны, бо справа насамрэч была сур’ёзная. Усё ж патравы і свавольствы на зямлі рабіліся, і не малыя.

- Доўга распавядаць. Калі карацей, то хоча, каб я ўсё кінуў, і вярнуўся да іх. І пайшоў супраць вас. Крыжы каб пазнасіў.

Марк сапраўды ўставіўся на яго, ня разумеючы.

- Што? Ты? Крыжы каб пазнасіў? – раптам ён зарагатаў.

- Ну, яна з казырэй зайшла. У яе на мяне кампрамат. Міхась усьміхнуўся.

- Да ты што. Нават і ня ведаю, які. Марк пацёр шчаціну на падбародку.

- Ты ці пагаліся, ці бараду расьці. Няможна глядзець, - усьміхнуўся Міхась. – Як быццам з паходу толькі што. З крыжовага.

- У паходзе ў мяне была барада. Марк пакрыўдзіўся.

- Быў нейкі куст, які ты нажом абрэзаў. Табе жарка было. Млосна. Шыя пацела.

Міхась коратка рассьмяўся - успомніў нешта.

- Не ухіляйся ад тэмы. Які кампарамат? – Марк звузіўшы вочы глянуў на яго.

- Ніякі. Кампрамат на тое і кампрамат, каб ніхто ня ведаў. За яго мне ад Летыцыі можа ўляцець. Сапраўды будзе за што. Але ж так было патрэбна, і гэта ўсё у мінулым. Ды і наогул нічога не было.

- Разумею. Марк кіўнуў. – Нешта з мінулага, што можа паўстаць

паміж табой і ёй.

- Ня можа, - спакойна адказаў Міхась. Я ёй сам раскажу. Бо прыйшоў час. Так было трэба, і яна зразумее.

- Ну, глядзі. Марк сур’ёзна глядзеў на яго. – А можа, ня трэба ёй гаварыць?

- Можа, пакуль і ня трэба. Міхась на імогненьне задумаўся.

- Усё становіцца вядомым у свой час, Марк. Як і тое, што ты заходзіў да яе сёння ноччу. І я цаню тое, што ты … не зрабіў, - вымавіў ён. Яго вочы праціналі Марка, жглі яго, як полымя.

Марк нахіліў галаву.

- Я хацеў бы папрасіць выбачэньня, але ж мне яго няма. Таму я прашу ў цябе адпусьціць мне гэты грэх.

- Ніякага граху не было, Марк. Ні ў думках, ні ў целе. Было спакушэньне, ты яго пераадолеў. Міхась пільна глядзеў на яго, не адводзячы вачэй. – Так, ці не?

- Не. Грэх быў. Саграшыўшы ў думках грашыць так жа, як і той, хто саграшыў насамрэч. Марк сьціснуў ськівіцы, яго мышцы хадзілі хадуном.

Міхась марудна кіўнуў.

- Што ж, за сумленнасьць тваю адпускаю цябе гэты грэх. Хацеў бы папрасіць, каб болей ты не грашыў, але ж не магу. Бо ж я сам аднойчы спакусіў цябе. Але ж тое, што робіцца па волі і загаду Ўладара, гэта адно, а тое, што робіцца па сваёй волі,

гэта другое. Аднойчы ты зрабіў гэта. Я прабачыў цябе, бо ты выратоўваў мяне. Позірк Міхася стаў цяжкім, пагрозным.

Калі ты яшчэ раз увойдзеш у мой пакой і дакранешся да яе Марк, я адашлю цябе далёка. Зразумеў?

- Зразумеў, мой Пан. Месір.

Марк нізка нахіліўся.

- Але ж я хачу, каб ты быў тут, побач са мною. Ты патрэбны мне і ёй. Вочы Міхася сталі цёплымі, позірк – мяккім, сьветлым.

- Я разумею, як табе цяжка. Як ты пакутуеш. Марк, ты ж ведаеш, так ачышчаецца твая душа. На ёй шмат грахоў, якія пакуль што не пускаюць цябе. Не дадавай да іх ячшэ адзін сьмяротны.

Міхась устаў з лавы, падыйшоў да Марка, і палажыў яму руку на плячо. Той палажыў на яго руку сваю, і на імгненьне яны маўчалі. А потым Марк нахінуўся, і крануў руку Міхася вуснамі.

- Прабач мяне, госпадзі, - ціха вымавіў ён.

- Прабачаю, Марк. Міхась хлопнуў яго па плячу, і выйшаў. Па калідору раздаліся яго крокі – ішоў да сябе.

Марк ураніў галаву на рукі, і на імгненьне заціх. Яго плечы дрыжэлі. Але ж калі ён узьняўся, яго твар быў спакойным, і вочы – сухімі.

- Ты патрэбны яму, і ты патрэбны ёй, - ціха вымавіў ён сам сабе. А потым зьняў з цвіка кароткую рымскую плецьз рамнямі, у

якія былі ўплецены кавалкі жалеза.

- Miserere mei Deus miserer…

Брызгі крыві афарбавалі стол, і карты на ім, пракладваючы чырвоны шлях на Ўсход.

Ён біў сябе, і ўяўляў яе на ложку – аголеную, пакрытую крывападцёкамі. Такую слабую і тонкую, бяздапаможную, адну ў пустым пакоі, адурманеную, у паўсьне. Яе душа блукала ў безданях, - зразумеў ён. І там яна шукала Яго. Ён жа прыйшоў да яе, як таць у начы. Як вор. Яго каханьне было злачынным. Грэшным. Гэта была пажаднасьць, бо ён прагнуў яе цела. Ён хацеў, каб гэтыя сінякі на яе скуры пакінуў ён. Ён уяўляў яе пад сабой, яе слабыя ўскрыкі, яе стогны. Ён думаў, што ён быў бы больш пяшчотным, але сапраўды ён быў бы такім жа. Ён бы груба браў яе цела, разрываючы яе плоць сваёй плоцьцю, як ужо было раней. Ён адчуваў яе плоць пад сваімі рукамі, яе саскі пад сваімі пальцамі і далонямі, вуснамі, яе мяккае цела, тонкія рэбры і талію, яе сьцёгны, яе ўлоньне, якое пад яго напорам сачылася крывёю. Ён бы ўзяў яе ўсюды, самым брудным спосабам, яна б уся была яго. Ва ўсіх месцах. Таму яму няма выбачэньня. Няма прашчэньня яго грахам. І ўсё ж Ён выбачае яму ўсё.

Паступова яе вобраз у памяці стаў тускнець, мяняцца, і пераўтварыўся ў крыж на якім быў расьпяты Збаўца. Ля крыжу на зямлі плакала жанчына, пакрытая чорным покрывам. Яе тонкія белыя рукі закрывалі яе твар, але ж ён пазнаў яе. І пазнаў сябе. Гэта ён быў расьпяты на крыжы. Ён адчуваў шурпатае дрэва сваёй сьпіной і цвікі, прабіўшыя яго далоні. І раптам жанчына ўзьнялася, і прыціснулася да дрэва. Прыўстала, і дакранулася вуснамі да яго пакрытага ранамі цела. Наступнае, што ён адчуў – ён ляжаў на зямлі, і яна трымала яго галаву. Яе твар быў чыстым і сьветлым. Яна нахінулася да яго, і сьляза ўпала яму на вочы. А потым яе вусны кранулі яго лоб. Плець выпала зь яго рукі, ён бяз сілаў

зваліўся на пол, закрыў твар рукамі, і заплакаў.

Раптам ён пачуў Яго цяжкую руку на сваім плячы. Павярнуў твар, і ўбачыў Яго. Ён стаяў перад ім, і працягваў яму сваю шырокую далонь, узьнімаючы яго з каленаў. Разам яны прайшлі ў пакой, дзе была яна. Ён апусьціўся перад ложкам на калені, і апусьціў твар, кранаючы вуснамі яе далонь. Яе далонь крываточыла, як і яе сэрца, якое білася пад яе пяшчотнай скурай. І тады Ён узьняў яе, і, абдымаючы за плечы, нахіліў да яго. Ён прыпаў вуснамі да яе грудзей, пакрытых сьлядамі ад вуснаў таго, Каго ён ня мог назваць. Гэта Ён пакінуў на ёй гэтыя сьляды, якія ён, прасты грэшнік, зараз кранаў губамі. Марудна яго губы запячатвалі кожны сіняк, кожны чырвоны сьлед на яе скуры, краналі чырвоныя прыпухлыя саскі, якія ўбіралі раней Яго вусны. Яна нахілілася над ім і ўзьняла грудзі, і яго вусны сьціснулі яе сасок. Яна гладзіла яго галаву, валасы, шыю, плечы. У ёй было столькі пяшчоты. Яго вусны самкнуліся вакол арэолу, і яе сасок поўнасьцю зьнік у яго вуснах. Ён жадаў увабраць усе яе грудзі, поўнасьцю. І раптам Той апусьціўся побач зь ім на калені, і асьцярожна ўзяў вуснамі яе сасок. Яго твар прыпаў да яе грудзей, і яна аддавалася ім, закрыўшы вочы. Яе рукі ляжалі ў іх на плячах, і яна аддавалася ім бяз словаў, ціха ўздыхая, калі прагныя вусны сьцісквалі яе саскі.

Яе сэрца білася побач зь ім, ён адчуваў яго пульсацыю. Яе скура храніла сьляды каханьня Бога, каханьня апантанага, жорсткага і грубага, не жалеючага плоць, якая поўнасьцю служыла яму, агаляючы патаемныя глыбіні душы.

- Так нараджаецца сьвятасьць. У крыві і пакутах, бессаромна і забыўшы самое сябе, у служэньні такімі адданым, што яно пераўзыходзіць усё магчымае, пераадольваючы, рушачы ўсе абмежаваньні, сьтвораныя чалавекам. У Любві Маёй няма межаў, і няма межаў у сапраўднай Любві да мяне. Яна аддаецца ўся, забыўшы сябе, і атрымоўвае ад Мяне такую асалоду, што зямля ня можа ўмесьціць яе. Гэтая асалода разрывае цела, запаўняе яго і пераўтварае ў маё падабенства. Толькі так можна ўмесьціць мяне – поўнасьцю прымаючы, забыўшыся пра сябе і

сваё цела. Хто шкадуе плоць сваю, той ніколі не пазнае мяне. Ты нявечыў і катаваў сябе дзеля мяне, і ты атрымаў тое, чаго прагнуў.

Яна адкінулася на ложак, і ён узьняўся над ёй. Яго плоць, прагнучая яе, увайшла ў яе цела, у яе ўлоньне, якое яшчэ сачылася крывёю пасьля каханьня Таго, хто ляжаў зь ёй на ложку побач. Ён рухаўся ў ёй, забыўшы аб сабе, і бачыў як Ён цалуе яе чырвоныя ад яго каханьня вусны. Ён браў яе так далёка, як жадаў, і Ён вёў яго праз яе глыбіні. Яна ўскрыквала пад ім, і яе сэрца білася ўсё хутчэй між яе грудзямі, да якіх Ён прыпадаў вуснамі, пакрываючы іх пацалункамі. Нарэшце сьвядомасьць амаль пакінула яго, і застаўся толькі экстаз, сьвяты, запаўняючы яго і яе. Яе ўлоньне садрагалася пад ім, і ён выліваўся ў яго штуршкамі, запаўняючы яго сваім семенем. А потым схіліўся над ёй, і прыпаў вуснамі да яе жывату.

Ён выйшаў з пакою, хістаючыся, і зразумеў, што ён поўнасьцю ачышчан і прабачан. Яго поўніла сьвятло і каханьне, і Любоў да Яго, хто дазволіў яму дакрануцца да таямніцы з таямніц, да глыбінь сакральнасьці ў ёй. Яго малітва лілася сама, і была ўзьнёслай, як ніколі. Ён сам быў малітвай, прычасьцем і таямніцай. Толькі што ён прычасьціўся нябёснага каханьня, Любві, якую Ён можа даравань любячым яго душам. Яго цела было лёгкім і сьветлым, і сэрца поўнілася радасьцю.

На іх ложку яны зьліваліся ў абдымках. Ён нахіліўся над ёй, і цяпер Ён сам увайшоў у яе цела, і яна застагнала ад асалоды, ахапіўшай яе. Яе ўлоньне прагнула яго, бо ніхто іньшы ня мог запоўніць яе і валодаць ёй так, як ён. Яе кроў пакрывала яго чэлес, яе грудзі прыціскаліся да яго грудзей, і яна аддавалася яму ўся, узьняўшыся на вяршыні ахвяраваньня, якія дасягалі толькі найвышэйшыя з пакутнікаў. Яна служыла яму, была ім, была сатворана для яго і яго насалоджаньня ёю, і толькі зьліўшыся зь ім, яна адчувала сябе жывой, сапраўды жывой душой, Ён жа ўваходзіў у яе бязьмежна, запаўняючы яе салодкімі хвалямі, якія качалі сусьвет. Яго чэлес у яе ўлоньні быў сьвятаром у сьвяцілішчы, праслаўляўшым Госпада ў

сьвятая сьвятых, адчуваючы яго дакрананьне. Сьвяты дух сыйшоў у іх і запоўніў, аб’яднаўшы. Яна прычашчалася яго плоці, а ён асьвячаў яе, і яе кроў была вінам, акрапіўшым яго сьвятыя дары. Яго семя, выліўшаяся ў яе і на яе, часьціна яго плоці, было найкаштоўнейшым дарам, які яна магла атрымаць. Яна апусьціла ў яго руку, паднесла да сваіх вуснаў, і кранула іх, і ён пяшчотна пацалаваў яе, апускаючыся побач.

Глава 10: Бог

- Ну што, паразмаўляла?

Нікіфар адкінуўся на лаве. Яго кашуля была расьхінутая на грудзях, моцная зарагэлая шыя ў выразе каўнеру кантраставала з шэраватай бельлю палатна. Горача, сьпякотна.

- Горача, сьпякотна. Ну і дзень, - падумалася яму. – І камар’я ўжо тучы. Адкуль толькі бяруцца.

- З балотаў камар’ё. Сядзім паміж кочак, як жабы. Загнаў нас твой вучань у самую багну. Ганна злосна фыркнула.

- Ты чула? Ці аглохла? Вынік які тваёй сустрэчы?

Нікіфар цяжка апёрся на стол локцямі, толькі посуд зьвякнуў.

- Ніякі. Размаўляць зь ім бессэнсова. Ты ж яго ведаеш, дурня. Упёрся ў свой крыж, як баран рогам. Я, кажа, Бог. Ці ты такое чуў? Вы, кажа, у Адхлані. Зусім з глузду з’ехаў. Дачараваўся. Якая тут Адхлань? Вун, лес кругом - елкі і хвоі. І вёска недалёк – Дзяды. І навошта ты яго вучыў? Навучыў на сваю галаву. Ён цяпер творыць невядома што. Нейкіх ражаных нагнаў, у жалезных каструлях. Набудаваў тут, усе курганы парушыў, перарыў. Раструшчыў ідалаў. Елкі павырубаў, якім гадоў як яму ўдзесяцера.

- Гэтыя яго ражаныя мне палову людзей перабілі, другую ахрысьцілі, а яшчэ палова ўцякла. Харош дурань. Можа, ён і вар’ят, але ж шкоду ён робіць, як разумны.

Слухай, а можа ён і сапраўды – Бог?

Нікіфар глянуў на Ганну, узьняўшы брыво. – Як мяркуеш? Багоў, наогул, шмат. Можа, ён нейкі такі бог, пра якога мы ня ведаем.

- Што? Ён? Ганна прыснула са сьмеху.

- Пярун – гэта Бог. Велес. Сварог. Богі на нябёсах - калі варушацца, то зямля дрыжыць. А ня ходзяць па лясох у старой сьвітцы. Нават і ў аксамітах, ды жалезьзі, з залатым ланцугом ды цацкамі. Самы звычайны чалавек. Я зь ім побач стаяла, вось, як з табой. Я што, яго не памятаю? Яшчэ калі ён у той хаце сядзеў, мяжу вартаваў. У лазьні маёй мыўся зь Якімам. Павер мне, ні хваста, ні крылаў у яго няма.

- А ты добра разбачыла? – Нікіфар узьняў на яе вочы. Чорныя, глыбока пасажаныя, змрочныя, як балотная топь. У глыбіні іх мільганулі агеньчыкі. Раптам Ганьне стала страшнавата – сама ня ведала, чаму. - Ну і мужык! – сплюнула яна ў думках. Усе яны аднолькавыя. Толькі сышліся, а ўжо запытвае.

- А што мне бачыць? Мне тое не цікава. І не глядзі на мяне так. Каб я такога да сябе дапусьціла – драпежыну гэтую лясную, прыдурка. Ён жа лічыць сябе невядома кім. Як глянеш, быццам бы ўсе бабы – яго. Распусьнік. Ён і маёй дуры галаву задурыў. Колькі яна наплакалася з-за яго. Усё марыла, што яна вырасьце, і ён зь ёй ажэніцца. І чаго толькі ў галаву гэта ўзяла? Такі ажэніцца, глядзі. А вось дзіцё зрабіць – дык ён гаразды.

- Ну, на сваёй жа ажаніўся. Чарнявай. Нікіфар адкінуўся на лаве, выцягнуў пад сталом ногі.

- Сабачча вясельле. Ажаніўся ён. Хто тое бачыў? А сказаць можна невядома што. Ты на тым вясельлі гуляў? Хоць перад кім яно адбылося?

- Адбылося. Нікіфар, прыжмурыўшыся, глянуў на яе. – Але ж не перад людзьмі, а перад Богам. У царкве. У Празе. Ён мне сам сказаў. І дарма ты да яго словаў не прыслухоўваешся. Ня ведаю, Бог ён, ці хто яшчэ, але ж нешта зь ім адбылося. Зьмяніўся ён, Ганна. І ня ведаю, на дабро ці на блага нам гэтыя зьмены.

- Ён жа ўсё тут панішчыў! Ён гаі разарыў! Ён камяні апляваў! Ты што, Нікіфар? Якое тут можа быць дабро? Ты, можа, зь ім разам быць вырашыў? Ты ж з поўначы ўжо войска запрасіў, лясы адбіваць. Яны ужо на стругі паселі – хутка будуць. Са дня на дзень чакаем.

- Я іх пакуль спыніў. Вестку ім даў не сьпяшацца. Думаю я, Ганна. Ці ж так яны патрэбныя тут, на маёй зямлі? Яны, думаеш, дарам дапамагаць будуць? А пад іх руку ісьць не хачу. Надта ж яна цяжкая.

Нікіфар прызадумаўся. Ганна яго не кранала. Таксама маўчала, чакала, і глядзела на яго.

- Ну дык што будзем рабіць? – нарэшце вымавіла яна.

- Пакуль што нічога. Нікіфар паціснуў плячыма. – Ваяваць яго? Я ўжо наваяваўся, хопіць. І псоты гэтыя і патравы трэба спыніць. Толькі людзей дарма губляем. Яны нам яшчэ спатрэбяцца, а справу знойдзем – якая б не была, усё лепей, чым яны будуць у яго на елках вісець.

- Ну ты … ты… Ганна не знаходзіла словаў. Я да цябе прыйшла, я Якіма кінула, жыцьцё усё перавярнула з-за цябе. А ты … Толку ад цябе ніякага! Сядзіш, разамлеў. Камары цябе заядаюць. У цябе пад бокам крыжы паўтыкалі. На тваёй зямлі!

- Даліся табе гэтыя крыжы, дура. Раптам Нікіфара прарвала – раззлаваўся не на жарт, зразумела яна.

- Іх вакол вунь сколькі – з усіх бакоў. Ну і што, што на некалькі пабольшыла? Я ж сказаў табе – пад крыж не пайду. Не сьхілюся. І хлопцы мае ня пойдуць. Але ж гінуць дарма я ім больш не дазволю. Сёньня ж аб’яўлю, каб ні воднай душы на тыя землі не савалася. Калі што, дык гэта будзе супольна, разам, прыгатавана. Няма чаго ваўка за хвост дзёргаць. Бо усё ж ён – воўк. Ваўчыная яго натура. Ты думаеш, крыж надзеў, дык надта зьмяніўся? Ён яшчэ крыві праліе, памяні маё слова. А адсунуць яго немагчыма. Бо за ім ведаеш якая моц стаіць? Яны ўсё роўна сюды ўсе пойдуць. Хадзілі ўжо. Час такі наступае, што трэба нам схавацца ў лясах. Хто вольны, той пойдзе да мора, і далей. Па лясох, пустках і гарах расьтячэцца нашая сіла, схаваецца. На ўзмор’і. У барах ды пушчах, куды ім не дабрацца – цемра не дазволіць. Ёсьць яшчэ лясы – запаветныя. На поўнач, ды на ўсход. Пойдзем да мора, у той бок. Туды крыж ня хутка дабярэцца, а зьвяроў, рыбы там хапае.

- Здаўся? Ганна прыжмурыла вочы. – Сыходзіш? А я?

- А што – ты? – Нікіфар пацiснуў плячыма. – Хочаш, пайшлі. А ня хочаш – што ён там табе прапанаваў? Кляштар?

Раптам ён зарагатаў.

- Жартаваць ён заўсёды ўмеў, ваўчына. Ваўчыная кроў. Не было рразумела, лае ён свайго былога вучня, ці хваліць.

- У кляштар мяне гоніш? – Ганна зло сьціснула вусны, толькі ськівіцы захадзілі. – А можа, ты і праўда ў яе закахаўся? У яго шлёндру? Я ўжо табе не патрэбная?

- Гэта я табе не патрэбен, - адрэзаў Нікіфар. – Што і добра, я табе скажу. Ідзі-ка ты, даражэнькая, да свайго лясуна. Няма чаго табе рабіць тут у лесе, на балоце. Ідзі вунь, парадзіхі ў дзядах зачакаліся. І твая скора таксама народзіць. Думаеш, я ня

ведаю, з-за чаго ты мяне на вайну гоніш? І што ў тваёй дурной галаве, якіх блазнотаў толькі ня месьціцца. То ты яго ў зяцьця хочаш, то – забіць. Маімі рукамі. Ён мне ня вучань болей, і ён гэта ведае, і я. Што ж у іх там робіцца зараз – іх справы. Хай паўтыкаюць гэтымі крыжамі хоць увесь лес. Што ён там сказаў? Адхлань? Да хоць усю Адхлань, калі мы і сапраўды ў ёй. Трасца вазьмі і яго, і гэтае месца. Але ж лясы тут ёсьць – на мой век хопіць, спадзяюся, што доўгі.

- Ня хочаш – я пайду ваўхвоў шукаць. Сапраўдных. Не такіх, як ты. Лодыр ты, лянота.

- Навошта табе ваўхвы? Нарэшце падазрэньні ў яго галаве аформіліся, і пераўтварыліся ва ўпэўненасьць.

- Ты што рабіць сабралася? – яго чорныя, густыя бровы ссунуліся, твар набыў пагрозны выраз.

- Тое, што ты зрабіць ня хочаш, - адрэзала Ганна. – Я ёй такую псоту зраблю – ніякі крыж не дапаможа.

- Я табе зраблю псоту. Раптам Нікіфар узьняўся з-за сталу ў весь свой гіганцкі рост. Ганна выглядала побач зь ім зусім нізкай – ледзь да пляча яму даставала. - Не кранай яе.

Ён цяжка дыхаў, гледзячы прама Ганьне ў вочы.

- А што? – спакойна запытала яна. – А то што? Што ты мне зробіш? Усё зразумела. І чаму ты мяне ў кляштар адпраўляў, і ваяваць ня хочаш. Ты што думаеш, яна тваёй будзе?

- Не твая справа, што я думаю. Ідзі-ка ты, мілая, назад. Да Якіма. Павінішся, схлусіш што-небудзь. Табе ня ў першы раз туды-сюды гойсаць.

- І што вы знайшлі ў гэтай вядзьмарке? Чортавай жонцы? Худая, белая, як сьмерць, і чорная, як варона. Яна ж страшная, як нябожчык. Цьфу. Ганна раззлавана сплюнула.

Раптам Нікіфар павярнуўся. Крыху павывучаў Ганну поглядам, зьмерыў яе зьверху да нізу, быццам мерку на гроб здымаў, - падумалася ёй.

- Страшная? Вочы разуй. Нарэшце вымавіў ён, і пакрочыў прэч з паляны. Ганна засталася адна, зьбянтэжаная і раззлаваная.

- Невядома што робіцца, - падумала яна. – Невядома што! Бог, крыжы, будоўля гэтая ўся, людзей панаехала. Роднай мовы і не пачуеш – лапочуць на ўсіх нарэччах, якія толькі на зямлі, напэўна, ёсьць. Жылі сабе ціха-мірна, пшаніцу сеялі, у лазьні парыліся, рабілі паціху. Ніхто не чапаў, не турбаваў. Але ж пачалося – шум, тлум, чужынцы. А пачалося ўсё зь яе. Ганна ізноў вызьвярылася, на гэты раз – пра сябе. Адкуль ён яе прыцягнуў, шлёндру гэтую? Альжбэта казала – зь вялікага гораду, такога вялікага, як, можа, усе гэтыя землі. Мільён чалавек! Гэта ж колькі? Столькі і па ўсяму сьвету не набераш. Гэта ён дзеля яе ўсё робіць, бо ж пакуль яе не было, так жыў сабе ціха, і не высоўваўся. І маёнтак стаяў закінуты. Езьдзіў сабе да мора, і абратна, усе чужынцы дома заставаліся. А да іхніх тавараў яна ласы ня мела. Ні тканіны гэтыя, ні прылады, ні рэчы, ні мазкі-краскі ўсялякія яе не цікавілі. Расой умылася, зарой убралася – і добра. Цяпер усе паапраналіся – аксаміты гэтыя, шоўк. Туфлі на абцасах. Кнігі гэтыя. Цьфу й на іх. Навошта яны патрэбныя? Толькі мозг тлуміць. Бог нейкі. Чужы, далёкі. Усходні. Дзе яго там расьпялі? У якіх землях? У пустыне. І што гэта такое? Дзе гэта? І што, што расьпялі? І чаму пасьля гэтага ён – Бог? Ці ж мала такіх было? Вунь іх колькі такіх, і на кол сажалі, і што толькі не рабілі. І што, усе яны – Бог? Не зразумела. З аднаго боку ёй было цікава – разабрацца б. Бо ж баба Ганна была наогул не дурная. Але ж з другога боку – як гэта яна, Ганна, гаспадыня на сваёй зямлі, радавая павітуха, да якой усе вёскі вакол на паклон ходзяць, за зёлкамі ды словам, раптам закіне ўсё свае, роднае, і пахіліцца нейкаму

ўкрыжаванаму мужыку? Не, тое немагчыма, каб мужыку пахіліцца. Вось, яны кажуць – ёсьць гэты Бог, недзе высока, вышэй за аблокі. Але ж – не на небе, а недзе збоку? І дзе ён? Велес, ён тут, у полі, у лесе. Пярун – на небе. Яе богі родныя, блізкія. Дажджом на зямлю сыходзяць, агнём гараць, ветрам дуюць, маланкай бьюць. Вось улупіў бы Пярун па шлёндры маланкай, і па гэтаму іх крыжу на саборы. Але ж яны і не зразумеюць, што гэта Пярун. Скажуць, маланка бліснула. І як яны жыць зьбіраюцца з такім Богам, якога і наогул на зямлі няма? Жывуць на зямлі, а глядзяць некуды, нават – ня ў неба, а кудысьці быццам бы ў сабе. Кажуць – там схаваны Бог. Там сьвятло, і яго міласьць і ласка. А які ён, і якая гэтая міласьць? Вось вырай – гэта зразумела. Малочныя рэкі, кісельныя берагі. Дзяды, продкі жывуць, так, як і тут жылі – толькі ўсяго ў іх удосталь, і няма ніякай нястачы ні ў чым. І зімы няма – толькі лета. Грыбоў, ягад, дзічыны – вось гэта вырай. Ніхто іх не турбуе. А гэты іх Бог ім што абяцаў? Пакуты? Крыж? Яна садрыгнулася. Бачыла яна гэтых іх … манахаў. Рыцараў. Смурныя, змрочныя. Нічога ім не патрэбна – толькі вочы гараць, глядзяць невядома куды, быццам бачаць невядома што. Невядомага ёй Бога. Вар’яты. І гэтая ж яго чорная такая ж. Такая ж вар’ятка. Бабы бачылі, ішла пад вэлюмам да свайго сабору, ад маёнтку праз лес. І побач такі здаровы, страшны, твар увесь пасечаны, белабрысы. Ззаду, як бы і ня зь ёй. А ў саборы гэтым музыка такая – сэрца разрываецца. І млосна, і страшна, і прыгожа. Быццам бы і праўда – не на зямлі. І ходзіць яна туды кожны дзень, а то і не адзін раз. Бабы казалі, стаіць, сьпевы слухае. Плача. І што ёй не жывецца? Напэўна, душа ня чыстая, на сэрцы млосна. І ён зь ёй прыходзіць калі-некалі. Разам стаяць, за рукі трымаюцца. Галовы апусьцяць, быццам бы вянчаюцца. І так – кожны раз. Толькі невясёлае нейкае ў іх вясельле. Змрочны якісьці ў іх Бог – ні сьпеваў, ні карагодаў, ні танцаў, ні дуды. І што зь яго? Якая зь яго карысьць? Калі ў яе карова захварэе, яна што, да яго павінна зьвяртацца? За кароў Велес адказвае. Вось Велесу яна і будзе маліцца, і трэбы насіць. Ёсьць тут яго балван, схаваны ў лесе. Бабы пратапталі сьцяжынку.

Эх, як жа было добра без гэтых усіх манахаў, сьвятароў,

сабораў. Рабі, што хочаш, ніякіх табе забаронаў, ніякіх грахоў. Ды і зараз што для яе зьмянілася? У яе – справы свае, як і заўсёды. Бабы прыходзяць, зёлкі просяць. І яшчэ чаго. А яшчэ ў яе – Альжбэта, дачка названая, на снасях. І гэты дурань зь яго шлёндрай-жонкай. Таму ў яе – свае справы. Не хоча Нікіфар ёй дапамагаць – ну і ладна. Закахаўся, дурань. Зачаравала чорная немач. Гэта зразумела.

Раптам Ганна стукнула сябе па сьцягну. Дык яна ж вядзьмарка! Гэта ж бачна. А калі так, то ўсе яе чары можна парушыць, ды раськідаць, ськінуць ды прэч адаслаць, разам зь ёю. Зьнікне яна, сыйдзе, як цень. А Міхась усё роўна будзе з Альжбэтай. Ня будзь яна Ганна. Яна ўсё для гэтага зробіць. І ўсех багоў за бараду зь неба сьцягне, калі ёй будзе трэба. Яны ёй усе служыць будуць, як мілыя. І на дзіця – яе знак. Знак Сварога-каваля. Не, яна так проста не адступіцца. Яна будзе змагацца за сваё, за роднае!

Ганна прыўзьнялася, выставіла грудзі, быццам бы карабель прыгатаваўся ў доўгае плаваньне па бурным водам.

А мужыкі гэтыя – цьфу на іх. Яны нічога не разумеюць, яна будзе імі круціць, як хоча. Як ёй, Ганьне, патрэбна. Аб сабе трэба думаць перш за ўсё. Хто тут можа зь ёй параўнацца? Ніхто. Такой жрыцы-вядуньні ў акрузе няма. Можа, толькі дзе за марам. Дык яно далёка. Хутка Альжбэце ражаць – трэба падрыхтавацца. Да балвана схадзіць, зёлак прыпасьці. Справаў шмат. Як і заўсёды. Няма калі марнаваць часу.

Яна разьвярнулася, і рашуча пакрочыла да Якімавай старожцы. Дамоў. Яшчэ праз поле ўбачыла – Якім сядзеў на двары, вязаў нешта – сеці ладзіў. Заўважыў яе, уськінуў галаву, і тут жа апусьціў, як ні ў чым не было. Працягваў працу.

- Што сядзіш, даражэнькі? Жонку не вітаеш каханую? – Ганна падышла да яго, і стала, упёршы рукі ў бакі.

- А што цябе вітаць? Прыйшла – прахадзі. Не перашкаджай. Бачыш, сеці раблю. Якім быў спакойным, як быццам бы яна і не адсутнічала некалькі месяцаў.

Ганна рашуча прайшла ля яго, пераступіўшы цераз ворах вяровак.

- Камора мая цэлая? Не разбурыў? Нічога не чапаў?

- Не заходзіў я ў тваю камору. Што мне там. Пыл нюхаць. Якім сплюнуў у пясок.

- Ну і добра. Альжбэта хутка сюды зьявіцца. Зь дзіцём. І вось што – яе трэба будзе на пэўны час схаваць. Яму дзіцё гэтае патрэбна – я ведаю. Хай пашукае.

Ганна рассьмяялася, хлопнула дзьвярмі, і зьнікла ў хаце.

Глава 11: Ружы

- Каханы мой, як атрымалася, што мы з'ядналіся? Як дазволіў нам гэта сусьвет, у якім душы кранаюць адно адну на кароткі час, каб разьляцецца назаўсёды, ці не сустракаюцца ніколі? Як адбылося, што я знайшла цябе, а ты - мяне? - Гэта - цуд, каханая. Ці тое, што завуць цудам. Насамрэч жа, цуд - гэта твая душа, якая так жадала мяне, што я не мог не прыйсьці. Твая душа - жывая, прагнучая, няўтольная ў сваёй жарсьці, якую можа задаволіць толькі Бог. Ты прагла мяне зь дзяцінства, і я прыйшоў да цябе. І я застаюся побач з табой, там, дзе няма абмежаваньняў - ні прасторы, ні часу, ні каханьня. Бо там адначасова ёсьць усё. Гэта - адвечнасьць, якая разгарнулася перад табой і мной. Мае рукі - адвечнасьць. Твае грудзі - адвечнасьць. Твае вусны - вада жыцьця, і подых Сьвятога духа. Твае вочы - зоркі, якія бачаць Мяне ў маёй велічы, і я - той, чыі вусны кранаюць іх, пяшчотна трымцячых пад маімі губамі. Адчуваць цябе - гэта нявыказная асалода, якую толькі можна адчуць, служачы на алтары сусьвету, які ёсьць тваё пяшчотнае цела, найбольшая Ахвяра, якая можа парадаваць мяне, найсьвяцейшы, найчысьцейшы дар, які пераўзышоў усё у сваёй чысьціні і сьвятасьці. Самая чыстая з ахвяраў - гэта цела тваё, якое ты аддаеш дзеля мяне, не шкадуючы яго, бо ў цябе сапраўды ёсьць, што аддаваць. Скарбніца твая багатая, бо ж я бясконца запаўняю яе сваёю Любоўю. Ты - мая песня, дзівосны сьпеў на маіх вуснах, які запаўняе маю душу. Няма мяжы ў маім каханьні і маёй любві, і ў маім ушанаваньні тваёй прыгажосьці, якая поўніць маё сэрца радасьцю. Так казаў ён, дакранаючыся губамі да яе цела, якое раскрывалася перад ім, як і яе душа, шчырая, убіраючая яго, каб запоўніць ім усю сябе. Так і яе цела, разам з душою, аддавалася яму і патрабавала ўсё большага і большага, пакуль ня будзе дасягнута мяжа, за якой ужо няма межаў ні ў чым паміж ім і ёю. Служэньне яе цела яму ўзьнімала яе душу да такіх вяршыняў асалоды, на якіх спыняўся подых, бо подыхам станавілася яна сама, поўнячыся сьвятым духам. Няма было словаў, каб апісаць гэта. Словы губляліся, і замест іх прыходзіла нешта, што само было Словам, гучаньне якога

ўвасабляла ўсё. Так адчувала яна, калі яго вусны краналі яе, і кожная яе жылка адгукалася на яго губы, як зьвінячая струна, тонка і высока, гучаньнем, якое гублялася ў нябёсах. - Хто твой муж, маленькая? - ціха казаў ён, пакуль яго губы апускаліся ўніз па яе целу. - Хто твой Бог? - Ты, - шаптала яна. - Ты, каханы. Ты мой муж і мой Бог, адзіны, жаданы, жыцьцё маё, радасьць мая, любоў мая назаўсёды. Яго вусны ізноў былі прагнымі і патрабавальнымі, ізноў яны ўбіралі яе саскі і тонкую скуру, але ж на гэты раз яны былі мяккімі і пяшчотнымі, гаючымі, такімі, як маць кранае сваё дзіця. Ён быў усім для яе - і любячым мужам, і Айцом, і Словам, і подыхам Духа сьвятога ў бязмежжы яе душы. Яна замірала пад яго губамі, заціхала, і ізноў выгіналася яму насустрач. Яе рукі ахапілі яго, і яна адчула, як яго плоць уваходзіць у яе цела. Ён браў яе так, як гэта мог рабіць толькі ён - упэўнена, бязьлітасна, і ў той жа час зь вялікім каханьнем, з жарсьцю, якую было нічым не стрымаць. Ён вёў яе ў гэтым танцы іх целаў, і яна адчувала яго руку, і рух, як дзівосную музыку, якая ўладна запаўняла яе, не пакідаючы і рэштку для магчымасьці супраціўленьня ці жаданьня ня сьледаваць за ім, не падпарадкавацца яго жарсьці. Яна раствaралася ў ім поўнасьцю, зьнікала, робячыся глебай, у якой прарастала яго семя, вадой, якую ён прагна піў у сьпякоту, яго крывёю, напітваючай яго гарачую плоць. Як можа так кахаць чалавек? Здавалася, што гэтае немагчыма. Але ж у гэтым быў увесь ён - рабіўшы немагчымае магчымым, і цяпер усё, аб чым яна магла толькі марыць, зьдзейсьнілася зь ім, і ў ім. І яна кахала яго моцна, так моцна, што ёй рабілася і страшна, і радасна. Яе каханьне было разуменьнем сусьвету, праз якое яна ведала Яго, і ведала ўсё. Не было таго, што магло б адштурхнуць яе ад яго, як чалавек ня можа пакінуць самое сябе. Яе проста запаўняла радасьць ад таго, што яны былі побач. Звычайныя справы, якія яны рабілі, былі шчасьцем, як некалі, калі ён калоў дровы, а яна глядзела на яго ў захапленьні, таячы ад замілаваньня і пяшчоты, ці калі ён стаяў ля вакна ў закінутай лясной хаціне, а яна падыйшла і палажыла руку яму на плячо, і ён накрыў яе сваёй, і тады іх вусны ледзь не сустрэліся. Яна ведала, што такую ж радасьць ад яе прысутнасьці адчуваў і ён, толькі яшчэ мацней, бо яго душа была велічнай, такой, як яна і не магла ўявіць. Яна прымала ад яго асалоду і боль, як прымала яго ўсяго. Яго каханьне было

цяжкім, яно забірала яе ўсю, валодала ёй поўнасьцю і бяз рэштку. Ён быў ўладным і жорсткім, і гарачым, і пяшчотным адначасова. Яго вусны былі і мягкімі і драпежнымі, і прагнымі, і лёгка кранаючымі, як пялёсткі, падаючыя на грудзі. Ён быў рэўнасным у сваім каханьні, і яна апускала вочы пад яго позіркам, цяжкім, працінаючым, бачачым яе наскрозь. Але ж і якім любячым ён быў, як гарела да яе яго сэрца! Іх сэрцы, здавалася, біліся як адно, разам, і калі яна прыціскалася да яго магутных грудзей сваёю, яна адчувала, як тут, у сэрцы, яны пераўтвараюцца ў адно, у нешта вялікае, чаму яна ня мела назвы. Яна трымала яго, як дзіця, ля сваіх грудзей, і служыла яму ўсім сваім целам, аддаючыся поўнасьцю, не працівячыся ніякім яго жаданьням. Ён меў поўную уладу над ёй, і як ніхто ведаў і яе цела, і яе душу. Ведаў зь дзяцінства, разумела яна. Ужо тады, калі яна пачала маляваць яго, калі ён прыходзіў да яе гарачымі начамі, калі яна малілася і прагла яго, калі ляжала бяз сну на сваім дзявочым ложку, і ён браў яе цела ізноў і зноў, так, як жадаў ён, і як жадала яна. Бо ж ён быў Богам, і для яго не было нічога немагчымага. Ён садзіўся ля яе, і яна размаўляла зь ім, клала галаву яму на грудзі, і адкрывала яму сваю душу, і цела. Яго рукі былі і лёгкімі і цяжкімі, яны сьцісквалі яе так, что на скуры заставаліся сінія сьляды, і яго твар быў і неверагодна прыўкрасным, і пугаючым, але ж заўсёды вылучаўшым найвялікшую любоў да яе, якую яна бачыла ў яго вачах, аб якой казалі і горача шапталі ёй яго вусны.

- Стань жыццём для мяне, стань маёю плоцьцю, працягам маёй душы ў бясконцасьць, - шаптала яна яму. – Бо няма межы твайму і майму каханьню, любы мой, адзіны, маё сьвятло і нябёсы!

- Я буду нябёсамі для цябе, мая прыўкрасная зорка, - адказваў ён ёй, і яго губы закрывалі яе мяккія ружовыя вусны, аб’ядноўваючыся зь ёй у адзіным подыху. Яе душа ірвалася кахаць яго ўсё больш і больш, і не было межаў гэтаму яе жаданьню спазнаць яго, як і яго Любві не было межы. Яе жаданьне запаўняла сабой усё, выходзячы далёка за межы яе цела, запаўняючы сабой сусьвет, так тамілася і прагла яго яе

душа, і ён даваў ёй столькі, сколькі яна магла ўмясьціць, і даваў ёй яшчэ больш, спатольваючы яе апантаную прагу.

Тое, што ён рабіў зь ёй, было вышэй за ўсё, гэта была і боскасьць, і блюзьнерства, і сьвятасьць такой велічы, што не было ні словаў, ні нават думак, каб яе апісаць, ці ўявіць.

Ён быў заточаным за кратамі вузьнікам, гадамі ня бачыўшым сьвятла, і яна прыходзіла да яго, суцяшаючы яго ў цемры адчаю. І ён быў царом моцы і велічы, параўнаньня якой не было на зямлі і на небе, і яна ўсходзіла на яго ложак, каб легчы зь ім побач.

Яна бачыла гэтую вязьніцу, і яго цёмны твар, закрыты чорнымі зблытанымі валасамі. Там было халодна і змрочна, і калі яна шла, яе ногі ступалі на сухой саломе і праху. У гэтай вязьніцы ён таміўся, і чакаў яе. Яна бачыла яго шырокую сьпіну, яго сагнутыя плечы, яго рукі і ногі, на якіх цямнелі сьляды ад кайданаў. Яго адзеньне амаль істлела, і вочы перасталі бачыць сьвятло. І калі яна падышла, і нахілілася да яго, ён адчуў яе пах, і прагна ахапіў яе рукамі, прыціскаючыся пакрытым крывёю і брудам тварам да яе грудзей. Ён амаль не нагадваў чалавека, гэта была суцэльная пакутуючая плоць, у якой тамілася душа. Яна цалавала і гладзіла яго валасы, амываючы яго твар сьлязамі, і яго рукі трымалі яе цела так крэпка, што іх было не разшчапіць. Яна была сьветлай і чыстай, пяшчотнай, як анёл. Ён быў цёмным і грубым, пакрытым брудам узятых на сябе грахоў, цяжар якіх зьнясільваў яго.

- Я – Бог пакутуючы, Бог укрыжаваны. Бог, які адвечна нясе свае раны за тых, хто нявечыць і катуе яго і пэцкае яго брудам сваіх дзеяньняў. Гэтая цямніца – ня ведаючая Бога душа, мірская, плоцкая, у якой я тамлюся і прагну, намагаючыся абудзіць яе, асьвяціць і напоўніць сьвятлом.

- Што магу зрабіць для цябе? – прашаптала яна. – Толькі каханьне сваё магу табе даць, бо болей нічога няма ў мяне,

Госпадзі. Толькі цела сваё і душу, бо ж я тут, у вязьніцы, такая ж аголеная і кінутая, як і Ты.

Яны абдымалі адно аднаго, і цалавалі ў цемры, а потым яго вусны прыпалі да яе грудзей, і яна адчула, як яе малако пацякло зь іх на яго сухія губы. Ён ня ведаў ні ежы, ні піцьця ўжо шмат часу, і яна разумела, што яе жыцьцё цячэ да яго праз яе, напаўняючы яго, і чым больш ён піў, тым больш станавілася ў яе грудзях малака, каб спатоліць яго смагу. Яна бачыла яго цёмны твар ля сваіх белых грудзей, і пугаючы, і любячы і прыўкрасны, і яе сэрца дрыжэла ад жаху і асалоды зьліцьця зь яго вуснамі, і яго блізкасьці, яго дакрананьня, яго рэальнасьці, яго жарсьці і пяшчоты.

- Ты ня грэбуеш мной, дзева? Пакутнікам, грэшнікам, вузьнікам у затачэньні сваіх грахоў? – прашаптаў ён. – Бо ж твар мой страшны, я шмат год ня бачыў сонца.

- Ты прыўкрасны, каханы мой. Ты найлепшы ў сьвеце, - прашаптала яна. – І мы выйдзем адсюль разам да сьвятла. І тут сонечны прамень асьвятліў глухую цемру каморы, і яна ўбачыла, як пад яго дакрананьнем ланцугі распадаюцца ў пыл. Ён быў вольны, ізноў ён мог устаць у поўны рост, рухацца, і выйсьці адсюль туды, адкуль зьзяў гэты дзівосны прамень. Ён узьняўся ў весь свой магутны рост, і ўзьняў яе на рукі, а калі апусьціў, то яны былі разам у багатым, раскошным пакоі, які запаўняла сьвятло і нябёсны блакіт, аткрываючыйся вакол. Ён быў цёмным і брудным, амаль чорным і пакрытым ранамі, але ж ён быў і самым прыгожым і велічным, уладаром па-над усімі, і зямлёй і нябёсамі разам.

- Ці ты ляжаш са мной на ложак, дзева? Каханая мая, якую я прагну ўжо бясконцасьць год. Ты прымеш мяне такім, які я ёсьць, у маім брудзе і велічы, і ранах і язвах, са сьлядамі ад кайданоў і удараў пляцей, які ад пакутаў амаль згубіў чалавечае аблічча? Бо я прагну цябе такім, які я ёсьць, чорным і спакутаваным, зьнямогшым ад болю.

- Я прыму цябе такім, які ты ёсьць, Госпадзі, прашаптала яна. – У велічы і ўмаленьні, і ў славе і ў паруганьні. Тваё цела сьвятое для мяне. Як магу грэбаваць тым, што для мяне найбольш сьвята?

Яго рукі крэпка ахапілі яе, і вусны прагна ўпіліся ў яе цела. Ён апусьціў яе на ложак, і яго плоць дакранулася да яе, дзевы, ня ведаючай мужчынскага цела, і ўвайшла ў яе глыбока, як сьмяротны удар, праніцаючы яе наскрозь. Быццам бы маланка прайшла праз яе, і яна страціла прытомнасьць, а калі прыйшла ў сябе, то ляжала на ложку ў сваім пакоі, і ён нахінаўся над ёй, і пяшчотна гладзіў яе твар, пакрываючы яго пацалункамі.

Усё было як раней, і сьвятло залівала пакой. Раніца наступіла, і яны ізноў былі разам, як і заўсёды, як многа разоў да таго.

- Ты бачыла мяне пакутуючага, укрыжаванага і чорнага ад ранаў, - ціха вымавіў ён. Ты прыняла і раздзяліла раны мае, каханая мая, і я зьліўся з табой поўнасьцю і ў брудзе зямлі, і ў сьвятасьці нябёсаў.

- Я так кахаю цябе, - прашаптала яна.

- Сонейка маё, дзяўчынка мая. Я кахаю цябе больш, больш, чым ты можаш уявіць. Ты для мяне – усё. Увесь сусьвет. Ён прыціснуўся тварам да яе грудзей, і замаўчаў.

- Гэтыя раны, якія я нанёс табе, - ціха вымавіў ён. – Я зьбяру іх у самы прыўкрасны вянок, з духмяных чырвоных ружаў, якім ушаную цябе, мая каралева. А потым я буду насіць яго каля свайго сэрца. Хай іх пяшчотныя шыпы праціснаюць маё цела. Я буду сьцякаць крывёю дзеля цябе, дзеля нашага каханьня.

- Спляці мне зь іх вянок і пояс, і адзеньне для маіх грудзей, любы мой. Бо я хачу, каб твае шыпы адвечна праціналі маю

плоць. Каб гэтыя раны, якія ты нанёс, мой каханы, ніколі не зажывалі і заўжды крываточылі, бо няма той крыві, якую я б не праліла за цябе, мая Любоў.

Ён пяшчотна цалаваў яе, кожны яе сіняк і рану, кожны сьлед, застаўшыйся на ёй мінулай ноччу.

- Ты благаславіш мяне на гэтыя пакуты, Госпадзі? Муж мой, любы, адзіны для мяне на ўсім сьвеце. Прашу, дазволь мне, бо я хачу пакутваць дзеля цябе.

Ён ціха пацалаваў яе вочы і яе рукі.

Калі Абель зайшоў у аранжарэю, ён убачыў, што яна зьбірае доўгія тонкія плеці прыўкрасных чырвоных і ружовых бутонаў, пяшчотных, яшчэ не раскрыўшыхся.

- Што вы робіце, мая панна? – запытаў ён. – Вы жадаеце ўпрыгожыць кветкамі ваш пакой?

- Я жадаю сплясьці сабе адзеньне, Абель. З гэтых ружаў я зраблю сабе пояс, - ціха вымавіла яна. – Я буду насіць яго дзеля нашага зь Ім каханьня. Я хачу адчуваць яго востра, балюча, так, як я адчуваю яго ў сваім сэрцы.

Абель прамаўчаў, і толькі сьлёзы на яго вачах былі адказам на яе словы.

Калі яна вярнулася ў пакой, то доўга пляла вянок – прыўкрасны і калючы, усеяны вострымі шыпамі маладых ружаў. А потым яна асьцярожна надзела яго на сваю талію. Паморшчылася, і ўскрыкнула. І надела на яго чырвоны аксамітны гарсэт багата расшытага плацьця.

Калі яна падышла да яго, і ён абняў яе, сьлёзы самі пацяклі зь яе вачэй.

- Навошта ты зрабіла гэта, любая? – ціха вымавіў ён. – Калі я загадаю цябе зьняць яго?

- Дазволь мне насіць яго сёньня, каханы, - прашаптала яна. – Гэта істотна для мяне, бо так я хачу. Прашу цябе. Мая душа поўніцца водарам гэтых ружаў, і мая кроў – як вада, якая цячэ з боку Госпада.

Ён апусьціўся перад ёй на калені, і пацалаваў яе там, дзе пад чырвоным аксамітам праступала чырвонае.

- Я бласлаўляю цябе на гэты подзьвіг, дзяўчынка мая, - ціха вымавіў ён. – Сёньня пасьля вячэры я сам здыму зь цябе гэты вянок, і залячу ўсе твае раны.

- Я хачу правесьці час да вячэры ў касьцёле, любы мой, - ціха, праз сьлёзы вымавіла яна. – Я хачу маліцца аб душах, якія яшчэ не знайшлі свой шлях да сьвятла.

Глава 12: Сустрэча на дарозе

Ганна стаяла на лясной дарозе, і чакала. Стаяла яна тут ужо даўно. Высокі, таўсты камель старой елкі хаваў яе ад поглядаў, але ж у гэты час на дарозе было ціха. Яна прыйшла рана, каб не прапусьціць яе, бо дазналася, што Панна наведваецца сюды кожны дзень зранку, пасьля золку, а потым у абед і вечарам. Калі-некалі яна прыходзіла толькі зранку, альбо надвячоркам, але ж тое было не вядома, у які менавіта дзень, і таму Ганна вырашыла чакаць яе з усходу і да заходу сонца. Ва ўсякім разе, яна намагалася прастаяць тут, пакуль сонца ня узьнімецца высока.

Ганьне карцела пагаварыць, высказаць усё, што яна ўжо высказала Міхасю, і насалодзіцца тым, як Летыцыя ўспрыме яе словы.

- А можа, адразу сыйдзе, - раптам падумала яна. – Яна ж гарачая, дурная. Яшчэ і звар’яцее. Зьнянацку ёй на вум прыйшла думка:

- Ці ёй дапамагчы зьнікнуць? Але ж яна адразу адкінула яе. Ніякай для яе, Ганны, асалоды ў гэтым няма. Нічога цікавага. Ганьне хацелася зрабіць балюча і Летыцыі, і, найбольш, Міхасю.

Яна стаяла ўжо, можа час, ці два. Але ж нарэшце ёй пашанцавала. За паваротам пачуўся гук конскай хады, і хутка з-за хвояў зьявіўся вершнік на белым кані. Ці, дакладней, вершніца. Яна рухалася ціха, павольна. Побач з канём крочыў той, высокі, які заўсёды суправаджаў яе.

- Шаноўная панна, я праважу вас да касьцёлу, і буду чакаць вас у прытворы, - данесьліся да Ганны яго словы.

- Ня трэба клапаціцца, Марк, - адказала вершніца. – Можа, у цябе якія справы.

- Справа ў мяне адна – бараніць маю панну, - рашуча вымавіў той.

Ганна пахаладзела. Што рабіць? Як ёй сустрэцца з гэтай чорнай прыватна і без чужыш вушэй? – падумала яна. – Паспрабую ўдачу, - раптам вырашыла яна, і кінулася напраскі праз лес, уздоўж дарогі. Яны яшчэ знаходзіліся ззаду можа ў сотні ці болей метраў, і яна хацела першая праскочыць у дзьверы прытвору, схавацца, і чакаць яе там.

Пару сотняў метраў ёй шанцавала, і яна бегла хутка, як магла, намагаючыся не рабіць шуму. Але ж калі яна ўжо адарвалася ад іх, то зачапілася за нейкі корань, аб які зь лёту спатыкнулася, і гучна ўпала ўсім сваім вялікім целам. І тут жа пачула крык:

- Стой! Хто бы ты ня быў, стой, калі табе дарага жыцьцё.

Бялявы не хлусіў – яго голас быў такім жудасным, што яна зразумела – гэта ўсё. Канец яе, хоць і нялепы і нягеглы, напэўна, прыйшоў.

Яна ускочыла на нагі, узьняла рукі, і закрычэла.

- Прашу вас, шаноўныя паны! Я ўсяго толькі бедная сялянка. Прашу вас, падыйдзіце і упэўніцеся самі. Я стаю тут і нічога не раблю дрэннага.

- Выйдзі на дарогу! – пачуўся пагрозны, уладны голас. Халодны, быццам бы сталь дасьпехаў ляскала аб лёд.

Яна асьцярожна выбралася з гушчару, і стала перад імі – уся ў

ветках і лісьці, перапэцканая, з расцарапаным тварам, чырвоным ад хуткага бегу.

Марк, азіраючыся вакол, дастаў доўгі меч, але ж нічога падазронага не пачуў, і, не укладваючы мяча ў ножны, падыйшоў да яе.

- Ты хто такая, і што табе трэба тут, у лесе? – строга вымавіў ён. – І чаму ты хавалася, а не йшла па дарозе, як усе нармальныя людзі?

Ганна ўжо хацела нешта схлусіць, але ж тут яе апярэдзіла Летыцыя.

- Ганна! – раптам ускрыкнула яна. – Ганна, гэта ты! Як я рада цябе бачыць! Колькі часу прайшло. Яна саскочыла з каню, і кінулася да павітухі.

Марк разгублена рухануўся за ёй сьледам.

- Ганна! Дрэнныя справы, - раптам прыйшло яму на вум. Ён успомніў начны візіт Міхася і іх размову. І канешне, што нічога добрага гэтая сустрэча прынесьці ня можа, - зразумеў ён.

- Панна! Стойце! Не падыходзьце. Гэта можа быць небясьпечна. Ён захінуў Летыцыю рукой, ціснучы Ганну поглядам.

- Чаму? – тая зьдзівілася. – Марк, гэта ж Ганна! Я яе добра ведаю.

- У мяне ёсьць прычыны не дазваляць гэтай прыватнай сустрэчы, Панна. Мяркую, нам лепш прасьледваць далей адным. З гэтымі словамі ён выцянуў меч, і перагарадзіў Ганьне дарогу.

- Я нікуды не сыду, - раптам рашуча вымавіла тая. – Я хачу паразмаўляць. У мяне ёсьць … навіны. Важныя. Прыватныя. Але ж я магу ўсё сказаць і тут. І ты мне рот сваім мячом не закроеш, - раптам крыкнула яна Марку. Той вагаўся паміж выбарам – забіць звар'яцелую бабу тут на дароге прама перад вачыма Летыцыі, ці даць ёй гаварыць. І тое, і другое было недапушчальна. Марк адчуў, што на яго ілбу праступае халодны пот.

- Што загадае мая Панна? – запытальна глянуў ён на Летыцыю, якая ўзвышалася над ім на кані.

- Панна загадае накіроўвацца ў касьцёл, Марк. Усем разам. І там у тваёй прысутнасьці я выслухаю цябе – яна зьвярнулася да Ганны – Ганна. Бо я ня бачу іньшага выйсьця, і мяркую, што так будзе правільна. У боскім месцы, перад тварам Бога, мы і пагаворым.

Няма чаго рабіць – Ганьне прыйшлося падпарадкавацца. Канешне ж, ёй карцела высказацца, і прама зараз, але ж нічога, яна пачакае. Адцягне час, і зьбярэцца з думкамі. Ды і там, у саборы, зручнее. Сам-насам, а не на дарозе, дзе таго і глядзі, нехта зьявіцца. Нехта, каго яна зусім не жадала тут сустрэць. Таму яна пагадліва кіўнула, і яны накіраваліся па дарозе да сабору, вежы якога ўзвышаліся за паваротам над верхавінамі елак. Вострыя, тонкія, карункавыя крыжы драпежна, як здавалася Ганьне, праціналі неба. Іх чорныя вузкія целы расставіўшы рукі быццам бы луналі над зямлёю, над хвоямі і елкамі, дасягаючы кучаравых бялюткіх аблокаў, якія ружавелі ў промнях надыходзячага сонца. Было зусім рана, і дзень абяцаў быць цудоўным. Пяшчотная вясновая зелень радавала вока, мяккае сьвятло лілося з блакітнага неба, толькі пачаўшага набываць колер. Недзе гучна сьпявала птушка – салавей, і сьпеў яго ліўся прывольна, апантана, вітаючы новы дзень.

- Якая благадаць! – вымавіла Летыцыя. – Якая прыгажосьць! Яе твар, сьветлы і мяккі, афарбаваўся ў колер маладой зары, шчокі пяшчотна кранула ружовым, вочы сьвяціліся нябёсным

сьвятлом. Яна сама нагадвала анёла, чыстую душу, не належачую гэтаму сьвету, якая радавалася першаму сатворанаму Госпадам зямному дню. Ева да грэхападзеньня, не кранутая спакусай, ня ведаючая болю, але ж нясучая ў сваім сэрцы і вачах усе будучыя тысячагоддзі болі і пакутаў, і сваіх, і тых, каго яна кахала. Калі б яе бачыў мастак, то аддаў бы жыццё, каб намаляваць яе. У ёй не было нядасканаласьці, не было загану. Яна была дасканалай, як боская маці, і зямной і пяшчотнай, якой і прыходзіць Мадонна, адказваючы на малітву нявіннае душы.

Яе чорныя валасы, заплеценыя ў свабодныя доўгія косы, ліліся па сьпіне пад чыстым белым вэлюмам, цёмна-чырвонае плацьце вольна струменілася, падаючы з конскай сьпіны амаль да зямлі. На ранішнім сонцы паблiскавалі залатыя ўпрыгожваньні – каралі і завушніцы, кольцы, але ж яна зусім не зьвяртала на іх увагі. Яе выгляд быў простым, позірк – спакойным, задуменным. Яна сядзела прама на кані, асьцярожна несучы сваё цела, якое мягка паўтарала рух жывёлы, стройная, тонкая, нібыта вежа, нябёсны шпіль, за які зачапіліся аблокі, прыгажосьць і сьціпласьць у яе жывом увасабленьні. Яе душа была чыстай, яе думкі былі чыстымі, напоўненымі сьвятлом. І напоўненымі Ім. Ён зьзяў у яе вачах, яго пацалункі яшчэ трымцелі на яе вуснах, яго подых яшчэ адчуваўся ля яе, і яе пяшчотная шыя яшчэ памятавала дакрананьні яго губ.

Марк крочыў побач, нібыта ў сваіх думках, але ж позірк яго пільна аглядаў навакольле і сачыў за крэпкай, нізкай фігурай Ганны, якая рухалася перад ім на адлеглацьці яго рукі. Яна разумела, што цяпер, нават калі яна і захоча зьбегчы, у яе нічога не атрымаецца, бо ён адразу схопіць яе за каўнер. Так што прыходзілася ісьці, ня хутка і не марудна, падпарадкоўваючыся хаду каня, на якім сядзела гэтая яго жонка. Летыцыя. Яна ў думках сплюнула. Ну і імя. Тое, што яна, Ганна, апынулася ніжэй за сваю ахвяру, ды ячшэ і пад канвонем, не на жарт злавала яе.

- Але ж пачакайце, - думала яна. – Яшчэ ня вечар. Паглядзім на

цябе, красуня, праз палову гадзіны. Сабор ужо наблізіўся да іх, ці, дакладней, яны – да яго. Высокі, гонкі, з шэрага мармуру, у колер стволу старой елкі, пакрытага імхом, ён пагрозна і велічна паўстаў над іх галовамі. Над саборам празьвінеў гук – ударылі ў звон. Невысокі, худы чалавек выйшаў з дзьвярэй, і нахіліў галаву, вітаючы іх. Марк дапамог Летыцыі саскочыць з каню.

- Юзаф! – прыветна вымавіла яна. – Рада вас бачыць!

Яна нахілілася, каб пацалаваць яму руку, але ж ён апярэдзіў яе, і галантна ўзьняў і пацалаваў яе вузкую кісьць.

- Мая панна, - вымавіў ён, - ня трэба, я ніжэйшы слуга ўсім. Хто мы перад тварам Яго, каб дазволіць так ушаноўваць сваё цела.

- Але ж вы толькі што ўшанавалі маё. Летыцыя ўсьміхнулася, і, здаецца, стала яшчэ прыгажэй.

- Вашае цела не належыць вам, мая Панна. Праз вас я ўшаноўваю Яго. Юзаф нахіліў галаву. І вашу душу, якая безумоўна найбольш і прыгажэй за цела, хоць яно і прыгожае звыш таго, што можа бачыць прасты чалавек. Ён выразна глянуў на Ганну, і ў яго вачах яна прачыла нешта, падобнае на дакор. Але ж напэўна, ёй здалося, падумала яна. Адкуль ён ведае, хто яна, і што ў яе на вуме. Нейкі чужынец. Новы. Юзаф. Цікава, хто такі, і адкуль?

- Юзаф, ці, прабачце, шаноўны Рафал, - Летыцыя звярнулася быццам бы да Ганны, і да нікога, - гэта новы сьвятар, які будзе служыць у нашым саборы, а таксама з боскай дапамогай арганізаваць школу для навучаньня найбольш спасобных зь мясцовых вучняў. Дзяцей трэба вучыць чытаць, і на латыні таксама, і іньшым мовам. І ўсяму астатняму, што патрэбна. Яны павінны ведаць сьвятыя тэксты і ўсё астатняе для жыцьця і далейшай навукі.

- Правільна. Не сядзець жа ім не пісьменнымі дурнямі ў гэтым лесе, - пагадзіўся Марк. – Мір вялікі, хай ведаюць, і ўсё спасьцігаюць сваім розумам і праз кнігі.

- Кнігі! – фыркнула Ганна. – Дурасьць гэта. Трэба ведаць зямлю, на якой жывеш, а не чужынскія мовы, ды кнігі чытаць.

Юзаф крыху зьдзіўлена глянуў на яе.

- Што дрэннага ў веданьні таго, як гаворыць астатні сусьвет? І ў кнігах, у якіх схаваныя незьлічоныя скарбы мудрасьці? А таксама ў Сьвятым Пісаньні і трудах Айцоў? Гэта абавязкова трэба ведаць.

Ганна сьціснула вусны, і нічога не адказала. Ёй не хацелася траціць свой запал на гэтага худасочнага ў расе. Нічога ў ім цікавага яна ня бачыла – яшчэ адзін чужынец, які як прыйшоў, так і сыйдзе. Хто тут ён, і хто яна. Ганна незадаволена паціснула шырокімі плячыма.

Ніхто больш нічога не сказаў, і адзін за адным яны прайшлі праз высокія арачныя дзьверы, цемнаваты прытвор, і апынуліся ў прасторнай вялікай зале.

Сьвятло праз высокія вузкія вокны пад стольлю запаўняла яе мяккім ранішнім зьзяньнем, але ж у вуглах і пры ўваходзе яшчэ хавалася густая, сіняватая цемра. Тут яны спыніліся, і Юзаф вымавіў:

- Шаноўная панна, я буду чакаць вас ў спавядальне, пакуль жа вы можаце пагаварыць зь Ім столькі, сколькі будзе патрэбна вашай душы. З гэтымі словамі ён ізноў нахіліўся, і Летыцыя з Маркам пахіліліся яму, і адыйшоў некуды ў бок, схаваўшыся за калёнамі папярэчнага нёфу.

Летыцыя паказала рукой на скамейкі перад імі – цяжкія, дубовыя, з высокай сьпінкай, якія дзьвума радамі сыходзілі да альтару, перад якім была пакінута вялікая пустая пляцоўка. Над простым мармуровым алтаром вісела вялікае расьпяцьце – нібыта дыхала, белае, рэльефнае.

- Мікеланджэла, - вымавіла Летыцыя. – Вялікі дзякуй яму за выдатную працу.

Ганна нічога не зразумела, але ж зачымсьці кіўнула. Дзякуй, так дзякуй. Пачакай, зараз ты мне таксама падзякуеш, прыгажуня. Яна ў думках злавесна ўсьміхнулася.

- Прысядзем? – прапанавала яна Ганьне.

- Ну, давай, - вымавіла тая. А пра сябе дадала:

- А тое яшчэ звалішся, дурніца.

Яна цяжка апусьцілася на лаву, і Летыцыя села крыху на адлегласьці побач зь ёй, запытальна, і крыху журботна гледзячы на яе. Вакол стала ціха.

Ранішняе сьвятло падала на твар Летыцыі, асьвятляючы адну яго палову, другую ж схавала цемра, і з-за гэтага яе рысы набылі нейкі новы, прыгожы і адначасова палохаючы воблік. Яе прыгажосьць быццам бы раздзялілася на дзьве паловы – адна зь якіх была тварам анёла ў сьвятле, а вось другая глядзела на Ганну так, быццам бы яе вока працінала яе, ці разразала напапалам вострым лязом, такім цёмным, халодным і бязьлітасным яно было. Гэта, другая палова была тварам сьмерці, забыцьця і зімовага сну, пранізьлівага холаду, які быццам бы скаваў Ганне мышцы. Яна чамусьці ледзь магла паварушыць вуснамі. Словы замёрлі, застылі на іх, як лядзяшкі. Але ж раптам Летыцыя павярнула галаву, і ўвесь яе твар заліла

яркае, чыстае сьвятло, у якім яна здавалася зусім маладой дзяўчынай, якой яна, па сутнасьці, і была. Крыху больш чым за дваццаць год. Ганна насупраць яе выглядала сталай Матронай, грузнай, спазнаўшай вялікае, не лёгкае жыцьце, якое, на жаль, зрабіла яе сэрца цьвёрдым, быццам бы камень пры дарозе. Разам зь цемрай з твара Летыцыі з Ганны сышло і аняменьне, якое замарозіла яе словы.

- І сапраўды вядзьмарка, шлёндра праклятая, - падумала яна. – І як я паддалася. Ну, нічога. Зараз.

І набраўшы воздуху ў грудзі, яна раптам вымавіла:

- Ты, дурніца, ведаеш, што ў твайго мужа дзіця на старане?

Летыцыя зьдзіўлена ўськінула на яе вочы. Марк, які стаў побач зь яе лавай між імі дзьвума, зрабіў рух, быццам бы хацеў закрыць Ганьне рот. Ці зьнясьці галаву. Тая руханулася ў бок, і войкнула.

- Якое дзіця, Ганна? – Летыцыя, быццам ня разумеючы, уськінула на яе вочы.

- Самае настаяшчае. Ён зрабіў Альжбэце дзіця! Ганна пачала губляць вытрымку, якую захоўвала апошнія пару гадзінаў.

- Альжбэце? Дзіця? Летыцыя, здаецца, ня разумела. – Міхась?

- Міхась, Міхась! Хто яшчэ. Ці ў цябе некалькі мужэй? Можа – гэты? Яна злосна махнула галавой, намагаючыся ськінуць з пляча цяжкую руку Марка, якая адразу перамясьцілася ёй на карак.

- Шыю зламаеш, - заверашчэла яна, адчуўшы, як яго пальцы

сьціскваюць яе цела.

- Панна, ня верце ёй! Яна ўсё хлусіць! Марк і сапраўды быў гатовы прыдушыць Ганну, перашкаджала толькі сьвятасьць месца, у якім яны знаходзіліся. Ён і праўда скруціў бы ёй галаву, а потым бы сказаў Летыцыі, што ня змог стрываць такога страшнога блюзьнерства і паклёпу на свайго гаспадара і Пана. На тым бы ўсё і скончылася. Канешне, Міхась бы яго пакараў, і, напэўна, жорстка. А можа – і ня вельмі. Хто яго ведае, усялякае бывае. Забіць такую пачварыну – напэўна, ня грэх. Ці, дакладней, грэх, але ж не вялікі. Можна сказаць, што мізэрыкордзія. Бо ж яна не жыве, а пакутуе ад сваёй злосьці. І другім пакуты робіць.

Але ж раптам маленькая пяшчотная рука лягла на яго руку на Ганнавай шыі.

- Ня трэба, Марк. Адпусьці яе. Гэта ўсё, што ты хацела мне сказаць, Ганна?

- Ня ўсё! – выкрыкнула тая. – Ты, шлёндра праклятая, брудная пачвара! Міхась з намі жыў, за адным сталом еў-піў, і ў горы і радасьці, ён вёску выратаваў, ён чалавекам быў, сваім, простым. А ты што зь ім зрабіла? У каго ты яго перакінула? Ён нясе невядома што, кажа, што ён Бог! Крыжоў панатаскаў! Ён Альжбэту кахае, дакладней, кахаў, а не цябе. Я яму яе ў жонкі прочыла. Яны замоўленыя. Раптам яна нібыта падавілася словамі, і злосна глянула на яе.

- Замоўленыя маім словам. Моцным, забаронным. Усё павінна было адбыцца, калі б ня ты. Ты, жыдоўка, і бога свайго жыдоўскага прыцягнула. Усё праз цябе.

Летыцыя, якая згубілася ў пасьлядоўнасьці Ганнавых думак, запытальна глянула на яе.

- Ганна, Альжбэта ж кахала Івана. І была зь ім заручана, наколькі я памятаю. Яна і сапраўды нічога не разумела. – Ты нічога ня блытаеш? Раптам Летыцыі здалося, што Ганна, мабыць, звар'яцела.

- Заручана-перакручана! Цьфу! Гэта потым! Калі ён таскацца да цябе пачаў! І калі ён ёй адмовіў. Ды яшчэ і пасьмяяўся.

- Ня надта ж дзейнічаюць твае чары, бабка, - раптам вымавіў Марк, і зарагатаў. У яго, нарэшце, адлягло ад сэрца.

- Але ж дзіця ён зрабіў! Каўдунствам сваім! Калі вы Івана забралі. Ганна замоўкла, і злосна ўтаропілася ў Летыцыю.

- Ну, каўдунствам – гэта ня страшна. Раптам Летыцыя ўсьміхнулася. – Ганна, а вы ўпэўнены, што гэта ён? Раптам запытала яна. Альжбэта ж з Алегам жыве.

- Ён! Ён на яе як глянуў, так яна адразу і стала цяжарнай. Панесла. Ад позірку. Раптам Ганна зразумела, што і сапраўды кажа нешта ня тое.

Марк раптам адпусьціў яе шыю, і схапіўся за жывот, сагнуўшыся папалам.

Летыцыя ўстрывожана працягнула да Ганны руку, і кранула яе вялікія грудзі – дакуда дацягнулася.

- Ганна, з табой усё добра? Можа, вады? Марк, паклікай каго-небудзь, Юзафа пакліч. Яна выглядала сапраўды ўстрывожанай.

- Гэта праўда! Чыстая праўда! А вы мне ня верыце! Мне Альжбэта сказала! Сама! Яна мне хлусіць ня будзе! Ён на яе паглядзеў, і яна адчула, што цяжарная. Адразу. А Алег быў ужо потым.

- Дык усё ж такі Алег быў? – Марка пачала цікавіць складаная гісторыя адносінаў паміж трохкутнікам, у які, напэўна, неяк трапіў Сьвяты дух.

- Быў, ня быў, я са сьвечкай не стаяла. Яна цяжарная ад яго! Ад Міхася! Ён вядзьмак, каўдун, ён такое можа! Вы нават не ўяўляеце, што. Што хочаш.

- То Міхась у цябе слабы, ніякі, то – каўдун усемагутны. Марк шырока ўсьміхнуўся. – Ты ўж вызначы сваю пазіцыю, удакладні.

- Марк, не дражні яе, прашу цябе. Ты ж бачыш, што Ганьне дрэнна. Ганна, пачакай трошкі, я зараз. Марк, паглядзі за ёй, я да Юзафа, я хутка.

Яна ўскочыла, намераваючыся пабегчы за дапамогай.

- Ня блага мне, - закрычэла Ганна так, што па сабору пракацілася гучнае рэха. – Яна яго кахае! Альжбэта, дачка мая названая! Яна, а ня ты! Яна зь ім павінна быць, як я зрабіла!

Раптам Летыцыя спынілася. Яе вочы ціха і сумна глядзелі на Ганну, быццам бы ня бачылі яе. І ў саборы ізноў паўстала маўчаньне.

- Што ты ведаеш пра каханьне, Ганна? – раптам запытала яна. – Пра каханьне да Яго? І што яна ведае?

Ці ведае яна, якім балючым можа быць гэтае каханьне? Хочаш пабачыць? Глядзі!

Раптам яна разшпіліла перад гарсэту, сарочка пад якім была чырвоная ад крыві. Марудна яна сьцягнула з плечаў аксамітны

верх, і узьняла сарочку. Пояс, упрыгожаны ружамі пад ёй, упіўся ў яе цела. Чырвоныя ружы на чырвоным абдымалі яе, быццам бы вырастаючы зь яе плоці.

- Так чытаюць ружанец Госпаду, - ціха вымавіла яна. – Бо ж ён – Гасподзь Бог мой, мой адзіны каханы, адвеку, і назаўсёды. Так кахае душа мая Госпада, Ганна. Глядзі, гэта – дакрананьні яго пацалункаў! Яна ўзьняла сарочку вышэй, і Ганна ўбачыла, якімі жудаснымі сьлядамі пакрыта яе цела, яе пяшчотная плоць, якая нагадвала шоўк, аксаміт і атлас, ці нейкае нябёснае палатно, амаль празрыстае, больш анёльскае, чым чалавечае.

Яе цела было прыгожым, дасканалым, як у Мадонны, як статуя, зробленая рукамі нябёснага майстра, і яно было тонкім, амаль празрыстым, з прыгожымі невялікімі грудзямі, саскі якіх былі распухлымі і чырвонымі. Яна корміць дзіця, - раптам зразумела Ганна. І чамусьці ёй стала неяк нялоўка. І сорамна. Сорамна ў першы раз у жыцьці.

- Вар’яты! Усе вы тут – вар’яты! Ну вас! Рабіце, што жадаеце, толькі я яшчэ на вас пагляджу! Я яшчэ вярнуся! Мы яшчэ пагаворым! І з табой, і зь ім. Я Альжбэту прывяду!

Яна ўстала, так, што цяжкая лава ададвінулася ў бок, і рашуча пакрочыла на выхад. Ніхто яе не затрымоўваў. Раптам Летыцыя пахіснулася, пабляднела, і прыкрыла вочы. – Марк… - ускрыкнула яна, і амаль упала ў яго рукі.

На шум са спавядальні амаль выбег Юзаф, які ужо паўгадзіны чакаў, прыслухоўваючыся да разгараючайся сваркі.

Ганна ляснула дзьвярмі, і выляцела з сабору ў лес. Разьвярнулася, плюнула, пагразіла кулаком невядомаму Богу, і рашуча пакрочыла праз гушчар - да сябе, дамоў. Бо справаў у яе было наперадзе шмат.

Глава 13: Споведзь

Летыцыя ляжала на руках у Марка, бледная, як палатно. Яе доўгія чорныя валасы разьмяталіся і вольна ліліся зь яго рук. Як чорная вада, ці патокі цемры, заліваючыяся праз вакно ў зацішны пакой. Шаўкавістыя, густыя, духмяныя. Крыху хвалістыя. Раптам Марку захацелася нахіліцца, і дакрануцца да яе вуснаў – пяшчотных, паўадчыненых. Яе вейкі былі прыкрыты і дрыжэлі. Яна слаба кранула рукой яго руку – вялікую, ў чорнай пальчатцы, якая трымала яе за талію. Другой рукой ён прытрымліваў яе галаву, і калі яна адкрыла вочы, то ўбачыла над сабой яго твар, на якім страх зьмяшаўся з жалем і болем. Ёй было нязвыкла бачыць яго такім – слабым, бездапаможным. Гэта быў першы раз, калі ён нічога ня мог зрабіць – нічога не залежыла ад яго. На яго руках ляжала амаль нерухомая жанчына. Жонка яго сябра, гаспадара і Пана, які наказаў яму бярэгчы і вартаваць яе, як сваё апошняе вока. І вось – не ўвартаваў. Не зьбярог. Дапусьціў да яе гэтую Ганну – ну і паскудная ж баба, падумалася яму. Сапраўднае быдла. А гонару, як у каралевы. І тая, канешне ж, нагаварыла сваёй лухты – як вызначылася, суцэльная ілжа і бязглузьдзіца. Але потым адбылося нешта, што ўразіла нават яго, бачыўшага шмат. І пра гэта ён не хацеў казаць, не хацеў нават і думаць. Яе гарсэт сьпераду был расьхінуты, і на сарочцы праступалі яркія барвовыя плямы. Плямы віліся вакол яе цела, нібыта вышыўка ўпрыгожвала яе пояс, але ж гэтая вышыўка была жывая – яна разрасталася, ярчэла, буйнела новымі кветкамі, жудаснымі ў сваёй прыгажосьці. Марк хацеў была сарваць зь яе гэты кляты вянок – ружанец, як сказала яна. Але ж ён ня мог разарваць яго рукамі, бо баяўся пашкодзіць ёй яшчэ больш. Напэўна, трэба асьцярожна разрэжаць яго. Але ж як? Веткі ружы шчыльна ахапілі яе, шыпы ўпіліся глыбока.

- Дазвольце мне вызваліць вас, Панна, - вымавіў ён. – Дазвольце мне зьняць з вас гэтыя кветкі. Вы ж бачыце, яны раняць вашае цела. Вы проста сыйдзецё крывёю.

Ён выглядаў так, быццам бы гэтыя шыпы ірвалі яго плоць. Хаця, напэўна, ён бы да гэтага хутка прызвычаіўся. Усё ж жыццё рабіла зь ім і не такія рэчы. - Як прызвычаілася і яна, - раптам зразумеў ён.

Яна ведала, як трываць боль. Боль ішоў зь ёй рука ў руку усё яе жыццё. Толькі побач зь Ім стаў салодкім. Яму хацелася цалаваць яе цела, разадранае шыпамі, упасьці на калені побач з лавай, на якой ляжала яна, і асьцярожна кранаць вуснамі кожную рану, і вялікую і малую. Яе жыццё было крыжом, як і яго. І таго, зь кім яна была побач.

Ён працягваў глядзець на яе, назіраючы, як колер жыцьця вяртаецца на яе шчокі.

- Ня трэба, Марк. Толькі ён можа зьняць яго. Мой каханы. Вечарам ён вызваліць мяне, суцішыць маю боль. Я чытаю гэты ружанец за ўсіх, хто пакутуе зараз тут. За цябе, Марк, за Алекса, і за іньшых. Разам з тым, як расьтуць мае пакуты, я адчуваю, як лягчэе, памяншаецца цяжар, які ляжыць на іх душах. Гэта такая маласьць, Марк. Гэта – усяго толькі ружы. Іх шыпы пяшчотныя і мяккія, як дакрананьні яго словаў да майго сэрца. Яго вуснаў – да майго цела. Гэта – асалода, Марк. Гэта радасьць і сьвята для мяне, маё сьвяточнае ўбраньне, жывы ружанец, малітва, якую прагаворвае ўсё маё цела.

Асьцярожна Марк захінуў яе гарсэт, які яна прытрымлівала рукой.

- Усё добра, - ціха вымавіла яна, але ж яе голас паступова набываў моц. – Дапамажы мне ўзьняцца. Ён працягнуў ёй руку, і яна ўзьнялася, і ўстала. Адвярнуўшыся, заправіла сарочку, і шчыльна зашпіліла гарсэт. Ён уявіў, як ружы цісьней увайшлі ў яе плоць пад ім, як уцягнуўся яе жывот, і ўздрыгнулі ад болю яе грудзі. Якія ён толькі што бачыў, зразумеў ён – прыгожыя, пяшчотныя, да якіх ён мог дакрануцца рукой. Такія блізкія, і

такія далёкія ад яго. Яна не належыла яму. Гэтая жанчына належыла Богу. І толькі ў божай ласцы было дазволіць яму дакрануцца да яе.

Юзаф стаяў побач, сьціпла апусьціўшы вочы. Нарэшце, калі яна апранулася, ён мякка запытаў яе:

- Панна жадае прайсьці на споведзь? Калі, канешне, панна добра адчувае сябе, - дадаў ён.

- Так, Юзаф. Я жадаю. Марк, пачакай мяне тут, прашу цябе. З гэтымі яе словамі Юзаф накіраваўся да спавядальні, і яна прасьледвала за ім.

Нарэшце, яны засталіся ў ціхім, амаль пустым пакоі спавядальні, дзе не было ніякай мэблі, акрамя дзьвух лавак. З акна высока ўверсе на іх падаў сонечны прамень, рассыпаючыся пярлінавым сьвятлом, у якім таньчылі пылінкі.

Юзаф сеў на лавачку, і яна апусьцілася на калені перад ім.

- Я слухаю Вас, мосьць панна, - проста вымавіў ён.

- Юзаф, - вымавіла яна, і зь яе вачэй пабеглі буйныя сьлёзы. – Я ня ведаю нават, з чаго пачаць. Я грэшная, Юзаф. І я так кахаю Яго. Я кахаю майго мужа больш за жыцьцё, якое мне не патрэбнае безь яго.

- Але ж у чым ваш грэх, панна? – ціха запытаў сьвятар.

- Грэшная ў тым, што праз мае грахі часам да мяне прыходзяць думкі, што я не дастойная яго каханьня. Што між намі – бездань, якую я не магу пераадолець.

- І што тады атрымоўваецца, мая панна, калі вы бачыце гэтую бездань? – голас Юзафа быў пакойным, сьціплым. Мяккім, як дакрананьне пяра птушкі.

- Тады я бачу яго руку, якая працягваецца да мяне, і я бяруся за яе, і крэпка трымаю. І я прыціскаюся да яго грудзей, ахопліваю яго за шыю, і гляжу яму ў вочы. Альбо я хаваю позірк, але ж яшчэ мацней прыціскаюся да яго.

- І што робіцца тады, мая панна?

- Ён крэпка абдымае мяне, і я адчуваю яго рукі вакол. Я адчуваю яго вусны на сваіх вуснах, і тады я закрываю вочы, і прыціскаюся да яго вуснаў губамі. Я трымаюся за яго моцна, так моцна, каб нішто не магло нас раз'яднаць.

- Трымайцеся за гэтую руку, панна. Трымайцеся яго грудзей, і ня бойцеся і не саромцеся яго вуснаў і яго пацалункаў. Як мага крапчэй трымайцеся за яго. Яго рука заўсёды працягнута да вас, і яго вусны – побач з вашымі, а вочы глядзяць у вашы вочы. Ён кахае вас так моцна, як вы і ня можаце ўявіць. Ваша каханьне малое і чалавечае, але ж яно жжэ вас, як сапраўднае полымя. Яго ж каханьне большае, чым сусьвет. Вы можаце зразумець, што адчувае да вас ён? Як той, хто кахае вас з такой моцай, можа адпусьціць, ці кінуць вас адну? Вы бы змаглі зрабіць гэта? Кінуць яго, калі ён будзе плакаць і маліць вас застацца побач?

Яна садрыгнулася. Буйныя сьлёзы самі паліліся зь яе вачэй.

- Ніколі я б не зрабіла так, дарагі Юзаф! Як тое магчыма! Вы кажаце нейкі жах!

- Але ж Пётр змог, - ціха вымавіў ён.

- Я – ня Пётр, Юзаф. Я – жанчына. Я – тая, хто ішла за крыжом,

хто абдымаў яго ўзножжа, і хто цалаваў і аплакваў яго мёртвае цела, - ціха прагучэў яе голас. – Чаго мне баяцца, калі каханы мой вісіць на крыжы? Крыжа? Я была б шчасьлівая быць там зь ім побач. Але ж месца маё – унізе, ля ног яго, каб я магла цалаваць іх і плакаць ад яго болю. Каб я магла абдымаць і цалаваць яго халоднае цела. Цяпер жа я атрымала цела яго жывым, і яго ва ўсёй яго прыгажосьці і веліčы, і сьціпласьці і пяшчоте да мяне. Каб я яго пакінула, тое зусім не магчыма.

- Тады чаму вы думаеце, што ён пакіне вас? Ён, хто ёсьць прыклад міласэрнасьці, лістасьці і велічы? Сама Любоў і Каханьне? Калі такая малая і сьціплася душа, як ваша, так крэпка прытулілася да яго, і набыла такую моц, каб кахаць яго аддана, як можа Ён пакінуць вас, панна? Узьніміцеся, прашу вас.

Ён дапамог ёй узьняцца.

- Я адпускаю вам вашыя грахі, панна. Грэх сумненьня і грэх суму, грэх журботы і тугі, грэх малавернасьці і адчаю. Я адпускаю вашыя грахі праз ваша вялікае каханьне, якое паўстае над усімі імі. Вашае каханьне да яго, сапраўды бязьмежнае. Хутка вы асэнсуеце гэта, мілая панна. А таксама тое, як велічна і бязьмежна кахае вас Ён. Проста вашай душы трэба яшчэ крыху падрасьці. Пасталець. Усё ж, вы яшчэ дзіця тут, у месцы, дзе зьядноўваюцца аголеныя душы, якія значна большыя, чым сьмяротныя целы. Хутка вашая душа канчаткова асэнсуе сябе ў Ім, і Яго ў сабе. І тады вы поўнасьцю прымеце і яго сьціпласьць і сьмяротнасьць, і яго веліч і бессьмяротнасьць, і яго пакутуючую плоць, і яго Душу, якая ёсьць суцэльная Любоў і радасьць. Не турбуйцеся, панна. Ідзіце да яго назад. Ідзіце зь мірам.

Як падкошаная кветка, Летыцыя апусьцілася на калені ля ног Юзафа. Яе ружовыя вусны прыпалі да яго рукі – далікатнай, белай, амаль празрыстай. Гэта рука была быццам бы сатканая з промняў сьвятла, не належачых гэтаму сьвету. Яе цела побач зь ім выглядала гарачым, плоцкім, пульсуючым крывёю, хоць яна і

была і пяшчотнай і тонкай у параўнаньні нават і са стройнай паненкай.

- Калі я набуду больш духу, чым цела? – прашаптала яна, нахіляючыся да ног сьвятара. – Мне так далёка да таго ідэалу, што набылі вы. Бачучы вас, я разумею, што ацяжарана мноствам грахоў і жаданьняў плоці.

- Сам Пан сышоў у чалавечае цела, каб панесьці ўім крыж і пакутваць, дзіця, - мякка вымавіў Юзаф, нахіляючыся да яе. – Як вы мяркуеце, калі б Бог лічыў цела злом, ці ж ён бы яго стварыў? Ці ж учалавечаўся б ён у скураным адзеньні, і ці б абяцаў ён уваскрошаньне целаў, а ня толькі ўваскрошаньне душаў? Бо ж душа і так бессьмяротная, і які цуд і асаблівая літасьць у яе ўваскрошаньні, калі яна ня можа памерці? Але ж цела – грэшнае і сьмяротнае, ды ад Яго сьвятога подыху пераўтвараецца ў нешта такое, што з'яўляецца працягам душы. Вось гэта – сапраўдны цуд, мая мілая панна, маё дарагое дзіця, пяшчотная кветка, якая радуе вока Ўсявышняга ў яго цудоўным садзе. Вы будзеце лашчыць вока яго адвечна, квітнеючы тым большай прыгажосьцю, чым больш будзе квітнець і расьці ваша душа. Да таго ж, вы кахаеце Пана ў целе, у якім ён з'явіўся да вас, і якое сваёй літасьцю явіў вам, каб вы маглі прытуліцца да яго, узяць яго за руку, і дакрануцца да яго вуснаў. Ад яго вашае цела нарадзіла дзівоснае дзіця, і ў сваёй любві ў целе ён штоноч уваходзіць у вас, каб вы маглі яго адчуваць так, як адчувае нявеста свайго жаніха на шлюбным ложку. Праз з'яднаньне целаў вы яднаецеся ў духу, умаляючыся да нізкага, спасьцігаеце высокае. Вы павінны ганарыцца сваім целам, панна. Целам, якое носіць сьляды Яго дакраньня, якія я меў гонар бачыць. Гэтае цела можа служыць вам жывой малітвай, калі вы ўпрыгожваеце яго ружанцам з вашага саду, што балюча раніць яго, тым самым вымушая вытачаць дзівосны нектар, узьнімаючыйся да нябёсаў. Гэтае цела спазнала плець і пакуты, яно дрыжэла ад холаду і прагла вады ў сьпякоту, узьнімала на сваіх слабых руках вашую душу, падымаючы яе да Госпада, працягваючы, як дзівосны дар, і яны набывалі незвычайную, нечалавечую моц, трымаючы яе – ірвуючуюся ў гару душу, прагнучую Бога. Каханьне Бога паліла гэтае цела, і яно

адгукалася на яго кожнай яго клетачкай. Найдзівосьнейшы, найпрыўкрасьнейшы божы дар – вашае чалавечае цела, панна. Няма нічога прыгажэй і сьвяцей за яго – цела, упрыгожанага высокім, квітнеючым духам, велічнага ў сваёй слабасьці, паўстаючага над усімі стварэньнямі сусьвету, і нават над анёламі. Няма такіх істот, якія б мелі чалавечае цела з такім шырачэйшым багацьцем адчуваньняў і эмоцый. Усе яны прагнуць чалавечага цела, прагнуць дакрануцца да яго – анёлы з трымценьнем і ўшанаваньнем, іншыя ж – з пажаднасьцю, бо жадаюць яго – цудоўнага дару Бога. Бог стварыў нас па вобразу і падабенству свайму, і вы можаце яго адчуваць і бачыць, дакранацца да яго. Ваш муж, ваш каханы, ці ж ён бясплотны дух? Не, яго цела моцнае і гарачае, яго рукі вялікія, але ж пяшчотныя, найбольш рэальныя, і калі яны кранаюць вас, і вы адчуваеце яго подых і яго водар, вы адчуваеце і жаданьне плоці, і прагу духа. У целе вы цалавалі ногі Пана на крыжы. У целе ён быў расьпяты. У целе вы пакутвалі, і ішлі за ім. Мая панна, узьніміцеся.

З гэтымі словамі ён асьцярожна прыпадняў яе.

- Вы такая тонкая, вы павінны больш сачыць за сабой. Нічога добрага ня будзе з таго, калі вы захварэеце ці зьнясіліце. Бо ж ён кахае вас такой, якая вы ёсьць. І ў яго волі ўзьняць вас так высока, як ён пажадае, але ж ён кахаў і будзе кахаць вас у вашай мнімай нядасканаласьці, якая даражэйшая для яго чым дасканаласьць усіх нябёсных стварэньняў, усіх яго анёлаў, памятайце пра гэта. Падумайце – гэта анёлы служаць, і вартуюць дзіця, якое нараджаецца на сьвет, радасна вітаючы яго – яшчэ адно найпрыгажэйшае і найсьвяцейшае падабенства Бога на зямлі. Калі дзіця прыходзіць у сьвет, у яго прыходзіць Бог. І калі яно становіцца дарослым, як Бог можа не любіць яго? Як ён можа перастаць любіць вас за недасканаласьць?

Сьлёзы дрыжэлі на доўгіх вейках Летыцыі, яна прыціснула руку Юзафа да сваго твару, і не адпускала яе, пакуль ён суцяшаў яе, гаворачы так, і яго словы гаючым бальзамам лажыліся на яе сэрца – палаючае сэрца, працінутае вострымі стрэламі болю:

адна – для сусьвету, другая, для пакутнікаў, трэцяя – для грэшнікаў, чацьвёртая – для забітых, шостая – для пакінутых, сёмая – для Яго, укрыжаванага, накіраваная ў самы цэнтр яе сэрца.

- Дарагі Юзаф, дзякуй вялікі за вашую навуку, вашыя словы – прыгажэйшыя за каштоўнасьці, мацнейшыя за самыя моцныя лекі, гаючыя, як масла, якім памазваюць раны. Цяпер я разумею, чаго мне не хапала, дарагі Юзаф – сьціпласьці, бо я прагла быць лепш, чым я ёсьць, перш за ўсё, каб узьвялічыць сябе. Але ж ён кахаў мяне і тады, калі я была малой дзяўчынкай, і ту, кім я была да зьяднаньня зь ім, а я не хачу казаць, якая я тады была, бо мае вусны ня могуць нават вымавіць гэта. Я зусім ня ведала Бога, дарагі Юзаф, хоць і лічыла, што ведала. Але ж Бог ведаў мяне. І Яго вялікай міласьцю было тое, што ён адказаў на мае малітвы. Не на мае словы, а на шчырую малітву майго сэрца, якую ня чулі мае вушы і вусны не вымаўлялі, бо былі закрытыя і скаваныя, ды пачуў Ён, і прыйшоў да мяне. Бо адзінае, чаго сапраўды прасіла мая душа, было каханьне. Каханьне да Яго, Яго прагла мая душа, бо ён – адзінае, што можа яе насалодзіць, задаволіць, напоўніць поўнасьцю. Ён быў для мяне ўсім, але ж я гэтага ня ведала. Ён стаў для мяне ўсім, і я даведалася, і спазнала Яго. Яго – чалавека, яго – сьціплага і спакутаванага, яго – Бога, магутнага і велічнага. І я люблю яго чалавекам ня меньш, чым я люблю яго Богам. Бо я не магу падзяліць іх.

Яна нізка пахілілася Юзафу, і, калі узьнялася, яе твар быў сьветлым, прасохлым ад сьлёзаў, і на ім зьзяла вялікая радасьць.

- Ужо скора палудзень, дарагая панна. Калі вы прыедзеце дамоў, я прашу вас, памятайце мае словы. Ён моцна кахае вас. Кахае вас такой, якая вы ёсьць. Кахае заўсёды. Думайце пра гэта. З гэтым словамі Юзаф зрабіў над ёй знак крыжа, і яна адчула, быццам бы невыказная моц і веліч ахінулі яе. Раптам сьціплы чалавек зьнік, і перад ёй апынуўся прыўкрасны рыцар у зьзяючых дасьпехах з крыламі, з адкрытым тварам, які быў

больш прыгожым, чым анёльскі. Ад яго прыгажосьці і велічы ў яе спыніла подых.

- Такое цела дараваў мне Пан, мілая панна, у якім ён уваскрасіў мяне, свайго сьціплага слугу. Гэтае цела набывае кожная ўваскрослая ў ім душа, якая памёрла для сусьвету. Вы ня бачыце сябе, панна, і не разумееце, што вашае цела таксама зьмянілася. Але ж ён бачыць вас такой, якой Ён зрабіў вас для сябе, каб радаваць сваё вока.

- Як гэта прыўкрасна, Юзаф…, - вымавіла Летыцыя. – Як гэта цудоўна і прыгожа! Як радуецца аб гэтым мая душа!

- Усе вы, шаноўная панна, маеце такія целы. І ваш спадарожнік, і іньшыя, толькі нехта пра іх ня ведае, нехта сьпіць, нехта ня хоча бачыць, а нехта – адмаўляецца.

- Як можна адмовіцца ад такой прыгажосьці, шаноўны Рафал? – раптам яна зразумела, што назвала яго яго нябёсным іменем.

- Можна, калі яе ня бачыш, і не разумееш. Для неспрактыкаванага вока яна прыходзіць у сьціплых адзеньнях, панна. Зьнясіленая пакутамі, у шнарах і рубішчы. У гордага вока яна выклікае пагарду, а не ўшанаваньне. І толькі праз сэрца мы можам убачыць яе сапраўдны воблік. Як вы ўбачылі Яго за воблікам чалавека, зьнясіленнага грахом, пакутамі і адчаем, які прагнуў вас, і якому вы працягнулі сваю руку, і сваё сэрца. І які адкрыўся для вас тварам Бога, кім ён і з’яўляецца сапраўды.

- Як абудзіць сьпяшчыя душы, дарагі Рафал? – раптам запытала Летыцыя. – Каб яны ўбачылі Яго?

- Для кожнай душы прыходзіць свой час, калі яна гатовая абудзіцца, мілая панна. Калі разьбіць шкарлупу раней, то

замест птушаня вы атрымаеце мёртвую вадкасьць, зь якой ужо ніхто не народзіцца. І толькі Бог можа пераўтварыць ваду ў віно, а зь мёртвага цела зрабіць жывое. Каб яйка не сапсавалася і не загінула, і зь яго нарадзілася птушаня, трэба цяпло, інакш, боская літасьць, і любоў. Любоў Бога саграваe зародыш жыцьця, зь якога нараджаецца дзівосная анёльская душа. Маліце аб яго Любві і літасьці для ўсіх. Гэтага будзе дастаткова. Маліце, каб нішто, ніякая цемра не змагла захінуць сьвятло Бога, накіраванае на душу. Душа павінна быць адкрытай, і тады яна прачнецца, як прачынаецца чалавек у пакоі, які зь цёмнага ноччу раніцой стаў сьветлым.

- Дзякуй за ваш савет, дарагі Рафал. Летыцыя яшчэ раз пахілілася, і выйшла.

Марк чакаў яе перад спавядальней, мерыў крокамі адлегласьць туды і назад перад дзьвярыма.

Убачыўшы, рухануўся да яе.

- Шаноўная панна, як вы сябе адчуваеце, - вымавіў ён.

- Цудоўна, Марк. І ў мяне нічога не баліць. Яна і сама зьдзівілася. Здаецца, сьвятло Рафала суцішыла боль, якая страшна мучыла яе з раніцы. Бо ад пакутаў ёй пачало здавацца, што яе рашэньне надзець ружанец было памылкай. Канешне, яна не зьбіралася зьнімаць яго, і трывала б да самага канцу, але ж разумела, што яе сілы могуць пакінуць яе, і яна проста страціць прытомнасьць недзе на кані пасярод дарогі.

Цяпер жа на месцы вянку яна адчувала толькі лёгкі ціск і гарачыню. Ёй нават было прыемна. А яшчэ яна адчувала ўзьнёсласьць – быццам крылы вырасьлі ў яе за сьпіною.

- Вы цудоўна выглядаеце, мая панна, - вымавіў Марк. – Вашы

шчокі паружавелі, на іх зьявіўся румянец, і вашыя вочы бlішчаць, як зоркі.

- Мы накіроўваемся дамоў, Марк, - вымавіла яна. – Хопіць на сёньня прагулак і прыгодаў.

Падтрымліваючы за руку, ён правёў яе да каню, на якога яна лёгка села сама, і яны накіраваліся па дарозе – вялікі белы конь зь вершніцай у чырвоным, і высокі, магутны ваяр побач зь ім. І калі б хтосьці глянуў на іх дасканалым вокам, то можа, убачыў бы крылы, якія трапяталі за сьпіной ваяра. Вершніцу ж на кані ў яе сапраўдным абліччы магло б убачыць толькі вока Таго, хто яе кахае. Высокая, тонкая, чорнавалосая жанчына з доўгімі распушчанымі косамі прама сядзела на сьпіне жывёлы, і за яе сьпіной, нібыта туман ці воблака, плыў шаўковы белы вэлюм.

Яна ехала, і думала, што хутка ўбачыць Яго, падыйдзе да яго, абдыме і прыцісьнецца да яго магутных грудзей, і адчуе сябе такой маленькай, слабой, і каханай у яго вялікіх руках.

Глава 14: Дома

Міхась строга глядзеў на Марка, і яго вочы не абяцалі нічога добрага.

- Як ты гэта дапусьціў? – ціха, пагрозна вымавіў ён.

Першае, што ён зрабіў, калі яны прыехалі дамоў, гэта зьняў зь яе гэты вянок. Ён не знаходзіў сабе месца, пакуль яна адсутнічала. Нешта пайшло ня так, ён наяўна адчуваў пагрозу, якая проста вырасла побач зь імі на дарозе. І чаму ён не паехаў зь ёй? Ён проста кляў сам сябе. Ружанец. Гэта быў яе выбар, яе жаданьне, гэтага прасіла яе душа. Але ж раптам ён зразумеў, што ня можа прабачыць сабе тое, што дазволіў ёй пакутваць. Яна была для яго самым каштоўным у сьвеце. Ён бы увесь час насіў яе на руках. І вось яго любае дзіця, яго любімая жонка вырастае, і робіць такія рэчы, за якія ён, можа, паціснуў бы руку і Марку. Калі пакутуе душа, яна радуецца. Але ж у той жа час плача Бог. Бо Богу не дастаўляюць радасьці пакуты душы. Ён робіць усё, каб яна спасьцігала Яго бяз іх, проста поўнячыся яго сьвятлом і любоўю, аднак часта цяжар, які ляжыць на ей, надта вялікі. І толькі полымя ахвяры можа растапіць яго. Гэтыя лекі заўсёды дзейсныя, аднак балючыя і для бальнога, і для лекара.

Ён сустрэў іх на парозе дома – месца сябе не знаходзіў. Ужо загадаў сядлаць каня, каб ехаць насустрач ім, але ж яны апярэдзілі яго.

Калі ўбачыў, што яна сядзіць прама і ўсьміхаецца, зь яго сэрца проста камень спаў. Цяжкі, жудасны валун, які давіў яго з самой раніцы. Тое, што ён зрабіў зь ёю, падыходзіла для сталай душы, і гэта была рызыка, на якую ён пайшоў. Ён ухапіў яе душу, і моцна пацягнуў да сябе. Узьняў адным махам. Што ён рабіў, часам ён і сам не разумеў, гэта была праўда. Тое, што

было ў ім, было вялікім, надта вялікім. Але ж як чалавек, ён часам жахаўся Яго пуцей. Жахаўся, сьхіляўся перад Ім, і маліўся, каб Ён быў літасьцівым, не да яго – да яе.

Маліўся, і спадьзяваўся на Яго літасьць і мудрасьць, яго неверагодную міласэрнасьць, бо адчуваў, і ведаў – Айцец быў тут, побач. Быў у ім. Ён жа тут – чалавек, і адчувае як чалавек, і сваю, і, што галоўнае, яе боль. Яго сэрца чалавека сьцякала крывёю. Сэрца ж Бога радавалася, бо Ён бачыў нешта сваё, што ведаў толькі Ён – як зь іх душаў ападае, зьнікае цяжар граху, як яны становяцца ўсё бліжэй і бліжэй да Яго.

Крыж – ён будзе несьці яго столькі, сколькі патрэбна. Калі б ён мог несьці яго адзін за ўсіх. Але ж ён ведаў, што гэты гонар жаданы і радасны для кожнай, без выключэньня кожнай чалавечай душы, ня толькі для яго.

І яна таксама жадала несьці свой уласны крыж. Якім, ён разумеў, было яе каханьне да яго – крыжом для яе радасным і лёгкім, для яго ж – сьвятым і нябёсным, які зьзяў перад ім так высока і ярка, што сьляпіў яму вочы і кружыў галаву. Як ён кахаў яе! У сваёй велічы, у жарсьці сваёй любві ён узьнімаў яе недасяжна высока, туды, дзе сусьвет пераўтвараўся ў суцэльнае сэрца каханьня, крываточачае, вылучаючае такое моцнае сьвятло, што пад яго промнямі ўсё зямное пераўтваралася ў пыл. Што належыла праху, адыходзіла да яго, і падала попелам на зямлю. Ён жа трымаў у абдымках яе чыстую душу, такую пяшчотную, нявінную, трымцячую, што ён пераўтвараўся ў суцэльнае замілаваньне і пяшчоту.

- Айцец, - раптам вымавіў ён. – Я люблю цябе.

- І я люблю цябе, сын мой. Бо ж ты ува мне, і мы адзіны з табою. Плоць ад плоці маёй, і кроў ад крыві маёй. Сэрца ад сэрца майго. А потым не засталося нічога, акрамя любві. Толькі яна панавала над сусьветам. І яна ведала ўсё, і магла ўсё.

Яна была рада бачыць яго сустракаючым яе – міла ўсьміхнулася, і нахілілася, пацягнулася да яго, калі ён падыйшоў да яе, і працягнуў рукі. Яго рукі крэпка абхапілі яе, і адным махам яна апынулася на зямлі, сама і ня зразумела, як.

- Лёгкая, як матылёк, - усьміхнуўся ён. – А потым узяў яе за руку, і рашуча павёў у дом.

- Заставайся у зале, і чакай. Хутка я спушчуся, - кінуў ён Марку.

Разам з ёй ён прайшоў у іх вялікі пакой, і там, калі яны засталіся адны, абняў яе.

- Ніякага вечара, - рашуча вымавіў ён. – Усё здымай зараз.

- Мне нічога не баліць, - вымавіла яна, жадаючы супакоіць яго.

- Я сказаў, здымай. Болей трываць гэта я не магу. Яго голас і выгляд былі такімі, што яна падпарадкавалася бяз словаў.

Ён асьцярожна дапамог ёй зьняць гарсэт і сарочку, і разам яны аслупянелі. Пояс з жывых ружаў на ёй пераўтварыўся ў залаты каваны пояс таньчэйшай работы, такі прыгожы, што захапляла подых. Ружы на ім былі чырвоныя, але ж не ад крыві, а ад каштоўных камянёў, якія ўпрыгожвалі іх. Брызгі крыві пераўтварыліся ў рубіны, якія чырванелі на золаце, гарэлі ў сонечных промнях шматкаляровымі вясёлкамі.

- Што гэта? – зьдзіўлена прашаптала яна.

- Гэта – падарунак ад Бога, - вымавіў ён. Яго голас раптам сарваўся. Ён упаў на калені перад ёй, абняў яе ногі, і заплакаў.

- Каханая, я … выбачай мяне… ён не знаходзіў словаў.

Яна апусьцілася перад ім на калені.

- За што, каханы? – ціха прашаптала яна. – За што мне выбачаць цябе, Госпадзі?

- За тыя пакуты, якія ты панесла дзеля мяне. Як магу ўдзякваць табе? Хіба ж гэты пояс стоіць таго, што цярпела тваё цела?

- Каханы, маё цела цярпела, але ж ты ня можаш і ўявіць, як радавалася мая душа. І цяпер я магу насіць гэты ружанец адвечна. Заўсёды, ніколі не растаючыся зь ім, і не перарывая яго чытаньне. Што можа быць большай радасьцю для мяне, любоў мая?

Яго вусны знайшлі яе вусны, яго рукі ахінулі яе, і яна адчула на сваіх губах смак яго вуснаў – смак вады ў сьпякотны дзень, мёду і віна, подыху полымя, і крыху крыві і солі, смак жыцця і яе каханьня. Адчула яго пах – пах гарачага цела, зброі і скуры, дыму, і нечага тонкага, духмянага, эфемернага, як мроя.

- Як нябёсы, - падумалася ёй.

- Ты пахнеш нябёсамі, - прашаптала яна, хаваючы твар у яго на плячы.

- Дзяўчынка мая, я пахну табой, - ціха вымавіў ён. – Пахну нашым каханьнем. Вось гэта – нябёсы, сонейка маё. Яны тут, на зямлі, разам з намі.

Марк быў у вялікай зале пры ўваходзе, і Міхась не заставіў сябе чакаць – хутка ўвайшоў рашучым крокам, і спыніўся перад ім.

Ён пакінуў Летыцыю ў пакоі, куды яна паклікала пакаёвак – пераапрануцца і вымыцца з дарогі. Ён жа пасьпяшаўся туды, дзе па яго загаду заставаўся Марк.

- Што адбылося на дарозе? – яго голас быў глухім, пагрозным.

Калі Марк каротка даклаў яму абставіны сустрэчы, і што адбылося далей, то гневу Міхася не было межаў.

Марк сыходзіў халодным потам, і маліўся, што ўсё абышлося. Бо бачыць свайго гаспадара ў такім стане было звыш яго сілаў. Бывалы, спрактыкаваны ваяр, Марк проста дрыжэў. У яго нават рукі трасьліся. Але баяўся ён не Міхася. Яму было сорамна за сябе, шкада яе, і страшна, што ён назаўсёды страціць міласьць і давер свайго Пана, які, чаго добрага, адышле яго некуды ў Гішпанію, з глаз далой і далей ад сябе, і ад яе. І пачнуцца для яго ізноў пустыя, халодныя дні ў адзінокай кельлі, бяз Панскай ласкі і сяброўскага пляча побач.

- Як ты гэта дапусьціў? – я цябе пытаюся, ці гэтую сьцяну? Ці гэнага балвана? – раптам ён разьвярнуўся, і ўсадіў у стаячага побач апранутага ў дасьпехі металёвага рыцара такі ўдар, што кіраса пагнулася, а шлем зьляцеў зь яго далёка ў бок, ударыўся ў вялікую шафу са зброяй і усялякімі металёвымі прыладамі, і яна захадзіла хадуном, а жалезкі пасыпаліся на падлогу. Марку здалося, што гром нябёсны паразіў яго прама зараз, і таму баяцца яму ўжо няма чаго. Самае страшное адбылося, але ж ён быў жывым.

- Выбачайце, мой Пан. Ён упаў на адно калена, і застыў, сьхіліўшы галаву.

- Уставай, … тут Міхась дадаў крэпкае слова, ці, дакладней, іх шэраг, зь пералікам важных мужчынскіх органаў і таго, што імі

звычайна робіцца.

Марк ускочыў, і застаўся стаяць, выцягнуўшыся па стойцы “сьмірна”.

Міхась цяжка дыхаў, і неадрыўна глядзеў на яго.

- Чакаю адказу.

- Мой пан, яна выскачыла з-за дрэваў, як проста лясун нейкі. Уся у ветках, спадніца ірваная, валасы дыбам. Я спачатку і не зразумеў, што гэта чалавек. Ледзь меч у яе не ўсадзіў. Імгненьня хапала. Але ж потым зразумеў, што жанчына. Нейкая мясцовая. Падумаў, мо, здарылася што.

А яна крычыць: “Размаўляць буду! Раўмаўляць! Мне ёсьць, што сказаць”, - і слова бруднае дабавіла. Ну, я тут яе за каршэнь узяў, але ж панна яе спазнала, і нават павіталася, запрасіла на размову ў касьцёл, прыстойна, як чалавека. Хто ж ведаў, што яна апынецца такой пачварай. Я ж і ня ведаў, што гэта Ганна. Але калі панна яе назвала, то адразу зразумеў, што справы дрэнныя. Ну, а што мне было рабіць? Як бы я ёй рот закрыў? Панна нават узрадвалася, калі ўбачыла яе. І пайшлі мы да сабору разам. Дакладней, панна паехала, а мы пайшлі. Яна сьпераду, а я – ззаду, за ёй, каб чаго не выкінула. Ну і прыйшлі мы да касьцёлу, і пачалася гаворка.

- Гаворка …, - Міхась сьціснуў зубы. – Я б зь ёй паразмаўляў бы. На яе мове. Яна б у мяне… Чаго я не паехаў, я ж хацеў!

Раптам ён сеў на лаву ля сталу, схапіўшыся рукамі за галаву.

- Віна загадай, каб прынесьлі. Не магу. Не магу я гэтае слухаць на цьвярозы розум. Я кагосьці заб’ю тады. Маліся, каб не цябе!

Марк кіўнуў, і кінуўся з пакою. Хутка ён зьявіўся з празрыстай шкляной бутэлькай, у якой плёскалася нейкая вадкасьць чырванавата-карычняватага колеру.

- Абель выгнаў, - вымавіў ён. Spiritus Sanctus называется.

- Што? – Міхась узьняў на яго вочы. – Ён што, здурэў?

- Ён кажа, што там такая адмысловая ўзгонка, што гэтыя найтаньчэйшыя пары маглі б лёгка дасягнуць самаго прастолу Цара нябёснага, калі б ён не злавіў іх у нейкую колбу, такую хітрую, што яна больш нагадвае зьмяіныя кішкі, чым прыстойны сасуд. І вось у гэтых … кішках … яны вандравалі некалькі дзён, дзе насычаліся нейкімі ўзганяемымі ім насупраць экстрактамі, і калі адбыўся хімічны шлюб, нарадзілася сьвятое дзіця, якое пралілося…

- Хопіць лухту несьці. Стаў гэты … Spiritus? на стол. І сам сядай. Толькі не на стол, а побач. Міхась усьміхнуўся.

І расказвай, як усё адбылося. Усю размову. Толькі налей спачатку. Марк нахіліў бутэльку, і ў кубкі палілася густая, духмяная вадкасьць. Пах мёду і траваў напоўніў пакой. І яшчэ нейкі, нязвыкла рэзкі.

- Абель сказаў, калі падпаліць, будзе гарэць.

- Віно? – зьдзівіўся Міхась.

- Гэта – не віно. Гэта – Spiritus, - паясьніў Марк. А ён мае душу вогненую, сродную да стыхіі полымя. Так Абель растлумачыў. Гэта нейкае асаблівае віно. Яно, па яго словах, адразу ня ўніз, а ўгару ўзьнімаецца. Ён сам каштаваў.

- Як у гару? – Міхась ня зразумеў.

- У галаву трапляе. І там раствараецца. Распрэдзеляецца. Я ня каштаваў, але ж Абель казаў, што гэта нешта нябёснае. Ён толькі ўдыхнуў, і паў дні ляжаў. У рай трапіў, кажа.

- Толькі яго адтуль выкінулі. Міхась усьміхнуўся. - Ай, трапло. Давай, за праўду. І за разумных жанок. Якія нас разумеюць, і ніколі ня крыўдзяцца.

Міхась узьняў кубак, паднёс да вуснаў, і апракінуў.

Марк папярэдзіў яго, што піць трэба не ўдыхаючы і хутка, каб “сьпірітус”, маючы надта лёгкую прыроду, трапіў куды трэба.

Марк ня піў – не рашаўся, і глядзеў на яго.

- Ну як? – пацікавіўся ён.

- Не зразумеў. Міхась пацікнуў плячыма. – І праўда, нейкі “сьпірітус”. Прайшоў, як бы і не было. Толькі горача стала.

- Гэта яго агнявая прырода. Зараз ён уверх павінен узьняцца. У галаву трапіць.

- Ага. Глядзі, каб я ў дракона не пераўтварыўся. А тое цябе зусім не пашанцуе. Міхась зарагатаў.

Марк узьняў свой кубак, паднёс да вуснаў, паглядзеў, і выпіў адным глытком.

- І праўда як агонь праглынуў, - зьдзівіўся ён. – Абель туды перцу насыпаў, напэўна.

- Давай, распавядай пра Ганну. Ты казаў, яна лухту несла і Летыцыя ёй не паверыла.

- Не паверыла, мой Пан! Нікольki. Зусім. Марк прыгадаў размову, і ўсьміхнуўся.

Яна кажа: “Ён каўдунствам ёй дзіця зрабіў, ён яе не кранаў нават”, мы проста са сьмеху пакаціліся. Я пакаціўся, - удакладніў ён. Летыцыя не сьмяялася, яна ёй спачуваць пачала. Падумала, што Ганна захварэла.

- Каўдунствам! – Міхась усьміхнуўся. – Так і сказала? Не крануў?

- Ну да, а што мне хлусіць. Яна сказала, ты вельмі моцны каўдун. Можаш каму хочаш адным позіркам дзіця зрабіць.

- І нават табе! Міхась зарагатаў так, што метал у шафе ізноў зьвякнуў.

Марк падазрона глянуў на яго. - Мне не атрымаецца, тое супраціў прыроды. А вось Ганьне – тое проста. Хочаш, яна табе … волата народзіць? Тут і ён ня вытрымаў, ад рогату ледзь не праліў другі кубак. Падвінуў яго Міхасю.

- Ганьне я не магу. Тое таксама супраціў прыроды. Маёй.

- За пагадлівых жанчын! Якія цяжараюць ад сьвятога духа, - усьміхнуўся Міхась.

- Дык Летыцыя не паверыла? – другі раз запытаў ён.

- Нікалькі, - упэўніў яго Марк. – Яна, дарэчы, дрэнна сябе адчувала. Ёй было не да Ганнавай лухты.

- Я ведаю, - змрочна вымавіў Міхась. – Тое я вінаваты. Дазволіў ёй.

- Шляхі Госпада нам не вядомыя, сябар. Марк спакойна глядзеў на яго. – Твае шляхі, якія ты і сам ня ведаеш. Але ж мы верым цябе. Вядзі нас за сабой, мы пойдзем сьледам.

Глава 15: Давер

Яна была сьветлай і чыстай. Ён быў цёмным і брудным. Ізноў яна апынулася ў вязьніцы. Ён ляжаў на саломе ля сьцяны, і, здаецца, зусім яе не заўважаў. Зьнясілены, амаль у непрытомнасьці, ён, здавалася, быў на мяжы сьмерці. Яго чорныя зблытаныя валасы закрывалі твар, пакрыты сьпечанай крывёй і зямлёю. Яго цела, вялікае, усё яшчэ магутнае, было спакутаваным і пакрытым сьлядамі удараў. Сонечны прамень, тонкі, кволы, прабраўшыся праз закрытае кратамі вакно ўверсе, мякка падкрэсьліваў яго рысы - прыгожыя, дасканалыя, такіе любыя для яе. Яго вусны былі разьбітыя, шчокі ўпалі, але ж вочы, закрытыя, набылі звышчалавечую прыгажосьць - воблік душы, якая суцэльна адвярнулася ад плоці і бачыла толькі Бога.

Пад затворанымі павейкамі адбывалася жыццё - ён бачыў нябёсныя цуды. Ён быў тут, і ня тут, быццам бы яго ўжо забралі, і хутка яго душа пакіне гэтае стомленае цела.

Сьлёзы выступілі на яе вачах.

- Не пакідай мяне, прашу цябе, - прашаптала яна.

Яна падышла, і апусьцілася на салому побач. Колкія сьцяблы калолі яе.

Хто і чаму кінуў яе ў гэтую вязьніцу, яна ня ведала. Але ж ведала, што зможа выйсьці толькі разам зь ім.

Яна абняла яго, трымаючы яго галаву ля сваіх грудзей. Яе грудзі былі перапоўнены малаком, напружыліся і балелі ад жаданьня аддаць яго. Нешта адбылося ў яго твары, яго целе, быццам бы ў яго зьвярталася жыццё. Яго вусны кранулі і сьціснулі яе сасок. Моцна, прагна. Яна нахілілася да яго, падтрымліваючы грудзі рукой. Яны былі яшчэ зусім дзявочымі,

акруглымі, але ж яна ужо была маці, і яе сынам быў ён. Быў ім зараз, тут, лежачы на бруднай саломе, у гэтай цёмнай вязьніцы, куды яе прывялі да яго. І ён піў малако зь яе грудзей, з адной і з другой, яна трымала яго галаву, і дапамагала яму, а потым ён адкрыў вочы.

- Любая мая жонка! - ціха вымавіў ён. - Як я прагнуў цябе. Я бачыў цябе ў сьне. Ты карміла мяне, і жыццё, якое мяне амаль пакінула, вярнулася.

Дазволь мне авалодаць табой, мая нябёсная каханая, чыі грудзі мяккія, і пяшчотныя, як шоўк, чыё улоньне духмянае як лілея. Я хачу ўзяць цябе прама тут, у гэтай вязьніцы, такім, які я ёсьць, у брудзе і крыві, у каросьце грахоў, пакрываючых мяне, бо я хачу ачысьціцца. Ачысьці маё цела, аднаві маю душу!

- Бяры мяне, каханы мой, такім, які ты ёсьць, прашаптала яна, і яе вусны кранулі яго вусны. Увайдзі ў мяне, бо няма нічога нячыстага ў пакутах, панесеных за веру. Гэта я праз цябе ачышчуся, любы мой, бо белая звонку, я ўсё яшчэ цёмная знутры. Ахвярую табе маё цела, бяры, і рабі зь ім, што хочаш. Яно ўсё тваё, любы мой, як і мая душа.

З гэтымі словамі яна нахілілася да яго, і яе вусны прыціснуліся да яго вуснаў.

Яго рукі, быццам жалезныя, ахапілі яе, і яна апынулася пад ім, на саломе, прапітанай яго крывёю. Ён разьдзьвінуў яе ногі, і ўвайшоў у яе, разьдзіраючы яе ўлоньне сваёй плоцьцю, бо прагнуў яе ўжо шмат часу, і стаміўся чакаць яе ў гэтай вязьніцы. Яго жарсьць была грубай, і няўтаймавальнай, як бура, ці ўраган. Ён браў яе бязьлітасна, як галодны насычаючыся яе целам, уваходзячы ў яго зноў і зноў, і яна адказвала яму горача, прыціскаючыся, аддаючыся яго рукам, яго вуснам і яго плоці, якая працінала яе, амаль не выходзячы, бо ён ня мог разлучыцца зь ёю.

І калі ён хрыпла застагнаў, і ў яе палілося яго семя, яна ўбачыла, што вязьніцы болей няма. Яны былі дома ў маёнтку на сваім ложку.

- Дзе мы былі з табой, каханы? - прашаптала яна.

- У Турцыі. У вязьніцы. Я не адрокся ад веры, і яны забілі мяне. І калі мая душа адышла ад цела, то ўбачыла цябе. Ты вярнула мяне на зямлю. А потым нас выкупілі. Абмянялі.

Яна нічога не адказала, і толькі прыціснулася да яго. А ён крэпка ахапіў яе рукамі. І яна адчула яго сьлязу на сваёй шчацэ.

Хто быў ён для яе, і хто была яна для яго?

Ён быў яе жыццём і подыхам, яе сусьветам, які адкрыўся ёй, бязьмежны і вялікі, у які яна зрабіла крок, і згубілася. Згубілася для гэтага сьвету, как уваскроснуць у тым, іньшым. Дзе быў Ён.

Зрабіла крок у яго раскрытыя рукі, як у бездань, і ён злавіў яе, калі яна падала – падала да яго. Яна апускалася праз цёмныя тунелі сваёй душы, і першым, каго яна сустрэла на ўваходзе ў лес сваіх сноў, быў яе каханы. Яна адвярнулася ад рэальнасьці, каб шукаць там, унутры. І зразумела, што там, унутры – бязьмежнасьць. Выйшла з другога боку люстэрку, каб апынуцца твар у твар зь ім. А ён так даўно чакаў яе пры ўваходзе, цярпліва, пакуль яна блукала па шляхах жыцьця, якія здаваліся ёй такімі доўгімі, і, насамрэч, былі кароткімі – для яго. Для яго яе жыццё было імгненьнем, бо ж Ён быў адвечнасьцю. Ён мог быць усім, і, перш за ўсё, ён быў яе каханым. Яго рукі былі цёплымі, яго вусны – рэальнымі, яго жарсьць – такой гарачай, что ў яе займала подых. Але ж калі яна запытвала яго, хто ён, ён толькі глядзеў ёй у вочы. Глядзеў мякка, сумна, з любоўю.

- Ты спазнаеш мяне дзяўчынка. Ты хутка спазнаеш мяне. У маіх руках, на маіх грудзях, у пацалунках, якімі я цябе адорваю. Я

прыйшоў да цябе назаўсёды. Бо ж я ніколі цябе не пакідаў.

- Хто я для цябе, каханы мой? – ціха шаптала яна, прыціскаючыся да яго.

- Ты – сэрца ў маіх грудзях. Жыццё у маім целе. Рука, якая працягнулася да мяне праз бясконцасьць, якую я прыціснуў да вуснаў. Панна мая.

Ён нахіліўся, і пацалаваў яе.

Яны ляжалі на ложку, а за вакном панавала зорная ноч.

Ён разьвітаўся з Маркам ўжо зацямна. Гэты доўгі дзень нарэшце падыйшоў да сконцу. Яны яшчэ абмеркавалі шэраг штодзённых пытаньняў, і ён удакладніў стан на мяжы – дамовіліся даслаць умацаваньні. Паганцаў крыху паменьшала, але ж землі на Ўсходзе ляжалі дзікія, амаль не абжытыя. Да бліжэйшых гарадоў – сотні вёрстаў шляху, ды і тыя – не гарады, а так, умацаваньні. Татарская навала панішчыла, разарыла ўсё з поўдня ў той бок, пракацілася далёка на поўнач, ды там і затрымалася. Сюды, у глухія літоўскія лясы яны не саваліся, бо ж былі звыклыя да боек ў стэпах, на прывольлі, ды і прыём ім тут быў ня тое каб гасьцінны. Калі ж рыцар плаціў даніну нехрысьцю, які нават дамы будаваць ня ўмее? Найгорш за лясных зьвяроў, у тых хоць норы, як казаў Марк. Ён у думках сплюнуў. Тое было немагчыма. Зь нехрысьцямі братацца – тое было па-за межамі яго розуму.

І сваіх дурняў хапае. Яшчэ не хапала чужых.

Крыху цяжкавата ўзьняліся з-за сталу.

- Нехрысьць гэны Абель, і хлус. Які гэта сьпірытус? Ніякай узьнёсласьці не адчуваю, - паскардзіўся Марк. – Быццам бы

поўную выкладку апрануў. І яшчэ каня на плечы палажыў.

- Гэта ты стаміўся. Дзень быў доўгі. Пайшлі адпачываць.

На Міхася Абелеў напой, здаецца, не падзейнічаў. Ён бы, наадварот, яшчэ б і пракаціўся. Але ж і сапраўды было позна. Цёмна. Лес пагрозна шапацеў за сьцянамі.

- Цікава, што там Ганна робіць? – раптам падумалася яму. – Напэўна ж, ня проста так сядзіць у сваёй хаце. Вось жа ж баба! Ён усьміхнуўся. – Горш за татарына, і за Нікіфара з усімі яго паганцамі. Проста – паганая баба. І адкуль у ёй столькі злосьці?

Ісьці было і сапраўды цяжкавата. Ён прайшоў па калідору ўздоўж гасьцявых і гаспадарчых пакояў і праз аранжарэю выйшаў зь іх у прыватнае крыло. Пакуль ішоў, зачапіў ветку ружаў, якая больна абадрала яму руку. З тыльнай стараны далоні пацякла кроў. Ён спыніўся, і адламаў некалькі буйных кветак – ружовых, духмяных. Калі ён ужо вінаваты, дык во прыйдзе не з пустымі рукамі. Ён ізноў усьміхнуўся. На гэты раз – мякка, ціха. Нешта ён ня памятаваў, каб ён дарыў ёй кветкі. Чаго толькі не дарыў – упрыгожваньні, адзеньне, каня, і не аднаго. А вось кветкі – ніколі. Нават у думках не было. І яна яго не прасіла. Можна падумаць, што ён яе купіў. Узяў, як рэч. Апранаў як цацку, усё у яе было, што ёй было патрэбна, і шмат болей, так, што ўсё навакольле зайздросьціла. І неяк звыкся, што яна – яго. Належыць яму. Ён нясе за яе адказнасьць і перад сабой, і перад людзьмі, і перад усім сьветам. Яго каханая. Жонка. Панна. Той у ім, хто валодаў ёй, яе целам, здаецца, выканаў усе свае абавязкі. Але ж быў у ім яшчэ нехта, хто валодаў яе душой. І ён казаў яму, што скарбы, якія належылі ім абодзьвум, былі бязьмежнымі. Аднак ключы ад іх даставаліся яму з болем. За іх трэба было змагацца. Раз за разам ён пераадольваў ступенькі, узьнімаючыся па нябёснай лесьвіцы. І Той, хто чакаў яго там, працягваў яму руку. Цяпер жа ён апынуўся зь ім тварам сам насам. І зразумеў, што глядзіцца ў вялікае люстэрка, межаў якому не было. Бо на вяршыні лесьвіцы ён знайшоў сябе. І цяпер ён – нябёсны кіраваў ім –

зямным, напраўляў яго руку. І яго меч. Ён быў Мячом Госпада, рукой Пана ў жалезнай пальчатцы, як Бернард быў яго рукой, трымаючай пяро. Калі ён зробіць тут усё, што загадаў яму Пан, ён зьвернецца да яго. Зьвернецца зь ёй.

Крыху хістаючыся, адчыніў дзьверы ў пакой.

Яна ня спала, паўсядзела ў ложку, і чытала нейкую кнігу пры сьвячы, якая стаяла побач. На стале дыміўся таз з вадой, побач ляжаў рушнік. Камін амаль дагарэў, толькі вугольлі паблісквалі, але ж сьвятла крыху даваў. Кнігі былі дарагія, ды чытаць яна любіла, і якіх толькі ён ёй не прывозіў. Ён яе і латыні навучыў, і яна ўжо чытала бегла і лёгка. Лацінскі ёй падабаўся – яна быццам бы спрабавала словы на смак, гуляла зь імі, як з каштоўнымі каменямі, бліскаючымі ва ўпрыгожваньнях, складала зь іх пацеркі. Спачатку вывучала па малітоўніку, але ж потым дабралася і да кніг.

Нават і нешта пісаць спрабавала, нейкія вершы. Ён дык і хваліў.

Яна ўзьняла на яго вочы – вялікія, шэрыя, як паўночнае неба, пад доўгімі чорнымі вейкамі. Нічога не запытвала.

- А я ня сплю. Чакаю, - ціха вымавіла яна.

Ён палажыў на стол кветкі.

- Вось, ружы табе прынёс, - неяк нялоўка вымавіў ён. Яго голас дрыгнуў.

- Толькі куды іх тут паставіць? – ён аглянуўся. – Хоць у таз лажы.

- Тут была ваза, пачакай. Яна ўстала, і накіравалася міма яго да

шафы. Што там было – толькі яна ведала. Ён злавіў яе на паўдарогі. Ружы зваліліся на падлогу, разьляцеліся пад нагамі. Ён прыцягнуў яе да сябе – мяккую, цёплую, з доўгімі вольнымі хвалямі чорных косаў, і амаль без адзеньня – празрыстая шаўковая сарочка не хавала цела, якое гублялался ў яго руках. Ён падхапіў яе на рукі, і апусьціў на ложак. І адразу пачаў пакрываць пацалункамі ўсю яе – ад галавы да ног, ад твару і доўгай шыі да маленькіх грудзей і стройных сьцёгнаў. Яго рука апынулася паміж імі, і знайшла нешта, што даўно чакала яго, зразумеў ён. Яго вусны накрылі яе губы, і ён апусьціўся на яе. Яна не супраціўлялася, адкінула галаву на падушку.

Ён пах віном, зброяй і канюшняй, і яго рукі былі цяжкімі і цьвёрдымі, патрабавальнымі. Але ж яго вусны былі мяккімі і ласкавымі. Ён, як ніхто, ведаў яе цела, ведаў яе душу, яе сэрца, якое хутка білася пад ім. Ня ў сілах стрымліваць сваё жаданьне, ён, не распранаючыся, сагнуў яе ногі, прыціснуўшы да грудзей, і ўвайшоў у яе. Яе стройныя лыткі ляглі яму на плечы, ён нахінуўся над ёй, рухаючыся хуткімі, моцнымі штуршкамі. Як ён жадаў яе! Яго жаданьне жгло яго агнём, апаляла яго чрэсла. Тут, у ёй, для яго было ўсё – і рай, і пекла, і цэлы сусьвет асалоды.

Яна ўскрыквала і стагнала пад ім, пакуль ён браў яе, раз за разам, і яго плоць станаваліся цьвёрдай, як камень, а потым ён проста ўзарваўся, і выліўся ў яе, і яна ахапіла яго сьцёгны нагамі, прыцягваючы да сябе.

- Выбачай мяне, - прашаптаў ён, амаль падаючы на яе, захінаючы яе твар валасамі.

- За што? – ціха вымавіла яна.

- За ўсё, - адказаў ён. – За ружы. За Ганну.

- Так гэта няпраўда? – запытала яна.

- І так, і не, - адказаў ён. Ён ляжаў побач, абдымаючы яе, і глядзеў ёй у вочы, а яна – яму. – Альжбэта цяжарная. І яна народзіць. Але ж – не ад мяне. Ганна хлусіць. Яна таксама ведае, што гэтае дзіця – не маё.

- Навошта? – зьдзівілася яна.

- Таму што дурная і паганая баба. Не хачу пра гэта гаварыць. Але ж Альжбэта кахала мяне. Ці, дакладней, думала, што кахае. Яна мне прызналася, і я ёй адмовіў. Акрамя цябе, мне ніхто не патрэбны.

Ён зарыўся тварам у яе валасы.

- Цябе нельга не кахаць, - ціха вымавіў ён. – І цябе нельга не жадаць. Мне сялянка не патрэбна. У мяне каралева ёсьць. Мая паннaчка.

Ён крануў вуснамі яе твар – вочы, губы, шчокі.

- А ты грубы, - раптам вымавіла яна. – Можаш быць грубым.

- Сонейка маё, я сама пяшчота, - ён пацавалаў яе.

- Сёньня ты быў грубым, - усьміхнулася яна.

- Але ж цябе падабалася, - усьміхнуўся ён. – Ну скажы праўду.

- Падабалася. Яна прыціснулася да яго. У цемры зьзялі яго вочы і зубы. Ён шырока усьміхаўся.

- Калі б ты так узяў Альжбэту, ды яшчэ і п’яны, то яна б

раздумала цябе кахаць, - яна ўзьняла бровы.

- Калі б я так узяў Альжбэту, ды яшчэ і п’яны, яна б памёрла, - раптам ён зарагатаў.

- А мяне – можна? – яна стукнула яго па плячы.

- А цябе я не запытваю. І запытваць ня буду. Ён прыцягнуў яе да сябе.

Раніцой яна ляжала на яго плячы, ахапіўшы яго рукамі. Яго рукі пяшчотна ахіналі яе. Яна была задуменнай, ціхай.

- Каханы мой, я ведаю – гэта дзіця ад твайго семені, - раптам вымавіла яна, гледзячы яму ў вочы.

Ён прама глядзеў на яе, і ў яго вачах яна бачыла бездань, ад якой у яе кружылася галава. І яшчэ яна бачыла там любоў. Гэта любоў была больш, чым сусьвет, бясконцай, бясконца выбачаючай, і бясконца патрабуючай. У яго вачах яна бачыла крыж, і Кальварыю, і вялікую драму жыцьця. Але ж Крыж панаваў па-над усім.

І крыж быў пусты. Ён быў гатовы. Ён чакаў.

- Ня трэба мяне шкадаваць, - працягнула яна. – Я не раўную цябе. Як магу я раўнаваць Бога майго, каханага, на грудзях якога ляжу, пацалункамі якога насалоджваюся, хто мне і ежа, і піцьцё, і подых жыцьця, без якога я б не была жывой ні хвіліны.

Але ж скажы мне, у чым шляхі твае, і наканаванае табой. Так, я дзёрзкая, бо я запытваю цябе. Але ж я запытваю цябе праз каханьне, праз найвялікшую маю любоў да цябе, якая перапаўняе маё сэрца. І, таму што гэта – тваё дзіця, я таксама

люблю і яго, як і ўсякае тваё дзіця, народжанае табой ад семені твайго, будзе і маім дзіцём, якога я буду трымаць ля сваіх грудзей.

Я – маці кожнаму дзіця, народжанаму табой ад семені твайго. Яна дакранулася да сваіх грудзей – мяккіх, белых, пяшчотных.

- Тут – любоў і малако для кожнай жывой душы, якая прыходзіць у сьвет праз цябе. Бо ўсе дзеці твае – дзеці мае.

І ізноў яна апынулася ў вязьніцы. Але ж ад убачанага ўскрыкнула, і закрыла вочы рукамі. Бо вязьніца была перапоўнена вязьнямі – ваярамі, якія апынуліся ў ёй, захопленыя ворагам, і правялі ў ёй так шмат часу, што ўжо перасталі адчуваць сябе людзьмі. Яна амаль задыхнулася ад паху целаў, і жахнулася твараў, якія глядзелі на яе праз цемру. Іх вочы ўжо страцілі ўсялякую надзею ўбачыць сьвятло, але ж яе прыход асьвяціў іх, быццам бы прамень сонца. Усе твары павярнуліся да яе, і яна ўбачыла ў іх вачах адчай, і зьдзіўленьне, і радасьць, і нявер’е ў цуд, які яны бачаць, і сьлёзы, і такое страшэннае жаданьне, што яна садрыгнулася ад іх поглядаў.

Яна зразумела, што ня мае на сабе адзеньня зямнога, каб схаваць сваё нябёснае цела, і была аголенай перад імі, бо такой была воля таго, хто яе сюды паслаў.

Анямелая сярод прагных поглядаў, яна дрыжэла, і ня ведала што рабіць. І яны, здаецца, ня верылі, што гэты цуд адбываецца зь імі.

- Дзева! Раптам вымавіў нехта зь іх, і яго голас быў хрыплы і нізкі. – Ці ж гэта мроіцца мне? Хто прывёў цябе сюды, у гэтую вязьніцу, чыстую, як агнца да ваўкоў? Бо ж мы – грэшныя душы, забойцы, рабаўнікі, гвалтаўнікі, і церпім мы тут дзеля Госпада і дзеля адпушчэньня нашых грахоў, якія страшныя, як самое

пекла. Няўжо ж Пан наш зьлітасьціўся, і прыслаў цябе да нас? Ці ж плоць твая тут, каб задаволіць нашую прагу нябёснага каханьня? Ці ж любоў прынясла ты нам дзева, якую мы можам узяць, каб насыціць нашыя душы, ачысьціцца і ўзьняцца да Айца нябёснага праз цябе?

Яна ня ведала, што адказаць ім, і тады той, хто казаў, устаў, і падыйшоў да яе, і яна ўбачыла, што гэта ён. Ён захінуў яе сабой ад прагных рук, і стаў перад ёю, гледзячы ёй у вочы.

- Узьніміся, каханая, - ціха вымавіў ён. – Ня бойся, бо ўлада твая вялікая, і я захінаю цябе. Гэтыя душы прагнуць цябе, і яны спакутваліся тут, у брудзе сваіх грахоў, абцяжаранныя і параненыя імі. Кожны дзень ужо шмат часу яны бачаць толькі гэтыя сьцены і салому, і адно аднаго, і целы, што ляжаць тут нерухомыя, бо ім адмоўлена ў пахаваньні. Яны нічога дрэннага ня зробяць табе, бо я тут, і захінаю цябе сваёй моцай. Дай ім сваё каханьне, дзева. Дай ім дакрануцца да цябе, да твайго чыстага цела, да тваіх грудзей, і выпіць твайго малака, дай ім плоць тваю, каб яны прычасьціліся яе, і ўзьняліся праз цябе да мяне.

Ён адвёў рукі яе ад вачэй яе, і яна ўбачыла твары, і рукі вакол, і ў вачах, што глядзелі на яе, была мальба.

Моўчкі яна кіўнула яму, і пацалавала яго цёмную руку, пакрытую старою крывёю.

- Бязьмежна каханьне маё, Госпадзі, як і сьмірэньне маё, і мая пакорлівасьць перад табою. Як магу адмовіць я душам, што прагнуць мяне, адмовіць ім у маёй Любві, каб узьняць, і прывясьці да цябе?

- Ня бойся, дзева. Памятай, што я захінаю цябе. І з гэтымі словамі ён зрабіў крок назад, і яна засталася адна перад тымі, хто прагнуў яе, каб выйсьці.

Яна апусьцілася на калені, і чыісьці рукі падхапілі яе, але ж яны былі моцнымі і пяшчотнымі. Ніхто не варушыўся, і яны толькі глядзелі на яе, і ў іх вачах яна бачыла сьлёзы. І тады яна нахінулася да таго, хто ляжаў побач зь ёй, нерухомы, і пацалавала яго. І ён адкрыў вочы.

Праз цемру да яе цягнуліся рукі. Яны краналі і гладзілі яе, іх вусны па чарзе прынікалі да яе грудзей, і яна гладзіла іх па валасах і абдымала, прыціскаючы да сябе. Яны цалавалі яе ўлоньне, грудзі, і ўсю яе, і пілі ад яе, і сыходзілі, і новыя прыходзілі ізноў. Яны трымалі яе, і ўваходзілі ў яе, і яна аддавалася ім, перапоўненая любоўю і жалем. Яна ўжо згубіла лік тым, хто браў яе, піў ад яе, насалоджваўся яе целам, і сыходзіў у цень, каб яго месца занялі іньшыя. І ўсе гэтыя душы, якія любілі яе, разумела яна, прыходзілі да Яго. А потым Ён апынуўся перад ёй, зьнясіленай ад пакутаў і каханьня, поўнячайся Яго Любоўю, і выліваючай яе ў сусьвет ім, тым, хто яе прагнуў, і Ён узьняў яе, і ў яго магутных руках яе ахінула сьвятло. Ізноў яны апынуліся на ложку Яго, і ён увайшоў у яе як яе муж, і нябёсны каханы, і яна аддавалася яму, пакуль сьвятлом ня апынулася усё вакол.

Калі ж яе вочы ізноў маглі бачыць, яна ляжала ў яго на плячы, і яго вочы глядзелі на яе зь вялікай любоўю.

- Кожнае маё дзіця – тваё дзіця, - ціха вымавіў ён. – І можа піць ад тваіх грудзей. Гэтае дзіця таксама будзе піць ад іх, бо акрамя зямной маці, у яго будзе маці нябёсная.

Альжбэта прыйдзе сюды, і народзіць тут. І тады я забяру і яе, і дзіця. Забяру сюды, да нас. Хай Ганна робіць тое, што яна робіць. Я ж зраблю па волі маёй, і ўсе ўбачаць веліч маю, і міласьць.

Гэтыя душы ня будуць паганскімі, сонейка. Бо іх шлях вядзе да мяне.

Глава 16: Цела

- Па волі Яго ён зрабіў мяне той, хто я ёсьць.

Я не магу жыць па-іньшаму, іньшым чынам.

Яна глядзела на яго вялікімі сумнымі вачыма, у якіх адбіваўся сонечны колер нябёсаў.

Раптам яны сталі быццам бы празрыстымі, і праз іх было глыбока бачна яе душу, якая рухалася на дне вачэй-вазёраў, ці, што найбольш падабалася яму і пасавала ёй, яе вочы нагадвалі неба, у вышыню якога ён паглыбляў свой позірк. Шэрае неба ў залатых промнях з адценьнем блакіту.

- Навошта вы робіце гэта з сабой, панна? - неяк ён асьмеліўся запытаць яе. Цяпер яна насіла пояс паверх адзеньня - тонкі ланцужок з далікатных, упрыгожаных камянямі ружаў.

- Яшчэ адна цацка на паказ, - шапталіся суседкі. - Каб людзям вочы калола.

Іньшыя ж зайздросьцілі моўчкі - але ж зайздросьцілі, як ён разумеў, большасьць. Калі ня ўсі. Багатая, маладая, прыгожая, як анёл. А якіх плётак толькі не хадзіла па навакольлі! І жыдоўка, і вядзьмарка, і чараўніца, і акруціла. І адкуль толькі ўзялася?

Неяк на сяброўскай папойцы Міхась, быццам бы знарок, прагаварыўся: дачка памёрлага сябра, выхоўвалася ў далёкім кляштары, сябар калі паміраў, то папрасіў узяць за сябе, каб не прапала дзіця. Таму і маладая, маладзей больш чым удвая. Сірата, і любая жонка. Ён жа ж і не зьбіраўся жаніцца, а тут вось

- давялося.

Сябры галовамі пакачалі, паспачувалі - сьвяты чалавек! Саборы будуе, кляштары. Школы. І жонка пекная. Проста ўзор хрысьціянскай дабрачыннасьці. Але ж і пра яго таксама плёткі хадзілі. Ды такія, што іньшыя аглядваліся, перш чым тое-сёе распавесьць. Казалі – гэта зараз ён такі, сьвяты. Вернік. А ў ранейшыя часы быў каўдун, ды такі, што зямля не магла яго знасіць. Таму ён праваліўся ў пекла, і зь месца гэтага вызваліў сабе жонку. Так, зь ёй, на зямлю і ўзьняўся. І пачаў жыць лепш за ранейшае. Багацьця ў яго толькі прыбаўлялася, і ва ўсім яму шанцавала. Маёнтак адбудаваў, замак каля лесу – чортава месца. Ды вось неяк зьехаў гэны гаспадар, як звычайна, далёка, куды сонца заходзіць, ды калі вярнуўся – не пазналі. Цёмны, змрочны, як і раней. Але ж адразу сабор будаваць пачаў. Чужынцаў з сабой навёз – аднак ўсе з крыжамі, хрысьціянскія душы. Зямлі вакол надбаў незьлічона. Кажуць, сам Вітаўт яму за нейкія такія заслугі шляхецтва падарыў. І яшчэ казалі, што спакушаў яго д’ябал, ды так, што ледзь не забраў яго разам з душой і целам назад у пекла. І таму ён зьвярнуўся да Пана Бога, якому даў абяцанак ахрысьціць усіх тутэйшых паганцаў аж да самага мора, і тым самым выратаваць сваю душу. Бо грахоў на ёй столькі, што і паўсьвета ня хопіць, каб яе адкупіць. А жонка гэтая яго таксама верніцай стала. У касьцёл ходзіць кожны дзень, а тое і па некалькі разоў, і сьвятароў запрашае, яны з народам гавораць, суцяшаюць – добрыя. Школу пабудавалі для дзяцей, каб вучыліся. Наогул – усё прыстойна. Ды нешта ўсё ж тут ня чыста. Парубак адзін бачыў, як у саборы яе нейкі чужынец маляваў. Яна перад алтаром на стуле сядзела – чыста царыца нябёсная. І той зь яе вобраз пісаў. А гэты чорны ззаду стаяў, ды глядзеў моўчкі. Калі ж запыталі, што за вобраз, дык парубак той спачатку і казаць баяўся. А потым кажа – яна аголеная была. Ня поўнасьцю, але ж – грудзі. Быццам яна дзіця карміць зьбіраецца. Ці ж гэта так можна – каб з жывога чалавека, з голай жанчыны вобраз пісаць? Вобразы – яны зь нябёсаў прыходзяць. Гэта ж нейкае блюзьнерства атрымоўваецца. Ды адзін вучоны чалавек растлумачыў што ў краіне ля жаркага мора – завецца зямля “італьская” – такія вось вобразы паўсюдна вісяць. І пішуць іх з жанчынаў самага рознага

паходджаня. І сьвятых пішуць з хлапцоў. Могуць і з мужыкоў нават пісаць і мужычак. У краіне італіі на гэта не глядзяць, бо кажуць, што ўсе людзі роўныя ад Бога, і перад Богам.

Вось і ён са сваёй жонкі вобраз пісаць заказаў.

- Дык што ён, на яе цяпер моліцца? Ай ай … слухачы толькі галовамі ківалі.

- А Пана, можа ён зь сябе напісаў? – запытаў нехта. – Не, як Пана пісалі, ня бачыў, - адказаў хлапец. – Пан там ужо вісеў – вялікі, як жывы. На крыжы, як тое і трэба. Зь белага камяню, ды на яго не падобны. Ён жа – чорны, як чорт. А Пан – увесь белы, аж зьзяе. Проста як жывы, і кроў чырвоная.

- А можа, так у паноў і трэба, як яны робяць? – запытаў яшчэ нехта. – Бо ж панская воля і нашая доля – яны разам ня сходзяцца. Мы – сабе, а паны – сабе. Нешта ў іх усё мудрагеліста, складана. Паноў судзіць – бяду нажыць. Хай сабе малююць, што хочуць.

А потым гэты мастак – таксама чорны, кучаравы, худы, як чорт – і ў вёску завітаў. І цэлы дзень за пернікі дзевак маляваў ды мужыкоў – за віно. І грош яшчэ даваў зьверху. Чарку налівае, пакуль пьеш, малюе, другую праз паў-гадзіны. Некаторыя сядзелі – ня выгнаць. Можа, і на вобразы пойдуць, думалі. Але ж – чаму не, калі такі добры чалавек: і грошы дасьць, і выпіць, і пагав о рыць – толькі невядома што, ды затое складна.

Яна памарудзіла з адказам.

- Я раблю гэта таму, дарагі Марк, што гэта патрабуе мая душа. А яна гаворыць зь Ім. І Ён кіруе мной, і воля Яго – на мне, і ад гэтага мне так радасна, што ня можна і ўявіць.

Я ведаю, што гавораць пра мяне людзі. Хай гавораць. Бо слухаць людзей я ня буду. Я слухаю толькі Яго, майго каханага, і падпарадкуюся яму, і пад Ім хажу ва ўсякі дзень, і подыхам Яго я жывая. Муж мой – мой Бог і Пан, бо я ведаю, хто ён, як гэта ведаеш і ты, і больш – ніхто тут ня ведае. Кожны бачыць у ім некага свайго, я ж бачу ў ім Бога, як і ты ў ім бачыш свайго гаспадара і Пана, які стаіць над намі ўсімі.

- Але ж навошта вы катуеце сваё цела, мая панна? Прабачце, але ж вы і так сьвятая, і бяз гэтых жудасных рэчаў, якія вы робіце з сабой. Я не магу бачыць, ці нават уяўляць, як ў вашую плоць урэзваецца жалеза, не магу бачыць гэтыя сьляды-шнары ад плецi, і вашыя пасты – вы ж зусім празрыстая. Вы і так нагадваеце анёла, які сышоў на гэтую грэшную зямлю. Прабачце, што кажу вам гэта. Бо ж хто вам я? Я ня ваш гаспадар, ня ваш муж. Я – толькі ваш слуга, ніжэйшы зь нізкіх. Ён сьхіліўся, і пацалаваў ёй руку. Яе рука была тонкая, пяшчотная, і пахла нечым так, што ў яго схамянулася сэрца. Пахла раем, пакінутым і жаданым, мроямі і тамленьнем душы, пранізьлівым, як анёльскі сьпеў высока ўгары.

- Так могуць пахнуць толькі ружы з божага саду, - падумалася яму.

Яго вусны затрымаліся на яе белай скуры, прыціскаючыся да вузкай кісьці, і ўзьняліся вышэй, да яе запясьця, закрытага карункамі. Як бы яму хацелася адсунуць іх, перавярнуць яе руку, і дакрануцца вуснамі да месца, дзе адчувалася біеньне яе крыві, гарачы пульс яе жыцьця. Калі б толькі яму можна было цалаваць яе руку – адну руку, і усё. Да самага пляча. Ён бы не дакрануўся да яе ў іньшым месцы. Толькі гэта, і ўсё. Яе цела было так блізка, такое трапяткое, тонкае, зацягнутае ў чырвоны аксаміт. Ён мог бы ахапіць яе талію рукамі. Чаму ён так жадае яе? Колькі ён намагаўся ўтаймоўваць сваю плоць, сваё грэшнае цела – усё дарма. У ім было надта многа жыцьця. Многа жарсьці. Ён жадаў яе, і разумеў блюзьнерства гэтага жаданьня. Блюзьнерства ўсьтрыманьня, калі жаданьне станавілася яшчэ мацнейшым, такім, што проста зводзіла яго з розуму. Хоць бы

якая вайна, які паход, - раптам падумалася яму. Але ж ён павінен жыць тут, мірным жыцьцём, і вучыцца кіраваць сабой побач зь ёю. Нарастаньне жаданьня авалодаць ёй мучыла яго, і адначасова пераўтварала. Калі юр ахопліваў яго, ён ішоў у сабор, і гадзінамі стаяў і слухаў сьпевы, разумеючы сваю грэшнасьць і нягоднасьць, умаляючыся перад Панам, аб міласьці якога прасіў. Усё ж, перш за ўсё ён быў ваяр. Ён ня быў сьвятым. Адзінае, што ён мог – гэта верна служыць, і пакутваць, і змагацца з той бурай, якую толькі ён ведаў, вірыючай у яго сэрцы і чрэслах. Яму хацелася забіваць. Адчуваць у руцэ меч, як ён уразаецца ў цела, зносіць галаву, адсякае руку ці нагу. І бачыць, як ліецца кроў. Чырвоны колер быў прыгожым для яго. І яна ў чырвоным была суцэльным спакушэньнем. Божа мой, як ён хацеў дакрануцца вуснамі да яе белай скуры, падкрэсьленай чырвоным аксамітам, разарваць гэтае яе плацьце, і проста авалодаць ёй, у лесе на зямлі ці ў саборы. Ці, наадварот, апусьціцца на калені, і цалаваць ёй ногі. А потым узьняцца вышэй … Ён махнуў галавой. Напэўна, яму лепш было б адправіцца з Алексам. Але ж Гаспадар не адпускае яго. Яго месца - тут, побач зь ім, і зь ёй. Бараніць яе, не адыходзіць не на крок – гэтае было яму загадана, і ён выконваў. Выконваў, і пакутваў. Якая тут плець. І, што было самае невыноснае з усяго, ён ведаў, што яна жадала яго. Ён памятаваў яе цела, яе стогны, яе запракінутую галаву, раку чорных валасоў, тонкія рэбры пад пяшчотнай скурай, яе грудзі, белыя, з чырвонымі саскамі, яе скуру, гладкую, як шоўк, і адчуваньне сваіх вуснаў на ёй. І як ён браў яе. А яшчэ, як браў яе той, хто быў яго Панам. Гэта была Яго жанчына, жыццё і душа якой былі суцэльна ў Яго руках, а Марк ведаў, якімі цяжкімі і бязьлітаснымі маглі быць гэтыя рукі. Але ж яны былі надзіва пяшчотнымі і мяккімі, дакранаючыся да яе.

Ён ведаў, што яна намагаецца ўтаймаваць сваю плоць, і што яна была такая ж, як і ён, Марк – поўная жаданьня, жарсьці, якая належыла толькі яе мужу. Праз гэтую яе жарсьць яе супруг узьнімаў яе, накіроўваючы яе агонь да нябёсаў, і яна служыла Пану і душой, і целам.

- Я жадаю забыць сябе, - прашаптала яна, і ціхенька ўбрала

руку. – Я жадаю быць толькі зь ім, і ў ім. Ня ведаю, як растлумачыць. Я не хачу раз'ядноўвацца зь ім ніколі. Каб яго рукі адвечна трымалі мяне. Каб яго цела ўвайшло ў маё цела, а душа зьлілася з маёй душою. Мне мала пацалункаў, Марк. Я хачу яго ўсяго, і каб ён узяў мяне ўсю. Ня ведаю, як растлумачыць. Не хачу, каб нешта аддзяляла мяне ад яго. Нават скура мая здаецца мне перапонай. Што гэта, Марк? Чаго я прагну? Скажы мне. Бо я прагну блізкасьці ўсё бліжэйшай, такой блізкай, каб зьліцца зь ім у адзінае полымя. Што гэта, Марк? Ты ж даўно тут, і ты – вучоны чалавек. Ня тое што я. Я – дзіця ў параўнаньні з табой, і маленькая кропля ў моры – у параўнаньні зь Ім.

- Усё гэта проста растлумачыць, панна, - ціха вымавіў ён. – Вы прагнеце Бога. Праз чалавечую скуру вы адчуваеце Яго сутнасьць, і таму вам і салодка, і больна, і вам перашкаджае плоць, якую, як вы сказалі, вы бачыце перапонай паміж Ім і вамі. Усё гэта я ведаю, але ж у той час як вы можаце зьліцца зь ім на вашам шлюбным ложку, я магу толькі служыць яму, і вам. Служыць аддана. Праз гэта мая душа аб'ядноўваецца зь ім, і, калі я магу асьмеліцца сказаць так, можа стаць Ім. І тады я разумею яго шляхі, і яго волю, і ў гэтым атрымліваю асалоду і шчасьце, непараўнальныя ні зь якімі магчымымі на зямлі. Але ж тады я адчуваю і яго жарсьць да вас, мая панна. Аднак яна – нешта іньшае, большае, чым жаданьне, якое можа задаволіць плоць. Здаецца мне, мы яшчэ зразумеем больш аб тым, аб чым гаворым. Цяпер жа мы толькі робім першыя крокі. Агаляючы і катуючы плоць, магчыма, мы такім чынам агаляем і вызваляем нашую душу. Але, усё ж, я б папрасіў вас быць умеркаваней. Гэтыя рэчы могуць быць небясьпечнымі, панна. Хаця, той, хто вядзе вас, ваш Супруг, ён ва ўсякім разе вас не пакіне. Але ж ён ня можа абмежаваць вашую ўласную волю, памятайце пра гэта, і, перш чым зрабіць крок, запытвайце яго аб накірунку.

Яны стаялі побач пад засеньню вялікіх елак, на пяшчанай палянцы пры дарозе. Іх коні пасьвіліся побач.

Раптам Марк убачыў, як да іх па дарозе накіроўваецца высокая

чорная постаць. Яго спадар. Марк павярнуўся да яго, і нахіліў галаву.

- Летыцыя, - аклікнуў яе яго голас, гучны, уладны, але ж і заклапочаны. – Марк, ты вольны, - суха вымавіў ён. – Дзякуй за твае паслугі. Ён хлопнуў яго па плячы. Марк пахіліўся, і хуткім крокам накіраваўся да каню.

- Мне трэба паразмаўляць з табой, дзяўчынка мая. Міхась устрывожана агледзеў яе. Быццам бы ўсё у парадку. Ён вольна выдахнуў.

- Я прашу цябе, ня пі і ня еш нічога безь мяне. Толькі за нашым агульным сталом. Ні зь кім. Толькі тое, на што я пагляджу. Сёньня нехта з мужыкоў пытаўся падліць нешта ў ваду. Яго схапілі, і ён прызнаўся, што жанчына ў плашчы са схаваным тварам папрасіла яго ўліць нейкі пузырок. Яна ўпэўніла яго, што панна – вядзьмарка, і тое патрэбна для абароны ад яе чараў. Нічога дрэннага не адбудзецца, але ж злое чараўніцтва страціць моц, і панна пераўтворыцца ў простую жанчыну. Міхась крыва ўсьміхнуўся. – Ня ведаю, што там, па мне, дык нейкая лухта, нашаптаная на ваду. Баюся, што з лужыны.

- А што з тым чалавекам? – ціха запытала Летыцыя.

- З мужыком? Мужыку таму далі пляцей, і ўкінулі ў халодную. Там і сядзіць. Міхась паціснуў плячыма.

- Можна мне паразмаўляць зь ім? – раптам запытала яна. – А потым, прашу, адпусьці яго.

- Табе? З мужыком размаўляць? – ён зьдзіўлена глянуў на яе. – Ну, калі хочаш, то канешне. Але ж я буду побач.

- Я хачу ў яго даведацца аб нечым, што, баюся, ён не раскажа

пры цябе, - вымавіла яна. – А потым я табе ўсё распавем.

- Ну, калі так, то добра. Ён пацiснуў плячыма. – Паехалі дамоў, каханая.

Хутка мерны шум капытоў па дарозе патануў у густым яловым моры.

Глава 17: Дазнаньне

Чалавек захінуў вочы рукой, і разгублена ўглядваўся ў іх праз паўцемру каморы, сьвятло ў якую паступала цераз вузкае вакенца пад самай крышай. Але ж зараз дзьверы адчыніліся, і на парозе перад ім стаяла панна. Уваход за ёй закрывала вялікая, пагрозная фігура.

Чалавек руханууўся, але ж не наперад – назад. Глуха зьвякнуў ланцуг, які схаваўся ў грудзе саломы.

- Што дзёргаешся, як сабака на чапі? – пачууўся гучны, уладны голас, ад якога па сьпіне небаракі пабег халодны пот.

- Сядзі ціха. Уладарнік голаса, шырока шагнуўшы, прайшоў у камору, і суцэльна закрыў сьвятло. Вялікі, чорныя валасы і барада, бровы ссунуты, вочы глядзяць пагрозна. Твар цёмны, быццам бы на старой іконе. Так і не разбачыш, але ж агульнае, што ён выклікае – жах. Шырокія плечы амаль закрылі сьвятло, і схавалі за сабой панну – зграбную, у белым строі з тонкага сукна, у чорным аксамітным гарсэце.

- Зараз з табой панна размаўляць будзе. Тая, каго ты атруціць хацеў. Толькі руханіся. Калі пачую, што чэп зазьвінеў, то табе – ўсё. Зразумеў?

Вязень хутка кіўнуў калматай галавой.

- Ну і добра. Каханая, я тут пастаю. Але ж глядзі, ня доўга. Дзьверы не зачыняй. Фігура разьвярнулася, і адышла некуды у бок, за сьцяну.

Панна прайшла ў камору – толькі спадніца прашапацела па саломе, і стала перад ім.

- Не баішся мяне? – ціха вымавіла яна, крыху нахіліўшы галаву.

- Баюся, шаноўная панна. Прабачце мяне, дурня! – чалавек бухнуўся у ногі, але ж на адлегласьці, бо ланцуг быў кароткі, не пускаў.

Яна вывучала яго твар – малады, худы. Даўгаватыя русыя валасы зблытаныя, зьліпліся ад крыві.

- Напэўна, білі, - падумалася ёй, і чамусьці ёй стала яго шкада.

- Ты навошта гэта зрабіў? – запытала яна. – Навошта атруціць мяне жадаў?

- Не атруціць – расчараваць, - раптам горача вымавіў ён, і ўзьняў на яе вялікія блакітныя вочы. Парослы сьветлай барадой твар належыў маладому хлопцу – можа, яе ўзросту. Але ж у селяніна вызначыць узрост складана – цяжкая праца ды нястача робяць старэйшымі, чым тое на самой справе.

Узрост яна вызначыла па барадзе – тая расла нягуста, і была караткаватай.

- Ня голіць бараду, - падумалася ёй. – Не паганец.

- У Бога верыш? – запытала яна.

- Хрысьціянін я, старой веры, рускай. Мужык ізноў кінуўся ёй у ногі. І ізноў ня трапіў, зваліўся на салому.

Яна кіўнула.

- Як хрысьціянін можа з бабкамі знацца? Зельлі падліваць? Растлумач. Не разумею.

Мужык нічога не адказаў, схапіўся за разьбітую галаву, і застагнаў, прычытаючы.

- Расчараваць хацеў? Чаму? Што пра мяне на вёсцы кажуць? У вочы мне глядзі, гавары. Яе голас быў ціхі, мяккі, але ж уладны. Не падпарадкавацца яму было не магчыма – ён быццам бы выцягваў зь яго жылы, душыў тонкай шаўковай вяроўкай.

- Кажуць, што вы – вядзьмарка, панна. І што муж ваш вядзьмак. І што веру вы прынесьлі з захаду – чортавую, а ў царкве сьпяваюць не малітвы – заклёны. Словы незразумелыя, нейкія дзіўныя. Вобразаў у царкве няма, толькі Езус на сьцяне – як жывы, голы, аж жудасна. І што служаць там не папы, а чэрці. І ўсі ваяры з крыжамі – чэрці, і пекла пад саборам схаванае, і гаспадар туды па начам спускаецца.

- А што яшчэ пра мяне кажуць? – яе голас быў сумным, пакойным. І, на дзіва, ня злым.

- Кажуць, што вы – чараўніца, мёртвая, не жывая. І што косы ў вас як зьмеі – ужаліць могуць. І ежу вы не ядзіце, а толькі кроў пьеце.Ваўчыную. І таму вы тонкая, і скура ў вас белая, і вочы блішчаць у цемры. А на каго глянеце, той лютай сьмерцю памрэ, за ноч сканае.

- І многа хто ўжо сканаў? – пацікавілася яна. Каб гэта не было так глупа, было б сьмешна. Але ж сьмяяцца тут не было з чаго.

- І адкуль ты ўсё гэта пачуў? Хто табе распавёў гэтую лухту? – ёй стала дужа цікава. Вызначыць бы вытокі гэтых баек.

Шкодных і небясьпечных.

- Жанчына, якая шклянку дала, - горача вымавіў ён. – Толькі не забівайце, усё раскажу. Я ў карчме сядзеў, чую – размова, і такая цікавая, ціха ўсё вакол стала. Гляжу – жанчына старая, ну, як старая – кабета. У хустцы, сьвітцы. Твару так і не разбачыш. Сядзіць на лаве, а вакол яе народ сабраўся. Карчмар туды мёд падносіць, адну чарку за другой. Яны пьюць, а яна распавядае. І так складна.

Кажа: “Бяда, хлопчыкі на вашую зямлю прышла, ліха. Чорныя справы творацца”. Ну і ўсё гэта распавяла. Народ толькі галовамі качаў – хто ня верыў, а хто і пагадзіўся. Былі і такія, хто прамаўчаць вырашылі. Бо ж яны дзяцей у школу пааддавалі, а калі там чэрці, дык што тады? Уся сям’я праз гэтае праклятая будзе. І яшчэ жанчына казала, што трэба нам трымацца правільнай веры, ад дзядоў, а не чужынскай. А як гэта рабіць, яна нам растлумачыць. Я яе так слухаў – зацікавіўся. А яна мяне запрымеціла. Калі народ разыходзіцца стаў, то яна мяне да сябе паклікала. Вялікая такая кабета, і пад сьвіткай у яе медалі такія цяжкія, з выявамі ды вузорамі, і на шыі грыўна кованая. Косы белыя, доўгія, грудзі як мяхі. Бутылачку мне гэтую працягнула.

- Хочаш, - гаворыць, - Богу паслужыць? Выратаваць ад вядзьмаркі навакольле? Ты, - кажа, - проста ў ваду гэта вылей. Гэта вадзіца чыстая, з лясной крыніцы, загавароная, намоленая. Добраму чалавеку нічога не адбудзецца, а калі вядзьмарка той вады выпье, то адразу ў пыл рассыпецца. На чорны пясок. Я за цябе Бога маліць буду дзённа і ночна, сыночак. На цябе ўся надзея – ад чартоўкі зямлю пазбавіць. Доўга яна так казала, ну, я і пагадзіўся. А цяпяр шкадую. Не забівайце мяне, панна, не катуйце! Папрасіце свайго мужа, вы, я бачу, добрая, ён вас паслухае. Добрая і прыгожая! Вы не вядзьмарка, ня ваўкалака. Я вас пры сьвятле добра разбачыў, і зараз. Вы прыгожая, як анёл, як дзіця нявіннае. І косы ў вас звычайныя, хоць і незвычайна доўгія, і сама вы – як кветачка, і пах такі ж, і голас як у райскай птушкі! Пашкадуйце, прашу вас! У мяне жонка,

дзеці … будуць. Будзе… раптам ціха вымавіў ён. – Яна мне грошаў дала – залаты. Ён дастаў нешта з поясу, і кінуў ёй пад ногі. Яна адхіснулася. І сапраўды – манета. Старая, з арлом. Яшчэ рымская. Пакацілася, і упала ля яе, толькі золата бліснула.

- Шчодрая Ганна. Добра плаціць за маю сьмерць, - падумалася ёй. – Не шкадуючы. Калі ў яе гэтых манетаў сундук, то гэта – толькі першы, і за ім пойдуць астатнія.

- Выпьеш той сьвятой вады за мяне – адпушчу. Прама зараз, - вымавіла яна. – Бутылёк цэлы. Паклікаць, каб прынесьлі?

- Не губіце, мілая панна, прашу вас! У мяне жонка, дзеці… маці старая, бацька памёр! – хлапец ізноў завыў.

- Прыгожая я, кажаш? – вымавіла яна.

- Прыгожая, панна! Прыгожая! Такая прыгожая, быццам бы і не чалавек! – раптам ён зразумеў, што ня тое кажа, зьмяшаўся, і заціх.

- Зразумела. Яна кіўнула. – Сядзі тут, я пайду. З панам паразмаўляю. Можа, і жывым застанешся. Пасядзі, падумай. Памяркуй.

За дзьвярыма як раз пачуліся цяжкія крокі, і на парозе зьявіўся сам пан.

- Каханая, нешта ты доўга, - нізка вымавіў ён, і яго голас прагучэў для Васіля як пахавальны звон.

- Усё, любы мой. Усё. Пайшлі адсюль. Не магу болей. Яна

проста ўпала ў яго рукі, ён пяшчотна ахапіў яе за плечы, і павёў да сьвятла. Павярнуўшы галаву, кінуў на Васіля пагрозны позірк.

- Я з табой паразмаўляю, шчанюк. Да заўтра на вадзе бяз хлеба пасядзіш. Паразумнееш.

- Каханы, там манета на падлозе, - раптам успомніла яна. – Пакацілася.

Ён паглядзеў, нахінуўся, і ўзьняў рымскі дзенарый. Пакруціў у пальцах.

- Як цікава …

Дзьверы за імі зачыніліся, і Васіль зваліўся на салому.

- Навошта ён усё гэта зрабіў? – праляцела думка. – Цяпер заб’е яго пан, ці зьнявечыць. З такім чорным жарты благія. Разарвуць на кавалкі, ды сабакам скормяць. Лежачы на саломе, ён то выў у голас, то маліўся, але ж хутка заціх.

Калі яны выйшлі на сьвятло з каморы, яна проста кінулася яму ў рукі, і заплакала ў голас. Сьлёзы душылі яе, горкія, гарачыя.

Ён суцяшаў яе, гладзіў па сьпіне, плячах.

- Што ён табе сказаў, сонейка? – запытаў з трывогай. – Што ўжо гэты абармот схлусіў? Ня плач, ня варты таго гэты дурань. Чаму ты?

- Ён сказаў, я – вядзьмарка, ваўкалака, мяне забіць трэба. Каб сьвету лягчэй дыхалася. Яна проста задыхалася ад плачу.

- Што?! – ён рухануўся была да дзьвярэй, але ж яна яго не пускала.

- Ня трэба, гэта Ганна яму сказала, Ганна навучыла. Яна ў карчму прыйшла, плёткі пра мяне распускала. Сказала, замест кос у мяне – зьмеі! Яна заплакала яшчэ гарчэй.

Але ж ён раптам рассьмяўся, прыціскаючы яе да сябе. Адсунуў крыху, і паглядзеў зь цікавасьцю ёй у твар. Пацалаваў мокры нос.

- Зьмеі? Замест косаў? А што яшчэ ў цябе ёсьць? Хіба толькі чорт пад юбкай. Ну ў Ганны і фантазія. Ён пакачаў галавой. Яна ўжо ня плакала, супакоілася. Нават усьміхнулася таксама.

- Але ж ты разумееш, любая, што справы сур’ёзныя. І ты мне не перашкаджай. Я з гэтым разьбяруся так, як трэба. Ты пакуль дома пабудзь. Я цябе з маёнтку ў замак адпраўлю. Чакаць ня буду. Ідзі, зьбірай рэчы. А я да вечара ўсё скончу, я табе абяцаю. Ну, можа, да раніцы. Вас Ульвар адвязе з ваярамі, з Іванам. Бяры з сабой, каго хочаш. Манашак бяры. Абеля толькі пакінь. Ён мне будзе патрэбны. Да раніцы зьяўлюся, я табе абяцаю.

- Не хачу ў замак, - раптам вымавіла яна. – У сабор хачу. Да Юзафа. Там пакоі ёсьць, можна закрыцца.

Ён з сумненьнем глянуў на яе.

- Сабор? Але ж … ведаеш, ты права. Няма чаго табе ў замку хавацца. Не вайна. Сабор – месца больш надзейнае. Ён кіўнуў.

- Ты зьбірайся, і праз гадзіну выходзь, Ульвар цябе будзе чакаць з вазком. І ціха паедзеце ў сабор, не выклікаючы падазрэньняў. А я ў замак карэту пашлю закрытую. Праз вёску. Хай думаюць,

што ты там. Пасадзім у яе служанку пад вэлюмам. Плацьце тваё апране. Мо, так і лепей.

Яго рукі пяшчотна гладзілі яе, супакойвалі.

- Гэтае бывае, мужыкі, быдла – дурны народ. Скоты. Трэба займацца імі больш, а тое зусім тут адзічэлі. Скора воласам пакрыюцца, і на чатыры нагі паўстануць. Кіруючы зьвярмі ды дурнямі, сам зьвяром станеш. Я гэтую праблему хутка вырашу, яны і апомніцца не пасьпеюць.

- Косы-зьмеі, - раптам падумалася яму, і кулакі самі сьціснуліся. - Ну, Ганна! Я табе зраблю такое пекла на зямлі – падпяку табе пяты. Будзеш ты ў мяне бегчы далёка, але ж не ўцячэш.

Калі яна пайшла зьбірацца, ён хутка прайшоў ў лабараторыю да Абеля.

- Што ў бутыльку? – коратка запытаў.

Абель стаяў бледны, выціраў пот з ілбу.

- Дрэнныя справы, мой пан. Цыкута. Канцантраваны сок, такі, што стада кароў забіць можна.

- У ваду падліць хацела. Міхась кіўнуў. Яго твар ня выражаў нічога, і раптам Абелю стала жудасна. Бо ад яго гаспадара дыхала сьмерцю.

- Мы б усе тут лостам ляжалі. А хутчэй за ўсё, і не ўзьняліся б.

- А што ад яе можна выпіць, супраціў гэтай атруты? – запытаў Міхась.

- Вугаль чорны можна. І шмат. Можа дапамагчы. А можа, і не. Гэта – як пашанцуе. Але ж хварэць усё роўна будзеш. І пакутваць страшэнна.

- Яна ня толькі яе хацела парашыць. Яна ўсіх нас жадала на той сьвет адправіць. Дзе тая вада стаяла, куды ён ішоў?

- Там, дзе агульны пакой. Дзе ўсе бяруць. Ваяры пьюць. Летыцыя сабе і Івану з крыніцы носіць, але ж адтуль на кухню ваду бяруць, ежу варыць. Мы бы ўсе паляглі. А яна б, можа, засталася б.

- Гэта ўжо цікава… навошта ж яна ёй патрэбная? Але ж, пачакай. Тут, відавочна, змова. Ня Ганна адна гэта прыдумала. І манета аднекуль у яе зьявілася. Нагадвае мне гэта нечы почырк.

Міхась разьвярнуўся да выхаду, толькі меч на баку ляснуў.

- Пайду да Марка. Зьбірайся, паедзеш з паннай у сабор. Няма чаго тут табе сядзець. А мы зараз у вёску пракацімся.

Ён хуткім крокам прайшоў да пакою, дзе вартавы чакаў, сумуючы, гуляючыся зь вялікім лукам.

- Марка знайсьці, усе зьбірайцеся на двары. Чалавек дваццаць. Астатнія тут вартуюць. Яшчэ дваццаць – да сабору. Панну павязеце. І асобны вазок падрыхтуйце, зь невялікай аховай.

Ён рашуча прайшоў да каморы. Адчыніў дзьверы.

Васіль, скурчыўшыся на падлозе, глядзеў на яго.

- Жыць хочаш? – суха запытаў ён.

Той кіўнуў, і ўзьняў з надзеяй вочы.

- Калі павінен быў сустрэцца з Ганнай, і дзе? Бо ж яна, мяркую, хацела дазнацца аб выкананьні справы.

- На плошчы, на кірмашу, шанойны пан. Ля карчмы. Яна яшчэ манету абяцала, калі ўсё зраблю. І яшчэ дзесяць, калі … тут ён замаўчаў.

- Калі – што? – голас Міхася быў страшны, такі, што не нагадваў чалавечы.

- Калі ўсе сном паснуць, мой пан. Калі … ціха будзе.

- Ты разумееш, што ты – забойца? – словы Міхася ўпалі на яго цяжкімі каменьнямі, прыдавалі, як надгробная пліта. Назаўсёды.

- Ты людзей атруціць хацеў, і сваіх, і чужынцаў. І жанчыну зь дзіцём. І мяне. Разумееш? І я павінен цябе пашкадаваць? А ты б на маім месцы такога пашкадаваў? Ты казаў, у цябе жонка ёсьць, маці. Дзіця.

- Нікого ў мяне няма, мой пан. Прыблудны я. Прыблудзіўся да адной кабеты ў прымакі. Але ж ня венчаны. Поп я, растрыга. Ты мяне выбачай. Калі трэба, то я памру. Бо ж далей мне ісьці няма куды. Толькі прашу, каб хутка. Яві ласку, пане! Ён ізноў зваліўся на зямлю, лёг, і ляжаў, нерухомы.

- Жыць ты будзеш, бо я абяцаў. І ты мне яшчэ патрэбны. Служыць мне будзеш. Зараз. Але ж калі здрадзіш…

Васіль узьняў галаву. Яго блакітныя вочы напоўніліся сьлязою.

- Памру за пана! – горача вымавіў ён. – Зямлю есьці буду! Век Бога маліць буду!

- Ня трэба мяне маліць, - адрэзаў Міхась. – Ты мне і так надакучыў. Уставай, зараз ланцуг зьнімуць, пойдзеш са мной на двор. Гэй, людзі! Хто там? Адчапіце яго! – крыкнуў ён.

У пакой зайшоў вялікі сівы ваяр з ключом, разшпіліў кайданы, і Васіль пацёр зацёкшую нагу. Неяк пакульгаў за Міхасём на двор, дзе ўжо стаялі некалькі радоў рыцараў з Маркам наперадзе.

- Марк, гэтага хай вядуць ціха да кірмашу. Там ён з Ганнай павінен сустрэцца. Пераапраніцеся па-простаму. Астатнія ззаду хай накіроўваюцца, але ж так, каб не заўважна.

Мы з табой таксама плашчы апранем, і ціха ззаду пойдзем. Калі Ганну схопім, даш сігнал, каб астатнія падключаліся. Яны ля кірмашу хай схаваюцца, у россып, ня разам. І па сігналу ўсе да нас. Народ па дарозе пугніце, так, каб зразумелі, што жарты благія.

Нарэшце, усе разьдзяліліся на групы, і яны руханулiся за Васілем, крыху на адлегласьці. Ён бойка крочыў па дарозе, зьбегчы не намагаўся, бо нож Марк кідаў трапна, што яму прадэманстраваў перад адыходам.

Ззаду на дарозе узьнімаўся пыл і чуўся глухі стук капытоў. Яшчэ некалькі атрадаў накіроўваліся да мястэчка праз лес.

Ганна, і сапраўды, стаяла на парозе карчмы. Нават не хавалася. Яе вялікая, пагрозная фігура ўзьнімалася ля дзьвярэй - прыкметная. Васіль упэўнена, не змаргнуўшы вокам, пакрочыў

да яе.

Марк зьдзівіўся – ну і шарлатан! Прашчалыга, кляйма няма дзе ставіць. Як бы нічога і не было!

Ля дзьвярэй ён нешта пачаў Ганьне горача распавядаць, махаў рукамі, падбачэніўся. Ніякага страху, нічога таго, што магло б яго выдаць. Яны пад капюшонамі толькі дзіву даваліся.

Нарэшце, ён пачасаў вуха – дамоўлены знак. Марк зь Міхасём руханулiся да іх, як шэрыя маланкі. Адначасова зь імі Васіль раптам захінуў Ганьне дарогу, і быццам бы спатыкнуўшыся, упаў ёй пад ногі. Проста пад юбку закаціўся. Тая ад нечаканасьці адхіснулася, прыціснутая да сьцяны.

- Ты што, здурнеў? Блазан! – пачуўся яе голас. Злы, громкі.

- Ногі цалаваць буду, матухна. Благадзецелька ты мая! – раздаўся істошны Васілёў крык.

Марк і Міхась апынуліся з абодзьвух бакоў ад Ганны, і схапілі яе за рукі – не варухнёшся. Марк гучна выкрыкнуў:

- Усе сюды! І дадаў сігнал з кароткага баявога рогу, які вісеў у яго на шыі.

З розных бакоў плошчы да іх праз кірмаш, раськідваючы натоўп, сьцякаліся ваяры. Ганна паспрабавала вырвацца, але ж атрымала ад Міхася такі падзатыльнік, што галава ледзь не зьляцела з плечаў. Яго цяжкая рука лягла ёй на шыю.

- Ну што, даражэнькая. Дагулялася? Даскакалася? – запытаў ён. – Ведзьму забіць хацела? Я табе ўстрою такую інквізіцыю, што мала не пакажацца. Прылюдную. Споведзь табе ўстрою.

Падбяжаўшыя жаўнеры скруцілі Ганну вяроўкамі, і адступілі, аглядаючы.

- На якога ж каня яе палажыць? – запытаў адзін зь іх.

- На калёсы яе лажы, - кінуў Марк. – Павязем як вепрука.

- Трапку ёй у рот нейкую засуньце, каб не раўла, - кінуў Міхась, і сплюнуў пад ногі, бо наваколье шчодра агалошвалася крыкамі і праклёнамі, якія Ганна, не шкадуючы, сыпала на іх галовы.

Недзе збоку вырас Васіль, пра якога, шчыра кажучы, ужо ўсе забыліся.

- А, атрутнік зьявіўся, - змрочна пажартаваў Марк. – Ня зьбёг.

- А куды мне бегчы? – спакойна вымавіў той. – Пан мне абяцаў жыцьцё і службу, а большага мне і ня трэба.

- А як ты там яе называў? - Марк раптам зарагатаў. – Блага… хто?

- Благадзецелька, - пацісснуў Васіль плячыма. – А што?

- Ды так, - Марк усьміхнуўся. – А чаму – блага?

- Дык блага ж – гэта добра, - растлумачыў Васіль. – У нас так кажуць, адкуль я родам. Блага вялікае – гэта значыць, вялікае дабро. Бальшое.

- А адкуль ты, гаротная душа? – пацікавіўся Міхась.

- Смаленскія мы. Рускія. Руськія людзі. Праваслаўныя, грэцкай веры. Тое, што ў вас добра – у нас – блага.

- Ааааа…., - працягнуў Міхась, - зразумела. Калі блага тое добра, тады пытаньняў няма. Пайшлі, смалянін. Разьбірацца з вамі будзем, атрутнікамі. Чыстыя італьянцы, а ты кажаш – русін.

Глава 18: Каханьне

- Я кахаю цябе, - шапталі яе вусны, пакуль яго вусны пакрывалі іх пацалункамі. Ён лавіў яе словы, якія падалі, як залатыя кроплі, як мёд, цякучы зь яе губ, які ён убіраў сваімі. Яна дарыла яму сваё сьвятло, сваю любоў, шчырасьць, давер і слабасьць. Ён жа ў адказ закрываў іх сваёй сілай, моцай, каханьнем, і вялікай любоўю, мяжы якой не было ва ўсім сьвеце. Яе дыханьне спляталася зь яго дыханьнем, яе словы перацякалі ў яго, і зьвярталіся да яе пераўтвораныя ў промні яго душы, яго адданасьці, зьзяючыя праз яго вочы. Яна аддавала яму, і ён прымаў, і зьвяртаў яе любоў ёй, умножаную шматкратна, яе слабасьць ён пераўтвараў у моц, яе сцьплыя дары – у найбагацейшыя скарбы, ціхі дом яе душы, які яна раскрыла яму, ён пераўтварыў у палац, куды яна ўвайшла разам зь ім, і выйшла туды, дзе не было межаў ні прастору, ні часу, ні велічы, ні міласьці вялікай, такой, што яе сэрца разрывалася, распадалася, разьляталася зоркамі па ўсяму сусьвету. Белы голуб апусьціўся ёй на грудзі, і пяшчотна працінуў іх, дастаючы клювам да нечага ў яе грудзі, што было сэрцам яе сэрца, душой яе душы. Яна адчувала вострую боль, якая была такой салодкай, што ў яе пацяклі сьлёзы. Яго вусны не адрываліся ад яе губ, яго рукі пяшчотна ахіналі яе, і ў промнях сьвятла яна бачыла Яго твар, такі прыўкрасны і велічны, что подых яе займала ад радасьці. Яна гладзіла яго рукамі, і ён цалаваў яе вочы, каб яны бачылі, і вушы, каб яны чулі, і яна дакраналася да яго, як да сьвятыні, прыкладаючыся да яго твару, да яго цела – шыі, грудзей, плечаў, рук. Ён цалаваў яе тонкія плечы і рукі, і яе грудзі, амаль акрэсьленыя, кранаючы вуснамі яе саскі, яшчэ не расквітнеўшыя бутоны маленькіх ружовых ружаў. Яе скура была белай, як сьнег, як дзень, як сьвятло, зьзяючай і пяшчотнай, мяккай. Ён апусьціўся губамі па яе целу ўніз, па яе грудзям да рэбраў і таліі, і крануў вуснамі яе бок, а потым – улоньне. Дакрананьні яго вуснаў былі лёгкімі і мяккімі, як крыло анёла. Яе цела выгіналася ў яго руках, прыціскаючыся, падстаўляючы сябе пад яго губы. Яго вусны апусьціліся ніжэй, і дакрануліся да яе сьцёгнаў, і да яе

ўлоньня, ружовага, амаль празрыстага, чыстага, як паверхня ракавіны, як пялёсткі толькі што раскрыўшайся ружы. Яго цела, гарачае, вялікае, вытачаючае жар, цёмнае, амаль чорнае, прыціснулася да яе тонкага, белага, гладкага цела, нібыта ўбіраючы яго ў сябе, падчыняючы, раздзьвігаючы яе ногі. Яе рукі слаба гладзілі яго плечы, і яна не адштурхвала яго, але ж замёрла, бо яе ахапіла пачуццё адначасова страху і шчасьця, хваляваньня і радасьці. Яе сэрца дрыжэла, нібыта яна зьбіралася зрабіць крок са скалы, каб узьняцца ў неба. Неба, быццам мора, плёскалася, разьлівалася пад ёй, і звало яе, клікала. Яна разумела, што зараз адбудзецца нешта, нешта вялікае, што пераўтворыць, зьменіць усё яе жыццё, стане пачаткам чагосьці салодкага і пугаючага, велічнага, непапраўнага, і магутнага, што поўнасьцю возьме яе ў свае рукі, заключыць у свае абдымкі, каб не адпускаць яе ніколі. Яго плоць дакранулася да яе, і яна адчула яе ля свайго ўлоньня.

- Я ўвайду ў цябе, каханая, каб падарыць табе новае жыццё, - ціха вымавіў ён. – Ты адчуваеш мяне ля сваіх дзьвярэй? Дзьверы твае закрытыя, і я адчыню іх, каб увайсьці, і стаць з табою адзіным. Яе ўлоньне, вільготнае, шчыльна самкнутае, прыадкрылася пад яго напорам, і яна адчула боль, якая ўсё узмацнялася па меры таго, як ён уваходзіў у яе, разьдзьвігаючы яе сваёй плоцьцю. Ён браў яе, у першы раз яе браў мужчына, дагэтуль ніхто не кранаў яе цела. Сьлёзы цяклі зь яе вачэй, але ж праз боль яна адчувала нешта, што маланкай праходзіла па яе целу зноў і зноў.

- Я кахаю цябе, я кахаю цябе, я кахаю цябе, - шапталі яе вусны, адгукаючыся на рух яго плоці. Яго рукі моцна сьціснулі яе сьцёгны, і ў сваёй жарсьці ён амаль страціў чалавечы воблік. Бог рухаўся ў ёй, над ёй і зь ёй, нешта магутнае, пагрознае ўваходзіла ў яе, і асалода ад гэтага была звышчалавечай, бо яго чэлес працінаў, разрываў ня толькі яе плоць, але ж і яе душу. Яе сэрца было гатовае выскачыць з грудзей. Яна бачыла яго цела, яго жывот над сваім жыватом. Яго плоць, напружаная, гарачая, паглыблялася ў яе, выходзіла, і ўваходзіла ізноў. Цёмны цень унізе яго жывата дакранаўся да яе тонкай ружовай скуры, яго грудзі ўзьнімаліся і апускаліся, быццам бы подых мора,

цьвёрдыя рукі нагадвалі калёны, падпіраючыя неба. Яго рухі рабіліся ўсё больш і больш хуткімі. Ён бачыў яе пад сабой, яе белае цела, грудзі, якія яшчэ не набылі форму, маленькія саскі, як серны паміж гораў, тонкую талію і абазначаныя рэбры, мяккія сьцёгны, ахполіваючыя яго, яе запракінуты твар, ружовыя вусны, закрытыя вочы, чорныя завіткі валасоў на шыі і скронях, іх хвалі вольна расьцякаліся пад ёй, і чорнае падкрэсьлівала белае, робячы яе скуру яшчэ больш зьзяючай. Яна была укрыжавана пад ім, яе рукі былі раськінутыя, яе цела аддавалася яму, моўчкі прымаючы асалоду і пакуты, боль і радасьць. Яна была суцэльнай пакорлівасьцю, падпарадкоўвалася яму, прымаючы яго ўладу над ёю радасна, з трапятаньнем, раскрываючыся яму ўсім целам, і аголенай душою. Яна верыла яму, верыла ў яго, у яго моц, яго рэальнасьць, яго ўладу над ёю і над усім сусьветам. Ён належыў ёй, а яна належыла яму, заўсёды, разумела яна – няма было такога часу, каб не было яе і яго, і каб яны не належылі адно аднаму. Ён меў поўную ўладу над ёй, а яна была сьвятлом у яго душы, царыцай у яго доме, які ён пабудаваў для яе. Зьядноўваючыся, яны ўспаміналі сябе, аднаўляючы гэтую нябачную сьвятую сувязь – сувязь душы зь яе каралём, сувязь творцы з тварэньнем, сувязь мужа з жонкай, і паслаўшага з пасланым.

- Прыймі мяне, - шаптала яна.

- Прыйдзі да мяне, - ціха адказваў ён.

Яго плоць станавілася ўсё крапчэйшай, хада ўскорвалася, і хутка ў яе цела праліўся дождж, які арасіў яго жывою вадою. Ён выйшаў зь яе, і яна убачыла на яго чэлесе белую вадкасьць, дакранулася да яго, і адчула моц яго плоці, пакрытай яе крывёю, толькі што прайшоўшай праз яе да самых глыбіняў яе душы.

- Што гэта? – запытала яна, дакранаючыся да яго.

- Гэта семя маё, якое толькі што зьядналася з тваім семенем, - адказаў ён ёй.

Яна дакранулася рукой да вуснаў, і ціха вымавіла:

- Дай мне семя тваё, я хачу прычасьціцца яго, - і ён узьняўся, і яго плоць кранула яе вусны. Яна ўвабрала яго семя, якое мела салодкі смак, і адчула яго пах, яго жар, агонь, які віраваў у ім праз тонкую скуру. І тады яе ўлоньне сьціснулася, быццам бы нечая рука дакранулася да яе ў самай глыбіні, і ў яе закружылася галава.

- Ты зачнеш ад мяне, і народзіш мне сына, якога будзеш трымаць ля сваіх грудзей, - вымавіў ён, апускаючыся, і кранаючы вуснамі яе сасок.

Яны ляжалі на ложку, і ён убіраў вуснамі яе грудзі, мяккія, набухлыя, кранаючы губамі яе саскі, сьціскваючы іх так, што ёй рабілася балюча, і сэрца быццам бы выскоквала з грудзей. Яго вусы і барада калолі яе скуру, і яе саскі зрабіліся чырвонымі, набухлі і ўзьняліся ад яго пацалункаў, а грудзі балелі ад перапаўняючага іх малака. Яна ахапіла яго рукой, і гладзіла яго валасы, яго чорныя бровы, яго скулы і шчокі, яго твар, прыўкрасны, дасканалы, велічны ў сваёй прыгажосьці, твар караля, уладара, адмечаны шнарамі, перасякаючымі гладкую скуру, яго вусны былі выразнымі, акрэсьленымі, і словы, падаючыя зь іх, вырашалі лёс. І гэтыя уладныя вусны зараз пяшчотна кранал яе цела, гэты цёмны твар беражна сьхіляўся над яе грудзямі, гэтыя рукі, якія ламалі зброю як сухі чарот, асьцярожна гладзілі яе. Яна была ўвасабленьнем сьціпласьці і пакоры яго волі, адданасьці і служэньня яму, і ў гэтым яна была велічнай, ня маючай параўнаньня ні на зямлі, ні на нябёсах. Яе сьціпласьць і пакорлівасьць, ціхмянасьць, гучэлі гучней, мацней за анёльскія трубы. Ён у сваёй велічы сьхіляўся перад ёй у яе сьціпласьці і яе ўмаленьні, бо ён ведаў, што не было месца, куды б яна не пайшла за ім, не было пакутаў, якія б яна за яго

не прыняла, не было такога яго стану, у якім яна б яго не прыняла. Яна цалавала яму ногі і рукі, і была зь ім на крыжы, і зьняла яго з крыжу, і пахавала яго, і нарадзіла яго, і бязьмерна кахала яго, прымаючы яго поўнасьцю, бо яна жадала толькі яго – Бога свайго, Айца і Сына і мужа, і толькі ў ім былі яе шчасьце і радасьць.

У цёмнай вязьніцы і ў пакутах яна карміла яго і хадзіла за ім, і слухала яго ля ног яго, і пакрывала яго прабітыя рукі і стопы пацалункамі. Яна была Верай і Надзеяй і Любоўю да яго, яна верыла ў яго так аддана, што нават тыя, хто ведаў яго, паўставалі перад ёй на калені.

І яна ня ведала гэтага, ня думала ні аб сваёй велічы, ні аб уладзе над Ім, бо была толькі ў ім і зь ім, і сэрца яе было і яго крыватачачым сэрцам.

Ён быў Богам, а яна была яго Нявестай на шлюбным ложку. Ён быў пакутнікам за кратамі вязьніцы, і яна – яго жыццём і вызваленьнем. Праз цемру яна сьвяціла яму, і вусны яго знаходзілі яе грудзі ў начы адчаю і болю, і калі яны сьцісквалі яе сасок, жыццё, вера і каханьне цяклі ў яго.

Яны ляжалі ў абдымках, і анёлы пелі над імі славу, але ж яны ня бачылі іх, бо бачылі толькі адно аднаго, людзьмі, грэшнымі і спакутванымі, дасканалымі і нядасканалымі, плоцкімі і духоўнымі, сьціплымі і велічнымі. У сабе і праз сабе яны спазнавалі Бога, і Бог радаваўся, праяўляючыся ў іх, ахінаючы і напаўняючы, калі яны прачыналіся ў Ім, і рабіліся Ім, і былі Ім, і душамі ў ім, і радаваліся Яму, як дзеці, і ўслаўлялі Яго адно ў адным, бо Бога можна адчуць толькі праз вялікую Любоў, якая і ёсьць Ён, і калі яе адчуваеш, то ў цябе сыходзіць і праяўляецца Бог, адзіны рэальны Ўладар сусьвету.

Яна хадзіла па вуліцах і плошчах, і усюды шукала яго. Безьліч усходніх гарадоў яна абышла, гарачых, засланых покрывам пылу, з шумным натоўпам.

Яна ўглядвалася ў твары, падыходзіла да людзей, і запытвала, ці ня бачылі яны яго. Яе адзеньне абтрапалася, і амаль суцэльна пераўтварылася ў рыззё, а потым асыпалась у прах. Яе вочы былі вар'яцкімі, твар, некалі белы, сьпякло бязьлітаснае сонца. Яе валасы віселі пасмамі, і толькі яны яшчэ прыкрывалі яе цела. Людзі казалі пра звар'яцелую жанчыну, якая хадзіла па вуліцах, і заглядвала ў твары прахожых, шэпчучы:

- Гэта ня ён, гэта ня ён.

Яна доўга блукала, і, нарэшце, зайшла ў тую частку гораду, куды жывыя заходзіць баяліся. Бо ж тут ад жывых хавалі памерлых, якія яшчэ былі жывымі. Яна падышла да группы людзей, сядзеўшых ля вагню. Іх твары і целы прыкрывалі лахманы, можа, крыху лепшыя, чым у яе. Але ж і праз лахманы можна было бачыць, якімі жудасна зьнявечанымі былі іх целы. Пасечаныя ў бойках, і пакрытыя шнарамі, яны былі скалечаныя страшной хваробай, ад якой іх плоць нажыва развальвалася на кавалкі, адставаючы ад аголеных касьцей. У некаторых па расах можна было вызначыць манахаў ці сьвятароў, у другіх – вояроў, рыцараў розных ардэноў. Усе былі тут, і хвароба не пашкадавала нікога. Марудна яна праходзіла ад цела к целу, ад твара к твару, ад чалавека к чалавеку, і ўглядвалася ў іх вочы, якія ў іньшых ужо пераўтварыліся ў бельмы. Моўчкі, зьдзіўлена яны аглядалі яе.

- Ці не баішся ты нас, жанчына? Хто ты, і што шукаеш? – пыталі яе іньшыя.

- Шукаю каханага майго, адзінага на ўсім сьвеце, хто для мяне даражэй за зямлю і за неба, ціха адказвала яна, і крочыла далей.

І калі яна падышла да высокай, сагнутай постаці, сядзеўшай збоч ад астатніх, і спынілася перад ёй, глухі голас з-пад капюшону запытаў:

- Каго ты шукаеш, дзева? Прыўкрасная, хоць і сьпечаная сонцам? Чорнае тваё цела, але ж сьветлая твая душа. Чаму ты прыйшла сюды, у абіцель жалю? Ці не аплакаць нас, бедных пакутнікаў, плоць якіх пакутуе ад іх уласных грахоў?

- Як бачыш мяне? Бо ж твар твой захінуты капюшонам, - ціха прашаптала яна.

- Не вачамі я бачу цябе, дзева, бо іх забрала хвароба. Я бачу цябе душою, і яна кажа мне ўсё гэта.

- Дазволь паглядзець мне ў твар твой, бо я шукаю Яго, адзінага на ўсім сьвеце. Я шукаю каханага майго, і не магу знайсьці. Але ж я не стамлюся яго шукаць, пакуль ногі мае ходзяць па зямлі. І пакуль я не знайду яго, зямлю я не пакіну. Мне і неба ня трэба безь яго, і калі ён у пекле, я спушчуся за ім туды. Толькі б ведаць, дзе ён. І я б накіравалася туды, знайшла б яго, і прыціснулася да яго вуснаў.

- Сэрца тваё гарачае, і высокая твая душа, як і моцнае тваё каханьне, - кіўнуў ён. Шэрая тканіна захінала яго твар, рукі і цела. Яна толькі бачыла, што ён – высокі, калісьці быўшы магутным, зараз зьнясілены хваробай.

- Хацеў бы я, каб мяне кахалі так, як кахаеш ты.

На імгненьне ён замаўчаў.

- Можна, я гляну ў твой твар? – ціха запытала яна. – Не хвалюйся, я ня грэбую, і я спазнаю Яго ў любым выглядзе і ў любым абліччы.

- Ты праўда хочаш убачыць мой твар, зьнявечаны і скажоны хваробай? – ціха вымавіў ён.

- Праўда, - шэптам адказала яна, і вакол стала зусім ціха.

З гэтымі яе словамі ён адкінуў тканіну, і адразу яна спазнала яго. Гэта быў ён, і хвароба пакінула на ім свой жудасны сьлед. Яго вочы болей ня бачылі, і твар быў пакрыты ранамі.

- Гэта я, каханая, - вымавіў ён. – Я спазнаў цябе адразу па голасу твайму, па тваёй хадзе і паху. Бо ў пекле раптам запахла кветкамі, і гарачы вецер зьмяніла анёльская ласка. Але ж ты бачыш, што адбылося са мной. Ці можна тваім чыстым вуснам кранаць мае вусны нячыстыя? Тваім чыстым рукам – дакранацца да майго пакрытага язвамі цела? Ты найшла мяне ў сваёй чысьціні, я ж тут – у брудзе і ўмаленьні, апошні сярод апошніх, адкінуты ўсімі і папраны сьветам. Калі я выхаджу ў горад папрасіць кавалак хлеба, людзі адыходзяць, і сабакі грэбуюць мною. Ніжэй мяне не засталося нікога, так я ўмаліўся, што нават плоць мая мне болей ня служыць, пагарджаючы сваім гаспадаром.

Яна замёрла, слухаючы яго, але ж не сумненьне і не агіда перапаўнялі яе. На імгненьне яна зьнерухомела ад радасьці, якая ахапіла яе ўсю, накрыўшы, быццам бы анёльскім крылом. Яе сэрца, здаецца, было гатовае выпрыгнуць з грудзей. Ён так казаў, а потым замаўчаў. Здаецца, ён глядзеў на яе нябачачымі вачыма. Яго рукі ляжалі на каленях, схаваныя рукавамі, і яна нахілілася, і узьняла яго руку, і прыціснула да вуснаў. Ён схамянуўся, але ж яна абняла яго, крэпка, як толькі магла, і яе вусны дакрануліся да яго твару – да яго вачэй, якія былі закрытыя, і да яго губ, чорных і сьпечанных ад крыві. Яна прыціснулася да яго вуснаў, крэпка абдымаючы, прыціскаючы яго да свайго цела.

- Захіні мяне ў адзеньне сваё, - прашаптала яна, - ветхае і

парванае, яно ўсё ж даражэй аксамітаў і шаўкоў для мяне, каханы мой. Любы мой, адзіны на ўсім сьвеце. Адвядзі мяне ў дом твой, каб я магла застацца з табой назаўсёды. Калі дом твой у доме сьмерці, і тады забяры мяне, бо ж гэты сьвет мне ня трэба.

- Я забяру цябе, дзева. Але ж ня ў дом сьмерці я забяру цябе, а ў свой уласны дом, які ёсьць палац нябёсны. Паглядзі вакол. І з гэтымі яго словамі яна ўбачыла, што закінутае месца пераўтварылася ў храм, і вакол іх стаяць анёлы, якія вітаюць іх, а перад імі раскрываецца дарога – чыстая, залатая, залітая сьвятлом.

У доме сьмерці мяне няма, дзева. Няма там і цябе, - ціха вымавіў ён. – Мы – там, дзе мы ёсьць. У палацах нябёснай славы. Ты знайшла мяне, а я знайшоў цябе, дзіця маё. І яна ўбачыла яго – прыўкрасным і сьветлым, якім ён і быў заўсёды. Яго валасы былі чорнымі, як ноч, а вочы – сінімі, як нябёсы. Яго твар быў чыстым, і жыцьцё напаўняла яго, і яе. У яго моцных руках яна забылася на зямное жыцьцё, на пакуты, якія засталіся недзе далёка. Бо ж яна атрымала Яго, а ён знайшоў яе, і цяпер яны былі разам назаўсёды.

Глава 19: Зло

- У сьвеце пануе Зло. Міхась, як звычайна, адкінуўся на сьпінку, выцягнуўшы ногі. - Гэта праўда. Улады яго няма толькі тут, у Адхлані. Нябёсы ж індыфрэнтныя да такіх дробязяў, як дуальнасьць, бо яны стаяць значна вышэй. Зло не праходзіць нябёсны фільтр, і разьдзяленьне на нябёсах не такое, як тут. Там дабро падзяляецца на яго састаўляючыя, фрагментуецца да таго, як поўнасьцю зліцца з Айцом. І толькі Айцец – суцэльны, непадзельны, і адначасова ўмяшчаючы ўсё. Усё, акрамя Зла. Зло, скажам так, вынесена за скобкі гэтага сусьвету. Там, дзе яно пануе, нічога няма. Бо ж Зло ня можа ствараць. Яно можа толькі псаваць. Можна сказаць, што Зло – гэта нішто, але ж яно ірвецца прабіцца ва ўпарадкаваны сусьвет. Тыя, хто думаюць, што Хаос нясе выратаваньне, памыляюцца. Хаос нясе сьмерць.

Зло працінае сусьвет, як плесень працінае хлеб. Яно ў ім усюды. Псуе. Атручвае.

- Як Айцец суадносіцца з Уладаром Хаосу, ці, прасьцей кажачы, з гэтай неупарадкаванай структурай? – запытаў Марк.

- Айцец яго ведае. Таксама, як яго ведаю я. Першае, з чым Зло змагаецца ў гэтым сусьвеце – гэта свабода волі, бо яна яму супраціўна. Вольны можа ствараць, і ён уласьцівы і як над Дабром, так і над Злом. Зло ж хоча татальнага падпарадкаваньня. Бяз выбару.

- Адкуль ведаеш? – запытаў Марк.

- Быў я там. І у пекле быў, і Зло бачыў. Аднак быў узьняты, і вось – я тут. Разам з вамі.

- А Айцец? – запытаў Марк.

- Айцец – заўсёды тут. Міхась на імгненьне задумаўся.

- Чаму ты абраў яе? – ціха вымавіў Марк. Яго вочы, адно – яркае, пранізьлівае, блакітнае, другое – паўзакрытае апушчанным векам, глядзелі на яго.

- Я яе пакахаў. Гэтага дастаткова. Ты ведаеш, як і адкуль прыходзіць каханьне? – вочы Міхася вывучалі Марка, спакойныя, глыбокія вочы.

- Не. Марк пакруціў галавой.

- Чаму ты кахаеш яе? – позірк Міхася глядзеў яму прама ў сэрца.

- Таму што яна – дасканаласьць. Марк задумаўся, быццам бы зазірнуў некуды глыбока ў сябе. – Яна прыгожая, яна выклікае жаданьне.

- На сьвеце ёсьць значна прыгажэйшыя жанчыны. Міхась усьміхнуўся.

- Няма. І ты гэта ведаеш. Ні для мяне, ні для цябе.

- Ёсьць. Міхась качнуў галавой. - Прыгожыя целам і душой. На нябёсах ёсьць шмат сьвятых жанчынаў і дзеў, якія ў сваёй прыгажосьці пераўзыходзяць анёлаў.

- Дык яны ж сьвятыя. Марк уськінуў галаву. - А яна – грэшная, - раптам дадаў ён, з выклікам гледзячы на яго. - Такая ж, як і я.

- Так. Міхась усьміхнуўся. – І таму ты кахаеш яе.

Яна – гэта яблыка, Марк. Спакуса. Таму ты жадаеш яе, як шалёны. Яна – чорная, але ж прыгожая. Бо яе душа – сьвятая, у той час як цела – грэшнае. І таму яна можа прабачаць. І можа і любіць, і кахаць. Любіць так, як ня могуць многія са сьвятых душаў, якія не спазналі граху. Як ня могуць любіць анёлы. Яны, наогул, любіць ня могуць. Надта ж чыстыя. Яны могуць толькі радавацца. "Глорія" сьпяваць. Міхась крыва ўсьміхнуўся. - Чаго вартая сьвятасьць, ня выпрабаваная спакушэньнем? Яна – каштоўнасьць per se, статычная і мёртвая. Каб з душы пачала выліваცца любоў, трэба яе спакусіць. Трэба, каб яна пакутвала, ірвалася. Каб памяць аб тым часе, калі яна была грэшнай, намёртва ўвайшла ў яе, выпаленая, як кляймо на тваіх грудзях. І як клеймы, выпаленыя на Ім. Як раны ад цвікоў, і ад цярновага вянцу. Анёлы сьпяваюць славу таму, хто ўзьняўся на нябёсы з бруду зямнога. Анёлы славяць ваяроў і пераможцаў. Тых, хто спазнаў грэх, і адмовіўся ад яго. Але ж суцэльна перамагчы грэх не магчыма. Спакушэньне адвечнае, такое ж, як і любоў. І з амальгамы спакушэньня і любві нарадзілася нешта вышэйшае, новае. Імя якому – каханьне. Калі б ты толькі любіў яе, Марк, ты б яе не жадаў. І, наогул, яна б цябе была не цікавая. Я вось, напрыклад, усіх люблю. І цябе, і Ганну, і Нікіфара, і гэтыя елкі. А вось калі ты яшчэ і кахаеш, о, гэта нешта іньшае. Без таго, што, ці каго ты любіш, можна лёгка абыйсьціся. А вось без таго, каго ты кахаеш – не. Чалавек можа любіць шмат чаго. А кахаць чалавек можа толькі сваё падабенства, якое адначасова ад яго аддзелена. І якое ён ніколі суцэльна не атрымае. Любоў – стан, які ў найвышэйшым праяўленьні не патрабуе аб'екта. Таму і кажуць, што Бог ёсьць Любоў. Суцэльная. Адзіная. Каханьне ж – гэта прыцягненьне. Гэта – магніт, такі моцны, што прыводзіць у рух увесь гэты сусьвет. Я люблю цябе, Марк, як і ты – мяне. Ды, прабач, я цябе не кахаю. Міхась зарагатаў, давольны жартам. Марк таксама усьміхнуўся.

- Вялікі дзякуй. Бо ж я меў пэўныя сумненьні, якія калі-некалі мяне пугалі, - усьміхнуўся і ён.

- Я таксама. Але ж цяпер паміж намі ўсё вызначана. Міхась шутліва ляснуў Марка па плячы. – Ну і што б мы рабілі тут з табой у дваіх з нашай найвялікшай любоўю адно да аднаго?

- Нічога. Марк паціснуў плячыма. – Жылі б. Але ж – надта сумна. Як два анёла на нябёсах. “Глорыя” сьпявалі б. І нарэшце забылі б, дзеля чаго мы наогул жывем.

- Менавіта. Таму малі Бога, што стварыў жанчыну, такую, якая яна ёсьць. І д’ябла, які яе спакусіў. Міхась ізноў усьміхнуўся. – Бачыш, што сусьвет створаны дасканала? І з Богам, і з Чортам?

- Бачу. Марк кіўнуў. – А са Злом мы будзем змагацца. – Слухай, выпіць нічога няма? Фалернскага? Бо ж у мяне горла перасохла ад тваіх допытаў і размоў.

- Гэта ў мяне перасохла ад маіх пропаведзяў. Вучу вас, вучу. Схадзі, пакліч Абеля. Хай прынясе што там у яго. У яго заўсёды ёсьць, бо ж ён ня п’е.

Міхась пацягнуўся, залажыўшы рукі за галаву.

- А потым да Ганны пойдзем. На допыт. Цьвярозым я зь ёй размаўляць не магу.

- Ой не кажы. Марк перадзёрнуў плячыма.

Ганна сядзела ў той жа халоднай, адкуль яшчэ раніцой выпусьцілі Васіля, які перайшоў пад апеку Юзафа – у кляштарны карцар пры саборы. Месьцілася на той жа кучы саломы, і на тым жа ланцугу, якія яшчэ захоўвалі памяць аб былым падапечным. Салома была прымятая, падмоклая. Ганна грэбліва адпіхнула яе ў бок, і ўселася на голай зямлі, падклаўшы пад ніз сьвітку. Аб ёй нават паклапаціліся –

прынесьлі жбан з вадой і кавалак хлеба. У баку стаяла адхожае вядро, якое Васіль, напэўна, не заўважыў. Альбо ня быў прывучаны да такой раскошы.

Яна яшчэ пыхала гневам і абурэньнем. Яе, патомную жрыцу, гаспадарку лясных нетраў, якой нават чэрці балотныя баяліся, валаклі, як простую мужычку, зьвязалі, і кінулі бяз усялякае чэсьці на калёсы, а потым прывезьлі сюды, у камору, дзе хлоп сядзеў, сьмярдзючы, як сабака. Яна зморшчыла нос. І навошта яна даверыла гэтаму ёлупню такую важную справу. Нейкі бес папутаў. Ёй здалося, што гэты, калматы, падыходзіць на ролю небаракі-атрутніка найлепшым чынам. Было бачна, што ён і маці родную прадасьць, было б за што, а калі яшчэ і нальеш, дык лічы што і яго душу купіў. Тыя, хто прыйшоў да яе ноччу ў лазьню, таксама ведалі сваю справу. Якім спаў, як куль саломы – яе зёлкі заўсёды працавалі выдатна. Хутка яна прасьлізнула праз цёмны двор, і тут жа пачула нізкі, хрыплаваты голас:

- Дабранач, гаспадыня. Паразмаўляем бяз сьведкаў, пры цемры. Сьвятло не палі. Яна разьвярнулася, каб высказаць нагламу голасу ўсё, што яна думае пра тых, хто камандуе на яе падвор'і, толькі войкнула – у яе шыю ўперлася лязо доўгага мяча. Чалавек, якога хавала цемра, стаяў перад ёй наводдаль, выцягнуўшы клінок. Разбачыць яго не дазваляў змрок, але ж яна адмеціла, што ён не стары, даволі крэпкі, дужы, хоць і ня надта высокі. Праз начную цемру ёй здалося, што яго доўгая барада – сьветлая, заплеценая ў некалькі косаў. – Іш, фанабэрысты, - падумалася ёй. – Прыбраўся, як на вясельле.

- Пайшлі, - коратка кінула яна, раздумаўшы размаўляць. – Да лазьні.

У цёмнай лазьні незнаёмец выцягнуў з-пад плашчу невялікі куфэрак. Рука, пакрытая сінімі знакамі, працягнулася ў яе бок, і паставіла скарбонку на стол. Шчоўкнуў ключ у замку, і між волі вочы Ганны выкаціліся, ледзь ня выпалі. У куфэрку было поўна золата, якое цьмяна зьзяла перад ёй, пакрытае нейкімі чорнымі плямамі.

- Прабач, не памыў манеты. Незнаёмец зарагатаў. – Золата кроў любіць. Быў тут адзін, таксама ня вытрымаў, калі куфар убачыў. Прыйшлося яму нагадаць правілы паводзінаў.

- Гэта каму? – хрыпла запытала Ганна. Раптам у яе перасохла ў горле.

- Цябе, - паціснуў плячыма чужынец. – Царыцай будзеш. Ты ж жадала. Над усім краем. Хлопаў купіш, дом адбудуеш. Балванаў сваіх паставіш, дзе хочаш. Хоць у саборы. Ён давольна зарагатаў.

- Што рабіць патрэбна? – Ганна перайшла ад словаў да справы хутка, бо баба яна была цямлівая.

- Рабіць? Хай хлопы робяць, пся крэў. Незнаёмец ізноў рассьмяяўся. – Забіць, даражэнькая. Усяго толькі трэба забіць.

- Каго? – Ганна узьняла на яго вочы, адарваўшыся ад куфэрка. Манеты яшчэ стаялі перад ёй, зьзялі тусклым залатым бляскам.

- Каго? Пана. Сьвіту. Ваяроў. Усіх. Акрамя яе. Яе пакінь. Нам яна патрэбная. Мне патрэбная. Ён усьміхнуўся праз цемру. – Лічы, што я яе мяняю на гэты куфэрак. А забіць іх прыйдзецца, бо ж як ты яшчэ мне яе даставіш.

- Навошта табе гэтая сучка драная? – Ганна усьміхнулася. – Няўжо ж яна куфэрка золата каштуе?

- Не твая справа. Голас незнаёмца быў халодны, і рэзаў быццам лязо.

- Аааа, разумею, - працягнула Ганна, прыжмурыўшыся. – Пёс

юрлівы. Ну, як хочаш. Калі больш дзевак не знайшоў, то падмагну табе, ня бойся.

- Тут большае, чым маё жаданьне. Мяне паслаў гаспадар, якога ты ведаеш. Ведаеш добра, бабка. Твой гаспадар.

Ганна ўськінула на яго вочы. – Які … мой гаспадар? – раптам яе голас задрыжэў.

- Той, каму ты трэбы крывавыя прыносіш. Чорных пеўней ды варон. Ды казлоў з казьлянятамі. Авечак… курэй… Працягваць? Чыёй крывёй ты яго задаволіць думаеш. Ён з пагардай сплюнуў.

- Мой уладар любіць іньшую кроў. Чалавечую. А ты, баба-дура са сваімі зёлкамі і курамі, лічыш сябе паганскай каралевай, ды ваўхвом няўябенным. Павучыць бы цябе, як мае быць багоў ушаноўваць. Ды ж ты звар’яцееш, яшчэ й падохнеш. А ты нам патрэбная. Дурасьць – гэта нічога. Мы цябе і пакажам, і раскажам. А калі ж ты, дура, адмовішся, то гаспадар сваёй уласнай пярсонай за табой прыйдзе. І пасмажым мы цябе, як кабана, на верцеле. Перад яго выявай. Сала ў табе шмат, будзеш толькі патрэскваць.

Але ж, мы – справядлівыя. І тыя, хто нам добра служаць, атрымоўваюць столькі, сколькі і ня марылі. Мы такія багацьці ў руках трымалі – ня тое што ты у сваім лясу, каралі ня ўсе бачылі. Мы на стругах далёка хадзілі – у такія краі, дзе сонца не заходзіць і не ўсходзіць, і дзе зямля такая гарачая, што пекла дыміць пад нагамі. І на поўдзень, і на поўнач – дзе мы толькі не былі. І адусюль везьлі скарбы. Вось гэтыя манеты – з поўдню. І ў майго гаспадара такіх шмат. Гэты куфэрак ён нават і помніць ня будзе. Таму, калі будзеш служыць верна, то атрымаеш у разы больш.

- Але ж як я іх заб’ю? – Ганна задумліва пачасала галаву.

- Калі б я тое ведаў, тут бы з табой не размаўляў. Ваярскай сілай іх ня ўзяць. Гэтае бязвынікова. А моц майго гаспадара тут ня дзейнічае – бо ж, крыжы. Ды ты, напэўна, павінна нешта ведаць. Так, ці не? У яго голасе ізноў ляснуў метал.

- Нешта ведаю. Ганна горда ўзьняла бараду. – Думаеш, раз я ў лесе сяджу, дык зусім простая і дурная? Я – каранаваная. Мяне на лясным крузе Роду прадставілі. Я з такімі багамі справы вяду – ты нават і ня чуў.

- Ня чуў, і не жадаю. Незнаёмец ухмыльнуўся. – Карацей, зрабі так, каб яны ўсе перасталі нам быць перашкодай. І на гэта табе тыдзень. Скарбонку я пакідаю, табе для пакрыцьця расходаў. Праз тыдзень з'яўлюся з другім куфэркам, такім жа поўным. Але ж справа павінна быць выканана раней. Мы тут за ўсім сочым, у нас – свае глаза і вушы. Сярод мужыкоў ёсьць нашыя, і сярод іньшых.

- Адпрацую. Так, што ты мне яшчэ ўдзячны будзеш. Я справу ведаю. Ганна горда выпрамілася, злажыла рукі пад грудзямі.

- Будзеш-будзеш удзячны, дурань, - падумала яна. – Я з цябе потым шкуру спушчу. Ты толькі дай мне разабрацца, хто тут і што. А золата мне лішнім ня будзе. ьфу. Яна ў думках сплюнула.

Але ж справы пайшлі неяк ня так, як яна меркавала. Спачатку ўсё было добра, і народ плёткам паверыў, і гэты пражчалыга знайшоўся. Аднак потым усё павярнулася нейкім супраціўным ёй бокам. І вось яна – тут. Сядзіць у цёмнай, сьмярдзючай каморы, і чакае прысуду свайго ворагу – таго, каго яна намеравалася атруціць. І што ёй, спрашаваецца, чакаць у гэткім чыне? Напэўна ж, нічога добрага. Але ж каб баяцца панесьці адказнасьць за свае ўчынкі – тое трэба яшчэ мець галаву, і нешта ў ёй. Чаго, нажаль, у Ганны было не багата. Асэнсоўваць зробленае яна, наогул, ня ўмела, і не пыталася. Было даволі таго, што яна жадала, і гэта апраўдвала ўсе яе ўчынкі. Спачатку

была яна, яе персона, якая ёй здавалася самай важнай у сьвеце, а потым ужо – усе астатнія. І праз гэты маральны кодэкс яна мерыла ўсех і ўсё вакол. Тое, што добра для яе – тое добра наогул. А тое, што дрэнна – тое дрэнна. Калі ўсе вакол адбывалася да яе прыбытку і ўшанаваньня, то сусьвет рухаўся ў правільным накірунку. Калі ж зь ёй ці ў яе адбывалася нейкая нястача, тое было, аб'ектыўна, блага. Добрыя ўчынкі, яна, канешне ж, рабіла. Але толькі тады, калі гэтае дабро супадала з тым накірункам, у якім яна рухалася. Некалі гэты накірунак супаў зь Міхасёвым, і калі яны баранілі Памежжа ад пошасьці, якая палезла з таго сьвету, гэта пагражала перш за ўсё менавіта ёй, месцу, дзе яна жыла, і якое лічыла сваім. Альжбэту ж зь Іванам яна таксама лічыла быццам бы сваім працягам. Зь цягам часу планавала перадаць дзяўчыне свае сілы, а на Івана дык і наогул былі напалеонаўскія планы. Ну і што, што яго нарадзіла гэтая чорная жыдоўка. Затое яна ад самага нараджэньня прысьвяціла дзіця сваім уласным багам, і была ўпэўнена, што яны ёй за гэта будуць удзячныя. Яна наогул так заўсёды рабіла. Калі прымала дзіця, то аддавала яго ці Перуну, ці Велесу, ці Леле альбо Макошы. Ды ці мала багоў вакол. І ўсіх трэба неяк задобрыць, падкупіць. Гэты выпадак для яе ня быў выключэньнем. Міхася яна наогул сур'ёзна не разглядала. Нейкі валацуга з лесу, бяз роду-племені, саманазваны чараўнік, Нікіфараў сын названы. Такіх сыноў, як у лесе паганых грыбоў. З роду ён ваўкалачага, княскага. Глядзі ты! Яна тых ваўкоў праз плячо аб хвою кідала адным махам. Магла быць зьлейшая за самага мацёрага ваўка. І сьпевы супраціў іх ведала, і замовы. Праўда, правяраць не давадзілася, аднак, яна была ўпэўнена, таму і не давадзілася, што яны яе баяліся і не падыходзілі. Што гэта Міхась бараніў іх край ад ваўкоў ды іньшай пошасьці, тое было ёй не вядома, ды і не цікава. Але ж цяпер усё пайшло неяк зусім цераз пень-калоду. Чаму яна ня можа даць рады гэтаму іх укрыжаванаму богу? Гэтым іх палкам, зьбітым крыж накрыж? Што такое зь імі ўсімі зрабілася, што яны наогул і багоў шанаваць перасталі, і яе, Ганну, баяцца? Да таго ж, роды ў баб цяпер нейкая лекарка прымала з манастыру, гаварыла не па-нашаму, але ж справу, казалі, ведала, і бабы сталі да яе хадзіць проста адна за адной. Да Ганны, канешне ж, у лазьню таксама хадзілі, але ж усё больш зь іх грэбавала паганскай хатай да лесуновай жонкай, за якую яна сябе выдавала. – Ах вы,

брыдота. Я вам яшчэ пакажу, дуры-бабы. Вы да мяне самі пабяжыце, толькі позна будзе. Яна забылася, дзе знаходзіцца, і сплюнула на салому.

- Глядзі, салому не падпалі. Пыхаеш, як Зьмей. Яна, праўда, макраватая, ды ад тваёй злосьці можа і заняцца, - пачуўся знаёмы голас. Зьдзеклівы. Яна ўзьняла вочы, і ізноў плюнула. На гэты раз – не на зямлю. На Міхася. Ён увярнуўся, і сьліна праляцела некуды ў дзьверы. Хтосьці са стражнікаў выругаўся. – Ну і баба, чыстая кікімара, - пачуліся словы.

- Сам ты кікімара! – Ганна папыталася ўскочыць, але ж караткаваты ланцуг дзёрнуў яе назад на зямлю.

- За шыю прысьцягнулі, гады – выкрыкнула яна Міхасю, чамусьці зьвяртаючыся да яго ў множным ліку. – Адпусьці! Расчапі!

- За нагу цябе нельга трымаць, бо ж ты дурная, як воўк. Яшчэ адгрызеш са злосьці. І што з табой тады рабіць?

Міхась зьверху ўніз глядзеў на яе, і шырока ўлыбаўся. Радасна.

- Чаго лыбішся? – узарвалася яна. – Чаго сьмяешся? Каб не заплакаў!

- Хто цябе надавуміў атруціць ваду? – Міхась без перапынку перайшоў ад слоў да справы.

Яго твар стаў цёмным, пагрозным, бровы ссунуліся.

- Ніхто. Сама. Вы мне надакучылі. Вон вас выгнаць не атрымоўваецца з роднай зямлі, дык яна вас сама прыме. У сябе. Праглыне, і не паморшчыцца. Я заклёны ведаю, вас родная

зямля насіць ня будзе, памяні маё слова. Ганна ўзьнялася, як магла, але ж атрымалася, што на чацьвярэньніkі.

- Вой, якая ж ты дурная. Міхась паморшчыўся. – Гэтае адкуль? – ён дастаў манету, і паднёс да яе вачэй. Яна паспрабавала выбіць яе ў яго з рукі, але ж рука хутка ўзьнялася ўгару, і яна ледзь не звалілася наперад, але ж не пусьціў ланцуг.

- Ты ж сабе сама шкоду робіш. Міхась паціснуў плячыма. – Адкуль манета? Раптам ён нахінуўся да яе, блізка, так, што яна адхіснулася. Было бачна, што ён не жартуе.

- Прама тут мяне забі, - з пагардай вымавіла яна. – Не скажу.

- Забіць цябе справа не вялікая. Ён усьміхнуўся. – Дарэчы, я б на тваім месцы так мяне не падганяў. А тое і праўда зьдзейсьніцца твая мара, і адправішся ты да сваіх багоў пешым ходам. Магу і ня вытрымаць. Аднак тое ня трэба ні мне, ні табе. Мне – таму што ты, усё ж, жывая душа, хоць і дурная. Да таго ж, жанчына. І не такая важная асоба, як ты сябе лічыш. Каб я каго забіў, гэта яшчэ трэба заслужыць. Які мне гонар забіць упартую дурную сялянку? Калі ж мы вырашым цябе пакараць, то зробім суд – прылюдны, перад усім народам, і прыгавор вынесем, і выканаем, не сумнявайся. Аднак ты яшчэ можаш аблегчыць свой незайздросны лёс. Пасядзі тут, падумай. Можа, мне к вечару зайсьці? Ці заўтра? Ці – праз тыдзень? Як лічыш? Альбо ня будзем цягнуць? Ня дужа тут добра сядзець, мяркую. Ён агледзеўся вакол. – Васіль, бачна, вядро не заўважыў.

Ганна злосна глянула на яго.

- Калі скажу, адпусьціш?

- Не адпушчу, - вымавіў ён. – Перавяду цябе ў іньшае месца. Больш чалавечае, а не сабачае. Да суда.

- Куды? – запытала яна.

- Гэта табе ведаць ня трэба. У надзейнае месца. Дзе будзе ложак, і ня будзе ланцугоў.

- У замак? – запытала яна. – У сутарэньні?

- Чаму цікавішся? – ён запытальна глянуў на яе. – У меху на галаве цябе павязем. Нават ня думай зьбегчы, ці нешта задумаць. Калі паспрабуеш маіх ваяроў падкупіць, сядзеш у падвал пад гэтай каморай. Там яшчэ крышка ёсьць, за табой.

- Не скажу. Нічога не скажу, - вымавіла Ганна, склаўшы на грудзях рукі. Ледзьве счапіла.

- Баба-партызан, - падумаў ён. І раптам яму прыйшла ў галаву простая думка.

- Ня скажаш, дык ня скажаш. Ён паціснуў плячыма.

- Хлопцы, нясіце мех вялікі, - крыкнуў ён праз дзьверы. – І вазок закрыты гатоўце. Хутка.

Паедзеш, - вырашыў ён. – На перавыхоўваньне.

- Куды? – яна ўськінулася.

- Да інквізіцыі, - усьміхнуўшыся, адказаў ён. – Да Пана Бога. Будзем судзіць цябе царкоўным судом. Як чараўніцу і ерэтычку, перад усім народам.

- Вядзьмарку сваю судзі перад народам. І самаго сябе! –

завішчэла Ганна. Нарэшце, у яе пачалі здаваць нервы. Пра царкоўны суд яна нештачкі чула, была не дурная. Тыя маглі дазнавацца так, што здаваліся і самыя ўпартыя.

Нарэшце, у пакой зайшоў Ульвар зь вялікім мехам у руце.

- Мосьць пан, вазок гатовы.

Ганна ізноў дзёрнулася на ланцугу, але ж той, не заўважаючы на яе намаганьні, умела скруціў яе, нацягнуў мех, і, прыдавіўшы каленам, завязаў яго вяроўкамі на поясе.

- І рукі заадно заматай, каб не варушылася, - загадаў Міхась. – Ногі таксама зьвяжы.

Ульвар адшпіліў ланцуг ад скабы, да якой той быў прыкручаны, і па яго загаду двое дужых ваяроў вынесьлі Ганну і пагрузілі ў вялікі чырвоны вазок.

- Па-панску едзеш, баба! – пажартаваў нехта. – Як царыца! З-пад меху раздаліся глухое барматаньне і праклёны.

- Трапку ёй у рот трэба было ўсунуць. Ці саломы пук. Не здагадаліся. Ульвар махнуў рукой.

- Нічога, весялей хлопцам будзе ехаць. Яна ім сказкі будзе расказваць, песьні сьпяваць. Міхась усьміхнуўся. – Будзеш? Чуеш, ці не? – запытаў ён мех.

- Аглобля лясная, воўк паршывы, я табе такія казкі разкажу, ты ў мяне назад у пекла правалішся. Каб цябе … далей раздаліся мармытаньні і завываньне.

- Вой, навошта я цябе кранаў. Міхась таксама махнуў рукой.

Зрабіў знак Ульвару, яны адышлі ў бок.

- У сабор яе вязі. Толькі моўчкі, ня слова. Там усё як?

- Добра, - адказаў Ульвар. – Усе ўладкаваліся ў кляштары і ў самом саборы. Ты зразумеў, хто.

- Калі яе прывязеш, так, у меху, нясіце яе ў карцар. Там знойдзеш Юзафа, ён правядзе. Адразу ланцуг да сьцяны прычапіце. Потым разьвяжыце асьцярожна. Гэта не проста баба. Гэта нават ня чорт. Дракон. Калі што, ня бойцеся біць. Але ж зрабіце ўсё, каб была жывая. Не забейце мне яе. Зразумеў?

- Зразумеў, спадар. Не хвалюйся. Усё зробім найлепшым чынам. Ульвар кіўнуў, і накіраваўся да вазку.

Хутка вазок зьнік за елкамі – толькі пыл курэў па дарозе.

Міхась стаяў, і доўга глядзеў яму ўсьлед. Потым пакачаў галавой, і шырока зашагаў да маёнтку.

Глава 20: Аблога

Цемра ахінула маёнтак. Ноч стаяла глухая, чорная, як сажа. Самая паганская, разбойная. Міхась з Маркам сядзелі, схаваўшыся, ля адчыненага вакна, і назіралі за лесам. Па ўсяму маёнтку ляжалі, раськіданыя, рыцарскія латы, нагадваючыя апранутых у дасьпех ваяроў, якія чамусьці пападалі там, дзе стаялі. Быццам бы вялікая навала прайшлася па маёнтку, раскурочыла, разбурыла ўсё. Вароты былі адчыненыя, коні іржалі, і біліся ў стойлах, але ж іх ніхто не супакойваў, не падыходзіў. Ні крокаў, ні галасоў, ні сьвятла. Усе схаваліся, затаіліся. Хто – пад плотам, хто – пад сьцянамі, з нажом у зубах, ціха, ня бачна, палажыўшы прыкрытая анучамі мячы на зямлю, каб лязо ня блiснула ў месяцовым сьвятле, іньшыя – з запальнымі трубкамі – ружжамі - ў засадзе, затаіўшыся ля прыадчыненых вокнаў, як яны зараз. Маленькі агеньчык, схаваны пад падваконьнікам, не даваў сьвятла. Ён быў патрэбны, каб хутка запаліць сумясь серы і селітры, якой былі набітыя трубкі, заражаныя жалезнымі кулямі з арэх памерам. Зь вялікі такі арэх. Хоць стралялі яны ня дужа трапна, ды шуму і страху рабілі. Міхась сустрэўся зь імі яшчэ ў тэўтонаў, і з дапамогай Абеля давёў да вума – атрымаліся амаль сучасныя ружжа, толькі без куркоў, запальныя. Жалеза везьлі “зь немцаў”, здалёк, ды з гэтым праблемаў не было. Кузьня ў маёнтку мелася свая, і не адна. Сакрэтна адлівалі, стралялі далёка ў лесе па начах – вакол сьмярдзела серай, як у пекле. Дагуляліся да таго, што народ пачаў распускаць страшныя байкі пра грымоты і маланкі, якія віравалі сярод елак, выпускаючы жоўты атрутны дым. Слава яго як чараўніка, нажаль, расла проста як на дражжах, хоць ён нічога такога і не рабіў ужо ня памятаваў колькі часу. Але ж людзі заўсёды так – калі чаго не разумеюць, крычаць: “Цуд! Каўдунства!” Калі ж адбываецца сапраўдны цуд, то яго нават і ня бачаць, ня заўважаюць, быццам бы так і трэба.

- Пякельная зброя! – усьміхнуўся Марк. Міхась прылажыў палец

да вуснаў. – Цішэй!

Па двару, здаецца, рухаўся нейкі цень. І яшчэ, і яшчэ адзін.

Нарэшце, ценяў стала шмат – яны патокам ліліся праз плот і ў адчыненыя вароты, па адной прасьлізвалі, раствараліся ў двары – ціха, незаўважна, спатыкаючыся аб ляжачыя “целы”, у якія яны для цяжкасьці налажылі камянёў і бярвеньня.

Вось ужо некаторыя зь іх сталі падбірацца да галоўнага будынку. Пад вакном, амаль перад імі, зьявілася нечая фізіяномія. Міхась незаўважна зрабіў знак рукой, і Марк падпаліў трубку з порахам. Са страшным грукатам, агнём і дымам куля выляцела са ствала, і трапіла прама ў вырасшы перад імі твар. Галавы небаракі як не бывала.

- Трапны стрэл! – Марк пацёр заложаныя ад грукату вушы. І амаль адразу зь іншых вокнаў і схованак ударылі такія ж грымоты-маланкі. У іх сьвятле цені замітусіліся, кідаючыся па двару, ня ведаючы куды бегчы, і адусюль сустракалі стрэлы, за якімі з пастак выскоквалі цёмныя, захінутыя плашчамі фігуры, выхопліваючыя палашы.

- Татары! – раптам зьдзіўлена выкрыкнуў Марк. – Адкуль яны? Нізкія, цёмныя постаці ў футравых шапках з вострым верхам, з крывымі шаблямі, аглушаныя агнём і шумам, зьбіліся сьпінамі ў кучу, ня ведаючы, адкуль чакаць нападу.

Яны таксама кінулі сваю трубку, і выскачылі праз вакно на двор, дзе ўжо біліся сам насам і группамі, рыцары адкідвалі наскокваючых з боку леса новых і новых ворагаў, але ж тых меньш ня станавілася. Хутка двор пакрыўся целамі, і стаў сьлізкім, ступаць было няма дзе, ногі блыталіся ў валяючыхся пад імі забітых і параненых, пасьлізваліся ў крывавых лужах. Вакол раздаваліся крыкі, праклёны і ругань. Здаецца, атакуючыя не чакалі такога моцнага супраціўленьня, ды і,

здаецца, нічога не чакалі, бо ж былі ўпэўнены, што Ганна зрабіла сваю справу. Амаль адразу як вярнуўся дамоў, Міхась адправіў на кірмаш дваровых, якія хадзілі, і крычэлі, ўзяўшыся за галаву, што ў маёнтку робіцца нешта незразумелае, можа які мор напаў, ці сам Бог чужынцаў пракляў за блюзьнерствы і чараўніцтва, бо ж паелі яны з аднаго катлу, і адразу паваліліся, маючыся жыватамі, а хто – і зь пенай у роце нерухомы ляжыць. І няма ад гэтай пошасьці ніякага паратунку. Нават той, хто з катла ня еў, таксама жыватом маецца. А яшчэ некаторыя чорнымі плямамі пакрыліся, і скура на іх лопаецца, як на нябожчыках. Пачуўшы такое, народ ня тое што ратаваць, глядзець у бок маёнтку не рашаўся. Толькі хрысьціліся і галовамі качалі, а небаракаў, што дужа р’яна выконвалі Міхасёў загад, хутка пачалі сустракаць камянямі, і гнаць назад у бок лесу. Плёткі множыліся і расьлі, і да вечару дасягнулі проста небывалага памеру. Ужо расказвалі, што чэрці нажыва крыжакоў смажаць, і што сам Вельзевул зь пекла выйшаў па іх душы, забраць самых грэшных да сябе ў войска, і былі нават тыя, хто бажыўся, што бачыў, як зь гіканьнем і сьвістам скакаў паганы натоўп праз гушчар, прама ў балота, куды яны і праваліліся адзін за адным, толькі конскія хвасты на паверхні засталіся. У пацьверджаньне сваіх баек адзін з гаваруноў паказваў конскі хвост, яле ж ад якога каня ці кабылы ён яго адхапіў, тое было не вядома. Казалі, праўда, што маршалкава кабыла бязхвостая ў вазку стаяла, але ж што толькі людзі ня кажуць. Таму, можа, так і было, і сьведкі праўду гаварылі, а чаму людзям ня верыць тым, хто ўсё бачыў сваімі ўласнымі вачыма. Паміж натоўпу на кірмашы дзе-нідзе мільгацелі футравыя шапкі ды засаленыя кафтаны сьцепнякоў, што прыехалі на кірмаш, прыгналі тавар, які блеяў ды іржэў, дадаючы да агульнага шуму і тлуму.

Такім чынам дачакаліся ночы, і за гэты час пасьпелі добра падрыхтавацца. Балванаў з парадных пакояў павыцягвалі на двор, разлажылі, быццам бы памёрлыя ці непрытомныя ваяры ляжалі там, дзе іх падкасіла хвароба, а самі падгатавалі ружжы і порах, і занялі свае абазначаныя месцы.

Чужынцы не чакалі такога супраціўленьня, ды і наогул нічога

не чакалі. Яны думалі, што некалькі зьнясіленных паўжывых жаўнераў, якія, магчыма, дажывуць да іх прыходу, не выклікаюць небясьпекі, але ж калі іх сустрэлі выбухамі і выстраламі, а потым – шаблямі і мячамі, то яны разгубіліся і ледзь ня кінуліся бегчы, ды быўшы спрактыкаванымі ваярамі, усё ж здолелі наладзіць сякую-такую абарону, якую, на дзіва, добра трымалі. І хутка Міхась зразумеў, чаму.

Зь лесу ціха, бясшумна, як ваўкі, беглі высокія чорныя постаці. І было іх нямала – некалькі дзесяткаў. Нападаючых ужо было значна больш, чым абараняючыхся, бо ж гарнізон яны вымушаны былі падзяліць, і большую частку адправіць да кляштару і сабору. І гэта былі ўжо не татары. Гэта былі паўночнікі. Высокія, дужыя, са сьветлымі калматымі косамі і барадамі, з крыкам яны абрушыліся на двор.

Бойка пераўтварылася проста ў нейкі віруючы, бурлячы кацёл. Яны ўзьнімаліся на горы целаў, пераскоквалі праз забітых, адкідвалі нападаючых, якіх было ўсё больш і больш.

- У пакоях шукаць! Абшукаць пакоі! – пачуў Міхась нечы крык, які больш нагадваў рычаньне, і кінуўся да яго вытоку. Высокая постаць з рыжай барадой і доўгімі пасмамі сьветлых валасоў нібыта гуляючы махала кароткім абардажным мячом, не даючы да сябе падступіцца. Міхась раськідаў некалькі вырасшых перад ім татараў, адсек руку высокаму бяляваму ваяру з размаляваным фарбай тварам, і апынуўся прама перад рыжабародым. На імгненьне яго вочы сустрэліся з блакітным позіркам, які шалёна бліснуў на яго з-пад жалезнага шлема. Чалавек выгаліў зубы, быццам бы воўк ашчэрыўся, і шагнуў да яго.

- Жывы? – пачуў Міхась зьдзіўлены, шалёны ад ярасьці голас, ап’янёны крывёю і гарачынёй бойкі. – Зараз памрэш!

- З гэтымі словамі ён убачыў, як меч, марудна, быццам бы ў

сьне, рухаецца яму прама ў грудзі. І так жа марудна, асьцярожна, ён ушоў у бок, і паймаў за запясьце руку зь мячом, кінуўшы нападаючага на зямлю. Раздаўся страшны хруст, і рука суцэльна выкруцілася з сустава, бязвольна павіснуўшы. Клінок зь яе з лязгам зваліўся на зямлю.

Міхась прыдавіў яго каленам, стаў на грудзі, і нахінуўся над ім, углядваючыся ў твар. На губах ваяра зьявілася крывавая пена.

- Ня здыхай, сабака. Ты мне жывым трэба. Ён крыху адпусьціў паўпрыдушанага пад ім паганца, і з сілай даў яго галавой аб нечае ляжачае пад ім цела ў кірасе. Чалавек дзёрнуўся, і заціх. Глаза яго закаціліся, але ж пузыры на вуснах выдавалі застаўшыяся ў ім рэшткі жыцьця.

- Марк, - гучна крыгнуў Міхась, і праз імгненьне Марк вырас перад ім, скрываўлены, пасечаны, але ж жывы, уціраючы з ілбу струменьчыкі крыві, незразумела, сваёй ці чужой.

- Колькі нас? – коратка запытаў Міхась.

- Больш дзясятка палягло. Але ж астатнія трымаюцца. Там з другога боку лесу яшчэ паймалі некалькі. Здаецца мне, што яны схаваліся, і тут іх яшчэ шмат. Па двару адступілі, ды вакол пакуль дабіваюць.

- Вось што, даражэнькі. Скачы-ка ты да суседзяў, - вырашыў Міхась. – Вядзі сюды Войцэха, і яшчэ каго зьбярэце. Праб’ешся праз лес, па дарозе, вазьмі майго каня, а потым – полем, і праз гару. Каб да золку вы былі тут.

- Зразумеў. Марк кіўнуў, і адступіў у цемру. Праз імгненьне яго шэра-белы плашч суцэльна праглынула ноч.

Здаецца, што першую хвалю яны адбілі. Як маглі, сабралі целы,

разлажылі ва двары. Сваіх палягло больш дзясятка, але ж нападаючых было у разы больш. Татары і ваяры з поўначы. Паганцы, размаляваныя, у скураных куртках і плашчах, некаторыя аголеныя, прыкрытыя скурамі, з разнастайнай дарагой зброяй – турэцкай, вялікімі рускімі палашамі, сякерамі.

Міхась выцер пот з ілбу рукой, гразнай, чорнай. Такім жа чорным і брудным быў і яго твар. Яго валасы растрапаліся, кіраса была пагнутая, рукаў курткі пад ёй расьсечаны, і зь яго струменілася кроў. Не заўважыў, пакуль біўся. Абель, які асьмеліўся выбрацца са сваёй лабараторыі, дзе ён увесь дзень зьмешваў порах, перавязаў яму рану.

- Справы ня дужа добрыя, - падумалася Міхасю. Ён сядзеў, рассунуўшы ногі, на нейкай калодзе, глядзеў прама перад сабой, здаецца, у нікуды, і цяжка думаў. – Ехаць да кляштару? Па дарозе можа быць пастка, ваяры стаміліся, і нават ён не адчувае сябе гатовым да працягу бойкі. Да таго ж, прывесьці нападаючых у кляштар, дзе схаваная яна, гэта апошняе, што ён жадаў. Па яго загаду фальшывы вазок паехаў у замак, а там – добры гарнізон, і аблога займе нават ня тыдзень – месяцы.

Сабор жа ў лесе мала каго цікавіў. Царква і царква. Лічы, што безабаронная. Каменны будынак кляштару і школа. Ніхто ня ведаў, якія моцныя сьцены і ўмацаваньні ён пабудаваў – яны б вытрымалі і стрэлы з гарматаў. Як і ніхто ня ведаў пра падземныя хады і сутарэньні. Абель пастараўся на славу, пад саборам быў лічы што яшчэ адзін будынак, уваход у які месьціўся прама пад алтаром, і быў зьвязаны з кляштарам і сеткай сутарэньняў, якія вялі далёка да курганоў праз лес. Сутарэньні гэтыя яны рылі сакрэтна, ноччу, зямлю вывозілі і раськідвалі вакол, і злажылі зь яе ў пэўных месцах вялікія валы, на якіх паставілі вартавыя вежы.

- Калі б Марк здолеў прывесьці дапамогу на золку, то можна было б прачасаць лес, - падумалася яму. Ім заставалася толькі чакаць. І маліцца.

Яны прываліліся сьпінамі да сьцяны маёнтку, і сядзелі, амаль нерухомыя. Вочы ўжо пачынаў сплюшчваць сон. Ён раз-пораз трос галавой, але ж сон ніяк не хацеў адступаць.

- Марк … золак … як ён… словы ў яго галаве путаліся, нейкія твары і постаці паўставалі праз цемру, выраста́лі вакол яго.

Раптам ужо амаль засынаючы, ён адчуў глухі стук капытоў па дарозе. Да іх рухаўся цэлы вялікі натоўп, і рухаўся ён з боку лесу, адтуль, куды Марк ускакаў на яго кані па дарозе некалькі часоў таму.

Міхась ускочыў, і зьнерухомеў.

Глава 21: Праз цемру

Марк імчэў па дарозе, як шалёны. Ехаць, калі хутка, яму было ад сілы часы два, потым – праз поле напрасткі, і за гарой ужо маёнтак Войцэха. Елкі чарнелі вакол, іх лапы амаль краналі яго твар, і ён прыгінаўся – бараніў апошняе вока.

Хутка сьвятло месяца пачало прабівацца праз галіны, і наперадзе завіднела поле. Ён сьцебануў каня плецьцю, і выляцеў на волю.

І адразу конь паўстаў на дыбкі, ледзь ня ськінуўшы яго цяжкое цела ў дасьпехах, нават асеўшы. Прама перад ім некалькі дзясяткаў ваяроў выскачыла з пасткі, якую яны зрабілі пры дарозе на яе выхадзе на прастору. Напэўна ж, чакалі, курвы. Пся крэў. Ён пра сябе выругаўся. Прышпораная жывёла ўзьвілася, і паляцела над галовамі, на якія апусьцілася, топчучы і нявечачы ўсіх, хто быў побач. Яго меч мільгацеў, як маланка, адсякаючы цягнучыяся да яго рукі, нагой ён адкінуў некага, хто глуха застагнаў – жалезны шып на перадзе бота трапіў яму ў твар, конь хватаў твары зубамі і дзіка іржэў. Вакол брызгала кроў і раздаваліся крыкі, але ж татары не адступалі – лезьлі проста напралом.

Ён разумеў, што нікуды ня трапіць, і застанецца тут. Тут, у гэтым месьце, пры дарозе, ён сустрэне свой апошні час. Яны проста парубяць яго на кускі, якія нават Абель не зьбярэ і не сшые. Нават калі ён здолее адбіцца, час ужо будзе страчаны. Каштоўны, неверагодна дарагі час. Кожная яго хвіліна. Яго ахапіла ярасьць. І раптам ён падумаў пра яе. Яна зараз там, у кляштары. Напэўна, моліцца. Стаіць у цёмным пакоі перад белым расьпяцьцем. Альбо – ля вакна, і глядзіць на лес. Тонкая, высокая постаць у чорным аксаміце, з доўгімі чорнымі косамі, бледная, ні крывінкі ў твары. Недзе ў пакоі плача дзіця, якое качае манашка. Юзаф сядзіць побач, мерна нешта чытае. Яны

ўжо ні на што не спадзяюцца, і, між тым, спадзяюцца. Ульвар мерае пакой шырокім крокам, трымае руку на навершы мяча. Таксама ня ведае, што яму рабіць. Паскакаць бы сюды, на дапамогу, але ж ён ня можа кінуць іх. Калі яны ўсе загінуць, зь кім яна застанецца тут, у гэтым месцы? Паміж Памежжам і Адхланьню, у няпэўным часе няпэўнай рэчаіснасьці?

Хто будзе кіраваць імі ўсімі? Хто вывядзе іх да сьвятла зь цемры, у якой яны блукаюць ужо бясконцасьць год?

Усё гэта ён убачыў і перадумаў за адно кароткае імгненьне, якое здалося яму адвечнасьцю. Яго рука ўзьнімалася і апускалася, рубячы і колючы целы, якім, здаецца, не было сконцу.

Раптам ён узмаліўся:

- Госпадзі, вывядзі мяне адсюль! Міласьцівы Божа, дапамажы! Забяры мяне, калі хочаш, але дазволь мне выратаваць іх. Там, за гарой – маёнтак, да яго – паўгадзіны хуткай хадой. Толькі паўгадзіны. Паўгадзіны дай мне на зямлі, і я сыду. Сыду туды, куды мне належыць – у пекла, бо ж я ня выкупленая, грэшная душа. Забяры мяне, Госпадзі, і зьвярні мяне. Пераўтвары мяне ў духа, у пякельную істоту, каб рукі ворага не дасталі мяне, нажы не працінулі мяне, і дзіды зламаліся аб мяне, а вочы іх ня ўбачылі мяне. Захіні мяне цемрай, закрой ноччу! Хай адвеку я буду блукаць у гэтых лясах, толькі дай мне паўгадзіны! Толькі паўгадзіны прашу!

Раптам вакол яго завыў, зашумеў вецер. І адразу стала цёмна. Змрочна, нібыта золак і ня думаў прачынацца, узьнімацца за небасьхілам.

І ў гэтай цемры ён убачыў сваю руку. Яго рука была мёртвай. Плоць адвальвалася зь яе, адставала. Ён разумеў, што і яго твар стаў жудасным – тварам гніючага ў балоце цела. Паветра вакол

яго запоўніў смуродны пах.

Яго сапраўдны пах. Ён жа ж быў памёрлым, і памёрлым даўно. Чары ўтрымлівалі яго на зямлі, цудоўны напой, які ён праглынуў тады ў Палясьціне, і які падарыў яму яго жывую, хоць і спакутаваную плоць. Кожны дзень ён маліўся і ўсьцішваў, катаваў яе. І кожны дзень спадзяваўся, што атрымае адпушчэньне. Але ж яно ўсё не прыходзіла. Ён і помніў, і ня помніў, хто ён. Ці, дакладней, што ён. Як ашпараныя, кінуліся ад яго ваяры, калі конь засьвяціўся, загарэўся пякельным полымем. І постаць на ім ужо не нагадвала чалавека. Ні мячы, ні дзіды не маглі працінуць яе, не маглі дакрануцца.

Чорны, абуглены вершнік узьвіўся над галовамі, і паляцеў цераз поле – моўчкі, бязгучна, толькі сьвіст ветру зазьвінеў у вушах. Як падкошаныя, ваяры пападалі там, дзе былі. І нічога, і нікога не засталося вакол. Толькі цемра і пустэча, і цяжкія стогны, якія памарудзілі, і сьціхлі.

У пакоі Войцэх маліўся – навальніца была страшная. Але ж дажджу не было, толькі цемра ды маланкі. Нешта адбывалася незразумелае, жудаснае, чаго ён ніколі ня бачыў. Праз імгненьне дзьверы ў пакой расчыніліся, і на парозе з'явіўся Марк. Ён быў бледны, пакрыты цёмнымі пятнамі. Войцэх ускочыў.

- Як? Ты тут? Ты жывы? Але ж… Пачакай, не падыходзь. Стой там, дзе стаіш. Ён схапіўся за меч.

- Войцэх, усё добра. Я жывы. Дакладней, я – памёрлы. Але ж не ад хваробы. Даўно. Слухай, я прашу цябе. Мне нужна дапамога. Міхасю. Маёнтак у аблозе. Я аддаў жыццё… за паўгадзіны … каб дабрацца. Да цябе. Ён схапіўся за прыталаку. Войцэх падтрымаў яго, і з жахам убачыў, як на яго руцэ засталіся рэшткі яго плоці.

- Пайшлі. Разам. У мяне яшчэ ёсьць час, я ведаю… Ёсьць час.

Марк, хістаючыся, прайшоў, і апошнім намаганьнем волі закінуў нагу на каня.

Цяжка заваліўся яму на сьпіну.

- Прывяжы мяне, - прахрыпеў ён. – Месір… Пан… Ён ...

І з гэтымі словамі ён заціх.

Чорнае, пругкае цела сьлізгацела паміж травы, хавалася, і зноў зьяўлялася, бліскучае, адлюстроўваючае вясёлкавыя колеры.

Кветкі пяшчотна нахілялі над ім свае галоўкі, раняючы пялёсткі. Птушка, яркая, прыгожая, апусьцілася на зьзяючую ад расы галінку, і зацікаўлена нахіліла галоўку, вывучаючы новага жыхара саду. Зьмей яе, здаецца, не заўважаў. У яго была свая справа.

Жанчына, нібыта ў паўсьне, паўляжала пад вялікім дрэвам. Яе думкі недзе блукалі, твар быў запракінуты, а вочы закрытыя, аддаючыся ласцы сонечных промняў. Гладкая белая скура, пяшчотна пацалаваная золатам, зьзяла ў мяккім ранішнім сьвятле. Чорныя густыя валасы ліліся хвалямі зь яе плечаў, блытаючыся ў квітнеючым рознатраўі.

Яна нібыта не кранала зямлі, не належыла ёй, раськінуўшайся мяккім покрывам пад яе белым стройным целам.

Істота ідэальнага сьвету - дому вобразаў і сьвятла, яна ў думках знаходзілася ў ім, і душою бачыла Творцу. Гэтае бачаньне напаўняла яе пачуцьцём пакоя і замірэньня, радасьці і суцішнасьці.

Айцец бачыў яе, а яна Яго. Сафія радавалася. Ева спала.

Тонкае цела прасьлізнула па ёй, прыемна халодзячы скуру. Пяшчотна, мякка дакранаючыся, абвіваючыся кольцамі вакол рук, тулава, змей апусьціўся праміж сьцёгнаў, ахінуў іх, і ўзьняўся над прыўкрасным тварам.

Жанчына пачула салодкі, дурманячы водар, і адкрыла вочы.

Перад ёй узвышалася новая, незнаёмая істота, якая адначасова і вабіла, і адштурхвала яе. Ад яе дакрананьняў па целу жанчыны прабягала хвалямі дрож. І ў пашчы істота трымала яблыка.

Адам сядзеў у глыбокай медытацыі, і размаўляў з Богам. Ён размаўляў зь ім ужо бясконцасьць часу - з самага моманту сатварэньня, якое адбылося, здаецца, учора, а можа і ніколі. А можа, яно было заўсёды, бо ж, атаясамлены Богу і адзіны зь ім, ён часу не разумеў. Час быў там, дзе Бога не было. А Адам быў з Богам.

Ён неадрыўна бачыў перад сабой высокі твар Творцы. А Творца бачыў яго. Дыялог паміж асобай і яе адлюстраваньнем бясспынна ліўся ў абодзьвы бакі, ахутваючы чалавека воблакам, якое было - сусьвет. А потым нешта адбылося. Нешта найшло на яго, як зацямненьне ці сон. Калі сонца ізноў паказалася з-за хмары, побач быў яшчэ нехта. Гэта была жанчына, істота, якую ён не разумеў, але ж зачаравана глядзеў на яе, быццам бы ўсе дзівосныя кветкі райскага саду раптам аб'ядналіся ў адну, найпрыўкрасьнейшую з усіх.

- Хто ты? - мог бы запытаць Адам, але ж пытаньне значыць разьдзяленьне, а ён быў суцэльным разуменьнем, без загану дуальнасьці. Таму ён нічога не запытаў, і нічога не сказаў. Ён проста глядзеў на яе, прыўкрасьнейшае стварэньне,

прыйшоўшае ў сьвет, і радаваўся. Радаваўся, і маўчаў. Яна была для яго як неба, сонца, ружа ці пяшчотны золак, які адвечна ўзьнімаўся на нованароджаным небасьхіле. Яна была ўсім, і асаблівай каштоўнасьці ня мела. Але ж яна была прыгожай - гэта ён разумеў.

Так ён сядзеў, і радаваўся, і час, якога не было, ішоў. І раптам нехта асьцярожна, пяшчотна крануў яго за плячо.

Жанчына зьдзіўлена глядзела на істоту, якая ўзвышалася над ёй, капаючы з пашчы духмянай сьлінoй. Сок з пракушанага вострымі зубамі плода цёк на яе грудзі, на шыю. Між волі яна змахнула яго рукой, і дакранулася да свайго цела. У яе было цела! - падумалася ёй. І рука. Яна паднесла да вуснаў пальцы і аблізнула іх. Салодкі сок растаў на яе вуснах, і быццам бы маланка працінула яе.

- Хочаш? - запытаў зьмей, працягваючы яблыка.

Яна кіўнула.

Адам павярнуў галаву. Рука на яго плячы была мяккай і лёгкай, і ад яе ішоў нейкі дзівосны пах.

За ім стаяла жанчына.

- Пах ... рука ... падумалася яму.

Яна. Ён. Моўчкі яна працягнула яму паўадкушанае яблыка. Ён узяў, і запытальна глядзеў на яе. Але ж што рабіць, ён не разумеў. І тады яна нахілілася, і яе вусны, перапэцканыя салодкім сокам, кранулі яго вусны.

Ён ня мог адарвацца ад іх, бо зь іх у яго лілося нешта, чаго не

было ў Бога, зразумеў ён. А было толькі ў яе.

Ён устаў, і яна апынулася перад ім, а потым яны апусьціліся разам. Зьмей, задаволены, сасьлізнуў у траву.

Ён бачыў свае рукі - яны болей не належылі сьвятлу. Ён бачыў яе, адчуваў яе і сваю плоць, аддзельную і супадаючую, зьядноўваючуюся і разьядноўваючуюся, і яго праціналі маланкі.

Нешта адбывалася, адбылося, зразумеў ён. Раптам на неба набяжала хмара, і пайшоў дождж. Халодны. Мокры. І Бог некуды схаваўся.

- Ці ж ён быў? - падумалася яму. Бога болей побач не было. Ён некуды зьнік. А вось жанчына была. І ён сам быў тут, зь ёй. Зьдзіўлена ён аглядаў яе і сябе.

- Што яны тут робяць? Раптам яму стала неяк няёмка. Апрануць нешта трэба, - падумаў ён. - Халодна. І дождж ідзе.

Міхась уздрыгнуў, і махнуў галавой, нібыта прачнуўся.

Перад ім стаяў яго ўласны конь - вараны, высокі. А да яго было прывязана цела.

Тое, што раней было Маркам, але ж зараз амаль не нагадвала яго. Бязвольна ляжала на сьпіне каня, мякка сьцякаючы з дасьпехаў. Вялікія рукі віселі ўздоўж шыі жывёлы, галава ляжала на ёй тварам уніз, і скуру на шчаках і ілбе пакрывалі сінія і чорныя плямы.

Конь пагардліва трос грывай - хацеў вызваліцца ад непакоіўшай яго ношы.

- Што зь ім? Голас Міхася быў страшным, не чалавечым. Такім жа, якім было гэтае цела, калісьці быўшае яго сябрам.

- Ён такі ўжо прыехаў. Сказаў два словы, і памёр. Войцэх са спачуваньнем глядзеў на Міхася, яго блакітныя вочы напоўніліся сьлязою.

- Якія два словы? Міхасю раптам здалося, што ён ахрып, что ў горле нешта перашкаджае. Ён хацеў кашлянуць, але ж з горла вырвалася рыданьне.

- Месір ... Пан ... Па-моймy гэтак. Войцэх пачасаў галаву, нярвова патузаў шчоку.

- Разумею. Міхась на імгненьне замоўк.

- Усё добра, Войцэх. Дзякуй, што вы прыехалі, - нарэшце вымавіў ён.

- Здыміце цела, і на павозку ўладкуйце. Паедзем у сабор. У кляштар. Тут няма чаго рабіць, яны болей сюды ня зьвернуцца. Іх тут наогул болей няма. Дзякуючы яму. Ён кіўнуў на цела сябра, якое ўжо ляжала перад ім на павозцы, прыкрытае ірваным белым плашчом.

Выраз на твары Марка быў спакойным. Ён быццам бы спаў.

- Цела больш не цяжарыць яго, - ціха вымавіў Міхась. І задумаўся аб нечым сваём. Яго ніхто не турбаваў, не кранаў. Усе вакол хутка разышліся, і заняліся сваімі справамі. Трэба было ўладкаваць зброю і ружжа, разьмесьціць палонных і параненых, сабраць і пахаваць, ці вынесьці ў лес целы забітых, сваіх і ворагаў.

- Па-чалавечы іх прысыпце. Тых, хто з крыжамі. І татараў. Чужынцаў хай ваўкі хароняць. Міхась, ня гледзячы, махнуў рукой у бок, і старшыня атраду моўчкі падпарадкаваўся.

Дадаў: - Нашых целы таксама зьбярыце. Злажыце на павозкі. У кляштары пахаваем.

Той спыніўся, кіўнуў, і сышоў хуткім крокам.

Недзе збоч раздаваўся голас Войцэха - ясны, громкі, аддаваў загады.

Нарэшце ён падыйшоў да Міхася, і спыніўся перад ім.

- Мае людзі агледзяць лес, - мякка прапанаваў ён. - А потым мы далучымся да вас па дарозе. Яго вочы спачувальна глядзелі на Міхася, вывучалі яго пацямнелы, засмучаны твар. Зблытаныя, змоклыя ад крыві і дажджу валасы закрывалі яго, але ж раптам ён узьняў вочы, і Войцэх убачыў яго позірк - чысты, сьветлы.

Позірк, які, здаецца, працінаў яго душу.

Наскрозь бачыў яе, бачыў яго думкі, смутак і жаль, яго пытаньні і адказы на іх, у якіх ён баяўся прызнацца сам сабе. Гэты позірк бачыў усё, усё аб ім, і аб сабе, аб тым, што адбывалася вакол. Аб устраеньні сусьвету. І раптам галава ў Войцэха закружылася. Гэтыя вочы забіралі яго, вялі некуды далёка, кідалі ў бясконцасьць, якая паўставала ў суперак са звычайным жыццём - далёкая, пугаючая, сьвятая. Дзе нарэшце ён атрымае ўсе адказы, як карты на рукі. І ён баяўся адкрыць тое, што было раздана яму, што ён зараз трымаў у руках. Бо ж пасьля павароту шляху назад для яго ня будзе.

- Зьезьдзіце. Паглядзіце. Міхась кіўнуў.

- А потым далучайцеся да нас. Я чакаю цябе, Войцэх.

І раптам Войцэху пачулася:

... Прыйдзі да мяне!

Гэтыя словы прагучэлі недзе глыбока ў яго сэрцы, і яно грукнула. А потым усё стала як раней. Клапаціліся вакол ваяры, лязгала зброя, валаклі целы, складвалі іх на вазкі. Целы паўночнікаў адцягнулі далей у лес, пакідалі ўямінах пад елкамі, забрасаўшы лапамі.

Татараў пахавалі ў адной агульнай магіле. Рыцараў і жаўнераў склалі на вазкі - паўтара дзесятка забітых, і яшчэ столькі ж параненых.

Хутка павозкі выдзьвінуліся па дарозе. Марк ляжаў на сьпіне, і над галавой у яго праплывалі елкі. Вочы яго адкрыліся, нават тое, што было закрыта сьцягнутым шнарам павейкам, і

зьдзіўлена глядзелі ўгару - разглядвалі нябёсы.

Міхась ехаў побач на сваім вараным, які быў рады адчуваць на сваёй сьпіне жывога звыклага вершніка. Усё ж, як бы тое не было, яны вярталіся разам.

Глава 22: Лазар

Ён стаяў перад ёй, апусьціўшы рукі, і моўчкі глядзеў на яе. І яна схамянулася, і замёрла, гледзячы яму ў твар. У ім было столькі болю, як ніколі раней.

- Гэта была ня проста бойка, - зразумела яна. Нешта адбылося.

Запытальна яна ўзьняла на яго вочы, і яе рука працягнулася, і кранула яго руку. Яго далонь накрыла яе далонь.

- Марк сышоў, - ціха вымавіў ён.

Яна глядзела на яго, не разумеючы.

- Як сышоў? Куды? - ціха вымавіла яна. - Чаму?

- Сышоў назаўсёды, Летыцыя. Напэўна, у першы раз ён назваў яе па імені.

- Любая, ён памёр. Нарэшце, ён здолеў вымавіць гэта. Яго рукі самі прыцягнулі яе да сябе.

Яго шырокія плечы дрыжэлі, і, хаця яна ня бачыла яго твар, яна адчувала, што ён плача. Плача бязгучна, так, як можа плакать толькі мужчына.

- Я сам вінаваты, - ціха вымавіў ён, апускаючы твар у яе валасы.

- Я загадаў яму ехаць, і там, на дарозе была пастка. Я ведаў, што гэта небясьпечна, і загадаў яму. Мне не было больш каго пасланць. Ніхто б ня здолеў. Ён жа быў адзіны, хто здолеў. І ён памёр. Заплаціў жыццём за тое, каб вырataваць нас.

Я павінен быў ехаць сам.

Хрыплыя рыданьні нарэшце вырваліся зь яго грудзей, зьмешаныя з праклёнамі. Яна ніколі ня чула ад яго такіх словаў, такіх страшных блюзьнерстваў, якімі ён асыпаў і Бога, і

чорта, і ўвесь гэты сусьвет і яго ўстраеньне, бязьлітаснае, вымушаючае пакутваць, патрабуючае ўсё больш і больш ад кожнай душы, усё больш і больш ахвяраў. Усё больш і больш крыві і сьмярцей. Дарога на нябёсы мосьцілася праз пекла. І гэтае пекла было зараз тут, віравала ў яго сэрцы.

А потым яго вусны накрылі яе вусны, і яна адчула яго жарсьць, якая ў сваім адчаі амаль зьлівалася са сьмерцю. Яго рукі сьціскалі яе цела, як стальныя абручы, вусны, не разьбіраючы, цалавалі яе твар: лоб, вочы, шчокі, якія зрабіліся мокрымі ад яго і яе сьлёзаў.

- Я хачу цябе, - ціха вымавіў ён. - Хачу цябе. Ты патрэбная мне. Толькі ты. Толькі ты разумееш... ён не працягваў, падхапіў яе на рукі, і апусьціў на ложак. Яго вусны блукалі па яе целу, рукі ляглі на сьцёгны, сьціснулі іх, і ён нахіліўся над ёй. Але ж яна мякка ўбрала яго рукі.

Ён, не разумеючы, глядзеў на яе.

- Што адбылося? - нарэшце вымавіў ён.

- Нічога. Яна дакранулася вуснамі да яго шчакі. Лажыся. Я сама. Зраблю ўсё сама, - дадала яна, і нечакана ён падпарадкаваўся яе волі. Лёг на сьпіну побач зь ёй, і яна нахілілася над ім, і пяшчотна пацалавала яго. Яе вусны мякка краналі яго лоб, вочы, скулы, шчокі, губы, у той час як рукі высвабадзілі ніз яго кашулі, якую яна дапамагла сьцягнуць яму праз галаву.

Яе вусны блукалі па яго целу, нібыта запамінаючы, ўбіраючы кожную яго часьцінку - яго плечы, грудзі, шыю, бака, жывот, у той час як ён проста ляжаў, нерухома, закрыўшы вочы, і аддаваўся ёй, яе ласкавым дакрананьням, яе пяшчоце, мяккім губам і гаючым рукам, якія нібыта аднаўлялі яго цела і разам з гэтым вылечвалі, суцішалі яго душу.

Яе рукі разшпілілі яго пояс, разьвязалі завязкі, сьцягнулі і зьнялі рэшткі адзеньня, і вусны апусьціліся ніжэй, дакрануліся да ніза яго жывату, сьцёгнаў і мякка ўвабралі яго плоць.

Ён аддаваўся павольным рухам яе вуснаў, яе рукам, і адчуваў, як паступова сьцішваецца ягоны боль, нібыта засынае. Ён не сыходзіў, ніколі ня сыйдзе. Аднак у яе руках ён пераўтвараўся ў ціхі, сьветлы сум. Яго нібыта зносілі ласкавыя, цёплыя хвалі, якія пяшчотна краналі яго, ахіналі, і ізноў адступалі, каб вярнуцца зь яшчэ большай моцай, якая уносіла яго ўсё далей і глыбей у бездань.

Нарэшце яна ўзьнялася, і апусьцілася на яго. Марудна, асьцярожна. Нахінулася, і яе грудзі кранулі яго грудзі. Ён рухаўся ў ёй, а яна на ім, зьліваючыся ў адзіным рытме жаданьня. Яго плоць працінала яе, і цяпер яна вырашала, як далёка ён возьме яе, узьнімаючыся і апускаючыся на ім поўнасьцю, да самага нiза, калі яе ўлоньне зьліваліся зь яго сьцёгнамі. Яго рукі трымалі яе сьцёгны, гладзілі грудзі, і калі яна нахілялася, яе вусны прыціскаліся да яго вуснаў, у той час як яго плоць працягвала рухацца ў ёй. Яе дакрананьні і рухі зводзілі яго з розуму, і яго ўзбуджане расло невыносна. Яго рукі накіроўвалі яе рух, прыціскаючы яе ўсё мацней і мацней, сьцёгны падкідвалі яе, рухаючы ўсё хутчэй, вымушаючы апускацца ўсё глыбей і далей на яго целе, яго плоць ірвалася ў яе, запаўняла, вымушаючы шырока рассоўваць ногі, разьдзьвігаць сьцёгны, і, нарэшце, яна проста ўпала на яго, і ён выліўся, рухаючы яе цела, націскаючы на яго, глыбока ўганяючы сябе ў яе. Па ім прайшла хваля, на якую яна адгукнулася, сьціснуўшы яго плоць і сьцёгны. Яе вусны прыпалі да яго шыі, і ён уздрыгнуў, і ахапіў яе, прыцягваючы да сябе. Яго семя бегла па яе нагам і яго жывату, робячы іх целы ліпкімі і мокрымі, але ж яны не зьвярталі на гэта ўвагі.

- Якое задавальненьне браць цябе, - вымавіў ён, кранаючы вуснамі яе грудзі. Яго галава ляжала ў яе на грудзях, твар быў сумным, задуменным. Яго вусны краналі яе саскі, убіраючы іх, гуляючы, і яна гладзіла яго твар, шыю, плечы.

- Я кахаю цябе, - ціха вымавіў ён. - Ты - маё жыцьцё. Маё суцішэньне.

- Як і ты - усё гэта і большае для мяне, - адказала яна, цалуючы яго вочы.

Яна закрыла вочы і аддалася яго губам, убіраючым яе скуру. А потым ён нахіліўся над ёй, і ўвайшоў - хутка, глыбока, быццам бы наносіў ёй удар мізэрыкордыя. Яна ўскрыкнула і выгнулася, і ён узяў яе яшчэ, і яшчэ раз, пакуль яна не застагнала ад ахапіўшага яе салодкага болю.

Паўцёмная зала сабору была запоўнена жалобным натоўпам. Апранутыя ў цёмныя адзеньні, мужчыны стаялі зь непакрытымі галовамі, апусьціўшы позірк, уздоўж праходу, праз які ўнесьлі цела, якое тры дні захоўвалася ў крыпце, дзе стаяў ледзяны холад. Але ж і холад не ўратаваў яго ад разлажэньня. Прыгожы твар Марка быў пакрыты цёмнымі плямамі, рукі, шэра-сінія, ляжалі на шырокіх грудзях. Яго пагарда да цела адлюстроўвалася нават у гэтым - як хутка яно пачало імкнуцца да зямлі, стаць прахам, рассыпацца пылам.

- Гэтая плоць годная, толькі каб карміць чарвей, - здаецца, з пагардай вымаўляў ім ён у сваім апошнім слове.

- Не трымайцеся за цела, і не шкадуйце яго. Хай будзе чорным і брудным. Хай пакутуе. У жаданьнях цела няма сьвятасьці - яны ёсьць суцэльны бруд і грэх, тое, што зацямняе нашую душу. Душа - сьвятло цела, і яго гаспадар. І калі сьвятло гасьне, і гаспадар пакідае свой дом, лёс таго месца - запусьценьне і цемра, разбурэньне і забыцьцё. Душа ж набывае бяз цела спакой і волю. Як і мая душа зараз - чыстая, спакойная і вольная, і ўсе жарсьці яе ўтаймаваны. Глядзіце - я набыў гэта: чысьціню, цішыню і адзінае, чаго я жадаў: любоў, якую толькі зараз спасьціг, аб якой даведаўся. Цяпер я ёсьць суцэльная любоў да сусьвету і ўсіх вас, і я ёсьць суцэльная радасьць. Ня бойцеся смерці, годнай і своечасовай, бо яна ёсьць пачатак жыцьця, сапраўднага, адвечнага, разам з Тым, каго я прагнуў і шукаў заўсёды.

Яна стаяла ля труны крыху збоч, за яго сьпіною. Ён жа стаяў ля самага яе краю, так, што яго цень пакрываў цела, нібыта празрысты вэлюм накінулі на нябожчыка, стыдліва хаваючы ад

вачэй аголенасьць сьмерці.

Сьвятар чытаў адыходную, ціха, мякка раняючы словы, нібыта суцяшаючы сыходзячую душу.

Ён жа нічога не казаў, моўчкі глядзеў на Маркаў твар, на яго зьдзервянелае цела, і, здаецца, бачыў нешта сваё, тое, што ніхто ня бачыў.

Постаць яе закрываў вэлюм, чорны, шаўковы, доўгі. Яе белыя рукі трымалі перад сабой маленькую сьвечку, трапяткі агеньчык якой кідаў пранізьлівыя промні, працінаючы прахалодны змрок. Сьпевы жалобных галасоў гучэлі высока пад стольлю, і танулі, губляліся ў нябыце. Dies irae, dies illa ... - сумна, урачыста лілося вакол.

Сьлёзы ліліся па яе шчоках пад вэлюмам.

- Добра, што іх можна не хаваць, - падумалася ёй. - Бо ж ён любіў яе. І, яна ведала, любіць яе і зараз. Чамусьці ёй здавалася, што ён - жывы, стаіць недзе тут, побач зь імі. Толькі аддзелены ад іх завесай - нябачнай, але ж непераадольнай, покрывам, аддзяляючым жыцьцё ад сьмерці.

Нарэшце, Міхась узьняў галаву, і агледзеў пакой вакол. Вочы яго былі чорнымі і сухімі. Твар жа, здаецца, апаліў вецер пустыні, такім сухім і строгім быў яго позірк.

- Сябры, - вымавіў ён. Памаўчаў. І працягнуў.

- У гэты жалобны час мы сабраліся тут, каб праводзіць нашага брата. Праводзіць у апошні шлях, туды, адкуль не зьвяртаюцца. Ня думаў я, што той, хто быў мне больш за брата, сыйдзе ад нас так хутка. Яго голас сарваўся, але ж ён працягнуў.

- Марк быў маім духоўным сынам. Ён быў маім плячом і маёй рукой. Правай рукой, якая была сьмяротным мячом для ворагаў, і надзейнай апорай для тых, хто быў яму блізкі. Блізасьць жа Марк вызначаў па блізкасьці духа, ня цела. Гэта быў чалавек, які целам жыў на зямлі, але ж душою імкнуўся ў нябёсы. У сваёй найвялікшай сьціпласьці ён не заўважаў, што нябёсы даўно расьхінулі перад ім свае дзьверы. Бог толькі чакаў, каб прыняць яго, але ж ён марудзіў. Бо ж на зямлі ў яго было шмат справаў, найпершая зь якіх была яго служэньне. Ён служыў аддана і мне, як яго спадару, і ўсім хрысьціянскім душам, каго сустракаў на сваёй дарозе. За астатніх жа ён няспынна маліў Бога. Адзіны, за каго ён ніколі не маліў Бога, быў ён сам. Ён лічыў сваю душу надта грэшнай, ня годнай сьвятла, і таму ў сваіх малітвах ніколі не памінаў сябе. Але ж за яго маліліся анёлы. Нябёсы чакалі яго, ды яго месца было тут, на зямлі, побач з намі. І вось аднойчы яму прыйшлося сыйсьці. Сыйсьці, каб выканаць мой загад. Бо ж для яго не было слова сьвяцейшага, чым слова Пана, яго Спадара і збаўцы. Аднойчы я выратаваў яму жыцьцё, і Марк быў удзячны мне. Ён верыў мне. Голас Міхася ізноў дрыгнуў. І зараз я не магу падвесьці гэтую яго веру. Як сапраўдны хрысьціянін, Марк верыў ва ўваскрошаньне і цела, і душы.

І зараз я хачу, каб вы ўсе ўбачылі тое, што зараз бачу я. Глядзіце! – вымавіў ён, і голас яго адгукнуўся ад столі сабору жудасным рэхам, і зь яе на натоўп раптам апусьцілася цемра.

Калі ж цемра сышла, яны ўбачылі залатое сьвятло. І ў гэтым сьвятле ва ўзгалоўі труны стаяў той, хто калісьці быў Маркам. Магутная, высокая постаць была саткана нібыта з сонечных промняў. Ён быў тут, і ня тут, плоцкі, і бясплотны адначасова. На яго твары не было аніводнага шнара, ніводнага загану не было нідзе ў яго плоці. Яго адзеньне зьзяла, белае, як сьнег, і такімі ж белымі былі яго дасьпехі, упрыгожаныя чырвонымі крыжамі.

Яго твар вылучаў радасьць, і смутак, і жаль, і боль, і суцяшэньне, і найвялікшае разуменьне, якое лілося зь яго

прама ў сэрца кожнага, хто глядзеў на яго.

Яго вочы бачылі, і яны зьзялі сьвятлом.

І ён бачыў душы. Бачыў іх такімі, якія яны былі насамрэч, і яе і Яго, спадара. І бачыў сябе - сьветлага, празрыстага, і адначасова плотнага, і значна больш рэальнага, чым раней.

Цела было болей не патрэбнае. Плець была болей не патрэбная. Боль адыйшоў, і пакінуў толькі памяць аб сабе. У гэтай рэальнасьці не было болю. Тут было толькі сьвятло. Пранізьлівае, працінаючае, салодкае, як віно. У яго закружылася галава. Ён проста ведаў усё. Як яно правільна ўладкавана, і як рухаецца. І ўсё яно было дасканалым, як і ён сам.

Той, хто стаяў перад ім, і хто быў Міхасём, ціха працягнуў яму руку. Здаецца, Яго вусны рухаліся, але ж гукаў не было, і словы Яго падалі прама Марку ў сэрца.

- Тут няма пакутаў, Марк. Няма болю. І няма ў ім неабходнасьці, - пачуў ён. - Пра боль ты даведаўся усё. І цяпер прыйшоў час даведацца ўсё пра радасьць.

Марк улажыў далонь у яго далонь, і нейкая сіла моцна пацягнула яго праз сьвятло. Сьвет перад яго вачыма павольна набываў форму, акрэсьліваўся знаёмымі рысамі.

Перад ім стаяў Міхась, стаяла яна. За імі - Юзаф, які радасна глядзеў на яго, і Войцэх, які чамусьці закрыў твар рукамі.

Галасы жаху пачуліся з аслупянелага натоўпу, які, як адзін, апусьціўся на калені, ахоплены страхам і радасьцю.

Перад імі была труна, і труна была пустой. У ёй не было болей цела, нічога не нагадвала аб тым, што яго кранула тленам.

Марк стаяў перад імі, жывы, здаровы, цэлы, і адноўлены, такі,

як ён быў раней, але ж без сьлядоў катаваньняў і зьнявечаньняў, якія пакінула на ім яго нялёгкае жыцьцё.

Ён зьдзіўлена аглядаў сябе, свае рукі, якія ён падносіў да твару, сваё адзеньне, якое было новым і чыстым.

- Што гэта? – зьдзіўлена запытаў ён Міхася. – Што адбылося? Бо ж я наяўна адчуваў пах тлену і бачыў, як мая плоць адвальвалася ад касьцей. Але ж потым прыйшло забыцьцё, і вялікая цішыня і сьвятло. І вось я – тут. Што тут адбываецца? Па кім гэтыя хаўтуры, і чаму хароніце вы пустую труну?

- Гэтыя хаўтуры па табе, Марк, - ціха вымавіў Міхась, і абняў яго. – Па таму, якім ты быў раней. Цяпер жа ты нарадзіўся для жыцьця новага, у духе. Жыцьця сапраўднага, якое ў цябе ніхто і ніколі не адыме.

- Зь вяртаньнем, брат. Цяпер ты бачыш значна лепш, чым раней. Шкада толькі, што з табой мы болей ня выпьем - Міхась ня змог ўтрымацца ад жарту.

- Чаму? - ня ўцяміўшы, запытаў ён. А потым махнуў рукой, і рассьмяяўся.

- Дарэчы, бачыць дзьвумя вачыма зручней, праўда ж?

Міхась зь цікавасьцью глядзеў на яго. І тады ён нешта зразумеў і паднёс да твару рукі. І ўбачыў, што шнары на яго целе зьніклі.

Гэтым сьведчу, - працягнуў ён, - што кожнага з вас чакае такое адраджэньне, калі вы прайдзіцё такую ж дарогу, па якой прайшоў ён.

Некаторыя з вас на паўшляху да жыцьця адвечнага, некаторыя ўжо блізка. Але ж ёсьць тут і такія, хто ўжо прайшоў праз парог, і зьвярнуўся з-за яго пераўтвораным. Бо ж увесь сэнс і драма

жыцьця адбываецца тут. Тыя ж, хто ўваскрос у духе, сьвецяць астатнім, указваючы ім шлях да іх сапраўднага дому.

Глава 23: Змова

Камін патух, і ў ім астываў шэры попел. Яны не запальвалі сьвечы, не зажыгалі лямпу. Бо ж агню было дастаткова; таго агню, што віраваў у іх саміх. У паўцемры вясновага вечару яе скура бялела празрыстым, прызрачным колерам. Яе чорнае аксамітнае плацьце безь ніякіх упрыгожваньняў амаль зьлівалася са змрокам. Толькі ланцужок на малочнай шыі, як месяцовы прамень, зьзяў танюткім перакрыжаваньнем сьвятла, злучаным дыямантавай зоркай.

Яна сядзела насупраць яго, і ён трымаў яе рукі ў сваіх вялікіх руках. Яго цёмныя ў змроку вочы глядзелі на яе з-пад чорных броваў, глыбокія, пранізьлівыя.

- Гэтак яно адбываецца? – запытала яна. – Уваскрошаньне душы і цела? І сьмерці сапраўды няма?

- Няма. Ён усьміхнуўся, і пакачаў галавой.

- А што ёсьць? – запытала яна.

- Жыцьцё. Адказаў ён. – Адзінае і непарушнае. Сьмерці наогул няма, бо ж яна не магчымая. Нічога ня можа зьнікнуць, сыйсьці ў нічога. Калі нешта было, яно працягвае быць.

- Тады ў сьвету не было пачатку? – вымавіла яна.

- Быў. Яго пачатак быў у Бозе. Але ж у Бога пачатку не было. Як ня будзе і сконцу ні яму, ні таму, што ён стварыў. Аднойчы створаны, Марк працягне жыць. Усе мы працягнем жыць. Лічы, што нам пашанцавала, каханая. Бо ж нас стварыў Бог.

- А тое, што яшчэ ня створана? Дзе яно? – запытала яна.

- У ім, - адказаў ён. Гэта ўсё месьціцца ў ім, і чакае свайго часу, каб праявіцца ў сусьвеце. Бо ж сусьвет бязьмежны. Як і любоў бязьмежная, і слава, і веліч. Гэтаму ўсяму няма мяжы, няма сконцу.

- А ты? Ты таксама бязьмежны? – раптам запытала яна. Яе вялікія шэрыя вочы глядзелі на яго, шырока раскрытыя, чакаючыя, чыстыя, як у дзіця.

- І я таксама бязьмежны, сонейка. Як і ты. Як вызначыць межы маёй, ці тваёй душы? Іх проста няма. Душа можа ахінуць усё, і ўмесьціць усё. Яна – такая ж, як і сам Бог. Бо ж створана по вобразу яго і падабенству. Цела ж – абмежаванае праяўленьне душы ў сьвеце межаў, разьдзяленьня, граху і пакутаў. Бо ж душу гэты сьвет ня ўмесьціць. Хто можа ўбачыць душу, той можа ўбачыць Бога. Душа Марка заўсёды была тут, проста вы яе ня бачылі. Як і ён сам да пэўнага часу ня бачыў яе. Але ж калі, нарэшце, ён суцэльна перамог цела, адмовіўшыся ад яго дзеля доўгу і сяброўскай вернасьці, то адзінае, што ў яго засталося, і што ён змог бачыць, была яго душа. І тады ўсё, што ён адчуваў, чаго прагнуў, вярнулася да яго. Але ж вярнулася яно бязьмежным.

- Цяпер ён шчасьлівы? – вымавіла яна.

- Цяпер ён шчасьлівы, як Бог, - упэўнена вымавіў ён.

Узьняў яе рукі да сваіх вуснаў, і дакрануўся да іх. Яго вочы праціналі яе, і ён не казаў нічога.

- А хто – я? – раптам прашаптала яна. Ад яго вуснаў праз яе скуру прабег нібыта агонь. Яны былі мяккімі, ласкавымі,

пяшчотнымі.

Тугі гарэст цесна сьціскваў яе грудзі, і ў яе крыху кружылася галава, і адначасова стучэла сэрца, захоплівала подых. Яна адчувала сябе млосна, слабай, бяздапаможнай у яго руках. Ён мог рабіць зь ёй усё, што хацеў, і яна аддавалася яму, як хваля аддавалася вялікаму руху акіяна.

- А ты – тое, чаму няма кошту, - ціха вымавіў ён. – Ты – рэдкі дар, скарб, таямніца, прыгажосьць, якая бянтэжыць нават і Бога. Ён глядзіць на цябе, і думае, як ён мог зрабіць такую дасканаласьць. І Бог баіцца сам сябе. Я баюсь сам сябе, калі гляджу на цябе, каханая. Бог адчувае жаданьне да свайго стварэньня. Так, я жадаю цябе зараз. Я жадаю цябе, як Бог. А для Бога няма нічога немагчымага. Ён заўсёды возьме тое, чаго ён хоча, і што яму належыць.

- А калі яму адмовяць? – ціха вымавіла яна.

- Нічога. Ён пачакае. Бо ж у Бога шмат часу. Ён усьміхнуўся.

- Ты хочаш адмовіць мне? – нягромка вымавіў ён. Яго голас быў нізкім, мяккім, быццам у цемры варухнулася нешта вялікае, як навальнічная хмара ў чорных нябёсах.

- Я не магу, - прашаптала яна. – Цябе я не магу адмовіць. Ні ў чым. Я магу толькі маліць, каб ты быў літасьцівым.

- Я буду. Яго голас апускаўся на яе, адчувальны, як і яго рука, якая дакранулася да яе пляча. Пагладзіла сьпіну.

- Павярніся, - папрасіў ён. – Гэтае аддзеньне задушыць цябе. Навошта было так зацягвацца?

- Мода. Яна вінавата паціснула плячыма.

Ён ахапіў рукамі яе талію. Пакачаў галавой. Яго рукі пачалі марудна распускаць завязкі, трымаючыя чорны аксаміт.

Нарэшце, ён выцягнуў апошную стужку, і яна ўздыхнула. Зьняла аксамітны верх сукенкі, і злажыла яго на ложак.

Павярнулася да яго.

- Не варушыся, - папрасіў ён. І адкінуўся, любуючыся яе целам, зьзяўшым праз цемру, як мармуровая статуя.

- Чалавек ня можа быць такім дасканалым. Гэтая плоць нібыта зусім пераўтварылася ў сьвятло, - падумаў ён. Толькі сьвятло гэта было сьвятлом ночы. Яна была аголеная па пояс, і шырокая аксамітная спадніца ляжала вакол яе хвалямі.

Яе плечы і рукі былі амаль празрыстымі, нібыта дакладна акрэсьленымі на чорнай аксамітнай паперы, скура паблісквала ў месяцовым сьвятле, гладкая, белая, пяшчотная, як шоўк. Яе грудзі, цяжкія ў параўнаньні зь яе тонкай постацьцю, ён мог суцэльна закрыць далонямі. Яму хацелася дакрануцца да яе, але ж раптам ён падумаў, што яна можа растаць пад яго рукамі, як мара ці сон.

Асьцярожна ён дакрануўся да яе грудзей, і яна ўздыхнула. Глыбока, нібыта гэты яе ўздох быў апошнім, і выдаху болей ніколі ня будзе. Паветра быццам бы застыла на яе вуснах. І тады ён нахінуўся, і запячатаў яе вусны сваімі, нібыта перадаючы ёй сваё жыцьцё. Яе губы рассунуліся пад яго губамі, і рукі ахапілі яго шыю. Ізноў ён адчуваў, як жарсьць захлёствае яго, залівае, зносіць яму галаву, пераўтвараючы з Бога ў чалавека, а з чалавека – у зьвяра, з высокага – у нізкае, адначасова застаючыся Богам, назіраючым, захопленым,

аддаючым і прымаючым, і чалавекам, служачым свайму Богу праз сваё найвялікшае каханьне і пашану да яго стварэньня. І ён аддаўся гэтай сваёй жарсьці, якая кіравала ім, уладная, першабытная, чорная, як старажытны зьмей, варушачыйся ў яго целе, якой праз яго кіраваў сам Бог.

Ён адкінуў яе на сьпіну, задраў яе спадніцу, і адразу ўвайшоў у яе, хутка, глыбока. Яна была гатовая прыняць яго плоць, увабраць яе ўсю, да самага яе аснаваньня. Яе галава запракінулася набок, сьцёгны ахапілі яго сьцёгны. Яна выгіналася і стагнала, ускрыквала, і ён працінаў і працінаў яе кароткімі, моцнымі ўдарамі, і ня мог спыніцца, быццам бы ў палу бойкі паражаючы супраціўніка ўдарамі доўгага кіньжалу, намагаючыся прабіцца праз яго абарону туды, дзе білася сэрца.

Сутаркі-маланкі праходзілі па ім, нарастаючы зь яе спачатку ціхімі, а потым грамчэйшымі ўскрыкамі. Сьцены гэтага будынку ніколі такога ня чулі, падумалася яму, і гэта яшчэ больш распаліла яго жарсьць.

Ён сьціснуў яе тонкія рукі, нібыта ўкрыжоўваючы яе на гэтым ложку, і яго вусны драпежна прыціснуліся да яе мяккай шыі, убіраючы скуру, пакідаючы цёмныя плямы.

Як падкошаны, ён зваліўся побач зь ёй, ледзь утрымаўшыся, і пасадзіў яе на сябе. Яе вузкае ўлоньне шчыльна ахапіла яго чэлес, і ён пачаў рухаць яе ўніз і ўверх, адчуваючы, як яно сьцісквае яго так моцна, што ён з усёй сілай націскаў, каб у яе ўваходзіць. Яна ўскрыквала кароткімі, абрывыстымі ўздохамі, яе грудзі ўзьнімаліся і апускаліся разам з рухамі яго рук. Нарэшце ён болей ня мог трымацца, і скончыў так, што ў яго закружылася галава. Яго плоць яшчэ долга пульсавала ў ёй, пакуль яна ляжала на ім, ахапіўшы яго, дыхаючы яму ў вуха.

Лёгкая, амаль не адчувальная на яго вялікім целе. Ён браў яе, як апошнюю шлёндру, вулічную дзеўку, груба, моцна, не шкадуючы яе цела, і адначасова ён кахаў яе і ўзносіў, як

сьвятую. Ён мог бы маліцца на яе, гадзінамі стаяць перад ёй на каленях, і адчуваць, як паўстае яго чэлес, уяўляючы, як ён сьцісквае яе, як яна апынаецца пад ім, і яго вялікая плоць уваходзіць ў яе тонкае цела, як яе вузкія сьцёгны рассоўваюцца, а грудзі ўздрыгваюць ад яго жарсьці. Ён адчуваў сьвятасьць яе цела, яе чысьціню як выклік, у гэтым паедынке нябёсаў і пекла ў нябёсаў не было шанцу на перамогу. Ён усьміхнуўся. І сапраўды, жанчына – суцэльная спакуса. Нават у сваёй сьвятасьці і нявіннасьці яна спакушае, і рабуе душу. Нават такую, як у яго. Хто б мог сьхіліць яго? Паставіць на калені? Ён такіх, напэўна, ня ведаў. Ды яна вось сьхіліла. Ён ляжаў і пакрываў пацалункамі яе маленькія рукі і ступні, вузкія сьцёгны, мяккія грудзі, вялікія для яе тонкага цела.

– Усе косткі бачныя, як у прывіда, - пажартаваў ён. – Толькі грудзі і засталіся. Яна паспрабавала нешта слаба пярэчыць, але ж ён мякка палажыў ёй далонь на вусны. Яго губы сьцісквалі, craналі яе саскі, паўстаўшыя на акруглых пругкіх грудзях пад яго ласкамі.

- Я ізноў хачу цябе, - прастагнала яна. Яго губы закрылі яе вусны, і яна лёгка прыкусіла яго губу.

- Хочаш меня? – ён усьміхнуўся. – Скажы яшчэ раз. І так вымушаў яе вымавіць гэта некалькі разоў, апісваючы, як яна гэтага хоча – глыбока, балюча, жорстка, бязьлітасна, ці, наадварот, пяшчотна і акуратна, марудна. А потым сам ня вытрымаў гэтай гульні, перавярнуў яе на жывот, узьняў яе сьцёгны, і ўвайшоў у яе, нахінаючыся над ёй, убіраючы пах яе валасоў. І ізноў меў і меў яе, пакуль ня скончыў некалькі разоў, і ў яго зусім не засталося сілаў. Яны ляжалі на разбураным ложку, і яна скруцілася ля яго грудзей, як маленькая дзяўчынка, прыціснуўшыся да яго, а ён ахапіў яе рукамі.

- Колькі часу прайшло? – прашаптала яна.

- Ня ведаю, - ціха вымавіў ён. – З табой я часу не лічу. Але ж,

напэўна, ужо позна. Даўно вечар.

Раптам у дзьверы пакою пагрукалі. Яна захінулася гарсэтам, і ў пакой увайшоў дзяжурны ваяр-вартаўнік.

- Спадар, гэтая жанчына, што прывезьлі пазаўчора, якая сядзіць на ланцугу, … яна просіць, каб да яе падыйшлі.

Міхась узьняў бровы.

- Вы што, звар’яцелі? – ціха вымавіў ён, і вартаўнік зьбялеў. – Дзеля гэтага вы вырашылі мяне турбаваць? Ты б яшчэ раней зайшоў. З гэтымі яго словамі вартавы зь белага пераўтварыўся ў чырвонага.

- Спадар, яна кажа, што справа сур’ёзная і неадкладная. Яна падумала, і хоча гаварыць.

- Як цікава! Міхась узьняўся, аголены па пояс. Нацягнуў кашулю.

- Каханая, хочаш паглядзець на твайго ворага на чапі? – раптам вымавіў ён.

- У мяне няма ворагаў, - ціха вымавіла Летыцыя. – Але ж паглядзець хачу.

- Тады хуценька апранайся, і пойдзем, - вымавіў ён. – Пакуль яна не передумала. А тое мала што ёй яшчэ прыйдзе на вум. Яна жанчына гарачая, непастаянная. Ён зарагатаў, і вартавы таксама ўсьміхнуўся.

- Не чаплялася да цябе? У ложык не цягнула? – ён хітра глянуў

на ахоўніка.

Той садрыгнуўся, перадзёрнуў плячыма.

- Мосьць пане, крый мяне божа ад такой радасьці.

- Выйдзі, пачакай за дзьвярыма. Мы зараз. Ён працягнуў Летыцыі руку, і яна ўстала з ложку, апраўляючы гарсэт.

- Дзе там твае шнуркі? – запытаў ён. – Трэба ж усё вярнуць, як было. Ён зацікаўлена агледзеў складаную рэч.

– Я сама, ты толькі зацягні, - папрасіла яна. Спрактыкавана і хутка ўцягнула стужкі, апранула аксамітны верх, і ён асьцярожна зацягнуў яго.

– Мацней, - загадала яна.

- Я сказаў, няма чаго душыцца. Добра і так. Ён паправіў зьвісаючыя стужкі, і нават паспрабаваў зрабіць бант. Атрымалася крыва, але ж ён быў давольны справай.

- Як яно там? – яна намагалася агледзець сябе праз сьпіну.

- Усё добра, - упэўніў яе ён. – Вельмі прыгожа. Акуратна. Яна з сумненьнем пакачала галавой, ён абняў яе за плечы, і яны пайшлі за ваяром з паходняй па доўгаму каменнаму калідору ў карцар, які месьціўся на апошнім паверсе пад крышай.

Перад уваходам іх ужо чакаў Юзаф.

- Шаноўны пан, гаротная душа пажадала спаведацца. Ён нахіліў галаву, і пасунуўся ў бок, прапускаючы гаспадара з гаспадыняй

наперад.

Яны ўвайшлі ў невялікую камору. Міхась прайшоў наперад, яна – за ім, схаваўшыся за яго сьпіной, Юзаф жа застаўся ля дзьвярэй.

Ганна сядзела ў даволі неблагім пакоі, чыстым, сухім, з ложкам, на які быў кінуты сьвежа набіты сеньнік. І ланцуг на гэты раз быў доўгім, і да ложку дасягаў, і да вядра.

- Ну што, душа гаротная, як цябе Юзаф акрэсьліў. Спаведацца хочаш? Грахі абцяжарваюць? – Міхась шырока ўсьміхаўся, і спыніўся перад ёй. – Кідацца ня будзеш? – зь цікавасьцю запытаў. – Кусацца, пляваццa? Што ты яшчэ там любіш рабіць, калі меха ў цябе на галаве няма.

Ганна змрочна глядзела на яго з-пад ілбу, але ж нічога не казала.

- Гэтак добра цябе ўладкавалі. Ён агледзеў пакой. – І нават сеньнік прынесьлі новы. Што, яшчэ дынарый знайшоўся?

- Людзі добрыя прынесьлі. Не такія як ты. Нарэшце Ганна адкрыла рот.

Ён усьміхнуўся.

- Гэтыя добрыя людзі з табой разам сядуць. Зьмяніць каравул трэба, - нібыта сам сабе вымавіў ён.

- Але ж ладна. Ты размаўляць са мной жадала. Ну што, я слухаю. Ён шырока стаў перад ёй, расставіўшы ногі.

- Ён хай сыйдзе. Яна кіўнула галавой у бок Юзафа. Міхась

кіўнуў, і той ціха выйшаў, схаваўшыся за дзьвярыма.

- І шлёндра твая распусная хай вымятаецца. Ганна зь нянавісьцю ўтаропіла позірк у Летыцыю, якая выйшла з-за сьпіны Міхася, і стаяла побач.

- Яна застанецца. Голас Міхася быў такім, што пярэчаньняў не дапускаў. – А ў цябе, я гляджу, і сапраўды разьвязаўся язык. Які я магу падкараціць. Раптам ён дастаў з-за поясу шырокі нож, падыйшоў да Ганны, і схапіў яе за валасы. Адцягнуў галаву назад. Тая глядзела на яго зь нянавісьцю, выкаціўшы вочы.

Ён разжаў ёй ськівіцы рукаяткай, і яе зубы міжволі ўпіліся ў дрэва.

- Як воўк! – зьдзівіўся ён. – Бывала, я і ваўку язык адразаў. І ня раз. Хочаш праверыць?

Ганна ад нечаканасьці затрэсла галавой – было не зразумела, пагаджаецца яна, ці сапраўды ня хоча.

Летыцыя, якая стаяла за ім, асьцярожна кранула яго за руку.

Ён павярнуўся да яе.

- Ня трэба, - ціха прашаптала яна. У яе вачах стаялі сьлёзы.

- Ты што, сонейка. Я і не зьбіраўся. Папужаць яе хацеў. З гэтымі словамі ён выцягнуў нож, і Ганна далёка адплюнула набраўшуюся сьліну.

- Гэта была ўся твая споведзь? Ён ссунуў бровы. – Бізуноў хочаш? Чаго звала?

- Пачакай, раскажу. Яна засьмяялася. - Толькі гляжу, шлёндра твая як курыца драная, калматая.

Летыцыя між волі паправіла выбіўшуюся з касы ўюшчуюся пасмачку.

- Ён цябе там дзярэ, напэўна, як сідараву казу. Яна громка зарагатала, агаліўшы зубы.

- Нешта сукня на табе крыва сядзіць. І хвост … разьвязаўся. Міхась павярнуўся, і агледзеў нятуга завязаны бант, які і сапраўды распусьціўся, і вісеў аж да нізу спадніцы. Пакачаў галавой, і завязаў нанова, незважаючы ўвагі на Ганнавы кпіны.

- Шлёндра хвост свой ледзь не згубіла. Ганна працягвала з выклікам глядзець на яго.

- Ён цябе колькі разоў за ноч мае? У яго ж яйцы як у быка. Разоў дзесяць? Як ты яшчэ стаіш, напэўна, усё сьцёрлася. Ці ты звыклая? Можа, табе і мала? Яна уперыла ў Летыцыю позірк, нібыта пражыгаючы яе вачыма.

- А ты адкуль такія падрабязнасьці ведаеш, што ў мяне і як? Ці ты бачыла? – Міхась склаў рукі на грудзі, бо ж часаліся. Баяўся зьнянацку адвесіць ёй поўху, бо ж тады споведзь скончылася б, не пачаўшыся.

- Бачыла. Ганна ўсьміхнулася крывавата. – Хто цябе толькі ня бачыў. Ты, дурніца, думаеш, што ты ў яго адна такая? Ён тут палову вёскі, і яшчэ палову другой вёскі…

- Ты ўжо кажы, што цэлую, не шкадуй. І адну, і другую. Міхась рассьмяяўся. – Што яшчэ спаведуеш? Толькі не забывай, што споведзь не мая, а твая. - Дарэчы, калі табе цікава, на маёнтак

уначы татары напалі. З паўночнікамі.

З гэтымі яго словамі Ганна напружылася, і скокнула да яго. Зазьвінеў, дзёрнуўся ланцуг – але ж са сьцяны не вырваўся: быў добра прымацаваны.

- Каб цябе разарвала! Каб твой кляты маёнтак ушчэнт згарэў! – выкрыкнула яна. – Як жа ж ты, сабачачы сын, сучыны выкідак, тут яшчэ жывы стаіш?

- Я стаю. А яны – ляжаць. Хто – у яміне пад сасной, а хто і ваўкоў харчуе. А ты, я гляджу, пра татараў ведаеш. Яго голас стаў нізкім, глухім, быццам бы навальнічная хмара загрукатала, - падумалася Летыцыі. Яна яго, наогул, такім даўно ня памятавала. Гэтая сцэна з нажом яе сапраўды напалохала. Бачыць, як ён вырве Ганне язык на яе вачах, ёй зусім не хацелася.

- Такім чынам, ты ведала і пра напад татараў, і пра паўночнікаў ведала. Але ж не папярэдзіла, нікому не сказала. І манеты табе яны прынесьлі. Раптам ён выхапіў з кішэню прыгаршню дынарыяў, і кінуў ёй у твар. Манеры стукнуліся аб яе грудзі, і зваліся са звонам на пол.

- Вось твае трыццаць срэбранікаў, Юда. Радзіму за грошы гатовая прадаць праз свае жаданьні? Разам са мной усю наваколіцу палажыць? Ты ведаеш, колькі народу загінула? Крыві колькі пралілося? Здавалася, ён мог бы ўдарыць яе, але ж было бачна, што грэбаваў. Яго твар стаў амаль чорным, агіда на ім зьмяшался з болем. - Колькі людзей палягло, - успомніў ён. Марк ахвяраваў сабой. І ўсё праз яе. Праз яе злобу, карысьць.

- Што ж ты за чалавек такі? – з пагардай вымавіў ён. – Ці ж ёсьць у цябе сумленьня хоць крыху? Ты разумееш, колькі крыві на цябе?

- Я крыві не хацела. Ты сам падохнуць быў павінен, з псамі сваімі крыжакамі. Але ж не атрымалася. А споведзь мая будзе кароткая. Слухай. І ты слухай, кошка чорная абадраная. Хутка мяне адсюль вызваляць. І ты нічога ня зробіш. За мной Одзін стаіць. Чуў пра такога?

- Хто за табой адзін стаіць? – Міхась узьняў бровы.

- Бог за мной стаіць! Одзін! Я яму ведаеш, сколькі курэй прынесла! Цэлы куратнік! І ня толькі курэй. Ён мне дапаможа. Ён ужо сюды йдзе. Ён усе твае крыжы на дровы пусьціць, і жалезякаў тваіх таксама. Ты думаеш, я ніхто?! Месца пустое? За мной – сіла. Моц. Паўночныя багі за мяне ўзьнімуцца. Усё тут вынішчаць. Так што падумай, пакуль жывы. Яшчэ ня поздна. Яна прыасанілася, выставіўшы грудзі, упёршы рукі ў бакі.

- І вядзьмарку тваю дохлую забярэ. Навошта яна яму патрэбная, не разумею. Ганна смачна сплюнула.

- На елку павесіць, варон пугаць. Міхась, кідай дурное. Сьхіліся Одзіну. Мы такіх справаў разам наробім. Панаваць будзем ад мора і да мора, ад паўночнага да паўднёвага. Ты ж лясны чалавек, у цябе ж кроў, не вада. Ты ж ваяр, а ня поп. А ты галаву ў ярмо суеш, пад Рым ідзеш, чужынцам кланяесься. Кім ты быў, а кім стаў. Лепш бы ты ўжо … раптам яна змоўкла.

- Што – лепш я ўжо? – Міхась узьняў на яе вочы. – Ну-ка, паўтары.

Раптам Ганна напугана замаўчала.

- Нічога. Нічога я не сказала. Лепш ты б з Одзінам.

- Разумею. З Одзінам, з чортам паганскім. Ён узьняў бровы. – І татары адкуль, таксама разумею. І поп твой Васіль. Так?

Ён з пагрозай глядзеў на яе. І раптам Ганьне стала сапраўды страшна.

- А што, маскоўцы – ня людзі? – з выклікам вымавіла яна. – У іх грошаў ведаеш, сколькі? І Сьвідрыгайла …

- Ого. У які ты гушчар забралася, душа лясная. Але дзякуй, даведаўся я шмат. Надта. І што грошы любіш, і ў якія гульні гуляеш. А ты не такая простая баба, як сябе ставіш перад людзьмі. Ты тут у мяне цэлы шпіён маскоўскі. Ён рэзка разьвярнуўся. Летыцыя ледзь пасьпела адсунуцца ў бок, ды ён падтрымаў яе рукой.

- Пайшлі, жонка. Справаў шмат. Допыт потым працягну, - кінуў, павярнуўшыся да Ганны. – Без яе.

- Жонка! – Ганна скрывілася. Драная каза табе жонка. Чорная жыдоўка, рымская блядзь. Зацягніся, сіські згубіш. Якіх няма. Мы цябе той палкай с крыжавінай, якую ты так любіш, адпорам, як табе падабаецца. Ужо нядоўга чакаць засталося. Вызваляць мяне браты. А вам усім тут горача будзе.

Міхась, ня слухаючы яе, павярнуўся сьпіной і зрабіў крок да дзьвярэй.

- Ну як сповєдзь, шаноўны пан? Ці вы заўважылі раскаяньне ў гэтай гаротнай душы? – Юзаф запытальна глядзеў на яго.

- Ні на волас. Але ж даведаўся столькі, што за год не асэнсуеш. Ульвара да мяне, - кінуў ён вартаўніку.

Хутка зьявіўся Ульвар – ішоў падбегам.

- У карцар яе у падвал. Уніз, дзе вокнаў няма. Вартаўніка гэтага на дыбу. Нехта ёй матрас прынёс, і весткі носіць. Паспытайце. Вартуюць хай твае людзі, і людзі Раланда. Нікога зь мясцовых не дапускаць. Ён схапіўся рукой за лоб. Мокры. Натварыла сьцерва справаў. Увесь край у агні, і яна вырашыла рукі пагрэць. Калода дурная. Пся крэў. Паскуда. Ён вылаяўся. Вядзі так, каб ніхто ня бачыў. У начы вядзі. Вачэй зь яе не спускаць.

Мужыкоў, хлопаў – полны кляштар. Хтосьці зь ёю зьвязаны, і можа, не адзін. Нічога. Разьберымся. Раптам абярнуўся, убачыў Летыцыю.

- Юзаф, пабудзеш пры пакоі. З людзей Раланда вазьмі. Хай павартуюць на ноч. Ідзі зараз. А потым у мяне да цябе размова. Колькі начэй я ўжо ня спаў? – нібыта сам сабе вымавіў. Пацалаваў яе ў лоб.

- Пайшлі, любая. Я цябе правяду, і праз пару гадзінаў буду.

Яна глядзела на яго са шкадой і спачуваньнем, бо такім яна яго сапраўды яшчэ ня бачыла.

Глава 24: Жарсьці

Яна і сапраўды жадала яго так, што ёй хацелася плакаць.

Яе ўлоньне проста зводзіла сутаргай, і калі ён дакранаўся да яе, у яе кружылася галава. Як зараз, калі ён вёў яе за руку, шагаючы шырокім крокам па доўгаму калідору, асьветленаму праз пэўную адлегласьць паходнямі. Яго рука была моцнай, цьвёрдай, ён рушыў наперад хутка, і яна амаль бегла за ім, ды ён не заўважаў, бо ўвесь быў у сваіх думках, а яна нічога яму не казала.

На паўдарогі Юзаф аддзяліўся ад іх, і яны пакрочылі далей.

Яе чорная спадніца ляцела за ёй, як у прывіда, зданьня, якое імчыць праз бясконца доўгія калідоры ў свае сутарэньні, хаваючыся ад сьвятла.

Яна адчувала сябе такім жа прывідам, заблукаўшым, згубіўшымся ў цемры, да якога раптам дакранулася гарачая чалавечая далонь. Яго далонь - рэальная, нават найбольш, чым рэальная - сапраўдная. Якая вяла яе праз сутарэньні яе душы да сьвятла. І, магчыма, што такім жа чынам яна вяла яго. Нехта ж большы, чым яны, кіраваў імі абодзьвума, рухаў імі, кідаючы ў абдымкі адно аднаго, магутна адкрываючы ім адзіную годную для іх рэчаіснасьць - дзе яны былі разам. І дзе яны належылі адно аднаму.

Але ж чаго яна так моцна жадае яго, амаль безьперапынна? Нікога раней яна так моцна не жадала. Ніхто ня мог узяць яе так, каб закрануць і яе душу праз цела. Можа, Ганна правая, і яна сапраўды шлёндра? І можа, так думае пра яе і ён. Раптам у яе галаву закралася гэтая страшная для яе думка, чужая, ёй не належачая. Яна пачула гэтыя словы, сказаныя ў страшэннай

злобе, і цяпер яны проста грызьлі яе знутры. Яна - нячыстая, грэшная, нягодная нават і людзей, ня тое што Бога. Прама зараз яна жадае яго, хоча яго ізноў. Ёй хацелася, каб ён узяў яе прама там, у Ганнавай каморы, каб яна проста аслупянела і правалілася са сваёй злосьцю пад зямлю, праз падлогу. Яна стаяла там, трымаючы яго за руку, і ў яе заходзілася сэрца.

Раптам ён стаў для яе чужым, незразумелым, далёкім. Нават страшным. І адначасова тым жа, блізкім, родным і жаданым. Яе адштурхвала ад яго, і цягнула да яго, і ўсё гэта было для яе страшэнным спакушэньнем. Яна і кінуць яго не магла, але ж у такія імгненьні ёй казалася, што паміж імі раскрываецца бездань. Што яна значыла ў яго жыцьці, напоўненым вайной, цяжарам і выпрабаваньнямі? Яна здавалася сабе такой маленькай, няважнай. Пра якую так проста забыцца са сваімі вялікімі справамі. Чаму яна лічыць сябе такой каштоўнай для яго?

- Таму што я люблю цябе так, як любіць Бог, - раптам вымавіў ён, спыняючыся, павярнуўшыся да яе. Яны стаялі ля дзьвярэй іх агульнага пакою. Ён крэпка трымаў яе за рукі, і глядзеў ёй прама ў вочы. Нібыта ён прачытаў яе думкі. А можа, падумаў нешта пра сябе, ці сказаў, і яна чамусьці ня чула. Але ж словы яго прагучэлі, як адказ на яе пытаньні, якія бязьлітасна ірвалі яе і так скрываўленае сэрца.

- Ганна сказала, што я шлёндра, - ціха вымавіла яна. - Распусная, грэшная, пажадная.

Замест адказу ён прыцягнуў яе да сябе.

- А што тады казаць пра мяне? - вымавіў ён. Яна ня бачыла яго твар, бо ён прыціснуў яе да грудзей, але ж па голасу было чутна, што ён усьміхаецца.

- Ці ты ня чула, хто я? Мяне яна вызначыла ня лепш. Нейкі бык юрлівы. У яе адны думкі - пра жывёлу. Што вакол яе, тое і ў яе галаве. Яна ж толькі жывёлаў бачыць, і зь імі знаецца. Ці ж

можа яна думаць аб людзях па-чалавечы? Халопка, што ж ты хочаш. Ды, павер мне, яна сама надта ж далёкая ад чысьціні і сьвятасьці. І, што горш за ўсё, пра астатніх мяркуе па сабе. Ёй хацелася б, каб усе былі такімі ж. Цябе яна б ганьбіла, а мяне б на сенавал зацягнула, калі б я і сапраўды быў такім ... неразборлівым, як яна кажа. Дарэчы, да цябе жанчынаў у мяне не было ўжо шмат год. Ня буду казаць, колькі. І гэта - чыстая праўда. Бо ж я іх сапраўды не хацеў. Я жадаў толькі цябе. І, прабач, калі я цябе сустрэў, то назад мне было ўжо ніяк не павярнуць. Да таго ж, мы з табой ажаніліся. Я ўзяў цябе законным шлюбам, а муж мае ўсе правы на жонку і можа кахаць яе так часта, як толькі пажадае. У любы час і ў любым прыстойным месцы. Бо ж гэта асьвенчана Богам і ўгодна яму. Таму шлюбны ложак - гэта месца служэньня, і бліскасьць паміж мужам і жонкай - гэта справа ня горшая, чым меса. Бо іх зьяднаньне благаслаўлёнае Богам. А тое, што ты жадаеш гэтага, мяне толькі радуе. Бо ж так значна лепш, чым бы я жадаў, а ты пакутвала. Я чакаў шмат год. Памятаеш?

- Памятаю, - прашаптала яна. Яго грудзі былі шырокія, яна прыціснулася да іх шчакой, адчуваючы, як калоціцца яго сэрца. Усё хутчэй і хутчэй.

Яго рукі ляглі ёй на сьцёгны, і ён вымавіў:

- Пакуль Юзаф вернецца, у нас яшчэ ёсьць час. Памятаеш, што пра мяне казала Ганна? Яна табе нават паспачувала. Ён ізноў усьміхнуўся.

- Яна мне пазайздросьціла, - адказала яна. Яе рука дакранулася да яго зьнізу, і ён уздрыгнуў.

- А вось гэтым ты падпісала сабе прыгавор. Ён нахінуўся да яе. - І зараз будзе пакараньне.

- Да сьмерці? - прашаптала яна.

- Дужа страшное. Ён усьміхнуўся. - Але ж спадзяюся, што не памру.

Яго рукі падцягнулі яе спадніцу. Яна гладзіла яго рукой, і ён цяжка дыхаў, і яна адчувала, які ён становіцца цьвёрды там. Так жа, як і яна мокрая. Яна ж хоча яго з таго часу ў каморы, калі яна стаяла, схаваўшыся, і Ганна асыпала іх бруднай лаянкай. Як і ён хацеў яе. І моцна сьціскваў яе руку, гладзячы яе далонь.

Раптам ён разьвярнуў яе, задраў спадніцу, і ўвайшоў без ніякіх ласкаў ці прылюдзій. Яна ахапіла яго рукамі, ўскрыкваючы з кожным яго рухам, адчуваючы, як тое, што брудна абазначыла Ганна, дакранаецца і бьецца аб яе сьцёгны. Яго рука трымала яе грудзі, другая ляжала на жываце і рухала яе цела. Яе сьцёгны калаціліся аб яго, і хутка сталі чырвонымі.

- Дрэнная дзяўчынка, - прашаптаў ён. Будзеш пакараная.

- Жорстка і балюча, - адказала яна, задыхаючыся.

Ён нічога не сказаў, яго рукі сьціснулі яе сьцёгны, і моцна пацягнулі яе, глыбока ўганяючы сябе, так глыбока, што яна выгнулася, адчуваючы, што амаль губляе прытомнасьць. Здаецца, яе праціналі брудныя, цяжкія хвалі. Ну і хай яна грэшная, як і ён. Ну і хай. А можа, наадварот. Як казаў Марк, ня трэба шкадаваць плоць, пакуль яна ёсьць, хай служыць. Трэба шанаваць і захоўваць толькі душу.

Раптам па калідоры пачуліся цяжкія крокі - ішла, як загадана, ахова. І з гэтымі крокамі разам ён некалькі разоў моцна прыцягнуў яе да сябе, і зь яе палілося, пацякло па нагам яго семя.

Ён разьвярнуў яе, і яго губы прыціснулся да яе вуснаў.

- Вось так павінны муж кахаць сваю жонку, - усьміхнуўся ён. Так ёй у іньшы раз і скажаш. Скажаш, што я бяру цябе па дзесяць разоў на дню дзе і як хачу, а ты, як узорная жонка, не пярэчыш. І тым заслугоўваеш сабе месца ў Раі.

- А ты? - яна ўсьміхнулася.

- А я ўжо там быў, і толькі што адтуль. Ён нясільна хлопнуў яе па сьцёгнах.

Крокі за дзьвярыма спыніліся

Яна прывяла сябе ў парадак, і прыстойна адышла ўбок. Ён адчыніў дзьверы.

Перад ім стаяў высокі ваяр у кірасе і плашчы з тэўтонскім крыжом, за ім – Юзаф.

- Раланд. Міхась працягнуў руку. У адказ ваяр апусьціўся на калена, і пацалаваў яе.

- Я даручаю табе найбольш шаноўнае, што ў мяне ёсьць. Будзеш знаходзіцца тут асабіста. Яшчэ дзьвух пастаў звонку пры пакоі. Выконвай, ня мешкаючы.

Раланд нахіліў галаву, і сышоў.

Яны ізноў засталіся ў пакоі ў трох. Юзаф запытальна глядзеў на гаспадара.

- Што яшчэ загадае мой пан? – запытаў ён.

- Ідзі ў сабор. У спавядальню. І чакай мяне там. Міхась на імгненьне задумаўся. Яго валасы былі растрапаныя, ворат кашулі расьцёгнуты. Яму было жаркавата.

– Якая цяжкая ноч, - падумаў ён. – Навалілася, быццам коўдра. Дажджу б.

Летыцыя стаяла збоч, ціхая, як цёмны цень. Яе хвалістыя валасы былі сабраныя ў вольную заколатую касу, канец якой ляжаў у яе на грудзях амаль да таліі, бледны твар асунуўся. Ён падыйшоў да яе, і крэпка абняў. Яна прыціснулася да яго.

- Мне трэба абмеркаваць нешта, сонейка маё. Пабыць крыху сам насам з сабой. Мне не падабаецца тое, што адбываецца тут. Ці, дакладней, як яно адбываецца. Здаецца мне, што гэтая зямля становіцца небясьпечнай. Але ж зьехаць адсюль я не магу. Таму і табе, і мне прыйдзецца трываць усё так, як яно ёсьць. Ёсьць нешта, што кінуць я не магу. Калі б рэч ішла толькі аба мне і цябе, аб нашых целах і душах, то мы б з табой зьехалі ад усіх гэтых турботаў. У Італіі мяне даўно чакаюць. Аднак пакуль што мы павінны заставацца тут. І адправіцца некуды мы зможам толькі тады, калі дома будзе наведзены парадак.

- Ды, час быў спакойнымі, і дзе? – раптам вымавіў ён сам сабе. – Гэта ўсё стома. Не зьвятай на мяне ўвагі. Да таго ж, бачыць здраду пад сваім бокам – ня лепшае, што можа адбыцца з чалавекам. Ён усьміхнуўся.

– Іньшым разам мне здаецца, што Бог наогул пакінуў мяне, - ціха вымавіў ён. – Так у сэрца прыходзіць спакуса.

- Гэтае не магчыма, - яна падыйшла, і абняла яго. Яе рукі пяшчотна ахіналі яго плечы. – Як ты сам можаш аставіць сябе? – вымавіла яна. – Ты ж і ёсьць – Бог. Я гэта ведаю. Як ведаеш гэта і ты. Пайдзі, і паразмаўляй сам насам з сабой. Паразмаўляй з Богам у сваёй душы. А я буду маліцца за цябе.

Маліцца за свайго Бога. Яна апусьцілася перад ім на калені, і ахапіла яго ногі.

- Як ты зробіш, так і будзе, - ціха прашаптала яна, прыціскаючыся да яго шчакой. – Так і будзе. Яго рука кранула яе валасы – лёгка, як крыло. Як подых.

Праз імгненьне ў дзьверы грукнулі, і яна ўстала. На парозе стаяў Раланд, за ім – некалькі рыцараў у дасьпеху.

- Усё гатова, Месір.

- Будзь тут, у пакоі. Астатнія – за дзьвярыма і па калідору. Міхась хлопнуў яго па плячу. – Я пайшоў. Да апоўначы буду.

Ён шырака шагнуў праз дзьверы, і хутка гукі яго хады і высокая постаць згубіліся ў цемры калідору.

Раланд і Летыцыя засталіся ў пакоі сам насам.

- Мне здаецца, я бачыў вас раней, панна, - вымавіў Раланд. Яго твар быў бледным, сьветлыя валасы зьвісалі на лоб.

- Вы былі на полі бойцы. Ляжалі на зямлі сярод целаў. Я памятаю вас. Яна ціха ўстала. Падышла, угледваючыся яму ў твар. Сьветлы, прыгожы, малады. Твар анёла. Спакутаванага анёла. Высокі, шыракаплечы. Колькі ж яму год? – падумалася ёй.

Яна пакачала галавой.

- Мне дваццаць пяць, панна. Але ж я ведаю сваю справу, і вы можаце не турбавацца наконт мяне, і не баяцца. Я меў шмат

практыкі ў такіх рэчах, як вайна і абарона. Нажаль, дужа шмат.

- Вы можаце чытаць думкі, Раланд? – вымавіла яна.

- Магу. Ён нахіліў галаву. Яна кіўнула.

- Вы таксама ўзьняліся над целам? Як і Марк? – дадала яна.

- Так. Ён глядзеў на яе.

– Месір узьняў мяне, і цяпер я знаходжуся ў сьвятле.

- Як адбылося, што вы, такі малады, і Ён узьняў вас? – ціха вымавіла яна. Марк блукаў і пакутваў шмат год.

Раланд моўчкі расьхінуў на грудзях расу. На яго скуры тускла блішчэў вялікі чорны жалезны крыж. Але ж ён не вісеў, а проста ляжаў на ім. Быў упячатаны ў яго шырокія грудзі.

- Праз гэта, - ціха вымавіў ён. – Месір выпрабоўваў мяне, і я прайшоў.

- І як там, Раланд? У сьвятле? – запытала яна. Яе вялікія вочы напоўніліся сьлязамі.

- Там – праўда, і няма пытаньняў, - адказаў ён.

- І якая яна – нябёсная праўда? – яна памарудзіла. Ён маўчаў.

Раптам яна зварухнулася.

- Сядайце, калі ласка. Яна паказала яму на стул ля вакна. Ён крыху ссунуў яго ў бок, і сеў, расставіўшы ногі ў паножжах, гледзячы на яе.

- Адкуль вы?

- Саксонія. Я нарадзіўся ў прыгожым месцы – лясы, горы. Мне здавалася, так выглядае рай. Яны часта сьняцца мне па начах, - дадаў ён. Горы, падпіраючыя плячыма нябёсы. Пакрытыя лясамі. Як тут. Толькі там можна узьняцца высока, і тады бачыш далёка-далёка. Здаецца, ўсю зямлю. І нябёсы становяцца такімі бліскімі. Нойратэн – замак пад нябёсамі. Адтуль я пайшоў у крыжовы паход. Зь якога ўжо не зьвярнуўся. Ён замаўчаў.

- У якім паходзе вы былі, Раланд? – запытала яна.

- У паўночным, мая панна. Мы пайшлі на ўсход, і на поўнач, да мора. Гэта больш на запад ад вашых зямель. Зямля называецца Жэмайтыя. Па дарозе мы таксама … сьхілялі мясцовыя плямёны. Ён замаўчаў.

- Той чалавек, у якога я быў у палоне – я ведаю яго. Мы зь ім біліся там. У лясах ля мора. А потым я апынуўся тут. Але ж спачатку я быў у кляштары. Выбачайце, панна, мая гісторыя – доўгая, ды ня дужа цікавая.

- Мне ўсё цікава, Раланд. Але ж калі ты не жадаеш распавядаць зараз, я гатова пачуць цябе, калі ты будзеш гатовы. Калі ў цябе зьявіцца такое жаданьне – распавесьць пра сябе. У кожнага з нас ёсьць гісторыя, Раланд. Ва ўсіх нас, хто апынуўся тут. Ты ж ведаеш, дзе мы.

- Канешне. Ён кіўнуў галавой. Але ж іньшым часам я забываюся на гэта. Тут усё менавіта так, як там, адкуль я прыйшоў. У

месцах, якія мы ўсе пакінулі.

Яна кіўнула.

- Таму што шмат душаў ня выкуплена. Людзі ня памятаваюць пра сваё зямное жыцьцё. Пакуль яны не набудуць душу сьвятла, яны будуць вандраваць у сваіх ілюзіях. І лічыць, што яны яшчэ жывыя.

- А вы, панна? Вы ж жывая. Я бачу. Што вы робіце тут, з намі?

- Я тут зь Ім, бо Ён узяў мяне да сябе, - ціха вымавіла яна. – Бо на зямлі мне не было месца.

- Таму што вашая душа ўзьнялася, - ціха вымавіў ён.

Яе позірк вывучаў яго.

– Раланд, ці ты ведаеш, як гэта – жыць на зямлі, і знаходзіцца на нябёсах душой? Пакуты гэтыя несуразьмерныя нічому. Можа, й пеклу.

- Ведаю, панна. Ён ціха кіўнуў. Ведаю. Таму Месір выратаваў нас – і вас, і мяне. Бо Ён літасьцівы, як ніхто.

- Але ж ён і пакутуе так, як ніхто, - прашаптала яна. – Значна больш, чым мы з табой. Бо душа яго надта высокая для створанага сусьвету.

- Ён пакутуе дзеля вас, панна. Дзеля мяне, і іньшых. Праз пакуты мы вучымся любіць. А яго любоў – бязьмежная. І з гэтай вялікай яго любві – ён тут.

- Ён – зямны і блізкі, і ён – сьвяты і высокі, - ціха прашаптала яна. Ён умаліўся да нас, і ўзьняў нас да сябе. Цалуючы яго рукі, я цалую Царства нябёснае. Амываючы яго ногі, я дакранаюся да сваёй душы.

Некаторы час яны сядзелі ціха, моўчкі. Раптам за вакном засьпяваў салавей. Пранізьлівыя гукі ліліся зь лесу ў пакой.

- Салавей у Адхлані. Ці ж надта ён награшыў? – яна ўсьміхнулася.

- Мы шмат што прыносім сюды з сабой, мая панна. Гнеў. Нянавісьць. Агіду. Крыўду. Каханьне. Любоў. Жарсьць. І – салаўя. Тое, за што мы зачапіліся на тым, рэчаісным сусьвеце. Калі ты адкідваеш усё, то салаўя ўжо ня чутна. Але ж чутныя сьпевы анёлаў.

- А калі адкінуць анёлаў? Што чутна тады, Раланд? – запытала яна.

- Тады, мая панна, чутны толькі Бог. А потым – ізноў салавей. Ён усьміхнуўся. Бо ж што ў салаўі дрэннага? Хай сьпявае для нас і тут. З Богам мы заўсёды і ўсюды дома, мая панна.

Яго вочы вывучалі яе.

- Я бачу вас, - ціха вымавіў ён. Галубое сьвятло заліла пакой, і ў ім перад Раландам сядзела жанчына. Яе доўгая лазурная вопратка струменілася, калыхалася ў начным сьвятле. Вакол яе віравала нябёснае зьзяньне, мяккае, як позірк, які сыходзіць у блакіт.

Яна не пачула яго. Ціха перабірала пацеркі. Яе твар быў нахілены, вочы апушчаны.

Раптам яна ўзьняла на яго вочы, вялікія, сьветлыя. І зь іх выкаціла і пабегла па шчацэ сьляза.

- Я бачу яго, - прашаптала яна, - Раланд. Яму зараз цяжка. Дужа цяжка.

Міхась выйшаў на двор, і спыніўся, дыхаючы. Начная прахалода разагнала дзённую сьпякоту, накрыла лес.

- Хораша. Зацішна, - падумалася яму. Вакол пахла хвоямі, зёлкамі. Недзе гучна сьпяваў салавей. Сьвятло ад паходняў падала на шырокую пяшчаную дарогу, на якой зьмяіліся, праступалі чорныя карані дрэваў – як перакручаныя жылы на целе зямлі. У канцы дарогі паўставаў высокі будынак сабору – працінаў белавае неба. Раптам зарніца бліснула.

- Навальніца зьбіраецца, - падумалася яму. – Напэўна, будзе дождж. Ён хутка пакрочыў па дарозе. У саборы, у спавядальні яго чакаў Юзаф. Гэта быў той раз, калі яму была адчайна патрэбная дарада. Што рабіць далей, ён ведаў і сам. А вось як рабіць – тое было вялікае пытаньне.

Яна назвала яго Богам. Але ж ён – чалавек, можа і больш, чым астатнія. Калі ты асэнсоўваеш у сабе Бога, то становішся і больш чалавечным. Тое, што ён зь лёккасьцю зрабіў бы яшчэ не так даўно, зараз ён зрабіць бы ня змог. Хаця яму, шчыра кажучы, і дужа хацелася. Панаставіць бы тут калоў на падворку, для астрасткі. Ды ці ж ты ўзвысіш душу, узьняўшы цела на кол? Да таго ж, яму было няёмка перад ёй. Выйдзе яна на двор, а там такая карціна. Дзень добры, прыехалі. Калі б не яна, то калы б стаялі, - прызнаўся ён сам сабе. Ганну спусьцілі ў сутарэньні пад кляштаром, закрылі ў маленькай каморцы зь дзіркай у падлозе і жменяй саломы, без вакна. Перад кратамі паставілі вартаўніка – аднаго з рыцараў, на якім Нікіфар выразаў крыжы. Таго дынарыямі не падкупіш. Ён усьміхнуўся. Хай пасядзіць. Падумае. Цемра і адзінота ідуць душы толькі на пользу.

Пачынаеш глядзець глыбока ў сябе, а там, глядзіш, і да Бога недалёка. Ён успомніў, як сядзеў у вязьніцы ў Турцыі, у адзіноце. Чакаў сьмерці. А апынулася, што яго адкупілі. Як ён ачуняў тады – дзіва. Адзінае, што падтрымлівала яго сілы, быў Бог. Ён ужо прыгатаваўся адыйсьці да яго, ды аднойчы ўбачыў сон. Маладая жанчына прыйшла да яго ў камору. Прыгажуня з чорнымі валасамі, прыгожая, як Венера, але ж сьвятло ад яе ішло, як ад Мадонны. Калі ён прачнуўся, то адразу і не зразумеў, дзе ён. Яго плоць паўстала, можа, ў першы раз з таго моманту, як яго кінулі сюды. Усю ноч ён, здаецца, знаходзіўся на нябёсах.

А потым пачуўся грукат у дзьверы. – На выхад! Сарацын з захінутым трапкай тварам штурхануў яго ў плечы.

І так ён ізноў апынуўся са сваімі. А потым … Потым было шмат чаго.

І такога, што ўспамінаць не хацелася. І раней было такога шмат. Усё гэта было проста – яны нападалі, ад іх адбіваліся. На іх нападалі – яны адбіваліся. Калі ж гэта скончыцца, цікава? Можна ж жыць проста так, бяз гэтых пастаянных войнаў, сутыкненьняў … Ці – не? Ці гэта такая чалавечая прыгода – гарніла, у якім загартоўваецца душа? Не хацелася яму працягваць у такім жа накірунку.

Так разважаючы, ён прайшоў праз вялікія дзьверы, і зьвярнуў да спавядальні. Юзаф ціха сяздеў на лавачцы, чакаў яго.

Ён укленьчыў, перахрысьціўся, і пацалаваў яму руку. Юзаф у адказ нахіліўся, і пацалаваў руку яму. Ён узьняўся, і сеў на лаву насупраць. У спавядальні сьвятла амаль не было – толькі маленькі агеньчык масьлянай лямпы гарэў збоч пад вакном.

Ён здаваўся сябе надта вялікім для гэтага маленькага пакою. Цяжкім, цёмным у параўнаньні зь Юзафам, сухая, маленькая

фігурка якога прама сядзела перад ім. Вялікія вочы на спакутваным твары глядзелі ў яго вочы. Ён ведаў, што яго вочы чырвоныя ад нядахопу сну. Як і рукі яго былі чырновымі. Ад пралітай крыві. Між волі ён узьняў руку, паглядзеў на яе. Чыстая. Апусьціў на калені. Ён кранаў яе вусны, і яна цалавала яго рукі. Далоні, запясьця. А ён – яе. Яна казала, што яго рукі прыгожыя. Артыстычныя. Можа, ён бы і сапраўды мог быць мастаком. Ці пісьменнікам. Манахам. Ды вось, стаў тым, кім ён стаў. Колькі ён галоваў паскручваў гэтымі рукамі, колькі целаў разьсек. Для гэтага яны яму даны? Каб разбураць? Зьнішчаць? Раптам яму стала горка. Што ён можа зрабіць гэтымі рукамі, акрамя забойства? Камень можа насіць. Бо ж які зь яго дойлід? Для гэтага вучыцца трэба, як Абель, усё жыцьцё. Ён жа ўсё жыцьцё толькі вандраваў і забіваў. Няма калі было яму вучыцца на дойліда, ці мастака.

А як бы было добра, калі б яны і сапраўды жылі ў Фларэнцыі, і ён бы маляваў выявы сьвятых і Мадоннаў. Маляваў бы Бога. А яна б гуляла ў садзе ля мора, даглядала б ружы. Нарадзіла б яшчэ адно дзіця. І яшчэ адно. Ды, на жаль ці не, такое спакойнае жыцьцё прайшло міма іх. Ён хацеў улады. Славы. Подзьвігаў – для яе. Дзеля яе. Каб яна жыла ў лепшым з дамоў, насіла аксаміт, каб была паннай, перад якой усе б сьхіляліся. І што? Ці ж яны зараз шчасьлівейныя, чым калі б яны жылі простым, працоўным жыцьцём? Ды так яму наканавана, і ёй побач зь ім. Выпрабаваньне багацьцем. Уладай. Магутнасьцю.

- Што турбуе вас, шаноўны пан? – пачуўся ціхі, мяккі голас Юзафа.

- Варагаваць надаела. Проста вымавіў ён. Помсьціць. Забойствы, інтрыгі – усё апрыкла, і няма ім сконцу. Толькі адное скончваецца – другое пачынаецца. Злоба, зайздрасьць людская надаелі. Нянавісьць. І свая, і чужая. На маёнтак напалі. Раней напалі пры хрышчэньні. І зараз, ведаю, неспакойна вакол. Атрады Сьвідрыгайлы набегі робяць, і свае нападаюць, і чужыя. І татары, і маскоўцы, і невядома хто яшчэ. І мы на ніх, і яны на нас. Непакойны час, як і заўсёды. Паганцы сышлі далёка, у

глуш жэмойцкую, але ж і адтуль набегі робяць. Лажышся зь мячом, прачынаешся зь мячом. Мо ж недзе людзі жывуць па-другому? Ціха жывуць, мірна.

- Можа і жывуць. Юзаф кіўнуў галавой. Але ж мы-та з вамі – тут, шаноўны пане.

- Старэю я, Юзаф. Спакою хочацца.

Юзаф кіўнуў галавой.

- Спакой – ён ня тут, пане. Ён – у душы. Душа ж спакойная, толькі калі яна з Богам. Што непакоіць вашую душу, спадар?

- Атрутнікі мае, - вымавіў ён. Твар яго пацямнеў. – Ганна зараз у сутарэньнях сядзіць, гэны, Васіль – у карцары. Той хоць ціхі. А гэтая … ён махнуў рукой.

- Добра, што яе там ніхто ня чуе. Ад яе ваяры вар’яцеюць. Хоць сьвятога да яе прыстаў, і сьвяты яе забіць захоча. Ну і язва ж.

Можа, цябе папрасіць яе павартаваць? – усьміхнуўся ён. – Ды жартую, жартую. Ён узьняў руку.

- Магу і я. Юзаф паціснуў плячыма. – Калі пан загадае.

- Ня трэба. Ты – сьвятар. У цябе – свая справа. Да таго ж, яна не хрышчоная. І хрысьціцца не зьбіраецца. У Бога ня верыць. Толькі ў сваіх гэтых… чарцей… багоў. Ён хацеў была сплюнуць, ды ўспомніў, што знаходзіцца ў саборы.

- Адпусьціце яе, пане, - раптам вымавіў Юзаф.

Ён узьняў бровы. – Адпусьціць? Без пакараньня? Без бізуноў?

- Ці ж бізуны каго памянялі, шчыра на то кажучы? – Юзаф качнуў галавой.

- І што, хай дамой ідзе? Як ён сам да такога не дадумаўся? І што, што яна ледзь на той сьвет іх усіх не адправіла? А ён вось возьме, і падставіць шчаку. Цікавы абарот.

- Юзаф, гэта жарт такі?

- Вы ахоплены жарсьцю, мой пан. Бо ж яна пасягнула на тое, што вам найбольш каштоўна. На вашую жонку, якая увасабляе для вас вашую душу – тую лепшую часьціну яе, якую вы толькі што ў думках прыадкрылі сабе. Сьветлую. Аднак падумайце – ці ж калі на вуліцы б вас аблаяла сабака, вы б пасадзілі яе ў сутарэньні? Ці на кол?

Міхась усьміхнуўся.

- Ну, можа б бізуном выцягнуў. Калі б ня лень. А так, канешне не. Ды то ж сабака. У яе розуму няма.

- А ў Ганны ёсьць? Юзаф запытальна глядзеў на яго.

- Напэўна, ня шмат. Міхась ізноў усьміхнуўся. – А можа, у сабакі і болей.

- Адпусьціце яе, - раптам вымавіў Юзаф. – Ня трэба яна вам тут, у сутарэньнях. І сачыце за ёй. Людзей прыстаўце. Вы так значна больш даведаецеся, і на яе, можа, яшчэ хто выйдзе. Але ж перад гэтым я ўсё ж зь ёй паразмаўляю, з вашай ласкі. Можа, сьхілю яе да хрышчэньня.

- Паспрабуй. Міхась усьміхнуўся. А потым я яе, і праўда, адпушчу. Хай крочыць на ўсе чатыры бакі. Скажу, пашкадажаваў па старой памяці. Добра, Юзаф. Я ведаў, што ты мне параіш нешта каштоўнае. Дарэчы, я і сам аб гэтым думаў, прасачыць за ёй. Ды ты мяне ўпэўніў.

Ён устаў, і крануў сьвятара за плячо.

- Бывай. Пайду я. Стаміўся. Якую я ўжо ноч ня сплю? Зьбіўся зь ліку.

Ён распраіўў сьпіну, пацягнуўся, і накіраваўся да выхаду. Юзаф жа застаўся, і моўчкі глядзеў яму ўсьлед. Яго рука перабірала пацеркі, вусны нягучна шапталі. Потым ён таксама ўстаў, задуў лямпу, і выйшаў, зачыніўшы каваныя дзьверы.

Сабраўся была выходзіць, і закрыць сабор на замок. І раптам спыніўся. Спадар стаяў у вялікай зале перад расьпяцьцем. Злажыў рукі, апусьціў галаву. Маліўся. Шукаў дарады ў самаго сябе, - зразумеў Юзаф. Гэты чалавек заўсёды думаў сваім умом. Ні сьвятар, ні пісаньне яму не адказ. Пакуль не паглыбіцца, і не загляне ў сваю душу, адказу ён ня прымае. Яго высокая постаць у сьветлай кашулі з чорнымі валасамі раптам здалася яму знаёмай. Быццам бы недзе ўжо Юзаф яго бачыў. І раптам зразумеў, дзе. Чалавек перад ім, здавалася, размаўляў сам з сабой. Юзаф перахрысьціўся на вялікае расьпяцьце, якое ўзвышалася на сьцяне пад столью перад ім, і ціха выйшаў.

Хутка Міхась прайшоў побач зь ім, і пакрочыў па дарозе наперад – да кляштару.

І тады Юзаф падыйшоў, і шчыльна зачыніў дзьверы.

Адзінае, што ён жадаў, гэта зараз апынуцца ў ложку зь ёй.

Абняць яе, прыціснуць, і крэпка заснуць, адчуваючы, як яна дыхае ў сьне. Ён крочыў па дарозе, і сьвежы начны ветрык абдуваў яму твар. Зараз ён узьнімецца па ступеньках, увайдзе ў пакой, адпусьціць Раланда, і выцягнецца на шырокай мяккай пасьцелі. Пакуль яны пажывуць у кляштары, бо ж у маёнтку яшчэ трэба наводзіць парадак. Паразламалі, разбурылі ўсё, што можна. Вокны павыбівалі. Хутка яго розум пачалі займаць паўсядзённыя справы. І на душы, на дзіва, было пакойна, і зацішна.

Глава 25: Рыбак

- Напэўна, у дзяцінстве ты быў вельмі прыгожы, - вымавіла яна. Яны ляжалі ў ложку – як ён і марыў, выцягнуўшыся, і ён трымаў яе ў абдымках. Яе галоўка ляжала ў яго на плячы, вочкі хітра глядзелі на яго.

- Можа і так. Але ж зараз – ня дужа, я мяркую. Так, ці не? – ён усьміхнуўся, і крануў вуснамі яе лоб.

- Я таму і кажу, што зараз ты дужа прыгожы. А ў дзяцінстве быў, напэўна, проста як анёлак. Херувім. Яна прыкрыла вочы. Яе рука гладзіла яго грудзі – шырокія, гладкія. Апусьцілася да яго жывату, кранула цёмны цень.

- Ну да, чысты херувім. Ён агледзеў сябе. Толькі вось, валасамі парос, нажаль. Прама як чорт. Яна рассьмяялася.

- А што … Ён усьміхнуўся. Я нават у царкоўным хоры сьпяваў. Ведаеш, як я сьпяваю добра? Яна зьдзіўлена глянула на яго. – Не. А чаму … чаму ты ніколі не сьпяваў? – вымавіла яна.

- Сьпяваў, але ж тое было даўно. У дзяцінстве. Зараз мяне б у анёльскі хор ня прынялі. Быў тэнар, стаў бас. Але ж у дзяцінстве – так. Я ў Рыме нават быў. Мяне вызначылі з усіх хлопчыкаў, мы на вяртаньні папы Грыгорыя ў Рым сьпявалі.

Успаміны накрылі яго. Рым, вечны горад. Ён глядзіць на яго з вузкага вакенца карэты, у якой сядзіць яго маці – чорнавалосая, маладая. Так падобная на яе. Маленькі хлопчык – крыху больш за дзесяць гадоў – сядзіць насупраць. Яго хвалістыя чорныя валасы спадаюць на вузкія плечы, вялікія вочы пад чорнымі ўзьнятымі бровамі неадрыўна глядзяць на яе. Яна такая

прыгожая. На ёй – залатое плацьце і залаты абруч-дыядэма. Побач ля яе ног месьціцца служанка, і сабачка. На ім простае белае ільняное адзеньне – як загадана. Хлопчык высокі для свайго узросту: выцягнуўся за лета. На загарэлай шчаце чырванее ружовая драпіна. За яе ён ужо атрымаў ад маці. Бо ж трэба выглядаць прыстойна, а не як vagabondo. Ён жа ад зары да цёмна недзе прападае, і яго ўжо стаміліся шукаць па навакольлі. Ледзь злавілі, каб адвесьці ў Рым. Маці злавалася, ругалася – straccione, guappo, ragazzo di strada. Але ж ён на яе не злаваўся. Прыціскаўся да яе грудзей, клаў галаву на плячо. Ён ужо тады быў ростам высокі, хоць і худы, як шчэпка. Так яна казала. Цябе не злавіць, каб накарміць! Stechetto!

Яна была такая прыгожая, як Мадонна, выяву якой ён бачыў у адной з цэркваў. Не, значна прыгажэйшая. Яна была як сапраўдная Мадонна. І часам ён думаў, што ў яго, напэўна, не было бацькі, і той чалавек якім называў яго сынам, быў як Іосіф, а сапраўдным яго айцом быў Бог. Калі ён неяк запытаў малы ў маці, яна ня стала яго разупэўніваць, і проста пацалавала.

- Усе мы – дзеці Божыя, - вымавіла яна. І ён паверыў.

Карэта стучэла па камянях, хісталася, і на адным павароце ледзь не павалілася на бок. Яна спугалася, і ўскрыкнула. Ён кінуўся да яе. Хацеў яе выратаваць, сам ня ведаў, ад чага. Але ж ня выратаваў. У наступным годзе ў Фларэнцыю прыйшла чума, і яна памёрла. Ён жа быў у гэты час у Францыі, у кляштары. Весьнік саскочыў з каню, і абняў яго.

- Мігеле, тваей маці болей няма, - проста вымавіў ён. Яна цяпер у раі. І тады ён горка заплакаў, у апошні раз.

Раптам ён замаўчаў.

- Што з табой? Нешта ўспомніў? – яна заглянула яму ў вочы.

- Ты так падобная на яе. Ён прыціснуў яе да сябе крапчэй. - На маю маці. Нажаль, яна памёрла маладой. А можа, ёй бы не прынесла радасьці бачыць, якім я стаў. Бо ж яна хацела, каб я стаў кардыналам. Ня больш, ня меньш. Ён усьміхнуўся. А я стаў vagabondo. Але ж затое знайшоў цябе.

- Добра, што ты ня стаў кардыналам, - сур’ёзна вымавіла яна. – Бо ж яны павінныя саблюдаць цэлібат, і жаніцца ім нельга.

- Вой, не кажы. Ён усьміхнуўся. Ад іх цэлібату ў іх нешта часам адвальваецца. Прама на людзях.

- Як гэта – адвальваецца? – яна з жахам узьняла на яго вочы.

- Так. З-за няўстрыманасьці. І распуства. Бо ж Гасподзь запавёў – жаніцца трэба. Ці, калі не, то тады – цэлібат. А іньшае ж – грэх. Таму я лепш буду жанатым, чым кардыналам. На табе. Ён пацалаваў яе.

- Давай спаць, сонейка. Бо ж дужа я стаміўся. Ён агарнуў яе рукой, прыцягнуў да сябе, і адразу паснуў.

А ноччу ёй прысьніўся дзівосны сон. Яна стаяла на беразе вялікага, як мора, возера, празрыстая, блакітная вада ў якім зьлівалася з блакітам нябёсаў. Вакол возера паўставалі высокія горы - шэрыя, сухія. Ніякіх расьлінаў - ні травы, ні дрэваў на іх не было. Аднак тое былі прыгожыя, велічныя горы, нагадваючыя сівых старцаў у ільняных адзеньнях. Яны пакойна глядзелі на возера, па якім плыла лодка. Спачатку яна ўбачыла далёкі белы парус, а потым - набліжаючаеся па вазёрнай гладзі мокрае драўлянае цела. І ў лодке стаяў чалавек - упраўляўся зь вяслом, накіроўваючы лодку да берагу.

Яна захінула вочы рукой, і праз белае яркае сонца глядзела на

яе. Лодка падплыла, і чалавека ў ёй яна спазнала. Гэта быў ён - высокі, у белым ільняным адзеньні, нязвыклым, доўгім, у кашулі з кароткімі рукавамі, адкрываючымі плечы - загарэлыя, мускулістыя. Амаль чорныя ад сонца. Яго валасы, выгарэўшыя да залатой рыжыны, мокрыя ад солі і вады, віліся па плячах. Лодка цяжка рухалася, бо ў ёй было поўна рыбы. Чалавек падплыў да берагу, і судна цяжка паўстала, урэзаўшыся ў пясок. Яна увайшла ў ваду - саланаватую, чыстую. Яе барвовае ільнянае плацьце плёскалася ў вадзе, але ж яна гэтага не заўважала. Як зачараваная, яна падыйшла да яго. Ён выскачыў з лодкі, і зрабіў крок насустрач ёй.

Прама перад сабой яна бачыла яго ўсьміхаючыйся твар, смуглы, у мокрых брызгах, ў атачэньні чорных выгарэўшых пасмачак. Ён глядзеў на яе, прама ёй у вочы, і маршчынкі вакол яго вачэй нагадвалі прамені сонца. Яна дакранулася загарэлай тонкай рукой да яго твару, і адвяла ў бок валасы. Пацягнулася да яго вуснаў, і адчула на губах смак солі. Яго вусны былі мяккімі і пяшчотнымі, гарачымі. Моцныя рукі ахапілі яе, і прыцягнулі да сябе. Прыціскаючыся да яго шырокіх грудзей сваім тонкім целам, яна адчувала яго чысты пах - вады, солі, поту, і гарачага паўдзённага сонцу. Яе адзеньне сьпераду стала мокрым, і грудзямі яна адчувала прахалоду тканіны, і праз яе - гарачыню яго плоці.

Яго блізкасьць, пах, мора і сонца ап'янялі яе, яна проста раставала як сонечны прамень у яго вялікіх руках, сачылася, цякла як вада па яго грудзях, яго вялікаму целу.

- Глядзі, колькі налавіў! - ён з задавальненьнем паказаў ёй лодку. Шматкаляровыя рыбіны плёскаліся, прыгалі ў ёй, гулялі на сонцы, іх шалупень бліскацела як дыяманты у вадзяных брызгах.

- Дзе мы? - прашаптала яна.

- Мы - дома, каханая. Ціха вымавіў ён, і нахінуўся. Яна бачыла

яго вочы, зьзяючыя, нябёсныя, супраціў сваіх вачэй. Ён адкінуў яе галаву, і яго вусны зьліліся зь яе вуснамі.

І яна прачнулася.

Яго вусны адарваліся ад яе губ. Яны блукалі па яе целу, апусьціліся туды, дзе цёмны цень хаваў ружовую вільгаць, і яна адкінулася і выгнулася на падушцы, аддаючыся яго ласкам. І ізноў яго вусны ўзьнялся, і дакрануліся да яе грудзей. Ён прыціснуўся да іх тварам, і яна адчула яго губы, і ахапіла яго галаву рукамі.

А потым яны трымалі ў абдымках адно аднаго, і яна ціха прашаптала яму на вуха:

- Я бачыла сон, каханы. Мы былі ля возера. І ты быў рыбак.

Што б гэта значыла, любы мой?

- Я таксама бачыў яго, любоў мая, - ціха вымавіў ён. - Гэта - дом наш, куды мы сыйдзем, калі сконьчыцца наш час тут.

- Там так прыгожа, добра, - прашаптала яна. Я хачу туды зараз.

Марк ужо там. Ловіць рыбу сеткай ў вялікім возеры. І там яшчэ шмат каго. І ўсе яны чакаюць нас. На яе прыгожых вачах стаялі сьлёзы.

Ён ахапіў яе рукамі, і нічога ёй не сказаў. Праз яго да яе цякло, ахутвала суцяшэньне. Сьвет вакол быў блёклым, не рэальным. Толькі яго рукі, дыханьне і вусны, яго плоць былі рэальнымі. Ён палажыў галаву ёй на грудзі, і маўчаў. Яна гладзіла яго валасы, твар, плечы, адчуваючы яго дыханьне ля сваёй скуры, дакрананьне яго губ, ціхае, мяккае, як шоўк, і патрабавальнае,

ціснучае, і думала пра вялікае салёнае возера, горы і сонца. І жыцьцё адвечнае там, дзе няма ні болю, ні пакутаў. Жыцьцё адвечнае зь ім.

І ізноў ён увaходзіў у яе, глыбока рассоўваючы яе цела, дакранаючыся да самай глыбіні, адштурхваючы, прадзьвігаючыся ўсё далей ў яе ўлоньні, і яна выгіналася пад ім, прагна, аддаючыся яму поўнасьцю, яго салёнаму паху, рукам, усяму яго целу, валасам, кранаючым яе, плоці, разьдзіраючай яе ўсю, якую яна шчыльна ахоплівала. Гэта быў Йод, сярэдзіна і цэнтр, і правая і левая рука Бога, і жыцьцё, і каханьне, і міласьць, і пакараньне, і прабачэньне, і бясконцасьць, і ўсё зьлівалася ў ім і ўваходзіла ў яе, моцна, уладна. Жарсць яе ня ведала межаў, і ён таксама быў бязьмежным. Богам ісьціным, богам праўды, і любві і літасьці, і чалавекам, які зараз меў яе цела, запаўняў яе, быў цяжкім, грубым і пяшчотным, моцным і слабым, і самым каханым для яе.

- Каханы мой, шапталі яе вусны калі ён браў яе, і ў яго хрыплым ад жарсьці голасе яна чула песьню песьней, яго словы падштурхвалі яе, узьнімалі да нябёсаў, яго подых, яго вусны ля яе грудзей, яго плоць у ёй, яго слабасьць, чалавечая, і яго неверагодная сіла, вытокі якой былі ў яго слабасьці, і яго сэрца, біўшаеся ля яе грудзей, яго каханьне - усё гэта было сьвятым для яе.

Яе вусны кранали кожны кавалачак яго плоці, як і яго вусны ўбіралі яе ўсю, так, як галодны ўбірае апошнія крошкі хлеба, як той, хто смагне, прынікае да кропляў вады, яе цела было жыцьцём для яго, як і яго цела было прычашчэньнем для яе, і ён прычашчаўся яе грудзей, яе ўлоньня, яе скуры, валасоў, усяго яе цела і душы, якія зьліваліся зь ім, раствараліся ў ім, станавіліся ім, як і ён станавіўся ёю, адзіным зь яе целам і душой, напаўняючым і запаўняючым яе. Праз іх каханьне ім адкрывалася жыцьцё адвечнае, праз яго плоць яна спасьцігала Бога. Праз яе плоць ён узьнімаў яе да сябе, апускаючыся ў яе праз яго вялікую любоў.

На яе грудзях ён знаходзіў мір і спакой, калі яны ляжалі так, як зараз. Яго чорныя валасы разьмяталіся па яе белай скуры. Ён быў выпіты ёй, а яна - ім, і цяпер яны поўніліся адно адным так, што ня ведалі, дзе канчаюцца іх душы і пачынаюцца целы, і дзе яны разьдзяляюцца адно ад аднаго, бо яны былі адзіным каханьнем і адзіным агульным жыцьцём.

- Узяць цябе хачу, і браць цябе зноў і зноў, браць тваё улоньне, грудзі і вусны, увайсьці ў цябе, служыць у тваім храме, на тваім алтары, быць Богам, уваходзячым у цябе, Богам ля тваіх грудзей, жыцьцём у тваім улоньні, сонцам, саграваючым цябе, і сусьветам, абдымаючым цябе.

- Як і я, каханы мой, хачу быць хлебам тваім і вадою і віном, і целам, насычаючым цябе жыцьцем, і каханьнем, агортваючым цябе, і маці тваёй і нявестай, і царквой тваёй, дзе ты станеш і сьвятаром і Богам, і сынам і айцом і маім сусьветам...

Яна задыхалася пад ім, ад яго жарсьці і прагла яго і ён прагнуў яе, і ў цішыні задавальненьня і запаўненьня адно адным яны радаваліся, і поўніліся сваім каханьнем, спасьцігаючы адно аднаго, і жыцьцё і сусьвет вакол. Яго вочы зьзялі для яе праз цемру і яна была маці яго, на грудзях якой ён забываў аб усім, перараждаючыся, аднаўляючыся і напаўняючыся новай моцай.

Ён ляжаў ля яе грудзей, мякка кранаючы іх вуснамі.

- Не магу ад цябе адарвацца, - вымавіў ён, нахіляючыся над ёй. Ты салодкая, як мёд. Так бы і зьеў цябе. Ён ахапіў яе і прыціснуў, яго вусны блукалі па яе целу.

Яна выцягнулася аддаючыся яму. Ёй так добра было ляжаць у яго руках, адчуваць яго пах, яго густыя валасы, гладкую скуру, цяжар, вусы і бараду.

- Ты ведаеш, што Войцэх жэніцца? - раптам вымавіў ён. - І нас запрашаюць на вясельле.

- Як добра! - яна зьдзівілася. Але ж раней ніхто ня чуў і не казаў нічога такога.

- Так, ён скрытны. Міхась усьміхнуўся. Мо, баяўся што адмовяць. Бо ж яна маладая, ды ён ня бедны. Чаго баяцца. Ну а што пагуляў, дык гэта і добра. Цяпер ужо будзе спакойным. Ён усьміхнуўся.

- Маладая? А колькі ёй?

- Шаснаццаць будзе. Яна зьдзіўлена глянула на яго.

- Зусім дзіця!

- Ну дык і ён не стары. Міхась усьміхнуўся.

- А ты б за мяне пайшла? - раптам хітра вымавіў ён. - У шаснаццаць гадоў?

- Пайшла б. Яна ўсьміхнулася. За цябе б пайшла б.

- Не збаялася б старога мужа? Ён хітра глядзеў на яе.

Яна пакачала галавой.

- Не, не збаялася б. Ён нахінуўся і пацалаваў яе.

- Ну і малайчына. Разумнае дзяўчо.

Дарэчы, справаў сёньня шмат. І з атрутнікамі рабіць нешта трэба. І ў маёнтак заехаць. Раланд да цябе людзей прышле. Зь ім усе пытаньні вырашай, і з Юзафам. Ён паўстаў, апаласнуў

твар вадой з куўшыну, і хутка выйшаў.

- Я ў маёнтак, пачула яна. Пасьля абеду буду.

Але ж спачатку ён завітаў да Юзафа ў пакой. Той быў на месцы, сядзеў за сталом, і нешта пісаў.

- Слухай, схадзі ты да гэтай… Ганны. Ён прываліўся да прыталакі, і стаяў, падпіраючы дзьверы.

Юзаф адарваўся ад паперы, узьняў галаву.

- Ты ж наконт хрышчэньня зь ёй паразмаўляць хацеў. Можа, яна пагадзіцца. Канешне, пакараць яе, па-добраму, трэба б. Але ж неяк не магу я. Усё ж, памятаючы старыя заслугі … Шанец ёй, можа, даць?

- Я абавязкова паразмаўляю зь ёй, мосьць пане. І зраблю ўсё, што магу, каб праняць яе зацьвярдзелую ў граху душу. Юзаф устаў, і пахіліўся. Стаяў, і глядзеў на высокую постаць гаспадара ля прыталакі.

- Слухай, тады ідзі зараз. А я пакуль у маёнтак па справах зьезджу. Пасьля палудню зьвярнуся, і тады раскажаш, як размова прайшла.

Ён разьвярнуўся, і хутка выйшаў, пакрочыў уніз.

Юзаф задуменна крануў бараду. Хрышчэньне такой упартнай душы – ня дужа простая справа, але ж гэта будзе дасягненьнем, і вялікім зьмяшчэньнем балансу на бок сьвятла. Але ж ці прыйшоў да гэтага час?

Мінаваўшы доўгі калідор з паходнямі, Юзаф мяккім крокам прайшоў у вялікі падвал з выгнутай стольлю, зь якой на яго галаву раз-пораз капалі даволі буйныя кроплі. Падвал быў сыраваты, вільготны, і з гэтым трэба было нешта рабіць. Міхась загадаў прарыць хады, каб перанакіраваць русла некалькіх крыніц, працякаючых ля кляштару - старых, цякучых па вялікіх буйных камянях-парогах, на якіх яшчэ раз-пораз зьяўляліся шчодрыя паганскія трэбы. Варта некалькі разоў намагалася злавіць, але ж толькі разганяла шэрыя цені, якія шустра ўцякалі, і адразу хаваліся ў гушчары.

Змагацца з паганскімі звычаямі гаспадар загадаў строга, і за знойдзеную на камяні трэбу мог пакараць і да ланцугоў у тым жа сырым падвале, у якім зараз, скурчыўшыся на мокрай саломе, сядзела небарака-атрутніца.

Падгробшы пад сябе пук, на якім яна месьцілася ў сярэдзіне, далей ад сырой сьцяны, яна пахмура глядзела праз краты на маўклівага суворага рыцара, які стаяў, і, у сваю чаргу вывучаў поглядам яе.

Каплі з-пад столі раз-пораз падалі ўніз, і, нарэшце, асабліва буйная плюхнулася прама ёй на нос. Ганна злосна затрэсла галавой.

Вартаўнік ніяк не адрэагаваў, і ўсё так жа спакойна працягваў вывучаць яе позіркам.

- Што глядзіш, балван жалезны? Дурань! Вылупіў вочы, як на дзіва. Не надаела?

- Адвярніся. Мне зрабіць справы трэба.

- Чаго маўчыш, пень балотны?

Голас Ганны сарваўся амаль на парасячы віск.

- Малюся за тваю душу.

Нарэшце яна пачула яго голас - хрыплы, нізкі. Спакойны.

- За якую маю душу, дубіна! За сваю памаліся. Бо хутка ты зь ёй расстанешся. Мне ня доўга сядзець тут засталося. Я ведаю. Я ўсё ведаю, і што было, і што ёсьць, і што будзе.

Вартавы нічога не сказаў, і працягваў стаяць перад ёй, апусьціўшы погляд, які незаўважна адсочваў кожны яе рух.

Ганна пакруцілася, прысела, а потым узяла нешта з комам саломы, і, размахнуўшыся, наколькі дазваляў ланцуг, кінула ў краты перад ёй. Большасьць брызгаў адляцела на яе, але ж некалькі плёхнулася звонку, не даляцеўшы да ног вартавога.

- Божа, дай мне сілы і будзь літасьцівы, - прастагнаў у паўголаса той. - Не дазволь мне ўпасьць у грэх забойства гэтае асобы.

- Ага, загаварыў!

Ганна ўзрадвалася, прасьвятлела.

- Што, не падабаецца? Мне таксама не падабаецца. Вядро нясі! Сеньнік. Тады буду маўчаць. І кідацца ня буду.

Вартавы ўпарта склаў на грудзі рукі, і не рухануўся ні на крок.

- Цярпеньне. Толькі цярпеньне, замірэньне і любоў - гэтыя дабрачыннасьці упрыгожваюць хрысьціянскую душу найлепш за

золата і камяні.

За яго сьпіной вырас Юзаф, які бязгучна прайшоў у памяшканьне перад кратамі зь цемры тунелю.

Яго худая, невысокая постаць здавалася яшчэ меньшай і таньчэйшай супраціў рослага тэўтона, які спакойна працягваў разглядаць тое, што рабілася за кратамі. А рабілася там ня шмат. Паёрзаўшы па саломе, Ганна, нарэшце, супакоілася, і заціхла. Злажыла рукі на грудзях, і так жа злосна і пільна разглядала вартавога, як і ён яе, бо ж больш глядзець ёй, шчыра кажучы, было няма на што.

Але ж зьяўленьне Юзафа, здаецца, надала ёй новыя сілы.

- А, поп прыйшоў!

Яна ўзрадвалася, і падцягнула салому бліжэй да рашоткі.

- Сьхіляць будзеш? Не сьхілюся! - рашуча вымавіла яна, паказваючы з-за кратаў перапэцканы кулак.

- Во табе! З кулаку раптам застаўся адзіны палец, які важка пакачаўся перад тым, каб накіравацца да невысокай сухой фігуры.

Юзаф толькі пакачаў галавой.

- Я прыйшоў не сьхіляць вас, а пагаварыць, спадарыня. Яго голас быў спакойным - сухаватым, нягромкім. Словы падалі зь яго вуснаў, і быццам бы раставалі недзе ў бясконцай вышыні, губляючыся ў блакіце. Толькі бязгучнае рэха заставалася, нібы пасьля таго, як адзьвініць у вечары ці на золку апошні звон, і вакол настае цішыня. Надзіва, Ганна змоўкла. Яна зьдзіўлена

глядзела на сьвятара. Спадарыня – так яе яшчэ ніхто ў жыцьці не называў. Гэтае слова было адведзена для шляхетных кабетаў, а яна была простай асобай. Да таго ж, арыштанткай за кратамі. І, шчыра кажучы, вінаватай у страшэнным злачынстве. Што яна робіць злачынства, Ганна ведала. Але ж што яе схопяць – не. Гэта ніколі не прыходзіла ў яе галаву.

- Ну, гавары. Нарэшце яна, здаецца, супакоілася. Яна дазволіць яму высказацца, паслухае. А можа, ён нешта прапануе. Такое, ад чаго Ганна ня зможа адмовіцца. Альбо яна прапануе яму нешта, ад чаго ня зможа адмовіцца ён. Усялякае здараецца.

- Хто цябе прыслаў? – дадала яна нецярпліва.

- Я прыйшоў сам па сваёй уласнай волі, бо ж наведваць пакутуючыя душы для іх суцяшэньня – мой прамы абавязак.

- Мяне суцешыць, толькі калі гэтыя клятыя краты адчыняцца, і я выйду адсюль на вольнае паветра! Дагэтуль можаш мяне не чапаць, пакінь свае пропаведзі сабе і вашым халопам!

Яна ізноў пачала губляць вытрымку.

- Як вы лічыце, шаноўная, каб краты расчыніліся, ці ж дастаткова таго, што вы робіце тут ужо некалькі дзён?

Юзаф узьняў на яе блакітныя вочы ў густой сетцы маршчынак. Вумныя, вострыя.

- А што я раблю? – запытала яна, пасунуўшыся бліжэй да кратаў, і, нарэшце, схапілася за іх рукамі. Яе рукі былі бруднымі, валасы растрапаліся, вочы гарэлі шалёным бляскам. – Нічога! Я не раблю нічога, а мяне трымаюць тут, як якога-небудзь зьвяра на пацеху. Я нічога такога не зрабіла. Я толькі бутылёк сьвятой вады дала, з крыніцы, нагаворанай. Каб

ачысьціць месца. І ўсё! За гэтае мяне тут трымаюць? Калі адбудзецца суд? Ён мне суд абяцаў! Прылюдны! Я выскажуся, я да людзей зьвярнуся. Маю права. Без суда няможна караць! Нават хлопаў! А я не халопка, я вольная жыхарка, старога роду, паважанага.

- Канешне, суд будзе. Юзаф кіўнуў. І, хачу папярэдзіць, не на вашую карысьць. Бо ж у бутыльку была цыкута, і Васіль пацьвердзіў, што далі яму яе вы. Спадарыня.

Ізноў спадарыня. Але ж на гэты раз яе гэтае слова ня ўзрадвала.

- І што? Вы ўсё падмянілі, а Васіля катавалі. І гэтую байку выдумалі, каб народ зямлі пазбавіць. І волі. Веру сваю яму на шыю павесіць як хамут.

Будзе праізвол! Вы мяне прылюдна схапілі, сюды прывалаклі, нікому нічога не сказалі. Пра вас і так чуткі ходзяць, а вы яшчэ людзей хапаеце! Паважаных, такіх, як я. За мяне ведаеш, колькі народу паўстане? Толькі сьвісьні.

- Скажыце, чаму вы так упарта супраціўляецеся ісьцінай веры, якую нясе да вас сьвятая царква? Ці ж вы ня бачыце ўсе выгады для душы і цела, якія прыйшлі разам зь ёй? Адзінае, што нясе хрысьціянская вера, гэта Любоў. І зь любві і праз яе робяцца ўсе астатнія добрыя рэчы, якія лагічна выцякаюць з запавету палюбіць бліскага свайго як самога сябе. Мы спынілі чалавечыя і жывёльныя ахвяры. Пабудавалі школы і шпіталі. Адчынілі вам дзьверы ў вялікі сьвет праз адукацыю, навукі, мовы, на якіх размаўляюць найлепшыя і самыя вучоныя людзі на ўсёй зямлі. Новыя краіны, адкрытыя, ляжаць перад вамі. А гэта – гарговыя шляхі, неабмежаваныя вандроўкі, абарона і ахова ад іншаземцаў і ворагаў. Калі ўвесь сьвет стане хрысьціянскім, гэта адбудзецца паўсюдна. Перад Богам усе людзі – роўныя, і ён аднолькава любіць і малога, і вялікага, і караля, і селяніна. Хрысьціянскі Бог зраўноўвае ўсіх, і пры жыцьці, як любячых адзін аднаго братоў, і, асабліва - ў пасьмерці. Найбольш, гэта

адзіны Бог, які можа дараваць жыцьцё адвечнае, уваскрошаньне душы і целу. Болей ніхто ва ўсім сьвеце ня можа зьдзейсьніць тое, што можа хрысьціянскі Бог, Пан Езус, Айцец, Сын і Дух Сьвяты, адзіны і міласэрны. Таму якія разумныя прычыны могуць быць, каб так упарта змагацца зь верай, якая адна з'яўляецца ісіцінай, нясе толькі братэрскую любоў і адчыняе для вас дзьверы ў найбагацейшыя і самыя славутыя з краінаў? Да таго ж, тое, што вы супрацівіцеся Богу, не азначае, што ён ня мае над вамі ўлады. Супраціў, ці разам, у яго міласьці, вы заўсёды застаецеся ў сусьвеце, створаным Богам, і нікуды за яго межы вы ня выйдзеце. Усё тут падпарадкоўваецца яму і ўсталяваным ім законам – і ўзнагарода, якая ёсьць жыцьцё адвечнае, і пакараньне, якое ёсьць адвечнае пракляцьце душы, пакуль яна не даведаецца Бога, і ня прыме яго. Аднак у пекле даведацца пра Бога і спасьцігнуць яго, нажаль, немагчыма. Бо калі душа, адкрытая Богу, ня прыме яго тут, на зямлі, як жа ж яна зможа супрацівіцца цяжару граху, які абрушыцца на яе ў пекле, дзе мае месца суцэльнае адмаўленьне ад Боскай ласкі? Там пануюць такія сілы, якія ніколі не дазволяць душы ўзьняцца, бо ж яна будзе адвечна прыдаўлена іх цяжарам, як магільнай плітой, зварухнуць якую зь месца яна ніколі ня зможа, як ня будзе намагацца. Таму пакуты пекла ня маюць параўнаньня ні з чым, што магчыма на зямлі. Уявіце, што ў вас няма паветра, каб дыхаць, і на вас давіць агромная цяжкая пліта, і пры гэтым жжэ гарачыня, мацнейшая за самае моцнае полымя. Вы прагнеце выйсьці, удыхнуць воздуху, ськівіць гэты цяжар, і вырвацца з вагню, але ж гэтае не магчыма, і чым больш вы намагаецеся, тым больш пакутуеце. І гэта працягваецца адвечнасьць. Ты можаш ўявіць сабе пекла, Ганна?

Юзаф пільна глядзеў на яе, не адводзячы вачэй. Раптам Ганьне здалося, што яе зацягвае ў іх ясны блакіт, як у нябёсную вышыню, зь якой яна раптам абрынулася туды, у полымя, якое Юзаф толькі што так яскрава апісаў. Яна патрэсла галавой. Чараўніцтва! І больш – нічога. Ён такі ж каўдун, як і гэты, якога Нікіфар адкінуў за здраду. А зь ёй такія штукі ня пройдуць.

- Няма ніякага пекла. І Бога вашага няма. Ёсьць толькі нашыя старыя багі – Род, Велес, Пярун, Макош і іньшыя. І яшчэ шмат

каго. Вось яны – ёсьць. Я іх асабіста ведаю, і яны мне дапамагаюць. Яны – моцныя. А тое, што ты кажаш – лухта. І пекла тваё – лухта. Я да продкаў пайду. У адвечныя лясы. Буду там каралевай. Яны мяне ўжо чакаюць. Толькі ў мяне тут справы засталіся. А калі пакараеце, памятайце - не знасіць вам галавы. Увесь край уздымецца! Усе супраціў вас пойдуць. За мяне, за маю зьнявагу! Я – патомная жрыца! Велесава дачка!

- Ага. І Пярунава жонка. Раптам за сьпіной Юзафа раздаліся цяжкія крокі, і ў пакой зайшоў Міхась. Абыйшоў сьвятара, і стаў перад кратамі.

- Усё сказала? Каралева. Толькі карона згубілася. Хочаш у лес – пойдзеш у лес. Хочаш у пекла – міласьці прашу. Надаела ты мне тут горш за горкую рэдзьку. Пасадзіце яе ў мех. Ён павярнуўся да вартавога. – Прама зараз. І завяжыце добра. А потым адвязіце гэтую пачвару. Тут ён падыйшоў да вартавога, і нешта ціха вымавіў яму, каб Ганна ня чула.

- Куды вы мяне павязеце? – Ганна захвалявалася, бо ж від Міхася нічога добрага не абяцаў.

- Там даведаешся. Пайшлі, Юзаф. На вольнае паветра. Бо тут дыхаць няма чым – як у тым пекле з чарцямі. Раптам ён павярнуўся да Ганны, і яго твар асьвяціла ўсьмешка. Даволі злавесная, як паказалася ёй.

- Пракоцішся па-каралеўскі, - паабяцаў ён. З гонарам. З каравулам. Мы цябе ўшануем так, што доўга давольная будзеш.

- Што вы яму загадалі, шаноўны пан? Магу я пацікавіцца? – Юзаф зацікаўлена глянуў на Міхася, які выглядаў вясёлым і адпачыўшым у параўнаньні зь мінулым вечарам.

- Можаш. Павязуць яе ў меху ў смале і пер’і, і выкініць на

кірмашы. Ну, смалы ня шмат. Так, для астрасткі. І хай ідзе, куды хоча. Ня пойдзе, бізунамі пагоняць. Надакучыла яна мне, і ўсім. А адтуль мае людзі прасочаць за ёй, куды яна накіруецца. Варта па ўсім навакольлі стаіць. Нікуды яна не ўцячэ.

Цікава мне, куды яна пойдзе, хто да яе прыйдзе. Бо ж трымаць яе тут – так мы нічога не даб’емся, і толькі час прамарнуем.

- Дарэчы, як, удалося яе сьхіліць да прыняцьця сьвятога крыжу? – пацікавіўся ён.

Юзаф адмоўна пакачаў галавой. – Нажаль, мосьць пан, гэтая душа моцна закасьнелая ў граху. Яна глухая і к словам любві, і к пагрозам.

- Вось і я пра тое кажу, - кіўнуў Міхась. – Для такіх у мяне ёсьць свае метады. Хай ідзе. Яна нам значна больш пользы прынясе на волі. А ахрысьціцца ў яе шанец быў, і не аднойчы. Колькі ж можна прапаноўваць? Да таго ж, калі яна зараз пагадзіцца, то мы яе ахрысьцім. Прама тут. Давай праверым.

Ён разьвярнуўся, і яны прайшлі па калідору да вязьніцы. Міхась спыніўся перад кратамі. Ганна яго не чакала, утаропіла вочы.

- Забыў нешта? – суха кінула яна.

- Хрысьціцца будзеш? Апошні шанец табе даю, каб па-чалавечы адсюль выйсьці. Міхась прама глядзеў на яе, працінаў вачыма.

- Ня буду. Каціся ты… адкуль прыйшоў. Ганна адвярнулася, і зрабіла выгляд, што хоча нахінуцца і задраць плацьце.

Юзаф закрыў твар рукамі. Каравульны між волі зарагатаў. Міхась крута разьвярнуўся, і махнуў рукой.

- У мех яе, - толькі і сказаў. – Пайшлі, Юзаф. Ня кожнага можна праняць словам. Нажаль.

Глава 26: Вясельле

- Жонка маладая павінна быць. Ён усьміхнуўся.

Але ж надта маладую не бяры - намаешся, пакуль яна ў розум войдзе. Лепей гадоў семнаццаць, не маладзей.

- Кацярыне шаснаццаць. Будзе. І тады я зь ёй ажанюся. Я ее яшчэ два гады таму заручыў. Але ж пакуль тое-сёе, справы. Ды і я ж не стары. Як ты.

Войцэх зарагатаў.

- Мне яшчэ сарака гадоў няма.

- Будзе ў наступным годзе. Міхась усьміхнуўся.

- А табе на дзясятак болей. А жонцы тваёй колькі? Дзевятнаццаць?

Дваццаць. Дваццаць адзін пасьля калядаў.

- Ды яна ж на трыццаць гадоў маладзейшая, чым ты. А ты мяне яшчэ вучыш.

- Ну, добра, ня буду вучыць. Міхась ляснуў Войцэха па плячы. - Толькі глядзі, каб яна ад цябе праз тыдзень ня зьбегла. Ты ж прывык з распуснымі кабетамі час бавіць, усех удоў у навакольлі абыйшоў. А з маладой па-іньшаму трэба.

Ты ж ня ведаеш, як.

- А ты мяне навучыш. Войцех усьміхнуўся. Давай расказвай.

- Ага. І паказвай. Міхась зарагатаў. Яшчэ чаго.

- Зьбегне твая жонка. Абавязкова. Да мяне.

Ён піхнуў Войцэха ў бок. Той злосна глянуў на яго з-пад броваў.

- За такія жарты, хоць ты і сябар... ён крутануў даўгаваты сьветлы вус.

- Да мяне ў кляштар. А ты што падумаў? Міхася душыў рогат.

Я ж жанаты, і не такі распусьнік, як ты. І як ты мяне лічыш.

- У кляштар я яе не пушчу. Ды тым болей да цябе. Войцэх таксама зарагатаў, і ўзьняў кубак.

- Ну, за вясельле! - прапанаваў Міхась. Каб вам жылося доўга і шчасьліва. І яны стукнуліся срэбнымі чаркамі.

Вясельле адбылося шумным, багатым. Сямья Кацярыны была ня надта знатная, але ж заможная, і за дачку добры пасаг давалі. Парадніцца з родам Пржынскіх ім хацелася, бо ж род той быў вядомы з даўніх часоў, і яны прынялі сватаўство маладога рыцара ахвотна і радасна. Тое, што рыцар быў крыху праматаўшыся, іх ня дужа цікавіла, ды на чуткі, якія раз-пораз даходзілі ў тутэйшую глуш з Варшавы, яны не зьвярталі ўвагі . Бо ж і ў Варшаве, і ў Гнёзна, і ў Кракаве і яшчэ шмат дзе гэтага рыцара ведалі і ў найлепшым, і найгоршым сэньсе. Найлепшым - з боку яго ваярскае доблесьці і бяззаганнае годнасьці, закрануць якую было дужа небясьпечна, чаму прыкладаў было ня мала. А вось пра найгоршае неяк больш перадавалі з вуха да вуха, бо ж у голас аб такім распавядаць было неяк сорамна.

Казалі, што пабіўся ён зь нейкім панам з-за яго жонкі, і так гэтага пана адхадзіў ды зьнявечыў, што той ледзь не памёр у нядоўгім часе. Каб памёр, дык справы зусім былі б для жаніха дрэнныя, а так яго толькі часова далей адаслалі, у глуш літоўскую, у паганскія лясы, ды ён тут неяк нечакана прыжыўся, і жыў зусім ня блага. Нават справай заняўся, паляваньні вялікія ладзіў, і бортнікаў завёў, ды праз гэта і грошы набыў немалыя.

Таму на плёткі радзіма нявесты вочы закрывала, бо ж жаніх заможны і вядомага роду, а што ім было яшчэ трэба.

Нявеста таксама ня надта плакала, тое ёй было дужа цікава, і замуж даўно хацелася. А жаніх быў відны, ды і яна таксама. Кацярына дзяўчынай была зграбнай, росту не вялікага, але ж ладная, з доўгай русай касой і блакітнымі вачыма, ды расквітнеўшая не па ўзросту. Ёй бы ўжо і гадоў васемнаццаць можна было даць, і хлопцы на яе даўно заглядваліся, як і яна на іх. Аднак строгія бацькі ёй бавіць марна час не дазвалялі, таму ўсё больш сядзела яна за шыцьцём і ўздыхала, гледзячы ў акенца, за якім прывабна зьзяла сонейка і шапацелі густыя шапкі яблыневага саду. І вось - зьдзейсьнілася яе мара, нечакана прысватаўся кавалер. Ды які! Казалі, з самой Варшавы прыехаў, а там жа ж і каралеўскі двор, і балі, і рыцары самыя прыгожыя ў краі. Плёткі ў тую пару да яе не даходзілі - бацькі берагглі дзявочыя вушы, ды і, шчыра кажучы, не многа яна б і зразумела. Толькі і ведала, што - сусед, жыве недзе не далёка, за лесам з курганамі, у тым баку, дзе стаіць Чорны замак і маёнтак, калісьці закінуты, што гаспадар аднавіў. А гаспадар таго замку і маёнтку сам чорны, тварам цёмны, не такі, як тутэйшыя, і высокі, на галаву вышэй за астатніх. І грошаў у яго шмат, проста й ня зьлічыш, і рэчаў усялякіх дзіўных, ды і сам ён нейкі дзіўны, і баяры яго, ці, як цяпер кажуць - шляхта, ваяры на яго службе. Гавораць яны не па-нашаму, апранаюцца ў аддзеньне з крыжамі, і людзі кажуць, ці то праўда, ці не, што ўсе яны - нячыстыя духі, на яго службу зь пекла прызваныя. Хоць і ў Бога ён верыць, і царкву пабудаваў, аднак не такую, як тут ад вякоў будавалі. І купалоў на ёй няма, і абразоў унутры, толькі крыж вялікі, ды выявы на сьцянах - але ж не такія, на

якія моляцца, а быццам бы жывыя, глядзяць на цябе неадрыўна, а ў маці боскай сьляза капае.

Маці Боскую ён са сваёй жонкі маляваў, прама там, у царкве. Прывёз аднекуль мастака - такога ж чорнага, але ж вясёлага. Гэты мастак і яе, Кацярыну, маляваў, і ружу ёй вялікую падарыў зь лентай, тая ружа ў ёй і дасюль у псалтыры ляжыць, а ленту яна ў касу па сьвятах павязвала, бо ж тая шаўковая ды чырвоная, такіх вакол ніхто і ня бачыў.

Гаспадыню ж замку яна не сустракала, ды плёткі хадзілі, што яна прыгожая, як ясны дзень, валасы чорныя, як цёмная ноч, і нікуды ня ходзіць, ні на сьвяты, ні на танцы ды гулянкі. Толькі ў маёнтку сядзіць, гаспадаркай займаецца, ды ў сабор езьдзіць на вялікім белым кані. Альбо кніжкі чытае ці вышывае. А кніжак у іх дужа шмат, напэўна як ва ўсім сьвеце.

Адзеньне ў яе дзіўнае, з тканінаў, якіх у іх краі не знайсьці, і ўпрыгожваньні такія, што як уся іх гаспадарка з гаспадарамі і хлопамі каштуюць. І Войцэх да іх калі-некалі завітваў, людзі казалі, і паляваньні ладзіў гэнаму Міхасю, і нават у бойках удзельнічаў два разы, і дужа ўдала, ды той зь ім шчодра разьлічыўся. Таму, калі яна даведалася, што на вясельлі сам пан з маёнтку з жонкай будзе, то і спугалася, і ўзрадвалася. Бо ж хацелася тое дзіва пабачыць.

Да вясельля жаніх ёй падарункі прывёз - і тканіну на плацьце, і ўбор - на галаву, і на шыю. А гаспа з маёнтку манашку прыслала, дужа ўмелую, лоўкую, каб тая ёй па высокай модзе сукню дапамагла пашыць, як там, адкуль тканіна, носяць.

Сукенка атрымалася такая, што ўсе толькі вохнулі – у колер срэбра, так і зьзяе, як ясны месяц на небе. Фасон зрабілі сьціплы – верх закрыты, рукавы доўгія, каб жаніху цікавей было.

Таму ўсё прайшло без затрымак і найлепшым чынам.

Жаніх зь сябрамі і сваякамі маладую забраў, і ў сабор павёз – у той самы, які ў лесе схаваны. Там дужа прыгожа апынулася – сьцены белыя, ажно зьзяюць, вокны каляровыя, і крыж на сьцяне як жывы – аж жудасна. І выявы вісяць такія, пра якія людзі казалі. Толькі яна іх ня дужа разбачыла, бо з-пад вэлюму больш уніз глядзела. Баялася. А вось гаспадарку таго маёнтку разбачыла добра. Тая адразу ў сабор прыйшла, і наперадзе стала, у баку ад усіх, а побач – слуга, прыгожы, чарнявы, высокі, кошык ружаў трымае. Такія кветкі, напэўна, толькі ў раі растуць.

Гаспадыня і сапраўды была прыгожая – сама як кветка, плацьце ружовае, аж блішчыць, тканіны шмат, хвост ззаду доўгі, выраз нізкі, прама ўсё у ім бачна, валасы чорныя, косы густыя, як карона, і абруч залаты з камянямі, і высокая, вышэй за яе, але ўсё ж гаспадару па плячо.

Гэтыя кветкі яны ім пад ногі разбрасалі – прыгожа адбылося, і яшчэ пялёсткамі пасыпалі зьверху, а потым галубоў выпусьцілі – ручных, белых. Яны маладым потым на плечы паселі – вучоныя. Народ толькі дзіву даваўся ды рты разяваў. А сьпявалі ў саборы як – аж сэрца заходзілася. Сьвятар усё добра казаў, і зразумела. І пра жыццё, і пра Бога, і пра абавязкі, і каб кахалі адно аднаго. Потым памаліўся на простай мове, па-польску, і на незнаёмай таксама. А потым да жаніха паехалі, дзе ўжо вясельны стол зладзілі.

Пасьля ж застольля адбыліся, як водзіцца, пакладзіны. Для гэтай адказнай справы пасьцялілі ў асобным пакоі, новым, убраным. Народ хацеў, каб прылюдна, каб шлюб засьведчыць. Але ж жаніх не пагадзіўся, усех выставіў, і дзьверы зачыніў. Недавольныя, канешне ж, былі, але ж што рабіць – жаніх сказаў, у Варшаве ня прынята, так болей ня робяць, чакаюць звонку. Таму прыйшлося чакаць, і не адну чарку ўзьняць за здароўе маладых. Аднак дачакаліся – пакой адчыніўся, і жаніх

прастыню вынес. Сарваў калінку.

За сумленную нявесту яшчэ і золата насыпаў, і так вузлом бацькам прастыню і аддаў. З манетамі.

Тыя дужа ўзрадваліся – бо ж на пасаг патраціліся добра. Пасьля гэтага гуляць працягнулі, і ўжо ніхто і ня памятаваў, калі тое вясельле пачалося. Але ж праз тыдзень неяк ачунялі, і па дамам раз’ехаліся, а каго і разьвезьлі ды разьнесьлі. І пачалі маладыя жыць сваім уласным, асобным жыцьцём, гаспадаркай займаццца ды па гасьцям раз’язжаць. І да Войцэхава сябра наведваліся часта – бо ж Кацярына была ахвочая да розных цікавасьцей, што ў маёнтку меліся, жаночых цацак ды мазак, і розных прыгожых рэчаў. Аранжарэі ды рэдкіх птушак яна ніколі ня бачыла, а расказы пра дзівосныя краіны магла слухаць проста бясконца, бо ж нідзе, акрамя кірмашу ды лесу, і не была.

Глава 27: Другая спроба

Але ж больш чым прыгожыя рэчы, кнігі ды аранжарэя Кацярыну цікавілі самі гаспадары. Яны яе і вабілі, і адштурхвалі, усё разам. Асабліва баялася яна гаспадара - сама ня ведала, чаму, але ж проста да дрыжыкаў. Калі бачыла яго высокую цёмную постаць, то абмірала, дзервянела, нерухомела. Калі б ён зьвярнуўся да яе зь нейкім пытаньнем, яна, напэўна б, памёрла ад жаху і сораму. Ад жаху, прычыны якога яна ня ведала, а з сорамам усё было проста - ён нешта скажа, а яна нічога не зразумее, і ня зможа адказаць. Ці проста паглядзіць на яе сваімі цёмнымі вачыма з-пад прамых чорных броваў, і адразу ўбачыць усю яе - і душу і цела. Прачытае, як адкрытую кнігу, з тых, малюнкі ў якіх яна разглядала разам з гаспадыняй. Вось гаспадыні яна не баялася. Тая была добрая, голас ціхі, спакойны, вочы вялікія, і крыху сумныя, а чорныя косы на белых плячах - як цяжкія зьмеі. Такіх валасоў, чорных, як ноч, Кацярына ніколі ні ў кога ня бачыла.

Гаспадыня і чытаць умела, і маляваць такія ж прыгожыя малюнкі, як і ў кнігах былі, і нават прыгажэйшыя. Часам Кацярыне здавалася, што намаляваныя ёй людзі - жывыя, а кветкі качаюць галоўкамі ды варушаць пялёсткамі ад ветру.

Яна і Кацярыну вучыла маляваць, і тая старанна вадзіла пэндзлікам па жаўтаватым аркушы паперы, выводзячы фарбамі адмысловыя загагуліны. Іньшае пакуль не атрымоўвалася, але ж Летыцыя казала, што ня ўсё адразу. І чытаць яна яе вучыла, ды асілілі толькі Pater Noster, і як імя пісаць.

Ды і тое для яе і яе сваякоў было зашмат. Калі яна завітвала да сваіх бацькоў і хвалілася набытымі ведамі ды ўменьнямі, тыя толькі галовамі качалі:

- Распуста! Навошта ўсё гэта трэба?

А калі пра гаспадыню даведаліся, што яна можа ня толькі імя, але ж і цэлыя лісты пісаць, ды гаспадарку лічыць ня горш за эканома, ды яшчэ і людзей як жывых малюе, то адразу вырашылі, што яна абавязкова павінна быць ведзьмай, і ўсе плёткі ды чуткі, што вакол маёнтка ходзяць - чыстая праўда. Але ж хадзіць Кацярыне туды забараніць не маглі, бо ж пан быў багаты, заможны, і Войцэхаў сябар. Толькі глядзець ёй у абодзьвы вокі загадалі - каб ня сапсавалі чорныя гаспадары іх любую кветачку. Асабліва ж перасьцярагала яе маці наконт вядзьмаркі.

Казала:

- Глядзі, каб гэтая жыдоўка тваю маладосьць і прыгажосьць не пакрала, здароўе не забрала. Бо ж тое вядома, хто такі чорны, то і благі на вока. А яна да таго ж чужынка, і ведае тое, што жанчыне ня трэба, і выглядае, і гаворыць не па-нашаму.

Кацярына галавой ківала, але ж у маёнтак езьдзіць не пераставала, ды і муж яе таксама туды наведваўся па розных справах.

Так і сёньня адбылося. Яны разам у маёнтак паехалі, дзе яна з гаспадыняй час бавіла, пакуль муж з гаспадаром па сваіх справах пайшлі, зь дзіцём гуляла, і ўсялякімі жаночымі справамі займалася. Кацярына толькі вохала, калі гаспадыня ёй свае суквні і ўпрыгожваньні паказвала. А росту панна была ня нізкага, ды не такая высокая, як Кацярыне спачатку здалося. Росту ёй надаваў абутак, у тутэйшых месцах не вядомы. Гаспадыня казала назву - pianelle, у Венецыі ў такіх усе шляхетныя панны ходзяць, і гэтыя зусім не высокія, а ёсьць вышэй і ў некалькі разоў. А ходзяць у іх толькі са слугамі пад рукі самыя знатныя асобы.

Кацярына паспрабавала надзець - ня тое што ісьці, стаяць не змагла, войкнула і ледзь ня ўпала, добра што слуга падхапіў - малады, зграбны, сказаў - завуць Іеранім. Ён Кацярыне дужа спадабаўся, чарнявы, але ж ня надта, валасы буйнымі кольцамі, на сонцы золатам блішчаць, скура сьветлая, твар румяны, плечы шырокія, і малады, крыху старэйшы за яе, можа як гаспадыня ўзростам.

Так яны час бавілі, і дзень хутка прайшоў. Вечар наступіў, пачало зьмяркацца.

І калі ўжо быў час дамоў зьбірацца, раптам Войцэх зьявіўся, і сказаў, што яму з гаспадаром некуды ад'ехаць трэба. Яна ж хай не турбуецца, і едзе дамоў адна ў павозцы, а гаспадар зь ёй слугу адправіць. Таго, што да іх быў прыстаўлены, і Кацярыну лавіў, калі яна з туфляў ледзь ня ўпала.

І вось уладкавалася яна ў павозку, на падушкі, сукенку разлажыла новую, якую панна падарыла, а слуга на козлах сеў побач з фурманам, і паехалі яны праз цёмны лес да поле, за якім ляжаў Войцэхаў маёнтак. Вечар стаяў ціхі, лагодны, птушкі сьпявалі. Кацярына па старанах глядзела, елкі лічыла, ды на аблучок паглядвала, дзе малады слуга сядзеў, а той паварочваўся, усьміхаўся, ды байкі розныя распавядаў - як яны з панам на паляваньні хадзілі, і тут ваўкоў душылі, вунь там - ласей здабывалі, а вунь там - зубра забілі. І быў ён вялікі, як гара, і злосны, як чорт, толькі што агнём з носу ня пыхаў. Ніхто яго ўзяць ня мог, пакуль пан яго мячом не забіў. А так бы была бяда, бо ж зьвер гэты дужа люты, і калі разьюшаны, шмат шкоды нарабіць можа.

- А што пан твой, дужа моцны? - запытала яна, бо ж даведацца больш пра дзіўнага пана ёй надта цікава было.

- Ой, дужы. Іеранім галавой махнуў, толькі чорныя кудры зайгралі, а ў Кацярыны раптам сэрца ўпала.

- І дужы, і сьмелы. І ведае ўсё, чаго не кранi. Але ж справядлівы. Ніколі за ніштo не пакарае, ды калі пакарае, то лепш ужо наперад памерці. За правіннасьць і нястачу, асабліва за нядбайнасьць, распусту ды лень спрашвае строга. Сем скураў здымае.

Кацярына толькі вачыма мірганула, ды рот адкрыла, і закрыла.

Але ж потым сабралася з духам, і наступнае пытаньне задала, якое даўно ўжо запытать хацела, але ж не рашалася.

- А праўда, Іеранім, што гаспадар твой з чортам знаецца? І што пад саборам - пекла, а ўсе ваяры - мёртвыя, не жывыя? - раптам запытала яна, і сама спугалася.

Тут зусім цёмна і ціха стала, нават сьпеваў птушыных стала нячутна. А праз павозку паласа туману працягнулася, быццам саванам белым іх накрыўшы. Ды хутка прайшло ўсё. І салаўі ізноў засьпявалі, як нічога і не было.

Іеранім жа на хаду да яе павярнуўся, твар белы, вочы чорныя, як вазёры, бровы як собаль, такі прыгожы, што аж жудасна, і кажа ёй зь ціхай вусьмешкай:

- Няпраўда гэта ўсё, панначка. Нікому ня верце, лухту людзі кажуць, бо ж глупыя. А пан мой - чалавек вялікае душы, такіх і ў сьвеце мала.

Толькі ён гэта сказаў, раптам коні заіржэлі, і на дыбкі ўзьняліся. Ледзь яна з вазку ня выпала, каб Іеранім не саскочыў, ды яе не падхапіў. Так яна ў яго на шыі і павісла, ледзь жывая ад страху. І толькі фурман каней супакоіў, як яны голас пачулі, і цень пры дарозе ўбачылі - невысокі, але ж вялікі, шыракаваты.

І голас кабеты, не старой і не маладой, сялянкі.

- Мілыя мае дзеткі, падмажыце дзеля Хрыста Пана Бога, не пакіньце старую адну ў лесе прападаць!

Яны толькі пераглянуцца пасьпелі, як да іх з туману жанчына выкацілася. Росту не вялікая, шырокая, адзеньне простае, сялянскае, на галаве намітка, на кашулю панёва апранута, на плячах - ірваны кажушок. У руках нейкая торбачка.

Стаіць сьціпла, глядзіць нясьмела, паноў баіцца. Але ж цёмна ў лесе, страшна. Мутарна. Ваўкі ходзяць, лешы галінамі трашчыць. Вось яна і асьмялела. Не бавіць жа ноч у лесе сярод зьвяроў. А дамоў жа трапіць неяк трэба. Ды ісьці амаль тры вярсты, а ногі старыя, бальныя.

Так яна ўсё ім распавяла, і аж сама заплакала, а Кацярына - горш за яе. Бо ж яшчэ і спугалася, ад жаху ды зь нечаканасьці.

Іеранім толькі галавой махнуў. Нешта тут ня тое, ды вось што?

Але ж пагадзіліся. Узялі. Пасела старая ў вазку ў Кацярыны ў нагах, сьціпла, ціхенька. Хата яе была на ўскрайку вёскі, за лесам, туды даехаць якіх паўгадзіны было. Ужо і сьцямнела добра, вазьніца песьню запеў нейкую сумную, а Іеранім носам торкаць стаў, ды і задрамаў нечакана. Стаміўся за дзень, паннаў абслугоўваючы.

І тут старая ўзьняла на Кацярыну твар - а ён не стары - так, жанчына, сталая, але ж не сівая. Вочы вострыя, пранізьлівыя - так і жгуць. Аж у грудзях моташна, на сэрцы цяжка. Глядзіць Кацярына на яе, вачэй адвесьці ня можа. А жанчына тая і кажа:

- Слухай мяне, дачка. За ласку тваю хачу цябе аддзякваць. Бо ж ты мяне, старую кабету, выратавала, у вазок свой панскі

пасадзіла. Таму будзе цябе ўзнагарода. Не малая, не вялікая, ды ў самы раз. Каб ты мяне помніла, не забывала.

Ты ж хацела пра пана даведацца, і пра панну таксама. Ды гэты іх чалавек, слуга, нічога табе не распавёў. Ён і ня скажа, а я раскажу.

Бо ж слуга гэты чорт, а пан - сам д'ябал, чараўнік такі, якіх у сьвеце няма, і кіруе ён самім пеклам. А ваяры ўсе яго - мерцьвякі. Ён іх з таго сьвету выцягнуў, сабе на службу. А панна яго - мёртвая, пахаваная. У яе і магіла ёсьць, дзе яна па начах сьпіць, і дзіця тое, зь кім ты гуляла - бес.

Зьнярухомела Кацярына, паварушыцца ня можа, быццам ланцугамі скаваная, ды сама ляжыць у труне ў той магіле.

А кабета далей кажа:

- Ты, дзіцятка, калі дамоў прыедзеш, яму, слуге гэтаму, нічога не кажы, што я распавяла. І ня бойся яго, ён табе нічога ня зробіць, бо ж ты ім яшчэ патрэбная. Я табе вузельчык дам, там бутылачка. Ты, калі сам насам з паннай застанешся, ёй ціхенька ў віно падлі, яна выпье, і чары яе адпусьцяць. І адразу яна мёртвая зваліцца, як была. А ты бягі з таго дому, як мага хутчэй, і назад не глядзі. Толькі бутылёк за сьпіну кінь. І тады станеш нябачная, і ніхто цябе не заўважыць.

А пан калі да сваёй мёртвай жонкі дакранецца, то адразу камнем стане. Запомніла?

Глядзі, вузельчык не згубі. У ім уся сіла. Толькі мужу нічога не кажы. Як чары спадуць, то ён пра маёнтак гэты кляты забудзе. Бо ж ён, мілая ты мая, туды ня толькі да пана езьдзе. Ён да панны завітвае, ды час зь ёй бавіць. А пан ім не перашкаджае. Бо ж нічога і сам ня ведае. Зачаравала мярцьвячка твайго

Войцэха. А на цябе чорт вока паклаў, і хутка яны цябе зацягнуць у пекла, калі ня зробіш тое, што я кажу.

Тут ужо і вёска паказалася, і кабета з вазку скокнула, як маладая. І раптам пабегла, хутка, быццам бы за ёй чэрці гналіся.

А Кацярына сядзіць ні жывая ні мёртвая, толькі вузельчык той у руках сьціскvae.

Тут яны да маёнтка Войцэхава павярнулі, Іеранім прачнуўся. Ля ганку з вазку яе зьняў, ручку пацалаваў, і кажа, прама ў вочы глядзячы:

- Было б добра, пані Кацярына, каб вы да нас заўтра ізноў завіталі. Гаспадыня будзе рада, а паны толькі к вечару зьвернуцца. Муж ваш са старым панам. Яны да купцоў паехалі, карабель сустракаць. І шмат чаго прывязуць цікавага. Вы сабе што трэба возьміце, і разам дамоў і паедзеце.

Я ж вас заўтра з ранку тут чакаць буду.

Сказаў так, пахіліўся, у вазок скокнуў, і зьнік, як не было. Кацярына ж ад страху нічога не сказала, ледзь да ложку дайшла. Паўночы малілася, а потым паснула, сама ня ведала як. Калі ж прачнулася, то сонца было высока, і вазок ля ганку стаяў, з гэтым чортам-слугой прыгожым, які яшчэ больш, здаецца, за ноч пахарашэў. І жупан чырвоны апрануў, і шапку новую, і боты начысьціў.

Пасела Кацярына ў вазок, ні жывая ні мёртвая, вузельчык пад хусткай схавала. І паехалі яны па дарозе праз поле і лес, збоч клятага сабору да чароўнага маёнтку. Толькі пад'ехалі, глядзіць Кацярына - а на двары сам пан стаіць, іх сустракае. Высокі, чорны, у простай кашулі ды камізэльке, апрануты па-

дамашняму. Нібыта нікуды і ня езьдзіў.

І проста адразу да вазку накіроўваецца.

- Прывітаньне, даражэнькая, - кажа, і ў вусы ўсьміхаецца.

- Чаго прыкаціла зранку, мужа не дачакалася? Сумна стала? Ці можа ты мне што распавесьці хочаш?

Падыйшоў, руку ёй працягвае, з вазку зьняць. Твар сьветлы, гасьцінны. Вочы хітрыя. І зусім на д'ябла не пахож.

Тут Кацярына нечакана і заплакала ўголас. Нават для самое сябе. Вузельчык з-пад хусткі яму працягнула, і ва ўсім прызналася, як на духу. І атручваць яна нікога не зьбіралася, кажа, а адразу хацела тую атруту аддаць, і паньне распавесьці. А ўчора збаялася. Ды чаго, сама ня ведае.

Глава 28: Чалавек

А раней адбылося вось што:

Іеранім ня ўбег у пакой – уляцеў. Запыханы, валасы назад, спыніўся, і глядзіць ашалела. Стаў сталбом. Летыцыя аж ускочыла, Міхась разьвярнуўся – бо ж працаваў за сталом, складаў лічбы.

- Што здарылася? – ён узьняў бровы, і зьдзіўлена-запытальна паглядзеў на Іераніма.

- Бяда, мой пан. Бяда здарылася, - выдахнуў той.

- Якая бяда? – Міхась узьняўся, і па яго голасу Іеранім зразумеў, што раніцу ён можа і ня ўбачыць, таму пасьпешна патлумачыў:

- Усё добра, шаноўны пан, але ж – здарылася бяда. Дакладней, бяда ня здарылася, ды можа здарыцца. Толькі з панначкай усё добра, я яе дамоў адвёз. Выдаўшы ўсё гэта, ён стаў, і замаўчаў, аддана гледзячы на Міхася, які чамусьці расьхінуў на грудзях кашулю, і паправіў ланцужок з крыжом, які яго нібыта пачаў душыць.

Летыцыя схамянулася, наліла са жбана ў кубак, глытнула сама, і працягнула Міхасю. Ён машынальна адпіў, і аддаў ёй.

- Ты што нясеш? – прыдушана-спакойна вымавіў ён. – Я куды і зачым цябе адправіў? Каб ты варон лавіў? Што здарылася, кажы па толку.

Летыцыя падыйшла і схапіла яго руку, жаласна гледзячы яму ў

вочы.

- Каханы, не хвалюйся, ён зараз усё скажа. Іеранім, гавары хутка, і па парадку: што адбылося? Чаму ты ўляцеў сюды, як быццам цябе чэрці гоняць?

Пачуўшы пра чарцей, Іеранім раптам усьміхнуўся, а потым злажыўся папалам, і зарагатаў.

- Чэрці … чэрці – гэта мы!

- Жанчына, якую вы, пан, у каморы трымалі, а потым у вязьніцы, і на кірмашы выкінулі. Яна аблічча зьмяніла, у бабку перакінулася, села ў наш вазок. Мы яе ў лесе падабралі, цёмна было, глядзім – стаіць кабета старая, сагнутая, апранута ў нейкую рваніну. Гаротная такая, бедалага.

- Як – у вазок падабралі?! Ты што – зусім асьлеп? Міхась ізноў схапіўся за крыж, нібыта яму не хапала паветра. Летыцыя ціхенька гладзіла яго па руке, і са сьлязамі глядзела ў вочы, але ж ён яе, здаецца, не заўважаў.

- Я, пан, не асьлеп, а вы паслухайце, як справы былі. Вось паехалі мы, і я …

- Кацярына дзе?! – Міхась зрабіў рух да яго, быццам хацеў узяць за каршэнь. Іеранім адскочыў, але ж працягваў:

- Дома Кацярына, шаноўны пан, усё добра, і я загадаў людзям двор і дом пільнаваць, і пад вакном каб сядзелі, і ля дзьвярэй, і каб дзеўку ў пакой узяла. А я, прабачце, адразу сюды, да вас. Бо ж справа дужа сур’ёзная. Карацей, я прытварыўся, быццам бы сплю, і Ганна адразу гаварыць пачала. Спачатку – што мы ўсе тут чэрці, мерцьвякі, а потым – што … прабачце… панну атруціць трэба. І дала Кацярыне вузельчык. Тая ўзяла, нібыта

зьнепрытомнела. Ганна на яе чары наслала, тое было відавочна. Я сам ледзь здолеў не паддацца. Я малітвы чытаў, пацер ностер, я ж сьвятар, вы ведаеце … быў.

- Быўшы, - паправіўся ён. … Ну, калі тое было. Вось так. Кацярына дома, я – тут, а Ганна ў вёсцы выскачыла і дамоў пашкандыбала.

- Вой, … - Міхась выцер пот з ілбу. … Як яна надаела. Божа ж мой! Ён цяжка апусьціўся на стул.

- Карацей, слухай. Табе пашанцавала, пакуль. Калі што з Кацярынай, я зь цябе шкуру спушчу, абяцаю. І не схаваешся. Зараз. Прама зараз. Ты. Паедзеш. Да яе. І будзеш усю ноч у яе пад вакном пільнаваць сам. А раніцой яе сюды прывязеш, адразу як прачнецца. Я яе тут сустрэну, і пагавару. Сам пагавару. Ты ёй нічога не кажы.

Зразумеў?

- Зразумеў, мой пан!

- Тады – выконвай. Міхась махнуў галавой у бок дзьвярэй.

Іеранім хутка крутануўся, і ня выйшаў – пабёг на двор. Хутка яны пачулі стук капытоў, які сьціх ў лясной глушы за варотамі.

- А Войцэх дзе? – разгублена-заклапочана вымавіла Летыцыя.

- Дзе ж ён можа быць? У казарме сядзіць, чарку падымае. Яго адтуль цяпер да раніцы не выцягнеш. Муж. Сямейны чалавек. Ажаніўся. Міхась махнуў рукой. Куды я яго паганю? Як ён паедзе? Хай сядзіць. Да раніцы пасядзіць, потым прасьпіцца, і жонка ягоная як раз будзе тут. А я ім абодзьвум потым …

пагавару зь імі разам.

- Вой, Ганна! – ён пакруціў галавой. – Кольці мы яе пільнавалі – усё дарма. І ніхто да яе не прыйшоў, што зразумела. Бо ж мы ўсех перабілі, а іньшыя спужаліся. І нешта мае хлопцы маху далі. Паснулі, відаць, ці што. Як яна ад іх так жвава усьлізнула? Ды яшчэ аж да леса няўзбранна дабралася пасярод ночы, і ніхто не прасачыў?

Як я стаміўся ад іх усіх. Ён павярнуўся да яе. Прыцягнуў да сябе. Яна палажыла галаву яму на грудзі.

- Дрэнна бяз Марка. Блага. Цяжка. Губляю я нешта, каханая. Нешта адбываецца, што я яшчэ ня ведаю. Не магу зразумець. Неяк цяжка стала. Быццам бы мядзьведзь на плечы наваліўся, і не адпускае. Ён пасунуў яе, сеў на ложак. Яна села побач. Палажыла галаву яму на плячо.

- Учора ў люстэрка глядзеў, а яно – мутнае. Пустое. Як старое парэпанае шкло. Пастукаў па ім – цьвёрдае. Простае шкло, і – нічога. Рука не праходзіць. Ён павярнуўся да яе.

- Ты ведаеш, што гэта значыць?

Яна кіўнула. З жалем глядзела на яго.

- Гэта значыць, што я чалавекам стаў. У поўнай меры. Безпаваротна. Няма ў мяне больш шляху ні ўніз, ні ў гару. І ты, каханая, назад вярнуцца ня зможаш. На жаль, ці на дабро. Колькі год мне засталося? – працягнуў ён. – Колькі мне зараз?

- Пяцьдзесят … адзін… ці два? – яна запытальна глядзела на яго.

- Што ж, засталося мне можа, якіх трыццаць гадоў. І – усё. А потым – канец. Потым – Бог. А ты? Што ты будзеш са мной рабіць? Калі мяне ня стане? Як ты будзеш жыць тут? Навошта я цябе сюды прыцягнуў … Ён абняў яе. Яна прыціснулася да яго, прыхілілася.

- Як-небудзь буду, - ціха вымавіла. – З табой.

- А калі мяне заб’юць? Калі я памру? – разгублена вымавіў ён. У яго голасе чуўся сапраўдны жах. – Што будзе з табой? Ты ж ведаеш, якія часы. Вакол – вайна. Бясконцыя войны. Калі тут ціха было, мірна?

- Я веру, што ўсё будзе добра. Я веру ў Бога, - ціха, але ж цьвёрда вымавіла яна. І працягнула:

– Веру ў цябе.

Ён крануў вуснамі яе лоб. - Дзяўчынка мая. Каханая. Ня ведаю, колькі мне засталося. Але ж абяцаю, што буду кахаць цябе ўвесь гэты адведзены мне час. І нават – потым. Бо ж сьмерці няма. Ты ведаеш? Помніш, я казаў цябе, што сьмерці няма?

Яна ахапіла яго за шыю. І ціха вымавіла:

- Ты быў правы, і сьмерці няма, каханы. Бо ж на сьвеце ёсьць толькі Бог, і мы – у ім. У канцы проста будзе трэба прайсьці праз люстэрка. Мы зробім крок туды, і прыйдзем да Яго.

Яна бачыла яго твар перад сабой – твар зараз стомленага, выпрабаванага цяжарам жыцьця чалавека, яшчэ моцнага, як магутнае дрэва, высокае, пакрытае зялёнай ліствой, якая пачала чырванець на асеньнім сонцы. Ён быў прыгожы для яе, такі, што на яе душы стала балюча. Будуць ісьці гады, і гэтыя чорныя бровы і валасы пакрые сьнег. Як і яе. І яны будуць

стаяць разам пад гэтым сьнегам, халодным, бязьлітасным, ад якога іх ніхто не закрые, і нават яны ня змогуць абараніць адно аднаго ад гэтай зімы. Чалавеку суджана сыйсьці, бо ж яго час на зямлі абмежаваны. Як абмежаваны ён і ў пекле, і ў адхлані. У канцы канцоў, напрыканцы ўсяго, калі ўспышка жыцьця згасьне, чалавек накіруецца да Бога. Як добра, што яны накіруюцца да Яго разам, - падумала яна. Бо ж сьмерці сапраўды няма для таго, для каго Ёсьць Ён.